VARU DEKLARATION

ett medel i konsumentpolitiken

SOU 1973:20

Statens offentliga utredningar
1973: 20
Handelsdepartementet

Varudeklaration – ett medel i konsumentpolitiken

Betänkande avgivet av varudeklarationsutredningen

Stockholm 1973

ISBN 91-38-01484-X

Omslag: Håkan Lindström

K L Beckmans Tryckerier AB Stockholm 1973

Till Statsrådet och chefen för handelsdepartementet

Genom beslut den 28 januari 1972 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla en sakkunnig för att utreda vissa principfrågor i samband med varudeklarationer. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades samma dag som sakkunnig konsumentombudsmannen Sven Heurgren.

Utredningen har antagit namnet varudeklarationsutredningen (VU).

Att som experter biträda den sakkunnige utsågs den 14 april 1972 direktören i Varudeklarationsnämnden, numera avdelningsdirektören i konsumentverket Bo Falkenborg och den 28 april 1972 avdelningsdirektören i kommerskollegium Fritz Andersson.

Till sekreterare förordnades den 28 februari 1972 fil. lic. Nils Ringstedt, sakkunnig i handelsdepartementet. Till biträdande sekreterare förordnades den 17 april 1972 hovrättsfiskalen Anitha Bondestam.

Utredningen har biträtts av ingenjören Lennart Lindblad och marknadschefen Fride Antoni, Varudeklarationsnämnden. Lindblad har bl. a. sammanställt bilaga 7. Redaktören Hans Rehnvall, Sveriges standardiseringskommission, har på uppdrag av utredningen utarbetat bilaga 9 och arkitekten Karin Lidmar, bostadsstyrelsen, bilaga 10.

Utredningen har nu slutfört sitt uppdrag och får härmed överlämna betänkandet Varudeklaration — ett medel i konsumentpolitiken.

Stockholm i april 1973.

Sven Heurgren

Nils Ringstedt

Anitha Bondestam

Innehåll

Förkortningar m. m. 9

Sammanfattning 11

I *Författningsförslag*

Lag om varudeklaration 17

II *Inledande redogörelse*

Kapitel 1 *Utredningsuppdraget* . . . 19
1.1 Varudeklarationsutredningens direktiv 19
1.2 Bakgrund till utredningsuppdraget 21
1.3 Avgränsning av utredningsuppdraget 23
1.4 Genomförande av uppdraget . . 23
1.5 Terminologiska frågor 24

Kapitel 2 *Märkningsföreskrifter i svensk speciallagstiftning* 25
2.1 Allmänna synpunkter 25
2.2 Livsmedelsområdet 25
2.2.1 Märkningsföreskrifter enligt livsmedelslagen 25
2.2.2 Köttbesiktning 27
2.2.3 Kylhuslagrade konserverade ägg 27
2.2.4 Nordhavsräka 27
2.2.5 Maltdrycker 28
2.3 Utsäde 28
2.4 Gifter och andra hälsofarliga varor 28
2.5 Bekämpningsmedel 29
2.6 PCB-vara 29
2.7 Hälso- och miljöfarliga varor . . 29
2.8 Läkemedel 30
2.9 Preventivmedel 30
2.10 Brandfarliga varor 31
2.11 Explosiva varor 32
2.12 Ädelmetallarbeten 32
2.13 Elektriska bruksföremål 33
2.14 Gasskyddsmateriel 33
2.15 Fordonsdetaljer 33
2.16 Maskiner, apparater och redskap 33
2.17 Vissa pälsskinn 34

Kapitel 3 *Varudeklarationsverksamheten i Sverige* 35
3.1 Varudeklarationsnämndens tillkomst och utveckling 35
3.2 Arbetsformer 35
3.3 Deklarationssystemet 37
3.4 Deklarationsprinciper 38
3.5 Marknadsföring och information 38
3.6 Normbestånd och tillståndsutveckling 41
3.7 Kontrollverksamhet 41
3.8 Internationellt samarbete 43
3.9 VDN:s erfarenheter 43
3.9.1 Provningsmetoder 43
3.9.2 Utvärdering av mätresultat 43
3.9.3 Förhållandet till handel och producenter 44
3.9.4 Kontrollverksamheten . . . 44
3.9.5 Ekonomi 44

Kapitel 4 *Internationell utblick* . . . 45
4.1 Danmark 45
4.2 Finland 48
4.3 Norge 48
4.4 EFTA:s arbete på märkningsområdet 51
4.5 GATT:s arbete på märkningsområdet 54
4.6 OECD:s arbete på märkningsområdet 55
4.7 EEC:s arbete på märkningsområdet 56

III *Analys och överväganden*

Kapitel 5 *Märkning och varudeklaration — en analys av syften och metoder* 59
5.1 Syften med märkning och varudeklaration 59

5.2 Metoder för märkning och deklaration 60
5.2.1 Reglerad frivillig deklaration 60
5.2.2 Reglerad frivillig deklaration med grundkrav 61
5.2.3 Obligatorisk deklaration . . 62
5.2.4 Obligatorisk deklaration med grundkrav 63

Kapitel 6 *Frivillig varudeklaration — överväganden och förslag* 64
6.1 Allmänna synpunkter på nuvarande VDN-system 64
6.2 Särskild undersökning av nuvarande VDN-system 65
6.3 Val av deklarationsprojekt m. m. 66
6.3.1 VDN-systemet 66
6.3.2 Kritik 66
6.3.3 Utredningen 67
6.4 Deklarationernas innehåll och utformning 69
6.4.1 VDN-systemet 69
6.4.2 Önskemål och kritik . . . 69
6.4.3 Utredningen 69
6.5 Tillstånd, provning och kontroll . 70
6.5.1 VDN-systemet 70
6.5.2 Önskemål och kritik . . . 71
6.5.3 Utredningen 71
6.6 Information 72
6.6.1 VDN-systemet 72
6.6.2 Önskemål 72
6.6.3 Utredningen 72

Kapitel 7 *Obligatoriska deklarationer — överväganden och förslag* 74
7.1 Synpunkter från konsumenter och näringsliv 74
7.2 Utredningen 75
7.3 Anmälningsplikt 77
7.4 Lagstiftningens utformning . . . 78

Kapitel 8 *Huvuddragen i lag om varudeklaration* 80
8.1 Lagens omfattning och tillämpningsområde 80
8.2 Deklarationspliktens omfattning m. m. 83
8.3 Ansvar och kontroll 85

Kapitel 9 *Varuområden där den nya lagen bör få betydelse* 88
9.1 Barnsängar m. m. 88
9.2 Fritidsbåtar 88
9.3 Hushållskapitalvaror 89
9.4 Kosmetika 89
9.5 Monteringsfärdiga hus 89
9.6 Personbilar 90
9.7 Räddningsvästar 91
9.8 Skor 91
9.9 Skyddshjälmar 91
9.10 Textilier 92
9.11 Tobaksvaror 92

Kapitel 10 *Specialmotivering till författningstexten* 93

Kapitel 11 *Resursbehov i anslutning till det nya systemet* 96
11.1 Nuvarande förhållanden 96
11.2 Utredningen 96

Bilagor

Bilaga 1 Översikt över gällande VDN-normer vid årsskiftet 1972/73 99

Bilaga 2 Lov av 24. mai 1968 om merking av forbruksvarer . . . 101

Bilaga 3 Lov om ændring af lov om uretmæssig konkurrance og varebetegnelse 103

Bilaga 4 OECD-rapport om märkning av konsumentvaror 104
4.1 Obligatorisk märkning 104
4.1.1 Skäl för obligatorisk märkning 104
4.1.2 Olika former av obligatorisk märkning 105
4.1.3 Fördelar och nackdelar med obligatorisk märkning . . . 106
4.1.4 Internationella handelseffekter 107
4.1.5 Uppnådda resultat 108
4.1.6 Planerade nya åtgärder . . 108
4.1.7 Sammanfattning och slutsatser 108

4.2 Frivillig märkning 109
4.2.1 Olika former av frivillig märkning 109
4.2.1.1 Varudeklaration . . 110
4.2.1.2 Kvalitetsmärken . . 111
4.2.1.3 Rekommendationer av standardiseringsorgan och av regeringar 112
4.2.1.4 Branschföreningars och näringsidkares system m. m. . . . 113
4.2.2 Internationell handel och frivilliga märkningssystem . . 113
4.2.3 Uppnådda resultat 114
4.2.4 Förutsedda förändringar . . 114
4.2.5 Slutsatser 115
4.3 Särskilt om textildeklaration . . . 115

Bilaga 5 Redovisning av täckningsgraden i detaljistledet av varudeklarationer för vissa varugrupper 116
5.1 Undersökningens uppläggning och genomförande 116
5.1.1 Syfte 116
5.1.2 Kategorifördelningen . . . 116
5.1.3 Studerade varugrupper . . 116
5.1.4 Varugruppernas fördelning på märken och artiklar . . 117
5.1.5 Uppgiftsinsamlingen . . . 117
5.1.6 Materialets fullständighet . . 118
5.1.7 Särskilda problem vid uppgiftsinsamlingen 118
5.2 Resultatredovisning 119
5.2.1 Hundmat 119
5.2.2 Kattmat 122
5.2.3 Strykjärn 122
5.2.4 Vardagsporslin 123
5.2.5 Trikåunderplagg 124
5.2.6 Trikåytterplagg 125
5.2.7 Spjälsängar 126
5.2.8 Skötselråd för textilier . . 126
5.2.9 Leksaker: dockor och djur 128
5.2.10 Tält 129
5.2.11 Termosflaskor och termoskannor 130
5.2.12 Kylskåp 131
5.2.13 Skivspelare 132
5.2.14 Stillbildskameror 134
5.2.15 Hårspray, hårfixativ . . . 135

Bilaga 6 Hearings och skriftliga yttranden 136

I

6.1 Hearing den 2 juni 1972 med företrädare för Dagligvaruleverantörers förbund och Kemisk-tekniska leverantörförbundet 136
6.2.1 Hearing den 6 juni 1972 med företrädare för Svenska företagares riksförbund 138
6.2.2 Skriftligt yttrande från Svenska företagares riksförbund 139
6.3 Hearing den 7 juni 1972 med företrädare för Sveriges marknadsförbund 140
6.4 Hearing den 9 juni 1972 med konsumentföreträdare 141
6.5 Hearing den 20 juni 1972 med företrädare för Svenska reklambyråförbundet 144
6.6 Skriftligt yttrande från Sveriges köpmannaförbund 145
6.7 Skriftligt yttrande från Sveriges grossistförbund och Sveriges industriförbund 148
6.8 Skriftligt yttrande från Svensk industriförening 155
6.9 Skriftligt yttrande från Svenska annonsörers förening 157

II

6.1 Hearing den 4 juli 1972 med företrädare för LO och TCO 159
6.2 Hearing den 22 augusti 1972 med företrädare för statens institut för konsumentfrågor 159
6.3 Hearing den 22 augusti 1972 med företrädare för statens livsmedelsverk 160
6.4 Hearing den 5 september 1972 med företrädare för statens institut för företagsutveckling och statens provningsanstalt 162
6.5 Hearing den 13 september 1972 med företrädare för Sveriges standardiseringskommission 163
6.6 Hearing den 13 september 1972 med företrädare för statens konsumentråd 164

6.7 Hearing den 21 september 1972 med konsumentföreträdare . . . 165
6.8 Hearing den 29 november 1972 med företrädare för Sveriges grossistförbund 167
6.9 Hearing den 11 januari 1973 med företrädare för TCO 171
6.10 Hearing den 18 januari 1973 med företrädare för LO 172
6.11 Skriftligt yttrande från Kooperativa förbundet 174

Utredningens enkät 181

Bilaga 7 Kostnadsexempel 183
7.1 Beräknade totala kostnader för företagen att VDN-deklarera flytredskap 183
7.2 Kostnader för varudeklaration av elektriska strykjärn enligt VDN-systemet 183
7.3 Kostnader för varudeklaration av bandspelare enligt VDN-systemet . 184
7.4 Kostnader för varudeklaration av porslin enligt VDN-systemet . . 185
7.5 Kostnader för varudeklaration av textilier, VDN Fakta och skötselråd, enligt VDN-systemet . . . 185

Bilaga 8 Jämförprismärkning . . . 187
8.1 SPK:s undersökningar 187
8.2 Arbetsgruppens fortsatta verksamhet 189
8.3 Försöksverksamhet 189
8.4 Synpunkter på jämförprismärkning 189

Bilaga 9 Standardisering och standardbaserad kvalitetsmärkning 191

Bilaga 10 Bofakta 196

Förkortningar m. m.

DVN	Dansk Varedeklarations-Nævn
EEC	European Economic Community
EFTA	European Free Trade Association
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
Ju	Justitiedepartementet
NU	Näringsutskottet
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
rskr	riksdagens skrivelse
SIS	Sveriges standardiseringskommission
SOU	Statens offentliga utredningar
SPK	Statens pris- och kartellnämnd
TSL	Tavaraselosteliitto — Varudeklarationsförbundet r.y.
VDN	Varudeklarationsnämnden
VF	Varefakta-Komiteen
VU	Varudeklarationsutredningen

Lagar

avtalsvillkorslagen	Lag den 30 april 1971 om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor (SFS 1971: 112)
hemförsäljningslagen	Lag den 4 juni 1971 om hemförsäljning m. m. (SFS 1971: 238)
marknadsföringslagen	Lag den 29 juni 1970 om otillbörlig marknadsföring (SFS 1970: 412)

Sammanfattning

Varudeklarationsutredningen har i enlighet med direktiven koncentrerat sitt arbete på principiella rättsliga och ekonomiska spörsmål i samband med varudeklarationer. Som uttalas i direktiven har det ålegat en särskild arbetsgrupp med representanter från konsumentrådet och VDN att lägga fram förslag i fråga om varudeklarationernas utformning i praktiken. Detta arbete har pågått parallellt med utredningens arbete och fortsätter nu inom konsumentverket. Utredningen har förutsatt att det i första hand ankommer på konsumentverket att praktiskt utforma varudeklarationer och att därvid särskilt beakta konsumenternas behov av information om varornas egenskaper från användningssynpunkt.

En uppgift för utredningen har varit att undersöka hur *nuvarande VDN-system* fyllt sin funktion. Utredningen har därvid funnit att systemet har åtskilliga förtjänster men att det samtidigt lider av brister i olika hänseenden. I syfte att förbättra VDN-systemet lägger utredningen fram i huvudsak följande förslag.

Utredningen förordar att konsumentverket i fortsättningen företar empiriska undersökningar av konsumentens sätt att uppsöka och tillgodogöra sig information om varor och tjänster. Varudeklarationens roll som informationsmedel bör därvid studeras närmare. Verket bör också undersöka hur olika former av varudeklarationer bidrar till informationsgivningen.

Hittills har endast standardiserade provningsmetoder godtagits som underlag för deklarationsnormer. Normframställningen har därigenom varit komplicerad och tidsödande. En norm har i vissa fall hunnit bli föråldrad innan den i form av varudeklarationer kommit ut på marknaden. Utredningen förordar att man i fortsättningen prövar alternativ till standardiserade provningsmetoder. Därvid fäster utredningen uppmärksamheten på det system för normframställning som praktiseras i Danmark. Systemet innebär att även av företagen privat utarbetade normer godtas. En förutsättning för att detta system skall kunna tillämpas i Sverige måste dock vara att den privat utarbetade normen av konsumentverket bedöms hålla måttet från allmän synpunkt och att den remissbehandlas på samma sätt som officiellt framtagna normer.

Även i framtiden torde det komma att bli svårt att genom tekniska mätmetoder redovisa faktorer som varors livslängd och hållbarhet. Sådana faktorer har dock den största betydelse för konsumenten när han skall bedöma och jämföra varor. För att överbrygga bristen på provningsmetoder anser utredningen att konsumentverket bör överväga om andra än tekniska mätmetoder skall kunna godtas som underlag för deklaration. Utredningen tänker härvid särskilt på panelmätningar (jurybedömningar) och resultat från jämförande varuprovningar. Detta betyder inte att kravet på vederhäftighet i deklarationerna får eftersättas.

Utredningen finner angeläget att deklarationsnormer som kommer fram som resultat av internationellt samarbete utnyttjas. Användandet av sådana normer underlättar internationell handel och medför kostnadsbesparingar till fördel för både konsumenter och företag. Utredningen betonar också vikten av att befintliga normer revideras med korta tidsintervall så att normerna vid varje

tidpunkt framstår som aktuella. I fråga om deklarationernas innehåll och utformning betonar utredningen betydelsen av att bruksanpassade deklarationer tas fram, d v s deklarationer som redovisar varans lämpliga användningsområde på grundval av varans egenskaper.

Utredningen förordar också att konsumentverket prövar det system för frivilliga deklarationer som nu används i Norge.

Det innebär att deklarationerna uppdelas i två huvudtyper, en typ av deklaration utan speciella krav på varan och en annan typ med grundkrav (minimikrav) för vissa egenskaper hos varan. Utredningen har funnit att innehållet i deklarationer med grundkrav i princip bör begränsas till grundläggande fakta om produkten från användningssynpunkt och bara i undantagsfall redovisa om produkten fyller även högre krav än grundkrav.

Oavsett om det gäller innehållsdeklaration, egenskapsdeklaration eller bruksdeklaration bör enligt utredningens mening mätresultaten återges på ett sådant sätt på deklarationsetiketterna att deklarationen är lätt att läsa och förstå. Deklarationen bör därför endast innehålla ett fåtal väsentliga upplysningar. Bakomliggande mätresultat och tekniska data bör inte redovisas i själva deklarationen. Däremot bör de finnas tillgängliga för intresserade parter på annat sätt.

För närvarande uttas särskilda avgifter för tillstånd att använda VDN-systemet. För att öka företagens benägenhet att utnyttja VDN-systemet föreslår utredningen att dessa avgifter tas bort. I syfte att förenkla administrationen av det frivilliga systemet förordas vidare att konsumentverket slopar den hittills obligatoriska förkontrollen av etiketter.

Konsumentverkets information om deklarationssystemet bör enligt utredningens mening breddas och intensifieras. Verket bör därvid bl a pröva möjligheten att för olika varugrupper ställa samma häften i vilka olika tillverkares deklarationer redovisas.

Utredningen har sålunda funnit att det frivilliga deklarationssystemet bör kunna förbättras i olika hänseenden. Utredningens överväganden i anslutning härtill har emellertid lett fram till den bestämda slutsatsen att det inte är tillräckligt att i framtiden arbeta med enbart frivilliga varudeklarationer. Vid sidan av de frivilliga deklarationerna bör finnas *obligatoriska deklarationer*.

Ett sätt att täcka behovet av obligatoriska deklarationer kan vara att utfärda speciallagstiftning för olika varuområden. Sådan speciallagstiftning har hittills tagits fram bl. a. i fråga om livsmedel. Enligt utredningens mening är det emellertid inte tillräckligt att i fortsättningen enbart lita till speciallagstiftning. Samhället måste få större handlingsberedskap på deklarationsområdet än hittills. De myndigheter som arbetar med deklarationsfrågor bör bakom sig ha en lagstiftning som ger möjlighet att snabbt föreskriva deklarationsplikt när ett påtagligt behov av deklarationer visar sig föreligga.

En lagstiftning om varudeklarationer bör formas med tanke på framtida deklarationsbehov. Reglerna bör smidigt kunna anpassas efter erfarenheter och utveckling. Utredningen har funnit att en fullmaktslag enligt vilken riksdagen överlämnar åt Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer att införa deklarationsplikt och deklarationsbestämmelser utgör den bästa lösningen härvidlag. En sådan fullmaktslag bör ha formen av en central ramförfattning och innehålla allmänna och grundläggande principer för varudeklaration. Med stöd av ramförfattningen skall i administrativ ordning särskilda tillämpningsförfattningar och föreskrifter kunna utfärdas.

Den nya lagen föreslås gälla deklaration av varor som är avsedda att av näringsidkare säljas direkt till konsumenter för enskilt bruk. Däremot omfattar lagen inte deklaration av tjänster. Utredningen har funnit att de praktiska erfarenheterna av deklaration av tjänster hittills är så begränsade att de inte kan läggas till grund för en lagstiftning om obligatoriska deklarationer.

Ett huvudsyfte med den nya lagen är att undanröja sådana hälso- och säkerhetsrisker som kan elimineras genom ökad adekvat in-

formation om produkter och om produkternas avsedda användning, förvaring, skötsel och hantering. Lagen har också till uppgift att tillförsäkra konsumenterna information om varor för att underlätta deras köpval och så långt som möjligt minska risken för köp av varor som inte passar den enskilde konsumentens behov eller ekonomi.

Under utredningens arbete har det varit ofrånkomligt att utredningen — särskilt vid överväganden i fråga om varor vilkas användning kan beröra människors liv eller hälsa — kommit in på frågor om *produktkontroll*. Det står nämligen alldeles klart att märkning inte är ett tillräckligt medel för kontroll av produkter som kan medföra uppenbara risker från hälso- eller säkerhetssynpunkt. Där kan tillräckligt skydd vinnas endast genom en produktkontroll, som innebär antingen att vissa produkter över huvud taget inte får marknadsföras eller att marknadsföring av produkterna får ske endast under förutsättning av att vissa bestämda krav (grundkrav) är uppfyllda. Vid sidan härav kan finnas produkter som kan innebära fara från hälso- eller säkerhetssynpunkt men där faran inte bedöms så stor att kontroll av nyss angivet slag behövs. Då kan obligatoriska anvisningar för hantering av varan i form av märkning vara tillräckliga.

Förslaget till lag om hälso- och miljöfarliga varor[1] innebär att möjligheter öppnas att på vissa områden som inte redan specialreglerats få en effektiv produktkontroll. Emellertid kvarstår såvitt utredningen kunnat finna även efter ett genomförande av lagen luckor när det gäller konsumentskyddet i fråga om produkter som kan hota människors liv eller hälsa. Lagen om hälso- och miljöfarliga varor torde exempelvis inte kunna tillämpas på varor som skadar människor genom sin mekaniska konstruktion. Hit hör sådant som brister vid utformningen av barnvagnar och barnsängar. Produktkontroll av varor, vars farlighet består i att de inte ger tillräckligt skydd mot skador, t. ex. flytvästar och skyddshjälmar för sportutövning, torde inte heller kunna erhållas med stöd av lagen om hälso- och miljöfarliga varor.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att i den nya lagen tas in regler som gör det möjligt att på områden, som berör människors liv och hälsa och som inte redan specialreglerats, få till stånd en produktkontroll. Detta bör enligt utredningens mening ske genom att Konungen ges fullmakt att föreskriva att varor som kan medföra fara från hälso- och säkerhetssynpunkt inte får saluföras utan att uppfylla bestämda krav vad gäller innehåll eller beskaffenhet (grundkrav). Uppgift om dessa grundkrav och om att varan uppfyller kraven skall lämnas på varorna.

Vid sidan av nu angivna regler med anknytning till människors liv eller hälsa innehåller lagförslaget bestämmelser som gäller alla varor. De bestämmelserna innebär att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer får möjlighet att föreskriva att en produkt för att få saluföras skall vara försedd med deklaration. Utredningen har dock inte funnit skäl föreslå att denna typ av deklaration skall kunna förenas med grundkrav.

En deklaration skall enligt lagförslaget kunna omfatta en rad olika uppgifter. Deklarationskravet skall sålunda kunna avse varuslag och innehåll samt varans mått, vikt, volym, storlek eller pris. Det är avsett att lagen skall ge möjlighet att föreskriva obligatorisk jämförprismärkning. Utredningen anser visserligen att en generell föreskrift om jämförprismärkning är utesluten men menar att obligatorisk jämförprismärkning bör kunna vara till nytta på visst eller vissa varuområden. Därvid förutsätts dock att det visat sig omöjligt att på frivillig väg uppnå tillräckliga resultat och att en obligatorisk jämförprismärkning inte leder till alltför stora kostnadsstegringar i förhållande till konsumentnyttan.

För att tillförsäkra konsumenten tillräcklig information skall företag med stöd av lagen också kunna åläggas att i varudeklaration markera att en produkt har eller vid viss användning kan ha hälsofarliga egen-

[1] Kungl. Maj:ts prop. 1973:17.

skaper. Härunder inbegrips skyldighet att förse produkter med varningsmärkning. För att främja konsumenternas tillgång till egenskapsdeklarationer föreslår utredningen att det med stöd av lagen skall kunna föreskrivas att uppgifter om vissa väsentliga egenskaper för bedömning av en varas kvalitet och bruk skall lämnas i varudeklaration. Egenskapsdeklarationer kan avse dels deklarationer av konventionell typ, VDN Fakta, och dels bruksanpassade deklarationer, som anger varans lämpliga användningsområde på grundval av egenskaperna. Upplysningar om en varas kommersiella ursprung kan också vara av värde för konsumenten, inte minst för att säkerställa möjlighet till reklamationer. Även krav på sådan uppgift skall kunna ställas med stöd av lagen.

Med hänsyn till att lagstiftningen utformats som en fullmaktslag kan en föreskrift om obligatorisk deklaration i vissa fall omfatta en fullständig deklaration medan i andra fall endast en enda eller ett fåtal faktauppgifter behöver göras obligatoriska.

I fråga om produkter som innebär risker för människors liv eller hälsa bör obligatoriska deklarationer — ofta förenade med grundkrav — enligt utredningens mening utgöra ett självskrivet led i ett väl utvecklat konsumentskydd. Ansvariga samhällsorgan bör här aktivt verka för att obligatoriska deklarationskrav införs. Den nya lagen avser att ge samhället god handlingsberedskap på områden där en tillfredsställande produktkontroll från liv-hälsaaspekter ännu inte föreligger.

På områden som inte berör liv-hälsaaspekter bör enligt utredningens mening en övergång till obligatoriska deklarationer i allmänhet inte ske förrän det visat sig omöjligt att på frivillig väg få fram tillräcklig anslutning till en deklarationsnorm. Konsumentverket i första hand bör således genom överläggningar med företrädare för näringslivet söka få företagen att ansluta sig till det frivilliga deklarationssystemet. Om det inte visar sig möjligt att nå resultat den vägen bör deklarationsplikt utgöra en naturlig utväg.

Av det anförda framgår att fullmaktslagen är avsedd att utgöra ett komplement till det frivilliga VDN-systemet och till gällande märkningsföreskrifter i speciallagstiftning.

Som tidigare nämnts har varudeklarationsutredningen inte haft i uppdrag att utveckla normer för varudeklaration eller framlägga utarbetade förslag till varudeklarationer. Emellertid har utredningen sett det som en naturlig uppgift att belysa frågan på vilka varuområden man bör överväga att tillämpa den nya lagen. Utredningen förordar sålunda att föreskrifter om obligatoriska deklarationer — i viss utsträckning förenade med grundkrav — utfärdas beträffande barnsängar, barnvagnar och bilbarnsitsar. Obligatorisk varudeklaration med grundkrav föreslås vidare införd för räddningsvästar (flytvästar) och skyddshjälmar. Andra varuområden på vilka enligt utredningens mening en tillämpning av lagen kan aktualiseras är bilar, fritidsbåtar, hushållskapitalvaror, kosmetika, monteringsfärdiga hus och skor samt textilier med avseende på skötselråd.

Utredningen förutsätter att noggranna undersökningar vidtas innan beslut om en deklarationsplikt fattas. Myndigheterna måste i samråd med näringslivets organisationer utreda analys-, provnings- och kontrollresurser hos företag. Vidare bör kapaciteten hos förekommande statliga och privata provningsorgan undersökas. Effekter på företagens kostnader och på konsumentpriserna måste noggrant övervägas. Man måste också studera tänkbara återverkningar på marknadsföring och konkurrens, produktutveckling, internationell handel och företagsstruktur. Det torde ibland bli nödvändigt att medge undantag från deklarationsplikt inom visst varuområde. Undantagen kan gälla hantverksmässig framställning av produkter, korta provserier vid innovation, begagnade varor osv.

I den nya lagen lämnas öppet vilken myndighet som bör anförtros tillsynen över att lagen och dess tillämpningsbestämmelser efterlevs i det särskilda fallet. Utredningen förutsätter dock att det i första hand blir

konsumentverket som får tillsynsuppgifter. I vissa fall bör dock även andra myndigheter kopplas in. Ansvaret för att deklarationer upprättas i enlighet med lagens föreskrifter skall enligt förslaget kunna åläggas tillverkare, importör eller säljare. Enligt utredningens mening bör tillses att det alltid finns någon inom landet som är ansvarig för varan och dess deklaration. Den som inte följer lagens föreskrifter skall kunna straffas med böter eller fängelse i högst ett år.

I lagförslaget anges att tillsynsmyndighet har rätt att från tillverkare, importör eller säljare erhålla de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Vidare ges myndigheten befogenhet att för kontroll ta ut varor ur tillverkarens, importörens eller säljarens lager. Utredningen föreslår att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer bemyndigas att förordna om skyldighet för vederbörande företag att ersätta tillsynsmyndigheten kostnader för provtagning och undersökning av prov. Ersättningen bör täcka kostnaderna. Vidare bör i princip varor som uttas för kontroll tillhandahållas tillsynsmyndigheten utan ersättning. Utredningen förordar dock att i vissa fall ersättning skall kunna utgå för provexemplar.

Utredningens förslag medför att konsumentverket får ökade uppgifter. Särskilt har utredningen funnit angeläget att verkets resurser för service till företagen i anslutning till deklarationsarbetet stärks och att man får ökade möjligheter till kontroll både i anslutning till det frivilliga och det obligatoriska systemet. Utredningen föreslår att verket för dessa uppgifter tillförs fem nya tjänster.

Lag om varudeklaration

1 §

Om det är påkallat av hänsyn till människors liv eller hälsa kan Konungen föreskriva, att vara av visst slag för att av näringsidkare få saluhållas till konsument skall uppfylla bestämda krav vad gäller innehåll eller beskaffenhet (grundkrav). Varan skall, om sådan föreskrift givits, vara tydligt märkt med uppgift om att den fyller uppställda krav.

2 §

Är det av väsentlig betydelse från konsumentsynpunkt kan Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva, att vara av visst slag för att av näringsidkare få saluhållas till konsument skall vara tydligt märkt med uppgift om

1. varuslag, innehåll, mått, vikt, volym, storlek eller pris,
2. egenskaper av betydelse för bedömning av varan från hälso- eller säkerhetssynpunkt,
3. egenskaper i övrigt av betydelse för bedömning av varans kvalitet eller bruksegenskaper,
4. lämplig förvaring, skötsel eller hantering av varan,
5. tillverkarens, importörens eller säljarens namn eller firma samt hemort.

3 §

I samband med att föreskrift meddelas enligt 1 eller 2 § får bestämmas att märkningen skall utformas och anbringas på varan på visst sätt.

4 §

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och i anslutning därtill meddelade föreskrifter utövas av myndighet som Konungen bestämmer.

Tillsynsmyndigheten har rätt att hos tillverkare, importör eller säljare efter anfordran erhålla de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

5 §

För tillsynen äger tillsynsmyndigheten uttaga varuprov ur tillverkares, importörs eller säljares lager. För sådant prov utgår ersättning om särskilda skäl föreligger.

Om skyldighet att ersätta tillsynsmyndighet kostnader för provtagning och undersökning av prov förordnar Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

6 §

Den som tagit befattning med utredning eller tillsyn enligt denna lag får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han under upp-

draget eller i tjänsten erfarit om yrkeshemlighet eller affärsförhållande.

7 §

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 1—3 §§ eller bryter mot 6 §.

Till böter dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 4 § andra stycket.

8 §

Allmänt åtal för brott mot 6 § får väckas endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

9 §

För tillvaratagande av konsumentintresset får organisation, vilken är att anse som huvudorganisation enligt lagen (1936:506) om förenings- och förhandlingsrätt, föra talan mot beslut enligt denna lag i den mån det är tillåtet enligt bestämmelser som meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

II Inledande redogörelse

1 Utredningsuppdraget

1.1 *Varudeklarationsutredningens direktiv*

Den 28 januari 1972 bemyndigades handelsministern att tillkalla en sakkunnig med uppdrag att utreda vissa principfrågor i samband med varudeklarationer. I direktiven till den sakkunnige anförde handelsministern bl. a. följande.

Konsumentupplysning om varor och tjänster meddelas i olika former, bl. a. genom varudeklarationer. Dessa innehåller standardiserad information om egenskaper, som kan mätas, och de åtföljer produkterna vid köptillfället. Egenskaperna redovisas var för sig, och konsumenterna får väga samman dessa. Om mätbara egenskaper inte finns, anges i vart fall det material, som varan består av. En variant är, att varan åtföljs av varudeklaration bara när varan fyller fastställda grundkrav. Dylika krav förekommer nu i några fall, då det är betingat av säkerhets- och hälsoskäl. Exempel härpå föreligger i fråga om flytvästar, keramiskt hushållsgods samt fotogen- och oljekaminer. Men även av kvalitetsskäl uppställs nu vissa grundkrav, t. ex. för djupfryst eller konserverad fisk och djupfrysta eller konserverade grönsaker. En annan form av standardiserad varuinformation är kvalitetsmärkning, som kan ske på olika sätt. Varor, vilkas egenskaper i viktiga hänseenden uppfyller fastställda krav, kan märkas på visst sätt. I andra fall kan på varan anges att den är hänförlig till viss kvalitetsklass, som definierats i särskild ordning. I vissa fall kan man kanske på grundval av mätvärden för varans egenskaper avge ett sammanfattande omdöme om varan.

Det nuvarande varudeklarationssystemet är frivilligt. Normer för varudeklarationer utarbetas f. n. av varudeklarationsnämnden (VDN), som inrättades år 1951. Nämnden består av en av Kungl. Maj:t förordnad ordförande och 13 andra ledamöter. Dessa utses av statens institut för konsumentfrågor, statens provningsanstalt, Sveriges standardiseringskommission, Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Lantbrukarnas riksförbund, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Kooperativa förbundet, Hushållslärarnas riksförening samt Husmodersförbundet hem och samhälle. Nämnden har enligt sina stadgar, som senast fastställdes av Kungl. Maj:t den 28 juni 1957, till uppgift att verka för ökad användning av upplysande varudeklarationer för konsumtionsvaror samt att därvid särskilt tillse, att deklarationerna blir vederhäftiga och i lämplig omfattning enhetligt utformade. Verksamheten finansieras dels genom bidrag från staten och vissa organisationer, dels genom avgifter från de företag som utnyttjar deklarationerna.

Företag, som förbinder sig att följa de normer som VDN fastställer, kan få tillstånd att använda VDN-märket på sina varudeklarationer. VDN låter kontrollera stickprov av den deklarerade varan vid opartiska provningsinstitutioner. Visar kontrollen att varans egenskaper inte överensstämmer med deklarationen och uteblir rättelse, dras tillståndet att använda VDN-märket in.

Innan en norm utarbetas undersöks dels de marknadsmässiga förutsättningarna för normernas användning, dels de tekniska problem som föreligger och de provningsmetoder som kan komma i fråga. Vidare inhämtas uppgifter om vad konsumenterna behöver få besked om, vad de frågar efter vid köp och vad de klagar på vid reklamationer. Efter remissbehandling utformas utkast till VDN Norm. Nämnden gör upp förslag till kontrollschema samt kalkyl över de kostnader tillståndshavare åsamkas vid kontroll. Normer och regler för kontrollförfarandet fastställs sedan av varu-

deklarationsnämnden.

Antalet normer har minskat sedan år 1968 bl. a. genom att en del slagits samman och att inaktuella dragits in. Vissa normer utnyttjas inte alls och andra i så ringa utsträckning att konsumenten inte synes ha någon nämnvärd nytta av varudeklarationen. Kritik har också riktats mot varudeklarationerna för att de är alltför tekniska och svåra att förstå för konsumenterna. Det förekommer i viss utsträckning att VDN-märket uppfattas som ett slags garanti. Detta förhållande kan vilseleda konsumenterna.

Olika utredningar har fört fram krav på att bredda och utveckla varudeklarationsförfarandet. I betänkandet (SOU 1968: 58) Konsumentupplysning — principer och riktlinjer har 1963 års konsumentupplysningskommitté anfört att behovet av särskilda faktameddelanden rörande varugrupper därmed minskar. Konsumentutredningen har i betänkandet (SOU 1971: 37) Konsumentpolitik — riktlinjer och organisation föreslagit att varudeklarationerna skall utformas så att de ger lättillgänglig information. Brukssynpunkter måste enligt utredningen skjutas i förgrunden när det gäller varudeklarationernas innehåll. Målet på längre sikt måste vara att deklarationerna för viktigare produkter ger någon form av garanti beträffande väsentliga bruksegenskaper. Det är tänkbart att tillåta deklarationer endast för en del enhetliga produkter som fyller vissa krav beträffande viktiga egenskaper av intresse för konsumenterna vid viss användning. Utredningen anser vidare, att också frågan om obligatorisk användning av deklarationer kan bli aktuell i särskilda fall.

Vid remissbehandling av konsumentutredningens betänkande har flera instanser biträtt dessa synpunkter. I ett remissyttrande har också föreslagits att företag som inte använder VDN-normer skall ha skyldighet att anmäla detta till av Kungl. Maj:t utsedd myndighet.

Jag vill i sammanhanget erinra om den skyldighet till märkning av livsmedel som stadgas i den nya livsmedelslagen. Frågan om obligatorisk märkning även av andra konsumentförpackningar än färdigpackade livsmedel har berörts i några remissvar över betänkandet (SOU 1971: 18) Mått och vikt.

Riksdagen har med anledning av mot. 1971: 1087 hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning av möjligheterna för en obligatorisk varudeklaration av monteringsfärdiga hus (NU 1971: 3, rskr 1971: 246).

Det finns anledning utgå från att de i det föregående berörda synpunkterna och förslagen rörande varudeklarationssystemet beaktas av myndigheter och andra som sysslar med konsumentupplysningsfrågor. En särskild arbetsgrupp med representanter för statens konsumentråd och VDN har enligt vad jag inhämtat påbörjat ett utvecklingsarbete som syftar till att göra varudeklarationerna bättre anpassade till konsumenternas behov av information om varornas egenskaper från användningssynpunkt. I handelsdepartementet förbereds på grundval av konsumentutredningens betänkande en proposition angående vissa riktlinjer för konsumentpolitiken och om inrättande av ett konsumentverk. Avsikten är att propositionen skall avlämnas till 1972 års riksdag. Jag kommer att föreslå att det nya verket övertar de arbetsuppgifter som f. n. ankommer på statens institut för konsumentfrågor, statens konsumentråd och VDN. Konsumentverket kommer sålunda att få svara för utformningen av nya eller reviderade varudeklarationsnormer och för vidareutveckling av metoder och förfaranden för denna form av konsumentupplysning.

Vissa av de frågor rörande varudeklarationsförfarandet som förut berörts är av principiell natur. Jag syftar närmast på frågan om obligatorisk varudeklaration i vissa fall och om anmälningsskyldighet för företag som inte utnyttjar varudeklarationer för vilka standardiserade normer finns utarbetade. Dessa frågor bör utredas i särskild ordning. Jag förordar att en särskild sakkunnig tillkallas för en sådan utredning.

Den sakkunnige bör pröva under vilka förutsättningar och i vilka fall det från konsumentsynpunkt kan vara påkallat att föreskriva skyldighet att låta varor och tjänster åtföljas av varudeklarationer. Vid prövningen bör särskilt uppmärksammas behovet av skydd mot risker för liv eller hälsa som kan vara förenade med varans användning. Detsamma gäller exempelvis för varor som representerar större utgifter för konsumenten. Med hänsyn till den nya livsmedelslagstiftningen bör beträffande livsmedel endast behovet av särskild kvalitetsmärkning övervägas och då endast om detta behov inte täcks av föreskrifterna om livsmedelsstandards.

Vidare bör den sakkunnige överväga om det som ett alternativ till obligatorium samt för områden, inom vilka ett obligatorium inte är lämpligt, är möjligt att — i likhet med vad som föreslagits i ett yttrande över konsumentutredningens betänkande — införa anmälningsplikt eller liknande ordning för att klargöra orsaken till att en varudeklaration inte utnyttjas.

Den sakkunnige bör också analysera förutsättningarna för att av säkerhets- och kvalitetsskäl ställa upp grundkrav för att en vara skall få deklareras och att införa kvalitetsmärkning.

Den sakkunnige bör vara oförhindrad att pröva också andra åtgärder i syfte att främja användningen av varudeklarationer som är

bättre anpassade till konsumenternas informationsbehov.

Konsekvenserna av ett utbyggt varudeklarationssystem med inslag av obligatorium bör allsidigt utredas. Därvid bör den sakkunnige bl. a. undersöka i vilken utsträckning ett dylikt system för med sig tekniska handelshinder. Han bör också pröva i vad mån konkurrensen kan komma att begränsas samt undersöka effekterna härav från konsumentsynpunkt. Eventuella problem för småföretagen bör också uppmärksammas. För- och nackdelar med att föreskriva grundkrav vid varudeklarationer samt med att införa kvalitetsmärkning bör även noga prövas bl. a. med hänsyn till verkningar på produktutvecklingen.

Till ledning vid bedömningen kan tjäna erfarenheterna i Sverige av den skyldighet till varumärkning, som stadgas för livsmedel i den nya livsmedelslagen som trädde i kraft den 1 januari 1972. Utländska erfarenheter bör även beaktas. Jag vill därvid nämna att Norge sedan år 1968 har en särskild lag som ger regeringen befogenhet att utfärda märkningsföreskrifter för varor avsedda att säljas till konsumenter.

Den sakkunnige bör kunna pröva också andra frågor som hänger samman med varudeklarationsverksamheten. Arbetet bör bedrivas skyndsamt.

Reklamutredningen överväger, enligt vad jag inhämtat, frågan vilka krav som från informationssynpunkt kan ställas på reklamen. Denna fråga hänger delvis samman med varudeklarationsverksamheten. Den sakkunnige bör därför samråda med reklamutredningen. Vidare bör den sakkunnige följa arbetet inom den arbetsgrupp för att utveckla varudeklarationer som VDN tillsatt med representanter från konsumentrådet. Han bör också hålla kontakt med berörda organisationer.

1.2 *Bakgrund till utredningsuppdraget*

Vårt nuvarande varudeklarationssystem tillkom på förslag av *1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning*[1]. Utredningen hade funnit att förekommande varuinformation inte gav konsumenten tillräcklig vägledning för att välja produkt som var lämpad för eget behov. För att underlätta för konsumenten att bedöma varors förtjänster i olika avseenden ansåg utredningen att uppgifter borde lämnas om varors innehåll och egenskaper. Uppgifterna borde lämnas i form av enhetlig varudeklaration. Man borde i deklarationsarbetet inrikta sig på sådana uppgifter om varan som inte omedelbart och utan svårighet framgick av varan. Uppgifterna borde vidare ha väsentlig betydelse för det ändamål varan anskaffats för. För produkter som inte lämpade sig för sådan deklaration föreslogs i stället kvalitetsmärkning. Kvalitetsmärkning innebar antingen att varan åsattes ett märke som utvisade att den fyllde uppställda minimikrav eller att på varan angavs endast vilken av flera kvalitetsklasser den tillhörde.

Konsumenten borde, framhöll utredningen, ha tillgång till information i köpögonblicket. Utredningen förordade därför en vidgad användning av upplysande märkning och etikettering av konsumtionsvaror. Utredningen framhöll att sådan varuupplysning även skulle främja försäljningspersonalens kunnighet, medverka till utveckling av bättre reklam och befordra effektivare konkurrens. Varudeklarationer och kvalitetsmärkning borde införas på frivillighetens väg i samarbete mellan intresserade parter på varumarknaden. Tvångsmässiga ingripanden via lagstiftning i form av märknings- och deklarationsplikt ansågs av utredningen vara förenade med såväl administrativa som lagtekniska svårigheter. Även andra risker skulle vara förbundna med en deklarationsplikt. Å ena sidan kunde standardiserade minimikvalitetsfordringar tendera att bli maximistandard och på så sätt minska en önskvärd kvalitets- och priskonkurrens. Å andra sidan kunde följa att varor som inte uppnådde minimikraven men som för viss användning hade tillräcklig kvalitet icke kunde säljas. Ett obligatorium kunde dessutom verka som indirekt importskydd och hämma utvecklingen av önskvärd kvalitets- och priskonkurrens från importländerna. Utredningen framhöll slutligen att det här var fråga om för vårt land tämligen nya medel att värna om konsumenternas intressen. Det syntes därför vara lämpligt att pröva sig fram under friare former än vad en lagstiftning kunde erbjuda. Framförallt måste själva grund-

[1] SOU 1949: 18, Kvalitetsforskning och konsumentupplysning.

valen för den föreslagna formen av varuupplysning finnas, nämligen möjligheter till enhetlig provning och objektiv värdering av egenskaper hos varorna. På många viktiga varuområden förelåg ännu inte sådana möjligheter och i första hand gällde det sålunda att skapa själva förutsättningarna för varuupplysningen.

Ett centralt organ, en varumärkningsnämnd, föreslogs få hand om varudeklarationer och kvalitetsmärkning inom samtliga konsumtionsvaruområden. Ett intimt samarbete mellan nämnden och Sveriges standardiseringskommission (SIS) förutsattes[2]. I nämnden skulle olika intressenter vara representerade. Nämnden skulle utgöra ett centralt samarbetsorgan med uppgifter att skapa enhetliga normer, att stödja och ta initiativ till varumärkning, att bevilja rätt att använda visst varumärke samt att verkställa kontroll av märkningen. Inhemska tillverkare och importörer skulle ha samma möjligheter att utnyttja deklarationssystemet.

På grundval av betänkandet inrättades år 1951 *Varudeklarationsnämnden, VDN*. Betänkandets förslag om kvalitetsmärkning realiserades däremot inte.

I VU:s direktiv nämns *1963 års konsumentupplysningskommittés betänkande*[3]. Kommittén ansåg det viktigt att utveckla och bredda varudeklarationsförfarandet. Därmed skulle behov av särskilda faktameddelanden på grundval av jämförande varuprovningar minska rörande varugrupper, som deklarerades. Provningsorganens roll kunde begränsas till forskning samt undersökning av varor som ej deklarerades, provning av varor som fabrikanterna ej ville deklarera samt utarbetande av sammanställningar över förekommande varudeklarationer. Kommittén menade att information skulle komma fram snabbare med ett breddat deklarationsförfarande. En fördel med deklarationer var från samhällets synpunkt att företagen själva svarade för kostnaderna för deklarationer och kontrollprovning av deklarerade varor. Men kommittén betonade också behovet av att lära konsumenterna att rätt läsa och förstå deklarationerna samt att ge butikspersonalen bättre insikter om varudeklarationssystemet.

Konsumentutredningen[4] ansåg att frågan om obligatorisk användning av deklarationer kunde bli aktuell i särskilda fall. Deklarationerna måste ge lättillgänglig information. Målet på längre sikt måste vara att deklarationerna för viktigare produkter gav någon form av garanti för väsentliga bruksegenskaper. Vid remissbehandlingen av konsumentutredningens betänkande tog flera remissinstanser upp frågan om obligatoriska varudeklarationer, bland dem Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO) samt Tjänstemännens centralorganisation (TCO). Dessa organisationer föreslog också i ett gemensamt yttrande en särskild anmälningsplikt för företag som inte nyttjar VDN-normer (jfr VU:s direktiv).

I *prop. 1972: 33*[5] uttalade departementschefen att huvudprincipen beträffande konsumenternas behov av information vid val mellan olika produkter borde vara att det ålåg företagen att lämna sådan information. Härvid erbjöd varudeklarationsförfarandet en möjlighet som låg nära till hands. I hittillsvarande varudeklarationsverksamhet hade det varit svårt att tillräckligt snabbt få fram deklarationer som varit anpassade efter konsumenternas behov av information och att sprida användningen av sådana deklarationer, framhöll departementschefen. Denne förklarade också att det i framtiden var en viktig uppgift inom konsumentpolitiken att utveckla varudeklarationssystemet och att verka för att varudeklarationer kom till användning i mera vidsträckt omfattning.

I *motioner*[6] i anledning av prop. 1972: 33

[2] För närmare upplysning om SIS verksamhet se *bilaga 9*.

[3] SOU 1968: 58, Konsumentupplysning — principer och riktlinjer.

[4] SOU 1971: 37, Konsumentpolitik — riktlinjer och organisation samt SOU 1971: 86, Bilen och konsumenten.

[5] Kungl. Maj:ts proposition nr 33 år 1972 med förslag till riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik m. m.

[6] Mot. 1972: 153; mot. 1972: 269; mot. 1972: 1549; mot. 1972: 1551; mot. 1972: 1554; mot. 1972: 1556.

föreslogs att obligatorisk deklaration skulle införas på olika områden, exempelvis dyrbara tekniska hushållsapparater, bilar, fritidsbåtar, lägenheter och skor. Näringsutskottet uttalade i anslutning till dessa motioner bl. a. att riksdagen inte borde föregripa den pågående varudeklarationsutredningens resultat genom att besluta om införande av obligatorisk varudeklaration. Det var enligt utskottet angeläget att en ingripande åtgärd av detta slag inte företogs innan konsekvenserna därav klarlagts. Utskottet underströk att tillsättandet av utredningen kunde uppfattas som vittnesbörd om en positiv inställning till ett system med i viss utsträckning obligatoriska varudeklarationer. Motionerna angående varudeklaration i fråga om skor och om importerade varor i allmänhet borde överlämnas till utredningen. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Kungl. Maj:t överlämnade i anledning av riksdagens skrivelse i saken[7] motionen 1972: 269 om obligatorisk varudeklaration av skor och motionen 1972: 1556 avseende varudeklaration av importerade varor till VU.

Vidare har Kungl. Maj:t till VU överlämnat riksdagens skrivelse om utredning av möjligheterna för en obligatorisk varudeklaration av monteringsfärdiga hus[8].

1.3 *Avgränsning av utredningsuppdraget*

Det har varit en utgångspunkt för utredningens arbete att varudeklarationer rätt utformade kan utgöra ett viktigt led i den information som konsumenterna bör ha tillgång till vid köp av varor och tjänster. Däremot har det inte legat inom utredningsuppdraget att närmare analysera varudeklarationernas roll som informationsbärare och det samspel som bör förekomma mellan varudeklarationer och andra informationskällor på konsumentområdet. Detta är en uppgift som det ankommer på reklamutredningen att behandla. VU får således i den delen hänvisa till reklamutredningen[9].

VU har i enlighet med direktiven koncentrerat sitt utredningsarbete på principiella rättsliga och ekonomiska spörsmål i samband med varudeklarationer. Som uttalas i direktiven har det ankommit på en särskild arbetsgrupp med representanter från både statens konsumentråd och VDN att lägga fram förslag i fråga om varudeklarationernas utformning i praktiken. Detta arbete har pågått parallellt med VU:s arbete och fortsätter nu inom konsumentverket. Det har varit en förutsättning för VU:s arbete att det ankommer på i första hand konsumentverket att praktiskt utforma nya varudeklarationer och att därvid särskilt beakta konsumenternas behov av information om varornas egenskaper från användningssynpunkt.

I enlighet med direktiven har utredningen övervägt frågan om *särskild kvalitetsmärkning av livsmedel*. Utredningen har därvid funnit att behovet av sådan märkning blir i hög grad beroende av i vilken utsträckning livsmedelsverket kommer att utnyttja möjligheten att fastställa livsmedelsstandard enligt livsmedelslagen (7 §). Med livsmedelsstandard menas att bestämd sammansättning eller beskaffenhet i övrigt föreskrivits för livsmedel av visst slag. Behovet av kvalitetsmärkning vid sidan av livsmedelsstandard kan med hänsyn till den korta tid som livsmedelslagen varit i kraft naturligt nog ännu inte överblickas. Enligt uppgifter som VU erhållit från livsmedelsverket har emellertid livsmedelsstandard redan utfärdats för vissa livsmedel och ytterligare sådana föreskrifter kommer att utfärdas undan för undan. VU har mot denna bakgrund inte funnit lämpligt att nu närmare gå in på frågan om kvalitetsmärkning av livsmedel.

1.4 *Genomförande av uppdraget*

Principfrågorna har bedömts mot bakgrund av bl. a. litteraturstudier samt synpunkter inhämtade från konsument- och närings-

[7] NU 1972: 40, rskr 1972: 225.
[8] NU 1971: 3, rskr 1971: 246.
[9] Se bl. a. SOU 1972: 7, Reklam II Beskrivning och analys, särskilt s. 172—228.

livsföreträdare och från statliga och halvstatliga organ. Här kan nämnas bostadsstyrelsen, statens konsumentråd, statens institut för konsumentfrågor, statens pris- och kartellnämnd, statens livsmedelsverk, statens provningsanstalt, statens institut för företagsutveckling samt varudeklarationsnämnden (VDN) och Sveriges standardiseringskommission. Underhandskontakt har tagits med konsumentverket. Samråd har fortlöpande skett med reklamutredningen.

På konsumentsidan har VU haft överläggningar med representanter för LO, TCO, KF, Hushållslärarnas riksförening och Husmodersförbundet hem och samhälle. Organisationerna har därvid varit representerade i en särskild referensgrupp för varudeklarationer.

VU har på näringslivssidan haft överläggningar med en av Sveriges industriförbund bildad referensgrupp för varudeklarationer. I gruppen har ingått företrädare för dels Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund och Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), dels enskilda näringsidkare. Härutöver har synpunkter inhämtats direkt från representanter för bl. a. Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Dagligvaruleverantörers förbund och Kemisk-tekniska leverantörsförbundet, Svensk industriförening, Svenska annonsörers förening, Svenska företagares riksförbund, Svenska reklambyråförbundet och Sveriges marknadsförbund. Lantbrukarnas riksförbund har beretts tillfälle yttra sig över utredningsfrågorna.

I *bilaga 6* redovisar VU de skriftliga och muntliga synpunkter som lämnats vid olika hearings.

Vid studiebesök i Köpenhamn och Oslo har VU haft överläggningar med representanter för berörda departement och institutioner. I Köpenhamn har synpunkter inhämtats från företrädare för handelsministeriet och Forbrugerkommissionen samt i Oslo från dåvarande departementet for familie- og forbrukersaker samt från Varefakta-Komiteen och Forbrukerrådet.

VU:s huvudsekreterare har därjämte deltagit i ett möte i Haag med den internationella varudeklarationsorganisationen, International Labelling Centre (ILC).

Utredningen har funnit det angeläget att som bakgrund till sina bedömningar av effektiviteten i hittillsvarande deklarationssystem undersöka i vilken utsträckning varudeklarationer f. n. används. Utredningen har därför givit Handelns utredningsinstitut (HUI) i uppdrag att undersöka täckningsgraden i detaljistledet av nuvarande VDN-system. För vissa utvalda varor har bl. a. bestämts den andel av samtliga på marknaden förekommande artiklar, som är försedda med VDN-deklaration, respektive annan varudeklaration. Närmare uppgifter om undersökningens uppläggning, genomförande och resultat lämnas i *kapitel 6* samt i *bilaga 5* till detta betänkande.

VU har disponerat betänkandet så att *kapitel 2—5* ger en inledande redogörelse för svenska och utländska förhållanden samt grunderna för skilda deklarationssystem. I *kapitel 6—11* redovisas VU:s överväganden och förslag.

1.5 *Terminologiska frågor*

Med begreppet *märkning* avses i det följande på själva produkten anbringad, instansad eller vid produkten i form av etikett e. d. fäst varuinformation.

Med begreppet *varudeklaration* avses standardiserad, konsumentupplysande beskrivning av en vara, knuten till varan vid köptillfället.

Med *grundkrav* som villkor för deklaration avses att en deklarerad vara garanteras hålla viss standard beträffande det innehåll eller de egenskaper grundkraven avser. Då grundkraven gäller varan i dess helhet vägs varans egenskaper samman till ett slutomdöme, s. k. *kvalitetsmärkning*.

Med *obligatorisk deklaration* avser VU lagstadgad skyldighet att deklarera varor på bestämt sätt.

Utredningen hänvisar i denna del också till *kapitel 5*.

2 Märkningsföreskrifter i svensk speciallagstiftning

2.1 *Allmänna synpunkter*

Tvingande bestämmelser om märkning av varor förekommer i ett flertal olika specialförfattningar. Vanligen ingår märkningsbestämmelsen som en detalj i ett större komplex av föreskrifter t. ex. avseende tillverkning, sammansättning, försäljning, registrering eller hantering av varan. Syftet med märkningsbestämmelsen är i regel att skydda den som använder eller eljest tar befattning med varan till liv, hälsa eller säkerhet, men även andra former av konsumentskydd kan vara motivet, t. ex. kvalitetskontroll eller skydd mot förfalskade varor.

I det följande lämnas en översiktlig redogörelse för märkningsbestämmelser på konsumentvaruområdet. Redogörelsen är i princip begränsad till sådana märkningsbestämmelser som är föreskrivna i författning och som innebär att varan inte får säljas eller överlåtas utan att vara försedd med föreskriven märkning. Det bör emellertid observeras att vissa formellt frivilliga men i praktiken tvingande märkningsföreskrifter förekommer. Exempel härpå är Svenska Gasföreningens godkännandemärke för gasolapparater. I dessa fall innebär märkningen en kvalitetsgaranti, men det är i och för sig tillåtet att sälja varor utan dessa märken.

2.2 *Livsmedelsområdet*

2.2.1 Märkningsföreskrifter enligt livsmedelslagen

Enligt livsmedelslagen (1971: 511) och livsmedelskungörelsen (1971: 807) skall färdigförpackade livsmedel (undantag för livsmedel vägande mindre än 25 gram eller mer än 25 kilogram) märkas med följande uppgifter:[1]

1. livsmedlets slag
2. livsmedlets sammansättning
3. livsmedlets nettovikt eller nettovolym
4. anvisning hur livsmedlet skall förvaras om förvaringssättet är av betydelse för livsmedlets hållbarhet
5. beräknad hållbarhetstid, i fråga om (1) livsmedel som kan antas bli otjänligt till människoföda inom 30 dagar från förpackningsdagen, (2) livsmedel vars hållbarhet är beroende av att det förvaras på särskilt sätt samt (3) djupfrysta livsmedel; hållbarhetsmärkningen skall i fråga om (1) och (2) utvisa sista förbrukningsdag vid förvaring enligt angiven förvaringsanvisning och i fråga om (3) beräknad hållbarhet efter inköpet vid olika förvaringssätt
6. förpackarens eller tillverkarens namn eller firma samt hemort

[1] Dessa märkningsbestämmelser träder i kraft den 1 juli 1973. Intill dess gäller märkningsbestämmelserna i livsmedelsstadgan (1951: 824).

7. sådana uppgifter i övrigt av betydelse för konsumenterna som föreskrives av livsmedelsverket.

Livsmedelsverket kan föreskriva märkning även av annat livsmedel än färdigförpackat.

Enligt *lagen* (1971: 1081) *om bestämning av volym och vikt,* som träder i kraft den 1 juli 1973, skall riktigheten av volym- och viktuppgift på färdigförpackad vara kontrolleras genom stickprovsundersökning. Undersökningen skall göras av myndighet som Konungen bestämmer och får företas hos yrkesmässig tillverkare, importör, förpackare, grossist och detaljhandlare. F. n. finns märkning med uppgift om vikt och volym föreskriven endast beträffande färdigförpackat livsmedel. Konungen har ännu inte bestämt vilken myndighet som skall anförtros stickprovskontrollen.

Ansvaret för märkningen åvilar förpackaren i fråga om livsmedel som färdigförpackas inom landet och i övriga fall den som först saluhåller livsmedlet.

För att tillgodose konsumentintresset kan livsmedelsverket föreskriva att särskild beteckning skall vara förbehållen livsmedel av visst slag.

Livsmedelsverket har i tillämpningskungörelse till livsmedelslagen och livsmedelskungörelsen den 21 december 1971 (SLV 1972: 4) bl. a. meddelat vissa ytterligare märkningsbestämmelser. Sålunda skall livsmedel märkas med kylkonserv, djupfryst eller kylvara om de överensstämmer med i kungörelsen angivna definitioner på sådana varor. Kött, fisk, kräftdjur och blötdjur som varit frysta skall märkas med uppgifter härom. Innehållsdeklaration skall, i den utsträckning och på det sätt som anges i särskild kungörelse, ange den genomsnittliga kvantiteten av eller proportionerna mellan livsmedlets beståndsdelar och i övriga fall livsmedlets beståndsdelar i fallande storleksordning, så att konsumenten får en tillfredsställande uppfattning om livsmedlets användbarhet och värde. Om livsmedlet saluhålles under särskild uppgift att innehålla visst näringsämne skall dettas art och halt anges. I vissa fall skall arten och halten av tillsatser anges. Av livsmedelsverkets förteckning över godkända livsmedelstillsatser framgår sålunda bl. a. att förekomsten av sackarin i livsmedel, av kinin i drycker, av färgämnen i fiskkonserver, av nitrit och salpeter i vissa köttvaror och fiskvaror skall anges.

Förvaringstemperatur skall anges för kylkonserv, kylvara och färdigförpackat djupfryst livsmedel. Hållbarhetsmärkning av färdigförpackat djupfryst livsmedel skall ange den beräknade hållbarheten i frysutrymme, köldfack, kylskåp och rumstemperatur. Sådant livsmedel skall också märkas med upptiningsanvisning (undantag glass). Storförpackning för storkök etc. skall märkas med samma uppgifter som motsvarande färdigförpackade livsmedel. Grossistförpackningar med färdigförpackade livsmedel skall märkas med samma uppgifter som det färdigförpackade livsmedlet i fråga om livsmedlets slag, förvaringsanvisning och hållbarhetstid.

I livsmedelsverkets kungörelse den 26 maj 1972 (SLV 1972: 19) med särskilda bestämmelser om märkning av färdigförpackade livsmedel föreskrivs bl. a. att i fråga om livsmedel som tillförts spad, sås, gelé eller liknande såväl hela innehållets vikt som vikten av livsmedlet utan spad etc. skall anges och att i fråga om livsmedel som består av mer än en råvaruingrediens kvantiteten använd råvara skall anges var för sig i fråga om köttvara, fiskvara, vegetabilisk proteinvara, potatis och grönsaker/rotfrukter ("till 100 g vara har använts . . ."). Köttslag, fiskslag och organslag skall anges. Vid deklaration av livsmedelstillsats får i vissa fall särskilda gruppnamn användas. Även förpackningsdag skall anges vid hållbarhetsmärkning av färdiglagad mat vars beräknade hållbarhet är högst 30 dagar. Maltdrycker, spritdrycker och vin skall märkas med alkoholhalten, för maltdrycker i viktprocent och för spritdrycker och vin i volymprocent.

Utöver nyssnämnda *generella märkningsbestämmelser* förekommer *särskilda märkningsbestämmelser* i olika av livsmedelsverket utfärdade föreskrifter för skilda

varugrupper.[2] Sålunda föreskrivs i livsmedelsverkets kungörelse den 18 april 1972 (SLV 1972: 18) om *ätbara fetter och oljor* dels vissa livsmedelsstandard, vilka skall gälla som förbehållna livsmedelsbeteckningar enligt livsmedelslagen, dels bl. a. att oblandade vegetabiliska fetter och oljor skall saluhållas under beteckning som anger råvaran (kokosfett, olivolja etc.) och att fetthalt i gram per 100 gram och den genomsnittliga halten mättade fettsyror i procent av den totala halten fettsyror och den genomsnittliga halten linolsyra (fleromättad fettsyra) i procent av den totala mängden fettsyror skall anges i vissa fall.

Särskilda märkningsföreskrifter lämnas också i livsmedelsverkets kungörelse om *mjölk och vissa mjölkprodukter* den 13 juni 1972 (SLV 1972: 22). Förutom bestämmelser om livsmedelsstandard och förbehållna livsmedelsbeteckningar förekommer bl. a. bestämmelser om märkning med fetthalt och med proportionerna mellan mjölkpulver och vatten vid framställning av motsvarande flytande produkt.

I kungörelsen den 13 juni 1972 (SLV 1972: 23) om *ost, margarinost och mesvara* föreskrivs också livsmedelsstandard och förbehållna livsmedelsbeteckningar. Bland de särskilda märkningsbestämmelserna kan nämnas att djurslaget skall anges om mjölk från annat djur än nötkreatur använts, att fetthalten skall anges (får t. v. anges med fetthaltsmärke), att hel ost skall förses med uppgift om tillverkningsdag eller tillverkningsvecka och att importerad vara skall märkas med tillverkningsland.

Märkningsbestämmelser förekommer också i de föreskrifter som livsmedelsverket utfärdat beträffande industriskalad potatis (SLV 1972: 33), kaffe och kaffepulver (SLV 1972: 35), socker och honung (SLV 1972: 36), saft, juice och sylt m. m. samt läskedrycker (SLV 1972: 37), glassvaror m. m. (SLV 1972: 38), spannmåls- och bageriprodukter (SLV 1973: 1) samt ägg och äggprodukter (SLV 1973: 2). Förstnämnda bestämmelse träder i kraft den 1 juli 1973 och övriga bestämmelser den 1 januari 1974.

2.2.2 Köttbesiktning m. m.

Kött som godkänts vid besiktning enligt lagen (1959: 99) om köttbesiktning m. m. skall enligt köttbesiktningskungörelsen (1968: 406) förses med stämpel eller märke som utmärker godkännandet. Lantbruksstyrelsen är tillsynsmyndighet för köttbesiktningen.

Enligt förordningen (1956: 413) om klassificering av kött för vilken jordbruksnämnden är tillsynsmyndighet skall kött av nötkreatur, häst, får eller svin efter godkänd besiktning underkastas särskild bedömning för avgörande av köttets kvalitet samt förses med stämplar angivande den kvalitetsklass till vilken köttet hänförts vid klassificeringen. Motsvarande gäller för kött som godkänts vid undersökning av importerat kött.

Obligatorisk kvalitetskontroll förekommer vid utförsel av kött, vissa fiskprodukter, smör, ost, ägg och potatis.

2.2.3 Kylhuslagrade konserverade ägg

Enligt kungörelsen (1943: 288) om märkning av kylhuslagrade och konserverade ägg skall varje sådant ägg märkas med ordet "kylhusägg" eller angiven märkning. Det ankommer på jordbruksnämnden att övervaka efterlevnaden av dessa bestämmelser.

2.2.4 Nordhavsräka

Enligt kungörelsen (1935: 478) skall emballage vari nordhavsräka införs till riket, liksom emballage vari införd nordhavsräka försänds inom riket, vara åsatt tydlig uppgift om innehållet och ursprungslandet.

[2] Till dess sådana bestämmelser utfärdats gäller bestämmelserna i 8 kap. livsmedelsstadgan (1951: 824).

2.2.5 Maltdrycker

Enligt förordningen (1960: 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker skall kärl och behållare som utlämnas från tillverkningsställe vara märkt med tillverkarens namn eller tillverkningsställe eller varumärke samt, beträffande maltdrycker, med varuslag (lättöl, öl, starköl) och i fråga om öl typbeteckning, samt i fråga om läskedrycker med dryckens benämning. Enligt ölförsäljningsförordningen (1961: 159) skall importerat öl före utlämningen från tullverket märkas med tillverkarens namn och med varuslag och typ. Enligt rusdrycksförsäljningsförordningen (1954: 521) skall importerat starköl före utlämnandet från partihandelsbolaget märkas med tillverkarens namn och med varuslaget. Tillsynsmyndighet beträffande här avsedd märkningsplikt är riksskatteverket.

2.3 *Utsäde*

Enligt förordningen (1967: 139) om obligatorisk plombering av utsädesvara och om växtförädlingsavgift skall utsäde av potatis, stråsäd etc. inte avlämnas till köpare, som kan antas använda det till utsäde eller föra ut det ur landet, annat än i förpackning som är försedd med plomberingsbevis enligt bestämmelserna om statsplombering av utsädesvara. Beträffande frö, som ej faller under plomberingstvånget, skall säljaren enligt lagen (1928: 289) angående handel med utsädesvaror skriftligen för köparen uppge bl. a. säljarens namn och adress samt fröets slag, sort och grobarhet. Tillsynsmyndighet är lantbruksstyrelsen.

2.4 *Gifter och andra hälsofarliga varor*[3]

Enligt giftförordningen (1962: 702) skall hälsofarlig vara vid utlämnande från tillverkningsställe och försäljningsställe vara märkt på sådant sätt att riskerna för förgiftning eller annan skada genom varan i möjligaste mån begränsas. Sålunda föreskrivs i kungörelsen (1963: 411) om tillämpningen av giftförordningen att vid överlåtelse av *gift* förpackningen skall vara märkt med varans namn och dess karaktär av gift, säljarens och tillverkarens/importörens namn eller firma samt postadress, samt föreskrift att varan skall förvaras oåtkomlig för barn och vid överlåtelse av *vådligt ämne* med varans namn och dess karaktär av vådligt ämne, uppgift om de med varan förbundna riskerna, angivna i form av kortfattad varningstext, förpackarens/importörens namn eller firma samt postadress samt föreskrift att varan skall förvaras oåtkomlig för barn. Dessutom skall, om detta inte framgår av namnet och giftnämnden inte föreskrivit annat, i märkningen anges vilket eller vilka ämnen som ger varan dess hälsofarliga egenskaper. Uppgifterna skall vara på svenska språket och anbringade på framträdande plats med iögonenfallande text i tydlig stilart. De skall genom färg, typografi o. d. skilja sig från övrig text på förpackningen.

Giftnämnden har i kungörelse den 16 mars 1967 meddelat föreskrifter rörande utformningen av märkning av hälsofarlig vara. Sålunda skall en varas karaktär av gift anges genom ordet "gift" jämte särskilt märke (giftmärke) upptagande en dödskalle som bildsymbol. En varas karaktär av vådligt ämne skall anges med ordet "vådligt". Varningstext för vådligt ämne, vilken skall innehålla upplysning om de väsentliga risker som kan vara förknippade med varan och dess användning, skall vara placerad inom särskild, kraftig ram. Märkningen skall ha gul botten med bildsymbol, ramar och text i svart.

Om gift eller vådligt ämne använts vid framställning eller behandling av vara utan att den framställda eller behandlade varan är att betrakta som hälsofarlig men hälsorisk kan befaras uppstå vid användningen, skall enligt 22 § 1 mom. giftförordningen uttrycklig varning härom meddelas.

[3] Se även 2.7.

2.5 *Bekämpningsmedel*[3]

Enligt bekämpningsmedelsförordningen (1962: 703) skall bekämpningsmedel vid utlämnande från tillverkningsställe och försäljningsställe vara märkt på sådant sätt att riskerna för förgiftning eller annan skada genom medlet i möjligaste mån begränsas. Enligt kungörelsen (1963: 442) om tillämpningen av bekämpningsmedelsförordningen skall sålunda vid överlåtelse av bekämpningsmedel förpackningen vara märkt med av giftnämnden fastställd och i registreringsbeviset för medlet angiven påskrift, tillverkarens/importörens namn eller firma samt postadress, numret på tillverkningsenhet eller annan uppgift för identifiering av varuparti samt, i fråga om medel som lätt undergår sönderdelning eller annan förändring, tid inom vilken medlet bör användas. Av märkningen skall, om giftnämnden inte föreskriver annat, även framgå namn och mängd på verksamma beståndsdelar och namn på ev. andra gifter och vådliga ämnen. Vidare gäller samma bestämmelser rörande märkningens typografi etc. som i fråga om gifter. I fråga om bekämpningsmedel av klass 1 skall även säljarens namn eller firma samt postadress anges. Särskilda märkningsföreskrifter finns i fråga om betat utsäde.

I cirkulär den 27 juni 1967 har giftnämnden i syfte att främja en mera enhetlig märkning och att underlätta för vederbörande tillverkare att följa gällande föreskrifter, meddelat vissa anvisningar rörande märkning av registrerat bekämpningsmedel. Sålunda skall den av giftnämnden fastställda benämningen anbringas på sådant sätt att tvekan om medlets identitet inte kan råda. Ordet bekämpningsmedel skall jämte uppgift om faroklass anbringas skilt från annan text och inom särskild ram överst i mitten på förpackningens mest iögonenfallande sida eller del samt på motsvarande sätt på dess frånsida om text förekommer på denna sida. I anslutning till medlets benämning skall fastställd uppgift om användningsområde, övrig varningstext och i förekommande fall giftmärke anbringas. Varningstexten skall placeras inom särskild, kraftig ram. Ordet bekämpningsmedel, faroklass och varningstext skall utföras i svart på gul botten med ramar i svart.

2.6 *PCB-vara*[3]

Enligt PCB-lagen (1971: 385) och PCB-kungörelsen (1972: 34) skall sådan PCB-vara som inte får saluhållas utan tillstånd (t. ex. målarfärg) vara tydligt märkt med uppgift om dess innehåll av polyklorerade bifenyler (PCB). Tillsynsmyndighet är naturvårdsverket.

2.7 *Hälso- och miljöfarliga varor*

Miljökontrollutredningen avgav 1972 ett betänkande, SOU 1972: 31, Lag om hälso- och miljöfarliga varor. I anledning av betänkandet har Kungl. Maj:t i februari 1973 avlåtit en proposition till riksdagen (prop. 1973: 17). Lagen är avsedd att ersätta giftförordningen, bekämpningsmedelsförordningen och PCB-lagen. Den kommande lagen blir i första hand tillämplig på ämnen och beredningar som med hänsyn till sina kemiska eller fysikalisk-kemiska egenskaper och hantering kan befaras medföra skada på människor eller i miljön samt vara, som innehåller sådant ämne eller beredning i den mängd eller form att varan därigenom och med hänsyn till sin hantering kan befaras medföra skada på människor eller i miljön. Lagens bestämmelser kan efter Kungl. Maj:ts förordnande även tillämpas på andra varor, oavsett vilka slags skadeeffekter varorna medför, under förutsättning att det är av särskild betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt.

Enligt propositionen skall den som hanterar eller importerar hälso- och miljöfarlig vara vidta de skadeförebyggande åtgärder som erfordras. Varan skall märkas tydligt med uppgifter av betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt. Vidare kan Kungl.

[3] Se även 2.7.

Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer meddela närmare föreskrifter om märkningsskyldigheten.

2.8 *Läkemedel*

Enligt läkemedelsförordningen (1962: 701) skall läkemedel vid utlämnande vara fullständigt deklarerat med avseende på sammansättning samt halt av ingående beståndsdelar. Socialstyrelsen äger utfärda särskilda föreskrifter om märkning av läkemedel.

Enligt socialstyrelsens kungörelse angående märkning av farmaceutiska specialiteter (märkningskungörelsen) den 18 juni 1968 skall farmaceutisk specialitet vara märkt med:

1. specialitetens benämning bestående av namn och läkemedelsform samt — då så erfordras — styrka
2. deklaration
3. uppgift om förpackningens storlek
4. tillverkarens namn eller firma — för utländsk specialitet får även ombudets namn eller firma anges
5. tillverkningssatsens beteckning
6. texten "Förvaras oåtkomligt för barn", såvida inte socialstyrelsen medgivit annat
7. anvisning, som enligt av socialstyrelsen meddelad särskild föreskrift skall åsättas specialiteten.

Då det krävs för specialitetens rätta handhavande eller för undvikande av skada, skall märkningen omfatta även:

8. föreskrifter om specialitetens förvaring
9. tekniska anvisningar för specialitetens handhavande och bruk
10. varningsföreskrifter.

Uppgift om normaldosering jämte indikation får ingå i märkning, om socialstyrelsen medgivit det.

Specialitet, vars hållbarhet inte överstiger 3 år, skall vara åsatt utgångsdatum.

Kungl. Medicinalstyrelsens kungörelse angående förordnande och utlämnande av läkemedel från apotek m. m. (receptkungörelsen) den 15 november 1965 innehåller bl. a. följande märkningsföreskrifter för annat läkemedel än farmaceutisk specialitet:

Läkemedlet skall vara åsatt etikett med uppgift om dels apotekets namn, dels läkemedlets art och sammansättning genom dess benämning i gällande farmakopé eller — med tillägg av uppgift varifrån benämningen hämtats — dess benämning i annan på apoteken gängse handbok eller, om dylik benämning saknas, fullständig deklaration med avseende på sammansättning och halt av ingående beståndsdelar. Etiketten skall vara vit om läkemedlet är avsett till invärtes bruk och röd om det är avsett till utvärtes bruk. Etikett till läkemedel, som är färdigberett för injektion, skall vara vit med ett diagonalt från nedre vänstra hörnet gående rött streck.

Vidare skall i märkningen ingå

a) påskriften "Förvaras oåtkomligt för barn", om läkemedlet inte är avsett för sjukvårdsinrättning eller därmed jämförlig förbrukare

b) påskriften "Utvärtes", om läkemedlet är avsett för utvärtes bruk

c) påskriften "Omskakas", om läkemedlet är uppdelat eller kan komma att uppdelas i faser

d) påskriften "För injektion", om läkemedlet är färdigberett för att insprutas i kroppens vävnader eller blodbanor

e) anvisning om lämpligt förvaringssätt i fråga om läkemedel, som är känsligt för värme, luftfuktighet eller dylikt, samt

f) annan anvisning, som enligt gällande farmakopé eller av medicinalstyrelsen meddelad föreskrift skall åsättas ifrågavarande läkemedel.

2.9 *Preventivmedel*

Enligt kungörelsen (1970: 149) om handel med preventivmedel och kungörelsen (1959: 327) om införsel till riket av preventivmedel måste preventivmedel för att få säljas eller importeras vara godkända av socialstyrelsen med avseende på beskaffenhet och märkning.

Socialstyrelsens kungörelse om kontroll av

preventivmedel den 25 augusti 1971 innehåller bl. a. följande märkningsföreskrifter:

Förpackning med preventivmedel skall vara försedd med uppgift om tillverkarens namn, beteckning som gör det möjligt att fastställa vilket parti medlet tillhörde vid kvalitetskontrollen samt den tidpunkt efter vilken det ej bör användas. Pessar och intrauterint preventivmedel skall härutöver förses med uppgift om storlek, och förpackning innehållande kemiskt preventivmedel med den benämning varunder medlet godkänts av socialstyrelsen, med uppgift om medlets sammansättning samt med kortfattade anvisningar om medlets handhavande.

2.10 *Brandfarliga varor*[4]

Enligt 48 § förordningen (1961: 568) om brandfarliga varor skall behållare, vari brandfarlig gas eller brandfarlig vätska klass 1, klass 2 a eller klass 2 b är innesluten, när den transporteras som styckegods eller yrkesmässigt saluhålls eller försäljs, vara på väl synlig plats försedd med tydligt och varaktigt märke, utvisande att innehållet är brandfarligt. Är behållare förpackad, skall också höljet vara märkt. Jämlikt 52 § förordningen åligger det kommerskollegiet att utfärda närmare bestämmelser om denna märkning.

I kungörelse den 22 maj 1963, intagen i kollegiets författningssamling Ser B, nr 5/1963, har kollegiet lämnat följande närmare bestämmelser om märkningen.

a) Gasbehållare med en rymd, överstigande 1 dl, skall vara märkt med orden "Mycket brandfarligt" samt, om rymden understiger 1 liter, dessutom med orden "Tryckbehållare — får ej utsättas för temperatur över +50°C".

b) Behållare för kl 1-vätska, rymmande mer än 2,5 dl, skall vara märkt med orden "Mycket brandfarligt".

c) Behållare för kl 2 a-vätska, rymmande mer än 2,5 dl, skall vara märkt med ordet "Brandfarligt".

d) Behållare för kl 2 b-vätska, vilken utgöres av motordrivmedel, bränsle eller lösningsmedel, skall vara märkt med ordet "Brandfarligt", om behållaren rymmer mer än 5 dl.

e) Aerosolbehållare, rymmande mer än 5 cl, skall vara försedd med orden "Tryckbehållare — får ej utsättas för temperatur över +50°C, gäller även tömd behållare". Överstiger behållarens rymd 1 dl och är innehållet antändbart vid +21°C eller därunder, skall även orden "Mycket brandfarligt" finnas på behållaren.

Behållare för kl 1-vätska eller kl 2 a-vätska, vars rymd är 2,5 dl eller därunder bör vara försedd med varningstext.

Märkningstext skall utföras i svart på gul botten. Användes etikett som märke, bör den ha rektangulär form.

I fråga om förpackad behållare skall även höljet märkas.

Har behållare eller hölje på grund av bestämmelser som avser internationella transporter och som godkänts av vederbörande myndighet i Sverige märkts på annat sätt än ovan föreskrivits, får denna märkning användas även under landsvägstransport som sker i anslutning till den internationella transporten.

Med stöd av förordningen om brandfarliga varor har kollegiet medgivit undantag från föreskriften att behållare för brandfarlig vätska i närmare angivna fall skall vara tillverkad av stål eller annan metall. Sålunda får sådan behållare av plast saluhållas, försäljas och användas på villkor att den är utförd enligt standard som fastställts av Sveriges standardiseringskommission och försedd med vederbörligt SIS-märke, eller om tillämplig SIS-standard saknas, blivit typgodkänd av statens provningsanstalt.

Med stöd av samma förordning har kom-

[4] De här redovisade märkningsbestämmelserna kommer sannolikt att anpassas till de från och med den 1 juli 1973 gällande bestämmelserna i den europeiska överenskommelsen om internationell transport av farligt gods på väg (ADR) samt i bilaga I (RID) till det internationella fördraget angående godsbefordran på järnväg (CIM).

merskollegium förordnat att kamin eller element som för uppvärmningsändamål drivs med brandfarlig vätska och ej har katalytbrännare får saluhållas, försäljas eller användas endast under förutsättning att den blivit godkänd av statens provningsanstalt. Kaminen eller elementet skall vara märkt med provningsanstaltens godkännandemärke.

2.11 *Explosiva varor*[4]

I 3 kap. förordningen (1949: 341) om explosiva varor lämnas föreskrifter om förpackning och märkning. Enligt 19 § skall explosiv vara, när den som färdig handelsvara utlämnas från tillverkningsställe eller från handelsrörelse, vara förpackad på ett ändamålsenligt och betryggande sätt. Vidare sägs att ytterförpackning skall, om kommerskollegiet inte medger annat, vara märkt så att varans egenskap av explosiv vara samt transportklass tydligt framgår. I 20 § stadgas att det ankommer på kollegiet att utfärda de ytterligare föreskrifter angående förpackning och märkning av explosiva varor som finnes erforderliga.

I kungörelse den 17 oktober 1968, intagen i kollegiets författningssamling Ser A, nr 2/1968, har kollegiet lämnat följande närmare bestämmelser om märkning.

På varje innerförpackning (paket, ask, påse, hölje till sprängämnespatron etc.) skall av tillverkaren eller importören anges varans handelsnamn samt tillverkarens eller importörens firma eller varumärke, utom då innerförpackningen enbart tjänar som invändigt skydd och ej är avsedd att skiljas från ytterförpackningen. För militära varor må användas av central militär förvaltningsmyndighet fastställd varubenämning och leverantörsbeteckning.

I fråga om pyroteknisk vara skall, utom om varan är avsedd för försvaret, såväl på innerförpackning som på varje enskild pjäs, såvida icke pjäsen är så liten att detta svårligen låter sig göra och med hänsyn till märkningen av ytterförpackningen är överflödigt, även anges dels vikten av de i pjäsen ingående pyrotekniska ämnena, dels lägsta levnadsålder för den som äger förvärva och inneha varan utan tillstånd, därest bestämmelse därom gäller, dels varans randsiffra enligt bil. 2 till kungörelsen.

På ytterförpackning (låda, kärl, annat emballage) skall på två motstående sidor med röda bokstäver anbringas uttrycket "Explosiv vara" och ordet "Transportklass" eller förkortningen "Tpkl" jämte den bokstav, som betecknar transportklassen. På ytterförpackning för sprängämne, krut och sprängkraftiga tändmedel skall dessutom den explosiva varans vikt anges.

Märkning skall utföras så att texten framträder tydligt och lätt kan läsas på rimligt avstånd.

Beträffande explosiv vara, som vid minutförsäljning överlämnas direkt från säljaren till köparen eller dennes ombud, gäller särskilda märkningsbestämmelser.

I bilaga 2 till kungörelsen lämnas ytterligare märkningsföreskrifter beträffande vissa närmare angivna slag av explosiva varor.

2.12 *Ädelmetallarbeten*

Enligt förordningen (1956: 328) om kontroll å ädelmetallarbeten får ädelmetallarbeten inte försäljas eller importeras om de inte uppfyller i förordningen angivna minimihalter (950/1 000 platina, 750/1 000 guld och 830/1 000 silver). Inom riket tillverkade arbeten skall förses med följande av tillverkaren anbringade ansvarsstämplar nämligen ortsmärke, tillverkningsstämpel, årsbokstav och i fråga om guldarbeten även finhaltsstämpel. Importerade arbeten får endast vara försedda med finhaltsstämpel. Såväl inhemska som importerade arbeten skall av statens provningsanstalt eller särskilda kontrollstämplingsförrättare förses med kontrollstämpel som bestyrker att de uppfyller fordringarna enligt förordningen. Kontrollstämpeln består av tre kronor i hjärtformig sköld för inhemska guldarbeten

[4] Se sid. 31.

och i oval sköld för importerade arbeten. Platina- och silverarbeten förses med samma stämpel kompletterad med P respektive S. Tillsynsmyndighet är statens provningsanstalt.[5]

2.13 *Elektriska bruksföremål*

Enligt kungörelsen (1935: 138) angående kontroll av viss elektrisk materiel äger kommerskollegium, där så anses påkallat, meddela föreskrift om att elektriska bruksföremål skall vara för användning godkända av en av Kungl. Maj:t utsedd materielkontrollanstalt. Sådan föreskrift har lämnats för den övervägande delen av starkströmsanslutna bruksföremål som används inom hem, hushåll, skolor, kontor och hantverk. Provningen sker av SEMKO (Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten) enligt av kollegiet fastställda provningsbestämmelser. Före saluförande eller försäljning skall materielen typprovas. Godkänd materiel skall, om så föreskrivs i beviset om godkännande, förses med anstaltens godkänningsmärke, s. k. S-märkning.

2.14 *Gasskyddsmateriel*

Enligt förordningen (1939: 174) angående tillverkning, införsel och försäljning av gasskyddsmateriel (skydd mot stridsgas) och föreskrifter utfärdade i anslutning därtill skall vara som saluhålles som gasskyddsmateriel vara märkt, i fråga om gasskyddsmateriel av första klassen (t. ex. gasmasker) med statligt kontrollmärke (tre kronor) och i fråga om gasskyddsmateriel av andra klassen med godkänningsmärke, samt dessutom med typnormer, fabriks- (firma-) märke o. d., tillverkningsår och om möjligt löpande tillverkningsnummer. Närmare bestämmelser om märkning av gasskyddsmateriel meddelas av krigsmaterielinspektionen inom handelsdepartementet.

2.15 *Fordonsdetaljer*

Med stöd av vägtrafikförordningen (1951: 684) m. fl. författningar har trafiksäkerhetsverket utfärdat bestämmelser om att fordonsdetalj eller anordning på fordon skall vara typgodkänd eller i förväg provad, vilket skall bestyrkas antingen genom typmärkning på delen etc. eller genom intyg eller certifikat.

2.16 *Maskiner, apparater och redskap*

Arbetarskyddslagen (1949: 1) har främst till syfte att nedbringa antalet olycksfall och riktar sig framför allt till arbetsgivare och arbetstagare. Lagens 45 § innehåller emellertid generella bestämmelser, som riktar sig till tillverkare och försäljare av maskiner, verktyg och redskap och som är tillämpliga oavsett till vem maskinen etc. avlämnas. Enligt denna paragraf skall tillverkare, försäljare eller upplåtare av maskin, redskap eller annan teknisk anordning tillse att anordningen då den avlämnas för att tas i bruk eller för att utställas till försäljning eller i reklamsyfte är försedd med nödiga skyddsanordningar. Paragrafen ger vidare arbetarskyddsstyrelsen rätt att föreskriva att maskinen etc. skall vara försedd med skylt eller annan märkning upptagande tillverkarens namn eller annan uppgift som styrelsen finner erforderlig.

Arbetarskyddsstyrelsen har i de s. k. allmänna maskinanvisningarna (nr 29) lämnat anvisningar till ledning för leverantörer och installatörer vid tillämpningen av 45 § arbetarskyddslagen. I dessa anvisningar föreskrivs i fråga om märkning att varje maskin, verktyg och redskap skall vara försedd med skylt angivande tillverkarens namn och adress. Beträffande importerad maskin skall dessutom importörens namn och adress finnas angivna. Utöver detta generella märkningskrav, som givetvis har till syfte att möjliggöra identifiering av den för maskinen etc. ansvarige, gäller att på maskin, verktyg eller redskap där synnerlig fara för olycksfall föreligger på lämplig plats skall anbringas iögonenfallande var-

[5] En ny lag (1971: 1082) om handel med ädelmetallarbeten har ännu inte trätt i kraft.

ningsanslag av varaktigt utförande och med text på svenska språket.

I de ca 80 anvisningar rörande olika maskiner, verktyg och redskap som arbetarskyddsstyrelsen utfärdat återfinns ett flertal särskilda märkningsföreskrifter. Sålunda skall t. ex. tryckkärl förses, förutom med tillverkarens och ev. importörens namn, med uppgift om högsta tillåtna tryck och med besiktningsskylt med uppgift om första besiktning och revisionsbesiktning.

Beträffande personlig skyddsutrustning gäller att denna i regel skall vara godkänd av arbetarskyddsstyrelsen. I allmänna anvisningar angående personlig skyddsutrustning stadgas bl. a. att sådan utrustning, som blivit godkänd av arbetarskyddsstyrelsen, skall av tillverkare eller försäljare förses med uppgift härom (märkning). Märkningen består av en vit stjärna i ett grönt fält i vilket texten "Godkänd av Kungl. Arbetarskyddsstyrelsen" är angiven. I särskilda anvisningar angående de olika slagen av skydd (hörselskydd, ögonskydd etc.) uppställs i vissa fall ytterligare märkningskrav. Beträffande skyddshjälmar har arbetarskyddsstyrelsen förklarat att skyddshjälm som är utförd, provad och märkt enligt viss angiven SIS-standard uppfyller arbetarskyddslagens bestämmelser. I enlighet därmed har styrelsen föreskrivit att skyddshjälm för industri m. m. skall vara märkt enligt vederbörande SIS-standard eller motsvarande nordisk standard.

2.17 *Vissa pälsskinn*

Enligt jaktstadgan (1938: 279) får skinn av björn, varg, järv, lo, bäver, vit fjällräv eller utter inte beredas inom riket, utbjudas, överlåtas, köpas eller mottagas innan det försetts med särskilt märke. Skinn av sådana djur som dödats i Sverige skall märkas av närmaste förrättningsman som polismyndighet förordnat, importerat skinn genom tullverkets försorg.

3 Varudeklarationsverksamheten i Sverige[1]

3.1 *Varudeklarationsnämndens tillkomst och utveckling*

Sveriges standardiseringskommission, SIS, åtog sig i skrivelse till Konungen år 1950 att bygga upp en varumärkningsnämnd med i huvudsak den organisation som 1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning föreslagit i sitt betänkande.[2] Verksamheten borde enligt SIS gälla varudeklarationer. Kvalitetsmärkning nämndes däremot inte. För att förväxling med patentverkets varumärkesregistrering skulle undvikas föreslog SIS beteckningen Varudeklarationsnämnden. Departementschefen uttalade i statsverkspropositionen år 1951 att det för den svenska allmänheten skulle innebära betydande fördelar om varudeklarationer och kvalitetsmärkning kom i mera allmänt bruk. 75 000 kronor anslogs för inrättande av en varudeklarationsnämnd.

Varudeklarationsnämnden, VDN, började sin verksamhet den 1 augusti 1951. VDN var rättsligt att uppfatta som en ideell förening. Enligt stadgarna hade varudeklarationsnämnden till uppgift att verka för ökad användning av upplysande varudeklarationer av konsumtionsvaror och att därvid tillse att deklarationerna blev vederhäftiga och enhetligt utformade. I sådant hänseende ålåg det VDN att stödja initiativ till införande av upplysande varudeklarationer och att själv ta initiativ härtill, att föranstalta om utarbetande i första hand genom SIS av sådan standard för provningsmetoder och nomenklatur m. m. som var erforderlig såsom underlag för utformning av varudeklarationer, att fastställa lämpliga normer för varudeklarationer på grundval av SIS-standard eller annan av nämnden och SIS godtagen standard,[3] att bevilja företag rätt att använda av nämnden fastställt märke för varudeklarationer, utarbetade i enlighet med nämndens bestämmelser och fastställda normer, att i lämplig omfattning ordna kontroll över att i deklarationerna lämnade uppgifter var riktiga, att bedriva och främja upplysning om varudeklarationer och att i övrigt följa utvecklingen på varumarknaden såvitt avsåg behovet och utformningen av upplysande varudeklarationer.

3.2 *Arbetsformer*

Varudeklarationsnämnden leddes av en ordförande förordnad för en treårsperiod av Kungl. Maj:t efter förslag från SIS. I

[1] Kapitlet har sammanställts på grundval av betänkandet SOU 1949: 18, Kvalitetsforskning och konsumentupplysning, konsumentutredningens betänkande SOU 1971: 37, Konsumentpolitik — riktlinjer och organisation, samt material som ställts till förfogande av Varudeklarationsnämnden.

[2] SOU 1949: 18, se under 1.2.

[3] För närmare upplysning om SIS verksamhet se *bilaga 9*.

nämnden ingick 13 representanter för olika intressegrupper. Alla led inom näringslivet fick representation i nämnden. Konsumenterna företräddes i nämnden av de stora löntagarorganisationerna, företrädare för husmodersföreningar, hushållslärarsammanslutningar och Hemmens forskningsinstitut, sedermera statens institut för konsumentfrågor.

För handläggning av löpande ärenden hade VDN ett arbetsutskott bestående av ordföranden, vice ordföranden och minst tre andra nämndledamöter. Arbetsutskottet utgjorde nämndens styrelse. Under styrelsen fanns ett kansli som från 1968 leddes av en verkställande direktör. Kansliets personalstyrka utökades successivt från två till tjugo anställda.

I enlighet med stadgarna av år 1951 skulle nämnden tillsätta en teknisk kommitté bestående av tre personer för att handlägga ärenden enligt nämndens uppdrag. Kommittén ägde för varje särskild fråga adjungera sakkunniga som ledamöter och fördela sitt arbete på underkommittéer. Medlemmarna i underkommittéer representerade ifrågavarande bransch, provningskunnande och konsumentintressen. Till ordförande utsågs i regel en opartisk sakkunnig. Kommitténs arbete resulterade i ett remissbehandlat normförslag som överlämnades till nämnden.

År 1966 uppdelades kansliet i fyra sektioner och inom nämnden tillsattes lika många utskott avseende

normproduktion
informationsverksamhet
kontroll
ekonomi och administration (= styrelsen).

Den nya organisationsplanen genomfördes på försök under slutet av 1966, men redan år 1968 företogs en omorganisation. Kansliets sektionsindelning bibehölls medan nämndens fyra utskott ersattes med en *teknisk granskningsgrupp* och en *normberedningsgrupp*. Tekniska granskningsgruppen hade att svara för granskning av upprättade normförslag med avseende på tekniskt innehåll, provningsmetoder, kontrollschema och kontrollfrekvens. Normberedningsgruppen hade till uppgift att granska normer och deklarationsförslag med avseende på egenskapsval, läsbarhet och aktualitet.

Arbetet fördes in på en rad för konsumenterna viktiga varugrupper. Deklarationsformulär, benämnda D Deklaration, utarbetades och var tillgängliga på marknaden första gången 1954. I samband därmed genomförde VDN en informationskampanj om varudeklarationernas innebörd. Beteckningen D Deklaration ändrades 1961 till VDN Varufakta och i samband med att tjänster togs upp på VDN:s arbetsprogram till VDN Fakta.

Normframställningen skedde på följande sätt. För varje nytt projekt utsågs en projektledare. Behovet av och förutsättningarna för projektets genomförande undersöktes. Kontakt togs därvid med producenter och handel liksom med berörda organisationer och institutioner. De tekniska förutsättningarna bedömdes efter kontakt med tekniker och produktutvecklare. Befintliga provningsmetoder inventerades och deras användbarhet analyserades. Synpunkter från konsumenter och handel på innehåll och utformning av VDN Varufakta/VDN Fakta inhämtades stickprovsvis genom intervjuer i butiker, gruppsamtal etc.

De synpunkter som framkom genom undersökningarna hos konsumenter, handel och producenter m. fl. sammanställdes i en PM, vilken utgjorde underlag för ärendets handläggning i den arbetgsrupp som vanligtvis tillsattes för varje nytt projekt. Av arbetsgruppen utarbetat förslag till norm med VDN Varufakta/VDN Fakta sändes på remiss till alla som kunde tänkas ha intresse av projektet i fråga. Inkomna remissynpunkter behandlades av arbetsgruppen och normförslaget överarbetades. I de fall behov av standardiserade provningsmetoder förelåg gjordes framställning till SIS om att få metoder utarbetade. Kontrollschema med uppgift om kontroll och kontrollfrekvens jämte uppgift om företagens kostnader i samband med kontroll utarbetades. Sedan normförslag och kontrollsche-

ma med tillhörande kalkyl behandlats av nämndens granskningsorgan fastställdes normen av nämnden.

Trots varudeklarationsnämndens tilltagande verksamhet kom utarbetade normer endast att täcka begränsade delar av varuområdena livsmedel, beklädnad, heminredning, husgeråd, sport- och fritidsartiklar samt i fråga om tjänster "sällskapsresor". Antalet normer fördubblades från år 1961 till 1968, då normbeståndet var maximalt och omfattade 150 normer. Antalet deklarationstillstånd ökade från omkring 250 till 900. De senaste åren har kännetecknats av en dämpad tillväxttakt beträffande antalet färdiga normer och en minskning av antalet deklarationstillstånd. Den otillfredsställande utvecklingen när det gäller deklarationstillstånd har enligt nämnden haft ett flertal orsaker, vartill utredningen återkommer under 3.9.

VDN:s totala kostnader för budgetåret 1971/72 uppskattades till nära 3 milj. kr, varav ungefär hälften belöpte på normarbete, 875 000 kr på marknadsföring och information och 653 000 kr på kontrollverksamhet. Kostnaderna beräknades bli täckta av årsbidrag från organisationer (35 000 kr), årsavgifter, kontrollintäkter, räntor men främst statsanslag (nära 2 milj. kr). Årsbidrag lämnades av Kooperativa förbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund och Tjänstemännens centralorganisation. Årsavgifter betalades av tillståndshavarna. För rätten att använda VDN:s märke betalade tillståndshavarna 1972 i genomsnitt 500 kr per norm. Företagens kostnader för att utnyttja VDN Fakta bestod förutom av direkta bidrag, årsavgifter och kontrollavgifter av egna arbetsinsatser med normarbete, egna provningskostnader och kostnader för intern kontroll, tryckning av etiketter m. m. VDN uppskattade dessa indirekta kostnader till minst 10 milj. kr. — Statsanslaget begränsades 1971/72 till 1 milj. kr.

3.3 *Deklarationssystemet*

VDN:s deklarationssystem var frivilligt. De bestämmelser som nämnden utarbetat för sin verksamhet hade i huvudsak följande innehåll. VDN:s märke var avsett att kännetecknа varudeklarationer som upprättats i enlighet med VDN:s normer. Märket skulle ange att den vara deklarationen avsåg överensstämde med i deklarationen lämnade varufakta. Tillstånd att använda märket på varudeklarationer kunde efter prövning lämnas tillverkare, importör eller annan säljare som ansökte därom och förband sig att följa av VDN fastställda bestämmelser. Tillståndet gällde från det sökanden erlagt fastställd årsavgift och VDN godkänt korrektur på de varudeklarationer ansökan avsåg. Varudeklaration skulle åtfölja varans konsumentförpackning och vara väl synlig eller lätt åtkomlig. Tillstånd att använda märket på varudeklarationer innefattade även rätt — såväl för tillståndshavaren som för dennes återförsäljare — att begagna märket i reklam och annan säljinformation.

En deklaration skulle innehålla de uppgifter som fanns angivna i för varan fastställd norm. Deklarationen fick inte innehålla fler eller färre upplysningar än som föreskrevs i normen. Önskade tillståndshavare lämna ytterligare information om varan fick det ske utanför deklarationens ram. Informationen fick dock inte strida mot i deklarationen lämnade varufakta. Deklarationen skulle även när den återgavs i reklam vara omgiven av en ram eller på annat sätt väl avgränsad från övrig text. Deklarationen skulle ha sådan typografisk utformning att den var lättläst. I deklarationen fick inte viss uppgift särskilt framhållas (genom understrykning, kursivering, fetstil, avvikande färg e. d.) på annat sätt än VDN bestämt. VDN kontrollerade att en varas egenskaper, sammansättning etc. överensstämde med de uppgifter som lämnats i deklarationen och att varudeklarationen upprättats i överensstämmelse med VDN:s allmänna bestämmelser samt för varugruppen gällande norm.

För kontroll erforderliga varor skulle anskaffas av VDN på sätt som angivits i normen för respektive vara. VDN:s kostnader för kontroll och anskaffande av varor för kontrollen skulle bestridas av tillståndshavaren. Kontroll skulle som regel omfatta fullständig undersökning, dvs. undersökning av samtliga varufakta som deklarerats. Visade kontroll och därefter vidtagen förnyad särskild kontroll att avvikelser förelåg kunde VDN besluta att tillståndshavaren skulle rätta eller makulera ifrågavarande varufakta samt informera återförsäljare om rättelsen inom viss angiven tid. Vidtog tillståndshavaren inte rättelse inom angiven tid kunde VDN besluta om indragning av märkesrätten och om offentliggörande av beslutet. Tillstånd kunde också återkallas om tillståndshavare eljest använde märket i strid mot VDN:s bestämmelser, uppenbarligen åsidosatte gällande legala föreskrifter rörande varans tillverkning, import eller försäljning eller underlät att erlägga årsavgift eller kontrollkostnad. Om denne inte åtnöjdes med beslutet ägde han att inom 30 dagar hos Stockholms handelskammares skiljedomsinstitut påkalla att frågan om märkesindragningen prövades av skiljemän.

3.4 *Deklarationsprinciper*

En huvudprincip för VDN:s arbete var att konsumenterna själva skulle bedöma sina behov. Behoven kunde vara högst varierande beroende på sättet för varans användning hos olika konsumenter och vid olika tillfällen. Överfört på VDN-arbetet innebar detta att deklarationerna skulle ge en öppen redovisning av varje egenskap för sig. Den för konsumentens val nödvändiga sammanvägningen av olika egenskaper skulle utföras av honom själv. Genom den öppna redovisningen fanns möjlighet att ange vilka uppgifter som ej kunnat tas med i VDN Fakta på grund av brist på provningsmetoder. För att kompensera bristen på provningsmetoder introducerade VDN även s. k. VDN Råd som knöts till faktaredovisningen. I de fall en viktig egenskap ej kunde deklareras lämnades i VDN Råden praktiska anvisningar om hur konsumenten själv kunde bedöma egenskapen. VDN Råden var avsedda att även utgöra självständig information utan anknytning till VDN Fakta. Dessa "självständiga" VDN Råd var avsedda att finnas på butiksdiskarna men också följa de enskilda varorna. Ett första sådant råd utarbetades för färg-TV-mottagare och publicerades i Råd och Rön, utgavs som separat broschyr samt utnyttjades av fabrikanterna. Ytterligare ett råd av samma typ utarbetades för Service-TV.

VDN tillämpade i princip inte kvalitetsmärkning eller minimikrav. VDN gjorde några undantag. I syfte att skydda liv eller hälsa förekommer sålunda i ett fåtal normer minimikrav för deklaration, t. ex. beträffande flytvästar (se vidare *Tablå 1*). Emellertid förekommer indirekta begränsningar i vissa VDN-normer. Syftet är då att förtydliga eller begränsa normens giltighetsområde, t ex. beträffande möbler (endast för hembruk) och hushållsknivar (endast med stålblad). En annan teknik har använts vid utformningen av normen för barnsängar. Denna föreskriver, att VDN Fakta skall innehålla en säkerhetsrekommendation. Säkerhetsrekommendationen anger vilka minimikrav VDN ställer på sängens utförande, hållbarhet m. m. för att säkerheten skall anses tillfredsställande. I praktiken har detta inneburit att barnsängar med lägre värden än som rekommenderats inte har VDN-deklarerats. Begränsningar förekommer mest frekvent inom livsmedelsområdet. Eftersom dessa normer genom tillkomsten av statens livsmedelsverk torde bli inaktuella inom kort har de ej medtagits i förteckningen över normer med begränsningar *(Tablå 1)*.

3.5 *Marknadsföring och information*

I samband med 1966 års omorganisation av VDN tillkom en särskild sektion för marknadsföring och information. Sektionen hade att utreda förutsättningarna för att en norm skulle kunna fungera på marknaden,

Tablå 1

Begränsande föreskrifter i VDN-normer

Varuslag	Minimikrav	Begränsning
Hund- och kattmat	—	ej färskvaror
Madrasser av skumgummi och skumplast	skummaterialet skall ha öppna porer; ej besvärande lukt	—
Möbler allmänt	stoppningsmaterialet skall vara befriat från främmande ämnen och tillfredsställande desinfekterat; ingående trä skall vara fritt från insekter o. dyl.	för hembruk
stolar	—	ej med resår- eller spiralstoppning
barnsängar	(indirekta) värde "3" rekommenderas i fråga om hållbarhet och utförande; för hagsängar rekommenderas visst största spjälavstånd	
Speglar	—	med beläggning av silver
VDN Råd för tvätt och blötning (tvättmedel)	maximerat surhetstal och blekmedelsinnehåll	—
Textil garn	—	för hantverksmässig textiltillverkning
arbetskläder	—	av vegetabiliska och syntetiska fibermaterial
kuddar, täcken och sovsäckar	—	stoppning av fjäder, dun, vadd, flock eller skumplast
flaggor	nationella föreskrifter i fråga om färg och måttrelationer skall ha iakttagits	—
skötselråd	varan skall bli ren och tåla rekommenderad behandling	—
antändlighet	varan skall vara försedd med VDN skötselråd	—
Bordsbestick av rostfritt stål	kromhalten min. 12 %	ej med träskaft
Keramiskt hushållsgods	maximerad bly- och kadmiumlöslighet	—
Hushållsknivar och stekspadar	maximerad hårdhet 58 HRC	med stålblad
Elektriska kaminer	S-märkning ackumulerande typer skall tåla kontinuerlig inkoppling	ej vätskefyllda
Elektriska strykjärn	S-märkning	
Köksfläktar	S-märkning	
Personvågar	—	ej barnvågar
Hushållsvågar	—	ej brevvågar
Fotogen- och oljekaminer, fotogenelement	typgodkännande från sprängämnesinspektionen	ej vätskefyllda
Motorsågar	—	förbränningsmotordrivna kedjesågar

Varuslag	Minimikrav	Begränsning
Bandspelare	—	konstant bandhastighet; för hem- och skolbruk
Termoskärl	glaset skall tåla kokhett vatten	med innerkärl av glas
Räddningsvästar	västen skall hålla en människa flytande bakåtlutad med mun och näsa över vattnet; bärförmågan skall vara avpassad till rekommenderad personvikt; bärförmågan får ej påverkas nämnvärt av motorbränslen, tvättmedel, värme, mekanisk åverkan, röta och korrosion	
Seglarvästar	bärförmågan skall vara avpassad för personer över 40 kg bärförmågan får ej påverkas nämnvärt av motorbränslen, tvättmedel, värme, mekanisk åverkan, röta och korrosion	
Toalettvadd	—	av bomulls- och rayonfibrer

bl. a. genom butiksstudier och kartläggning av sortiments- och konkurrensförhållanden. Vidare ålåg det marknadssektionen att pröva om utarbetade förslag till deklarationsformulär fyllde konsumenternas anspråk i fråga om tydlighet och omfattning samt vilka problem som kunde finnas för konsumenten att utnyttja deklarationen som beslutsunderlag vid köp. Ofta var det därvid nödvändigt att anlita beteendevetenskaplig expertis för experiment och undersökningar. Så långt möjligt genomfördes arbetet dock av egen personal. Det ålåg marknadsförings- och informationssektionen att introducera och sälja VDN:s normer och att informera om VDN-systemet.

VDN försökte med hjälp av information stimulera efterfrågan på VDN Fakta hos konsumenter och handel. Kontinuerliga kontakter togs med presumtiva tillståndshavare, varvid diskuterades hur VDN Fakta på ett effektivt sätt kunde integreras i marknadsföringen. Allmänt informationsmaterial framtogs och distribuerades. VDN medverkade bl. a. vid lärarhögskolors fortbildningskurser och vid kurser inom handelns utbildningsorganisationer. Informationsträffar för inköps- och säljpersonal i ledande befattningar initierades. Som ett led i utvecklingen att åstadkomma ett utbyggt informationssystem med VDN som kärna togs fortlöpande kontakter med forskningsinstitutioner, fackskolor och expertis på marknadsföringsområdet från skilda näringslivsorganisationer och enskilda företag. Under senare år inriktade man sig därvid särskilt på stora distributionskedjor som varuhus och självbetjäningsbutiker på dagligvaruområdet. Kontakter förekom med massmedia, institutioner, hemkonsulenter, skolfolk och konsumenter. Speciella "paket" till studerande med "enskilt arbete" distribuerades och information lämnades till besökande grupper.

Artiklar med allmän information om VDN eller om speciella varor eller företeelser förekom i press och uppslagsverk. Enligt VDN gav information genom pausfilmer i TV ("Läs på lappen") en registrerbar och positiv effekt.

Under åren 1970—1971 hade nyhetsprogrammen i TV 1 och TV 2 VDN-inslag

bl. a. om VDN-märkt porslin i samband med blyfaran. I ett TRU-program behandlades VDN-porslin och provningsmetodik. S. k. spots om VDN:s skötselråd för textilier förekom i TV 1 och TV 2. Av VDN utarbetat underlag låg till grund för ett stort antal programinslag i radions "Du Konsument", "5 i tolv" och "Konsumentkortisar". "VDN Fakta om porslin", skärmutställning med skyltar och porslin, visades hos några hemkonsulenter. VDN deltog även i och bidrog med informationsmaterial till ett stort antal nationella och internationella mässor och utställningar.

Företrädare för VDN, statens pris- och kartellnämnd och konsumentinstitutet har sedan sommaren 1971 samverkat i en arbetsgrupp för s. k. jämförprismärkning *(bilaga 8)*.

3.6 *Normbestånd och tillståndsutveckling*

Varudeklarationer med VDN Fakta fanns 1972 inom områden som livsmedel, djurföda, heminredning, beklädnad, husgeråd och hemapparater, sport- och fritidsartiklar (se *bilaga 1*).

Tablå 2 utvisar antalet fastställda normer och tillstånd vid de senaste årens halvårsskiften.

Tablå 2

År	Antal tillståndshavare	Antal tillstånd	Normbestånd
1961	145	247	75
1962	230	363	94
1963	345	530	109
1964	503	791	117
1965	564	905	126
1966	564	913	134
1967	531	886	142
1968	540	899	150
1969	560	918	131
1970	487	798	131
1971	409	709	112
1972	377	598	110

Minskningen av antalet normer beror enligt uppgift från VDN på att 24 textila normer sammanförts till fyra. Härigenom har även antalet tillstånd minskat. I övrigt har orsaken till tillståndsminskningen angivits vara fusioner, företagsnedläggningar, missnöje med vissa normer, för höga provningskostnader samt nyttjande av egna deklarationer. Som skäl för uppsägning av tillstånd har även uppgivits osäkerhet om vad som kommer att hända med VDN Fakta efter konsumentverkets tillkomst och den negativa kritik VDN utsatts för i bl. a. massmedia.

3.7 *Kontrollverksamhet*

Förutom löpande granskning av VDN Fakta-korrektur i samband med tillståndsgivning samt ny- och omtryckning av etiketter kontrollerade VDN stickprovsmässigt på marknaden befintliga VDN Fakta-etiketter. Kontrollfrekvensen var låg — huvudsakligen av ekonomiska skäl — och kunde inte ge ett statistiskt sett säkert resultat enligt uppgift från VDN. En avsevärt högre kontrollfrekvens skulle enligt VDN endast ha givit en relativt obetydlig förstärkning av kontrollsäkerheten. Kontrollen avslöjade dock enligt VDN:s bedömning systematiska fel och hade psykologisk verkan. Kontrollrapporterna utgjorde främst underlag för diskussioner med företagen för att förmå dem att företa erforderliga ändringar eller andra åtgärder. VDN:s kontrollrapporter var ej offentliga. De behandlades internt vid sammanträden med kontrollpersonalen och kansliets tekniker. I de fall avvikelser konstaterades togs diskussion upp med tillståndshavaren för att åstadkomma rättelse antingen genom förändring av varan eller korrigering av redovisningen. Kontrollärenden där rättelse inte skedde i anslutning till påpekanden från VDN var sällsynta. Endast i ett fåtal fall tillgrep VDN sanktioner (se 3.9.4).

Uttag av varor för kontroll skedde dels genom inköp på öppna marknaden, dels genom uttag från företagens lager. I genomsnitt provades varje varutyp en gång per år. För kontrollen anlitade VDN bl. a. statens provningsanstalt, statens institut för företagsutveckling, statens institut för folk-

MÅSEN

PUNKTERINGSSÄKRA FLYTVÄSTAR

MÅSEN 2003

UTARBETAD I SAMRÅD MED
SVENSKA LIVRÄDDNINGSSÄLLSKAPET

FÖR PERSON SOM VÄGER ÖVER 60 KG		
1025	**0**	**80**
ART.-NR	FÄRG	STORLEK

MED VDN FAKTA

VDN FAKTA **Räddningsväst**

För person över 60 kg

Flytkroppar:	Fasta flytkroppar (cellplast)
Färgernas härdighet:	Mycket god (Mindre god, God, Mycket god)
Skötsel:	Se etikett på räddningsvästen

Uppfyller VDN:s säkerhetskrav för räddningsvästar

VDN:s säkerhetskrav för räddningsvästar:

- räddningsvästen är så gjord att man skall flyta bakåtlutad med mun och näsa över vattnet
- bärförmågan är avpassad till rekommenderad personvikt
- bärförmågan påverkas inte nämnvärt av motorbränslen, tvättmedel, rimlig mekanisk åverkan och måttlig värme (60° C)
- materialet i västen har stor motståndskraft mot röta

AB ELOF MALMBERG, GÄVLE

Tillståndshavaren svarar för uppgifternas riktighet.
VDN kontrollerar genom stickprov. © VDN 5004:4

AB ELOF MALMBERG
GÄVLE

TRYCKSERVICE AB GÄVLE

Exempel på VDN-deklarationer.

hälsan, Svenska textilforskningsinstitutet, Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg, Möbelinstitutet och Emballageprovningslaboratoriet.

Som exempel på kontrollkostnadernas storlek kan nämnas att VDN-kontrollen av flytredskap beräknas kosta 35 000 kr per år fördelat på sex tillståndshavare med fullständig täckning av marknaden. Av kostnaderna avser 10 000 kr uttagna flytredskap och 25 000 kr provningskostnader[4]. Omsättningen av flytvästar beräknades av VDN till 110 000 stycken per år, vilket för producenterna hypotetiskt innebar ett försäljningsvärde på ca 4,2 milj. kr, för detaljisterna på ca 8,0 milj. kr. — Kontrollkostnaderna för keramiskt hushållsgods beräknades till 1 200 kr per kontroll, för tält till ca 2 000 kr, för dockor till 1 000 kr och för barnsängar till 1 600 kr.

3.8 *Internationellt samarbete*

VDN intresserade sig på ett tidigt stadium av sin verksamhet för internationalisering av varudeklarationssystemet. Varudeklarationer efter svenskt mönster har införts förutom i de nordiska länderna även i Nederländerna, Frankrike, Västtyskland, Ungern och Österrike. VDN engagerade sig aktivt i International Labelling Centre, ILC, ett samarbetsorgan för de institutioner som ansvarar för varudeklarationssystemen i de fyra nordiska länderna samt Nederländerna, Frankrike, Spanien och Schweiz. ILC:s huvudsyfte kan anges vara att undersöka möjligheterna att få till stånd ett internationellt deklarationssystem. I detta syfte utarbetas inom ILC s. k. guidelines. Guidelines är rekommendationer till medlemsorganisationerna att utarbeta nationella varudeklarationsnormer i enlighet med guidelines. Vidare har ILC till uppgift att samla och förmedla medlemsländernas önskemål och upplysningar på varudeklarationsområdet, allt för att öka enhetligheten vad gäller mätmetoder, urvalsmetoder, egenskapsredovisning m. m. ILC:s tekniska sekretariat var förlagt till VDN, numera konsumentverket.

VDN deltog även aktivt i det nordiska samarbetet inom varudeklarationsområdet.

3.9 *VDN:s erfarenheter*

3.9.1 Provningsmetoder

Tillgången på standardiserade provningsmetoder eller andra metoder med motsvarande status utgjorde förutsättning för deklarationsarbetet. Metoder för att mäta samtliga de egenskaper konsumenten behövde information om saknades beträffande flertalet projekt. VDN hade att välja mellan att utelämna egenskaper för vilka provningsmetoder saknades eller att invänta tillkomsten av erforderlig metod. Problemet berördes redan i 1949 års betänkande. Man förutsatte då att metodutvecklingen skulle komma att forceras. Takten i utvecklingsarbetet steg dock inte i tillräcklig utsträckning. Problemet med bristande provningsmetoder snarare ökade än minskade beroende på att normer behövdes för komplicerade varor med omständlig provningsmetodik. Vidare inriktade VDN successivt sitt arbete på egenskapsdeklarationer i stället för innehållsredovisningar. Avsaknaden av erforderliga resurser i form av pengar och tillgång till tekniker var enligt VDN den främsta hämskon på utvecklingsarbetet.

3.9.2 Utvärdering av mätresultat

Redovisningen av egenskapsgrader hos en produkt skedde i VDN:s deklarationer vanligen med hjälp av en tre- eller femgradig skala. Till en början skedde redovisningen verbalt, senare med sifferbeteckningar. För produkter med stora skillnader i fråga om kvalitet var indelningen i högst fem egenskapsgrader grov. Skalan kompletterades därför i en del fall med exakta mätvärden för produkten. En nackdel härmed var att VDN Fakta blev svårläsbara och svårförståeliga för normalkonsumenten.

[4] För ytterligare information om kostnaderna se *bilaga 7*.

Möjligheten att mäta konsumenternas behov och nytta av olika egenskapsgrader hos produkten var begränsad. Svårighet förelåg därför att fastställa gränsvärden mellan egenskapsgraderna. Gränsvärdebestämningen fick därför ofta ske endast med stöd av erfarenheten hos branschkunniga personer.

3.9.3 Förhållandet till handel och producenter

En strukturomvandling som gjort att varudeklarationssystemet inte fungerade som man avsåg år 1949 har skett. Marknadsföringsaktiviteten har förskjutits från tillverkare till detaljhandel. Eftersom VDN:s överenskommelser vanligen träffades med tillverkarna hade VDN små möjligheter att övervaka hur handeln hanterade och omnämnde VDN Fakta. Undersökningar visade att detaljister i vissa fall avlägsnade tillverkarens VDN-etikett från varan.

3.9.4 Kontrollverksamheten

Den möjlighet till indragning av märkesrätten vid bristande överensstämmelse mellan deklaration och produkt som nämnts under 3.3 utnyttjade VDN endast vid två tillfällen. Anmärkningar mot tillståndshavare om bristande överensstämmelse mellan varor och VDN Fakta resulterade ibland i att tillståndshavaren i stället slutade använda VDN Fakta. Det förekom även att tillverkare ersatte VDN Fakta med en privat deklaration — ofta genom att endast utelämna VDN-märket, t. ex. beträffande hundfoder.

Kontrollkostnadernas storlek uppgavs av många tillverkare vara en avhållande faktor för att nyttja VDN-systemet.

3.9.5 Ekonomi

Enligt VDN verkade en knapp ekonomi återhållande på VDN:s möjligheter att informera konsumenterna om VDN-systemet. Bristen på information om systemet medförde i sin tur att konsumenterna endast i ringa omfattning utövade påtryckningar på tillverkarna att VDN-deklarera sina produkter. Ekonomin verkade vidare återhållande på marknadsföringen av VDN-systemet i stort.

4 Internationell utblick

Varudeklarationssystemet har sitt ursprung i Sverige. Systemet har fått vid spridning till andra länder. Deklarationsarbetet har en självklar internationell aspekt med avseende på handelsutbytet länder emellan. Som framgår av direktiven är det en väsentlig fråga att utreda i vilken utsträckning ett utbyggt varudeklarationssystem med inslag av obligatorium för med sig *tekniska* (icke-tariffära) *handelshinder*. Sådana hinder kan vara olika tull- och administrativa importprocedurer, regler för statlig upphandling, exportsubsidier, utjämningstullar, antidumpingbestämmelser, speciella begränsningar av export och import m. m. Men ett handelshinder kan också vara en i konsumentpolitiskt syfte tillkommen standard som är nationellt utformad och hindrar eller försvårar handelsutbyte. Det kan vara fråga om krav på viss säkerhetsnivå eller krav på viss sammansättning av varor. Vidare kan bestämmelser angående förpackningar, mått, märkning och liknande ha handelshindrande effekter.

Strävanden pågår internationellt att avskaffa de icke-tariffära handelshindren, särskilt sådana som tillkommit i syfte att skydda inhemska varor genom att försvåra importen. När det gäller föreskrifter till skydd för konsumenterna kan ett avskaffande i allmänhet inte ske. Frågan hur man skall undvika att sådana bestämmelser medför onödiga handelshinder har uppmärksammats internationellt, varvid man bland annat sökt åstadkomma en samordning av olika länders bestämmelser.

För Sveriges del äger ett nära samarbete på deklarationsområdet rum främst med övriga nordiska länder. I Norge och Danmark har också på senare tid aviserats och genomförts reformer på deklarationsområdet som förtjänar att uppmärksammas i vårt land. Sverige deltar även i det arbete som pågår inom olika internationella organ såsom EFTA, GATT och OECD.

Mot bakgrund härav har VU funnit lämpligt att här lämna en redogörelse för arbetet med varudeklarationer i de övriga nordiska länderna och inom de internationella organisationerna. I samband därmed redogörs även för bestämmelser i internationella avtal på handelsområdet som kan beröra varudeklarationsverksamheten.

4.1 *Danmark*

Varudeklarationsverksamheten i Danmark bedrivs sedan 1957 genom Dansk Varedeklarations-Nævn (DVN) som är en självständig, privat organisation. Verksamheten är helt frivillig. Nämnden består av oavlönade representanter från tio olika organisationer och institutioner jämte ordförande. Nämndens sekretariat utgörs av fem personer. Nämndens ändamål är att verka för frivillig användning av upplysande märkning (varudeklaration) av varor som

säljs i detaljhandeln. Varudeklarationen skall åtfölja själva varan och ge upplysande fakta om varans innehåll och egenskaper såsom material, beståndsdelar, storlek, vikt och bruksegenskaper. Syftet är att ge konsumenterna möjlighet att bedöma varan i köpögonblicket. För nämndens varudeklarationer används samlingsbeteckningen "Varefakta". DVN kontrollerar att i deklarationen givna upplysningar är korrekta och uppfyller DVN:s märkningskrav. Kontrollen omfattar såväl förkontroll som stickprovskontroll i efterhand. Nämnden godkänner de provningsmetoder som objektiva laboratorier skall använda vid avprovning av varan. Kostnaden för kontrollen bestrids av de företag som är tillståndshavare enligt DVN.

Beträffande produkter för vilka metoder att mäta aktuella egenskaper eller funktioner saknas har nämnden börjat utarbeta "DVN-råd". Råden innehåller förhållningsregler med hänsyn till säkerhet och liknande, t. ex. beträffande barnsängar och selar, eller ger upplysningar om vilka faktorer man särskilt bör uppmärksamma. DVN-råden är desamma för en varutyp medan Varefakta ger upplysningar om den enskilda produktvarianten.

Önskemål om utarbetande av varudeklaration kan framställas hos nämnden av alla intresserade. Norm- och deklarationsförslag utarbetas i samarbete med den tillverkare som önskar deklarera. Även privat utarbetade normer kan antas av nämnden. Vissa normer bygger på existerande normer i annat nordiskt land sedan de remissbehandlats av sakkunniga. Tillstånd att nyttja Varefakta och DVN:s märke kan erhållas av tillverkare eller säljare av en vara. Vid missbruk kan nämnden återkalla tillståndet.

I början av år 1972 fanns normer utarbetade för 50 varugrupper. Vid årsskiftet 1970—71 var sammanlagda antalet tillståndshavare 54 stycken. DVN erhöll år 1972 ett statligt extraordinärt bidrag för att låta verkställa en undersökning om konsumenternas uppfattning om bästa sättet att täcka behovet av varuupplysningar. Undersökningens resultat föreligger ännu inte.

Ett flertal konsumentvaruområden är specialreglerade i *dansk lagstiftning*. Specialregleringen omfattar även bestämmelser om märkning. Obligatorisk märkning har föreskrivits främst för produkter som kan medföra fara för konsumenters liv, hälsa eller säkerhet såsom gifter, narkotika, brandfarliga vätskor, elektriska artiklar, gasmateriel, sprängämnen, fyrverkeripjäser och kemiska ogräsbekämpningsmedel. I övrigt gäller lagstadgade märkningsbestämmelser för läkemedel, livsmedel, ädla metaller och säkerhetsselar. Vad gäller livsmedel offentliggjordes i oktober 1972 ett förslag till ny livsmedelslag, som bygger på ett västtyskt lagförslag och den nya svenska livsmedelslagen.

Möjlighet att föreskriva märkning och skyltning med *pris* har funnits i Danmark sedan slutet av 1930-talet. Befogenhet att fastställa regler om sådan märkning tillkommer sedan år 1955 Monopoltilsynet, en statlig myndighet vars väsentliga arbetsuppgifter avser konkurrenslagstiftningen. Genom Lov om indseende med priser av den 25 maj 1956 erhöll Monopoltilsynet även rätt att fastställa regler om märkning med *nettovikt*. Nu gällande fullmaktsbestämmelser avseende märkning med pris och mängd återfinns i Lov om priser och avancer av den 2 april 1971. Prisernas samband med varors mått, mängd och vikt har särskilt spelat roll i förhållande till § 16 Konkurrenceloven, enligt vilken handelsministern efter samråd med näringslivets huvudorganisationer kan föreskriva att "bestemte varer i detailsalg (salg till forbruker) kun må sælges eller udbydes till salg i foreskrevne enheder i henseende til tal, mål eller vægt eller med en på varen eller dens indpakning anbragt angivelse af tal, mål eller vægt". Fullmakten har använts endast en gång, nämligen år 1959, då handelsministern utfärdade föreskrift om märkning med nettovikt på bröd. År 1972 infördes genom ändring av § 16 Konkurrenceloven en ramlagstiftning avseende märkning av konsumentvaror. Reformen behandlas i det följande.

År 1969 tillsatte handelsministeriet en kommission benämnd Forbrugerkommissionen (Fk) för att undersöka konsumenternas problem och hur dessa skulle kunna lösas. I januari 1971 avgav Fk ett delbetänkande[1] med förslag till Lov om mærkning og skiltning m. v. inden for forbrugsområdet. Fk angav i betänkandet bl. a. att behovet av förbättring av konsumenternas orienterings- och värderingsmöjligheter av varor och tjänster med avseende på pris och kvalitet fortsättningsvis måste tillgodoses genom fasta regler. Man framhöll att generella regler om prismärkning genomförts i flera länder och att speciella bestämmelser, främst för livsmedel, fanns i många länder. En stigande tendens till att underlätta konsumenternas möjlighet till jämförelser av varor och tjänster kunde allmänt skönjas. Särskilt påpekades att år 1969 i Västtyskland införts en rad obligatoriska regler om upplysning och märkning av konsumentvaror och vissa tjänster med jämförelsepris. Vidare hänvisades till norsk lagstiftning, där i maj 1968 antagits en lag om märkning av konsumentvaror[2]. En liknande fullmaktslag hade också antagits i England år 1968, Trade Descriptions Act.

Fk:s lagförslag innehöll dels bestämmelser om generell prismärkning av konsumentvaror och dels fullmakt för Monopoltilsynet att införa obligatorisk prismärkning av tjänster och obligatorisk märkning av konsumentvaror vad gällde sammansättning, hållbarhet, hantering, funktion och andra egenskaper av betydelse för konsumentens värdering av varors kvalitet och bruksegenskaper. Enligt Fk:s mening var ett generellt, obligatoriskt prismärkningssystem med nödvändiga undantags- och dispensmöjligheter, i förening med fullmaktsregler för annan märkning av konsumentvaror, förbundet med färre administrativa problem än en utvidgning av den existerande lagstiftningen avseende märkning och skyltning med mått och vikt, som enbart byggde på fullmaktsregler. Prismärkningen kunde emellertid uppnå sitt syfte endast i kombination med upplysningar om varans egenskaper, innehåll m. m. En sådan märkningsplikt måste bygga på en fullmaktsbestämmelse. Bestämmelsen borde ses som ett supplement till gällande speciallagstiftning. Skälen till att Fk föreslagit möjlighet att föreskriva obligatorisk deklaration angavs vara dels de svårigheter som bl. a. Dansk Varedeklarations-Nævn haft med marknadstäckningen av varudeklarationer och dels ett önskemål att därigenom tvinga organisationer och branscher att följa den del av näringslivet som tillmötesgått önskemålen om att ge konsumenterna bättre orientering om varors egenskaper m. m.

Lagförslaget kom aldrig att föreläggas folketinget av regeringen. I mars 1971 förelade socialdemokraterna lagförslaget för folketinget. Förslaget antogs inte. I stället utarbetades under våren 1972 inom handelsministeriet ett lagförslag som ger handelsministern en vid fullmakt att föreskriva regler om märkning av konsumentvaror. Enligt förslaget kan kvalitetsmärkning föreskrivas. Förslaget är utformat som en ändring av § 16 i Lov om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse. Ändringen har tillkommit för att främja Danmarks anpassning till EEC. Lagändringen innebär att handelsministern efter förhandling med huvudorganisationerna för danskt näringsliv och konsumentorganisationerna kan föreskriva att bestämda varor vid försäljning till konsumenter endast får säljas i särskilda enheter vad gäller antal, mått eller vikt eller med en på varan eller emballaget anbragt uppgift om antal, mått eller vikt ävensom med uppgift om varan är dansk eller utländsk eller om dess tillverkningsort. Handelsministern kan vidare föreskriva att bestämda varubeteckningar eller symboler skall förbehållas varor som uppfyller vissa närmare angivna krav och att särskilda varor endast får säljas om varorna eller varuomslagen är försedda med upplysning om varornas innehåll, sammansättning, hållbarhet, hantering och egenskaper i övrigt. Lagförslaget antogs av folketinget den 3 november

[1] Forbrugerkommissionens betænkning 1, nr 597/1971.

[2] Se under 4.3.

1972. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1973. Ifråga om lagens närmare innehåll hänvisas till *bilaga 3.*

4.2 *Finland*

Varudeklarationsverksamhet har bedrivits i Finland sedan slutet av 1950-talet. År 1956 grundades Varudeklarationsnämnden, som år 1961 övergick i Tavaraselosteliitto-Varudeklarationsförbundet r. y., i det följande förkortat TSL. Enligt stadgarna är förbundets ändamål att till gagn för konsumenterna ge råd angående och främja en på enhetlig grund baserad varudeklarationsverksamhet i Finland. Varudeklarationsverksamheten är helt frivillig. Som medlem kan godkännas varje rättslig sammanslutning som representerar konsumenter, handel, produktion eller forskning. TSL hade 21 medlemsorganisationer vid halvårsskiftet 1972.

Förbundet utarbetar varudeklarationsnormer, verkar för standardisering av undersöknings- och provningsmetoder till grund för normer, utvecklar deklarationsterminologi, utfärdar deklarationstillstånd, kontrollerar varufaktas överensstämmelse med produkten samt informerar om varudeklarationsverksamheten.

Vid halvårsskiftet 1972 fanns 74 normer utarbetade, enligt vilka 84 produktgrupper kunde deklareras. Antalet tillstånd var år 1972[3] 208 mot 190 föregående år. Tillstånd att utnyttja TSL:s normer och märke kan erhållas av såväl inhemska tillverkare som importörer. Nuvarande tillståndshavare är så gott som uteslutande inhemska tillverkare. Normerna utarbetas av expertgrupper i vilka ingår oavlönade representanter för produktionen, handeln, konsumenterna och forskningen. Som grund för normarbetet kan annat lands norm användas sedan provmetoderna undersökts och normförslaget remissbehandlats.

Vissa normer innehåller grundkrav. För användning av t. ex. TSL:s tvättsymboler ställs krav på textiliers tvätthärdighet. För ett flertal livsmedelsgrupper är grundkravet att produkten framställts av felfria råvaror. Vissa livsmedelsnormer anger bestämd toleransgräns som förutsättning för deklaration. I normen för djupfryst fisk anges exempelvis hur många och stora skinnfläckar och ben som får förekomma.

I normerna finns föreskrivet vilka uppgifter som måste lämnas och vilka som får lämnas. Frivilliga uppgifter förekommer huvudsakligen i textilnormerna eftersom samma norm kan täcka produkter som är lämpade för olika ändamål och tillverkade av olika material. Man har ansett det vara bättre att mindre viktiga uppgifter som får anges frivilligt förekommer i varufakta än på någon annan plats så att även dessa uppgifter är jämförbara och kan kontrolleras. TSL utövar kontroll genom inköp av varudeklarerade produkter. Produkterna skickas till opartisk instans för undersökning. Kontrollen utförs stickprovsvis i efterhand på tidpunkt och med intervall som TSL bestämmer.

Tyngdpunkten i TSL:s arbete har de senaste åren varit förlagd till nordiskt samarbete.

Enligt gällande *finsk lag* skall läkemedel, fodermedel, fröer, gödningsämnen och bekämpningsmedel deklareras obligatoriskt. Vidare får gifter, elapparater, explosiva ämnen, flytgasbehållare, mätningsredskap samt guld- och silvervaror inte förekomma på marknaden utan att vara märkta på föreskrivet sätt. Obligatorisk märkning är vidare föreskriven för färdigförpackade livsmedel och vissa andra konsumtionsvaror. Så måste t. ex. hårsprayförpackningar förses med bruksanvisning.

Några planer på att införa allmängiltiga författningsbestämmelser om märkning eller deklaration avseende hela konsumentvaruområdet föreligger inte enligt uppgift från TSL.

4.3 *Norge*

År 1954 instiftades i Norge Hovedkomiteen for varedeklarasjoner og kvalitetsmerking, senare benämnd Varefakta-Komiteen (för-

[3] Den 30 september 1972.

kortat VF). VF bestod ursprungligen av representanter för institutioner, organisationer, branschsammanslutningar och vetenskaplig forskning och har från år 1972 kompletterats med företrädare för departementet for familie- og forbrukersaker.[4] Varudeklarationsverksamheten är frivillig. VF:s varudeklarationer benämns Varefakta. Varefakta avser att ge sådana upplysningar om konsumentvaror som är av väsentlig betydelse vid köp. Varefakta skiljer sig från andra norska varudeklarationer bl. a. genom att alla intresserade parter varit med om att bestämma vilka upplysningar som skall ges i Varefakta. Upplysningarna skall vara objektiva och kontrollerbara efter godkända metoder. Genom att upplysningarna som ges är baserade på fastställda normer och standard är de jämförbara för varor inom samma varutyp. Texten skall vara lättförståelig för konsumenterna. Producenter, importörer och säljare kan av VF erhålla tillstånd att nyttja Varefakta-systemet. De måste därvid förbinda sig att iaktta VF:s regler för varudeklaration och underkasta sig VF:s kontroll. Kontrollvaror anskaffas av VF genom inköp över disk eller genom uttag av varuprov ur tillverkarens eller importörens lager. VF:s kontroll utförs på vetenskapliga laboratorier och institut.

Varefakta-Komiteen omorganiserades år 1970 efter det att ett organisationsförslag behandlats av stortinget. VF blev därmed statsfinansierad. Vid 1970 års utgång fanns 64 normer utarbetade, varav endast 31 var i bruk. Normerna avsåg livsmedel, textilier, tvättmedel, husgeråd, sport- och fritidsartiklar. Inalles fanns 115 tillståndshavare som tillsammans deklarerade 549 olika produkter.

Under år 1970 debatterades inom VF hur vidgad användning av varuupplysningar i VF:s regi skulle kunna åstadkommas. VF:s arbetsutskott framlade ett förslag enligt vilket arbetet borde bygga på två alternativa former av deklarationer: en typ omfattande kvalitetsvärdering av varan eller enskilda egenskaper hos varan, en annan typ utan kvalitetsvärdering. Förslaget gick ut på remiss till VF:s samtliga medlemmar. Svar inkom från 14 organisationer och institutioner. Samtliga som uttalade sig var genomgående positiva till förslaget. På grundval av remisssynpunkterna utarbetade arbetsutskottet nya riktlinjer för deklarationsverksamheten, vilka antogs av VF. Mera detaljerade bestämmelser för bruket av varudeklarationer utarbetades och publicerades i oktober 1971. Nyordningen innebär att deklarationerna uppdelas i två huvudtyper:

A) varudeklarationer utan speciellt krav på varans kvalitet, vilka kännetecknas av texten "Opplysningene er gitt etter regler fra Varefakta-Komiteen" eller "Vareopplysning etter regler fra Varefakta-Komiteen" och

B) varudeklarationer med grundkrav för vissa egenskaper hos varan; deklarationerna innehåller uppgift om att varan uppfyller grundkraven och kännetecknas av Varefakta-Komiteens registrerade kollektivmärke, V-märket.

Nyordningen kräver omarbetning och revidering av normer och deklarationsformulär. Den första kvalitetsdeklarationen, B-deklarationen, har utarbetats för köttkonserver och avser att introduceras på marknaden under år 1973. Etiketter för båda deklarationstyperna skall godkännas av VF innan de tas i bruk. Bägge deklarationstyperna är underkastade VF:s kontroll. Tillståndsavgift utgår med 500 nkr per tillståndshavare, inte per norm. Vidare utgår kontrollavgifter.

I gällande *norsk lagstiftning* finns omfattande specialreglering på livsmedelsområdet. Specialregleringen gäller även märkning av livsmedel och livsmedelstillsatser. Vidare finns säkerhetsmärkning föreskriven för elektrisk materiel. För att underlätta bedömningen av produkters pris och kvalitet kan i samband med prisreglering viss märkning av konsumentvaror föreskrivas. Sedan år 1968 har genom Lov om merking av forbruksvaror Konungen givits fullmakt att införa märkningsplikt för hela konsumentvaruområdet då behov föreligger att för-

[4] Numera Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

bättra konsumentens möjlighet till bedömning och val av konsumentvaror. VU återkommer till denna lag i det följande.

År 1957 tillsatte regeringen ett utskott för att utreda frågor om koordinering, förenkling och förbättring av gällande kvalitetskontroll och bestämmelser för konsumentvaror. Utskottet avlämnade sitt betänkande år 1963.[5] Utskottet ansåg att existerande kontrollbestämmelser tillkommit främst av hänsyn till näringspolitik, hälsa och säkerhet, och att reglering med sådant syfte även fortsättningsvis borde ske genom speciallagstiftning och administreras av berörda fackdepartement. Å andra sidan ansåg utskottet att konsumenterna ställdes inför en varumarknad med sådan variantrikedom och sådana valproblem som krävde ytterligare åtgärder till hjälp och skydd för konsumenterna. Utskottsmajoriteten fann att konsumentens problem vid köp av varor främst grundade sig på avsaknaden av märkning på produkter, ovederhäftig reklam och brist på garanti- och servicebestämmelser. Dessa brister var av generell natur och inte beroende av varornas särart. Det var därför rationellt att fastställa centrala krav på varor, avsedda för enskild förbrukning, i en huvudlag med generell giltighet för alla typer och grupper av konsumentvaror. Därigenom kunde konsumenternas grundbehov tillgodoses och klara rättsliga och administrativa linjer skapas. Utskottsmajoriteten avgav därför ett lagförslag[6] som innehöll regler om allmän plikt att märka konsumentvaror med producentens namn, adress m. m., vikt, mått, volym, storlek, antal o. dyl. Märkningen fick inte innehålla oriktiga upplysningar eller på annat sätt vara ägnad att vilseleda konsumenterna. Märkningsplikten kunde vidare av Konungen utsträckas och anpassas efter särskilda brister hos enskilda varor, vari inbegreps möjlighet att förbjuda försäljning av vara eller uppställa grundkrav för innehåll och egenskaper hos viss produkt. Slutligen innehöll lagförslaget generella bestämmelser beträffande reklam, garanti och service.

Betänkandet sändes år 1963 ut på remiss till samtliga departement och ett flertal organisationer. De flesta institutioner och organisationer som uttalade sig gick antingen delvis eller helt emot utskottets lagförslag. På grundval av betänkandet och remissvaren utarbetades inom departementet for familie- og forbrukersaker en PM, där utskottets lagförslag ersattes med ett förslag till fullmaktslag, kallad Lov om merking av forbruksvarer. Departementet hade funnit att något uttalat behov av generell märkningsplikt inte förelåg. På vissa varuområden förekom redan frivillig märkning med bl. a. Varefakta i tillräcklig utsträckning. På andra områden var märkning inte nödvändig eller var märkning praktiskt ogenomförbar. Departementet betonade även att generella märkningsföreskrifter skulle komma i konflikt med internationella förpliktelser, som Norge påtagit sig. Likaså skulle en generell märkningsplikt hämma arbetet med att åstadkomma tillfredsställande märkning av enskilda varor. Departementet ansåg att konsumenterna principiellt hade ett berättigat krav på att erhålla vissa grundläggande informationer om varje konsumentvara. Departementet fann mot denna bakgrund anledning att föreslå en lag om märkning av konsumentvaror, i vilken en ram angavs för de upplysningar konsumentvaror kunde behöva märkas med. Det borde överlåtas åt Konungen att vid varje tidpunkt bestämma vilka varor som måste märkas och vilka upplysningar de enskilda varorna måste märkas med. I förslaget till lov om merking gavs fullmakt åt Konungen att föreskriva märkning av varor som utbjöds till försäljning till vanliga konsumenter. Märkningsplikten kunde avse upplysningar om enskilda varors sammansättning, vikt, mått, volym och andra egenskaper av betydelse för konsumenternas värdering av varans kvalitet och bruksegenskaper. Likaså kunde plikten innefatta uppgift om producentens, importörens eller förpackarens namn och

[5] Instilling om kvalitetskontroll og bestemmelser for forbruksvarer, avgitt 8. februar 1963.

[6] Forslag om lov om kvalitetskrav m. v. till forbruksvarer.

adress. Lagen skulle ses som ett supplement och ett alternativ till den frivilliga deklarationsverksamhet som Varefakta-Komiteen bedrev.

Promemorian kom att ligga till grund för den proposition, som regeringen förelade Stortinget år 1968. Stortinget antog den 24 maj 1968 propositionens förslag till Lov om merking av forbruksvarer (*bilaga 2*).

Sedan lagen antagits utsågs Varefakta-Komiteens arbetsutskott att tjänstgöra som rådgivande utskott enligt lagens § 6. Utskottets första uppgift var att utreda för vilka varuområden märkningsplikt i första hand borde införas. Utskottet förordade tre områden: skor, färdigförpackade matvaror och textilier. Ett förslag till obligatoriska märkningsregler för skor och färdigförpackade livsmedel utarbetades år 1972. Beträffande textilier har ett förslag till fiberinnehållsmärkning utarbetats och synpunkter på skötselmärkning av kläder inhämtats. Färdiga föreskrifter föreligger ännu inte.

4.4 *EFTA:s arbete på märkningsområdet*

Inom EFTA (European Free Trade Association) har frågan om märkningsbestämmelser och deras inverkan på handeln mellan medlemsstaterna studerats vid olika tillfällen. Detta har skett dels till följd av klagomål från medlemsstater eller i anledning av notifikationer om införda eller ändrade märkningsbestämmelser, dels i form av mera systematiska studier som rådet gett *handelsexpertkommittén* eller annat organ i uppdrag att utföra.

Redan år 1964 fick handelsexpertkommittén rådets uppdrag att studera märkningsfrågan i syfte att undersöka om problem förelåg. Kommittén framlade sin rapport[7] i juli 1966.

Kommittén utgick ifrån att bestämmelser om märkning kunde falla under EFTA-konventionens artikel 10, som stadgar förbud mot kvantitativa restriktioner och åtgärder med motsvarande (dvs. importbegränsande) verkan som kontingenter eller importlicenser. Samtidigt noterades att artikel 12 medger undantag från artikel 10[8], så länge åtgärderna inte används som medel för att godtyckligt eller oberättigat diskriminera eller till att förtäckt begränsa handeln. Kommittén gjorde emellertid inget försök att skilja mellan sådana märkningsbestämmelser som kunde vara oförenliga med artikel 10 (jämfört med artikel 12) och sådana som kunde anses berättigade enligt dessa artiklar, utan utgick ifrån att de kunde utgöra icke tariffära handelshinder.

Kommittén konstaterade inledningsvis att det största problemet för handeln utgjorde dels den diskriminerande eller handelshämmande karaktären hos vissa märkningsföreskrifter, dels det förhållandet att existerande märkningsföreskrifter ofta varierade avsevärt från ett land till ett annat. Ingen åtskillnad borde i princip göras mellan märkning som måste ha utförts vid importtillfället och märkning som skall anbringas innan varan säljs, eftersom även den senare typen av märkning i praktiken ofta måste göras av tillverkaren. Kommittén uttalade att märkningsbestämmelser i princip skulle tillämpas lika för importerade och inhemska varor.

Kommittén behandlade därefter särskilt *ursprungsmärkning*. Härmed avsåg kommittén obligatoriska bestämmelser att varor producerade utomlands skall förses med ordet "import" eller liknande eller att enbart utländska varor eller både utländska och inhemska varor skall märkas med ursprungslandet. Även angivande av den utländske tillverkarens eller leverantörens namn skulle anses som ursprungsmärkning. Däremot skulle bestämmelser som tillät att importörens eller annan distributörs namn angavs i stället för tillverkaren eller den ut-

[7] Marking Regulations (dok EFTA/CTE 12/66).

[8] Artikel 12 avser bl. a. åtgärder som är nödvändiga för att skydda människors, djurs eller växters liv eller hälsa och åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa åtlydnaden av lagar och förordningar avseende tillämpning av tullbestämmelser, klassificering, kvalitetskontroll eller saluhållande av varor samt åtgärder nödvändiga för att förhindra bedrägliga förfaranden.

ländske leverantören inte anses som bestämmelser om ursprungsmärkning.

Kommittén konstaterade att flertalet sådana bestämmelser tillkommit för att uppmuntra köp av inhemska varor och därför haft ett klart protektionistiskt syfte. Krav på föreskrifter om ursprungsmärkning hade ofta motiverats med att de var nödvändiga för att skydda konsumenten. Erfarenheten hade emellertid visat att de nästan alltid införts på begäran av inhemska producenter. Kommittén betvivlade därför att ursprungsmärkning var nödvändig för att skydda konsumenterna och enades om att sådan märkning endast skulle göras obligatorisk i undantagsfall. Enligt kommitténs uppfattning var sådana fall ovanliga. I de fall då märkningsföreskrifter ansågs vara ett lämpligt sätt att informera konsumenter skulle normalt sådana uppgifter lämnas som var mer relevanta än enbart att ursprungslandets eller producentens namn angavs.

Kommittén rekommenderade rådet att medlemsstaterna skulle se över sina märkningsbestämmelser och att en ny översyn skulle göras senare. Vidare förordades en konsultationsprocedur innan nya bestämmelser om ursprungsmärkning infördes.

Vid den översyn som gjordes år 1969 konstaterades att flera medlemsstater var i färd med att avskaffa sina bestämmelser om ursprungsmärkning, men att ett antal sådana fortfarande var i kraft. En ny genomgång år 1971 gav ett liknande resultat. Rådet har allvarligt uppmanat berörda länder att påskynda avvecklingen av dessa bestämmelser.

Medan EFTA sålunda ägnat åtskilligt arbete och intagit en bestämd hållning när det gäller frågan om ursprungsmärkning, har man i fråga om *andra märkningsbestämmelser* visserligen diskuterat dessa i olika sammanhang, men ännu inte formulerat någon speciell EFTA-politik. I den nyssnämnda rapporten från år 1966 sägs att obligatoriska föreskrifter om informativ märkning — bortsett från livsmedel och läkemedel — inte var vanliga, men att en tendens mot ökad användning av såväl frivillig som obligatorisk märkning kunde skönjas. Speciella handelsproblem kunde tas upp i kommittén, som beslöt att ha frågan i åtanke och följa utvecklingen inom medlemsstaterna på detta område.

Problemet med informativ märkning aktualiserades senare bl. a. genom att frågan togs upp i EFTA:s rådgivande kommitté från svenskt industrihåll. Den svenske representanten ansåg att ett försök borde göras att harmonisera metoderna för informativ märkning i EFTA-länderna. Därvid avsågs i första hand tvingande bestämmelser, t. ex. inom livsmedelslagstiftningen, men även på andra varuområden, att deklarera innehåll, huvudingredienser, vikt etc., vilka kunde variera avsevärt från land till land. Även frivillig märkning t. ex. av typ VDN kunde få en indirekt tvingande verkan och även sådana fall borde enligt det svenska uttalandet hållas under uppsikt.

Bl. a. som ett resultat av ovannämnda svenska initiativ uppdrog rådet i oktober 1967 åt generalsekreteraren att sammanställa en rapport om informativ märkning med angivande av förekommande internationellt samarbete, områden där sådant samarbete inte förekom och möjligheten av samarbete inom EFTA:s ram. Samtidigt fick handelsexpertkommittén i uppdrag att studera eventuella handelshinder som kunde uppstå genom krav på sådan informativ märkning. Livsmedel och läkemedel skulle undantas då märkningsbestämmelser på dessa områden behandlades i andra internationella organ. I kommitténs rapport[9] från juni 1968 behandlades såväl obligatoriska märkningsföreskrifter som frivilliga system. Enligt kommitténs åsikt fanns inte många bevis på att handelshinder uppkommit till följd av informativ märkning. Det noterades att ett stort antal system för sådan märkning var frivilliga och att mycket arbete nedlades i andra organ på att harmonisera dessa system. Man ansåg därför att en omfattande undersökning i EFTA av alla aspekter på frågan inte var motiverad för

[9] Consumer information — informative labelling (dok. EFTA/CTE 13/68).

närvarande. Kommittén ansåg att bästa möjliga information på konsumtionsvaror var i EFTA:s intresse som ett medel att främja konkurrensen och bistå konsumenterna att få ut mesta valuta för sina pengar. Man ansåg att närhelst sådan information krävdes genom obligatoriska föreskrifter — och i möjligaste mån även i fråga om frivilliga och privata arrangemang — skulle det säkerställas att arrangemangen inte diskriminerade utländska produkter med ursprung i andra EFTA-länder och inte innebar skydd för inhemska produkter.

Kommittén avgav följande rekommendationer vilka sedermera fastställdes av rådet:

a) kommittén skulle undersöka konkreta fall av handelshindrande effekter till följd av märkningsföreskrifter, som kom till dess kännedom;

b) medlemsstaterna skulle informera intresserade näringslivsorganisationer att ev. handelshinder kunde tas upp i handelsexpertkommittén genom deras nationella administration;

c) medlemsstaterna skulle rapportera om föreslagna nya obligatoriska föreskrifter i fråga om konsumentinformation; sådana rapporter kunde diskuteras i kommittén på begäran av en medlemsstat och om så erfordrades skulle lämpliga rekommendationer framläggas för rådet;

d) vederbörande organ i EFTA-staterna skulle understödja det internationella samarbetet inom internationella organisationer som sysslar med konsumentinformation och särskilt med att harmonisera provningsmetoder och standardisera symboler och upplysningar som skall anges på varudeklarationer etc.

Ett antal *konkreta fall* har diskuterats i EFTA. Bland dessa kan nämnas *den norska fullmaktslagen om märkning av konsumtionsvaror* som notifierades i EFTA i samband med att lagförslaget framlades för stortinget. Detta skedde innan frågan om informativ märkning hade behandlats i EFTA, men efter det att den förut omtalade rapporten om ursprungsmärkning hade framlagts. Vid diskussionen av det norska lagförslaget i EFTA:s råd noterades att vissa bestämmelser i lagen kunde falla under begreppet ursprungsmärkning. På norsk sida svarades att lagen inte innebar att egentlig ursprungsmärkning infördes. Nuvarande bestämmelser om ursprungsmärkning skulle bibehållas, men underkastas en översyn, när den nya lagen trätt i kraft. En annan fråga som diskuterades var om kontrollen av märkningen på importvaror skulle äga rum i samband med tullbehandlingen eller på den plats där försäljningen ägde rum. Det framhölls att gränskontroll inte borde införas, eftersom detta skulle innebära att varan inte kunde märkas på det mest lämpliga stadiet. På norsk sida nöjde man sig med att säga att denna fråga borde avgöras i varje särskilt fall för olika varukategorier. Med hänsyn till de "drastiska krav" som angavs i lagförslagets artikel 3 (märkning) frågades från ett medlemslands sida vilka varuslag som skulle omfattas av lagen. Härpå svarades att lagen utgjorde en fullmaktslag som kunde utgöra grund för bestämmelser för både farliga och andra varor. Dessa bestämmelser skulle notifieras i EFTA på förslagsstadiet och sålunda diskuteras i EFTA. Frågan behandlades också i handelsexpertkommittén. Därvid framhölls särskilt betydelsen av att lagen tillämpades på ett praktiskt sätt så att handelsströmmarna påverkades så litet som möjligt.

Schweiziska bestämmelser om innehåll och märkning av vissa förpackningar har kritiserats i EFTA. Dessa bestämmelser innebar att förpackningarna skulle åtföljas av deklaration om vikt eller volym. I fråga om sammansatta livsmedel skulle vikten av varje ingrediens anges. För att underlätta prisjämförelse mellan olika fabrikat skulle vidare pris per enhet anges om varan inte förelåg i vissa standardförpackningar. Dessa bestämmelser ansågs kunna ge upphov till handelssvårigheter. Bland annat kritiserades att volymen i en flaska inte kunde anges på etikett, att inga undantag gjordes för småförpackningar och att detaljerade föreskrifter lämnades om bokstävernas storlek etc.

I fråga om den nya *svenska livsmedelslagen* kritiserades förslaget att importerade

färdigförpackade livsmedel skulle förses med uppgift om importörens namn. Detta ansågs utgöra ett handelshinder och innebära en diskriminering av produkter tillverkade utanför Sverige. Bland annat som en följd av kritiken i EFTA slopades kravet på märkning med importörens namn i den slutliga lagen och ersattes med en registrering av importörer av livsmedel.

Slutligen kan nämnas att EFTA:s råd år 1968 antagit vissa *allmänna riktlinjer* för EFTA-samarbetet i fråga om tekniska föreskrifter och därmed även för märkningskrav i samband med sådana föreskrifter. Enligt dessa riktlinjer skall existerande rekommendationer från internationella standardiseringsorgan accepteras av medlemsstaterna som bas för deras tvingande tekniska föreskrifter utan otillbörligt dröjsmål och med endast verkligt berättigade avvikelser. Vidare skall medlemsstaterna söka säkerställa att hänsyn tas till teknologiska och handelssynpunkter liksom till säkerhetssynpunkter i de internationella standardiseringsorganisationerna. EFTA skall överväga att ta initiativ i de internationella organen om handelsproblem uppstår på områden där inga internationella rekommendationer förekommer. Ingen diskriminering skall förekomma i samband med provning och godkännande. Medlemsstaterna skall samarbeta i frågor om ömsesidigt godkännande av provningsresultat och understödja förekommande internationella arrangemang (t. ex. det s. k. CB-Schemat för elektrisk utrustning). Slutligen skall medlemsstaterna, enligt en överenskommelse från år 1964, notifiera nya tekniska föreskrifter av betydelse för intra-EFTA-handeln som de ämnar införa.

I fråga om ömsesidigt godkännande av provningsresultat har inom ramen för EFTA ingåtts överenskommelser beträffande tryckkärl, viss fartygsutrustning, lantbruksmaskiner och gasapparatur. Av mera direkt konsumentintresse är det förslag till ädelmetallkonvention som utarbetats inom EFTA:s handelsexpertkommitté och som i juli 1972 godkändes av EFTA:s råd. Denna konvention är betingad av önskemålet att underlätta internationell handel med ädelmetallarbeten och samtidigt bibehålla det konsumentskydd som betingas av dessa artiklars speciella karaktär. Den innebär att kontroll och märkning som utförts i exportlandet enligt konventionens regler skall godkännas av importlandets myndigheter utan ytterligare kontroll och märkning. Som bevis för att varan uppfyller angiven finhalt etc. skall det kontrollerande kontrollstämplingsorganet förse den med i konventionen föreskrivet gemensamt kontrollmärke.

4.5 *GATT:s arbete på märkningsområdet*

GATT:s (General Agreement on Tariffs and Trade)[10] artikel XX innehåller allmänna undantag från avtalets regler, t. ex. förbudet mot importrestriktioner. Ett av dessa undantag gäller åtgärder nödvändiga för att skydda människors, djurs eller växters liv eller hälsa.

Vidare innehåller artikel IX i GATT regler om *ursprungsmärkning*. Enligt denna bör de svårigheter och olägenheter som bestämmelser om ursprungsmärkning kan förorsaka ett exporterande lands handel och industri nedbringas till ett minimum. Refererande till denna artikel utfärdade de avtalsslutande parterna år 1958 en rekommendation enligt vilken staterna skulle begränsa krav på ursprungsmärkning till fall där sådan märkning är oundgängligen nödvändig för den slutlige köparens information. Vidare borde varje märke som är läsbart och blir kvar på varan tills den når den slutliga konsumenten godkännas, liksom beteckningen "made in" plus ursprungslandets namn etc.

Speciella regler om annan märkning än ursprungsmärkning finns inte i GATT, men

[10] Ett allmänt tull- och handelsavtal från år 1947 jämte samarbetsorgan som upprättats av anslutna stater. Dessa är samtliga västeuropeiska och flertalet övriga länder (inkl. USA, Kanada och Japan samt ett 60-tal u-länder, men endast vissa av länderna i Östeuropa). Varje förmån som ett medlemsland ger ett annat tillfaller automatiskt även alla andra länder som ingår i avtalet, dvs. avtalet är av "mest-gynnad-nation"-karaktär.

avtalets artikel III innehåller en allmän klausul om icke-diskriminering och likabehandling av importvaror. Sålunda sägs att "lagar, förordningar och bestämmelser som rör försäljning, salubjudande, köp, transport, distribution eller användning av varor inom landet ... icke bör tillämpas på importerade eller inhemska varor på sådant sätt att skydd beredes inhemsk produktion" och vidare att "produkter från en avtalsslutande parts område, som införts till en annan avtalsslutande parts område, skall med avseende å alla lagar, förordningar och bestämmelser, som rör deras försäljning, salubjudande, köp, transport, distribution eller användning medgivas behandling som icke är mindre gynnsam än den, som medgives samma slags produkter av inhemskt ursprung".

I den inventering av icke tariffära handelshinder, som nyligen företagits i GATT, har föreskrifter rörande såväl ursprungsmärkning som annan märkning notifierats såsom utgörande handelshinder. Bland dessa kan nämnas:

De nordiska länderna har anmärkt på australiska föreskrifter rörande märkning av ursprungsland samt detaljbestämmelser om märkningens placering och läslighet etc. Av australiska uppgifter framgår att The Commerce (Trade Descriptions) Act av år 1906 och föreskrifter utfärdade med stöd av denna huvudsakligen har till uppgift att

a) skydda företag som korrekt beskriver sina varor från konkurrenter som genom falska eller missledande uppgifter bedrar konsumenten

b) skydda konsumenten genom att kräva, i fall där hänsyn till allmänna hälsoskäl eller det allmänna intresset gör detta önskvärt, att tillverkaren skall ange på varan arten av de ingredienser eller material av vilka den är sammansatt och

c) säkerställa att undermåliga varor inte säljs som förstklassiga.

Den australiska delegationen framhöll vidare att bestämmelserna, utom i fråga om ursprungsmärkning, endast gällde om motsvarande krav gällde för inhemska varor och att kraven endast avsåg varor som uppräknades i författning. GATT-sekretariatet ansåg att bestämmelserna var förenliga med GATT:s art. IX.

De nordiska länderna har också kritiserat bestämmelser om ursprungsmärkning i Kanada och USA.

Den amerikanska Fair Packing and Labelling Act 1966 har kritiserats av Japan och de nordiska länderna. Bestämmelserna anses vara mycket stränga, då de kräver en beskrivning av varans art, tillverkarens, förpackarens eller distributörens namn och hemvist samt innehållets nettovikt. Dessutom finns en lång lista över ytterligare föreskrifter. Enligt den amerikanska delegationen har lagen till syfte att skydda konsumenten genom att ge honom upplysningar som hjälper honom att göra ett rationellt val mellan produkter och att söka rättelse om produkten inte motsvarar förväntningarna.

GATT har ännu inte tagit ställning till de anförda klagomålen och hur de lämpligen bör lösas, då man önskar avvakta den kod rörande standard som utarbetas. Enligt de föreslagna definitionerna i koden skall "marking or labelling specifications" inkluderas i "standard". Huvudprincipen i den föreslagna koden är att standard inte skall utformas i syfte att bereda skydd åt inhemsk produktion och att internationell standard skall användas när sådan finns eller kan tas fram utan otillbörligt dröjsmål.

4.6 *OECD:s arbete på märkningsområdet*

I november år 1969 beslöt OECD:s (Organization for Economic Cooperation and Development) råd att inrätta en kommitté för konsumentpolitiska frågor. Inom kommittén har arbetat dels en arbetsgrupp för jämförande varuprovning, dels en arbetsgrupp för märkning. Den senare har publicerat en rapport om märkning av konsumentvaror — utom livsmedel och läkemedel — med speciell hänsyn till textilier.[11] Si-

[11] *OECD, Committee on Consumer Policy,* Report on the labelling of consumer goods other than food and drugs with special reference to textiles, Paris 1972.

tuationen i OECD-länderna och i de europeiska gemenskaperna med avseende på *obligatorisk* och *frivillig* märkning beskrivs bl. a. VU berör här endast kortfattat OECD-rapporten och hänvisar i övrigt till en mer detaljerad redogörelse i *bilaga 4*.

I alla berörda OECD-länder förekommer obligatorisk märkning för vissa varor eller kategorier av varor. Motiv för obligatorisk märkning med rättsliga sanktioner är bl. a. behovet av att skydda konsumenternas hälsa och säkerhet samt att skydda dem mot oriktiga påståenden eller beskrivningar. Vidare är syftet med märkningen att hjälpa konsumenterna att välja rationellt. Märkningen består dels av säkerhetsinformation, instruktioner och varningar, dels av fakta rörande tillverkarens, förpackarens eller distributörens namn och adress, varans innehåll, sammansättning, pris och ursprung.

Enligt OECD är obligatorisk märkning till nytta för konsumenterna. Den kan också bidra till effektiv kontroll av de märkta varorna. Men obligatorisk märkning kan också förhindra nyttig teknisk utveckling och innebära kostnader som ytterst drabbar konsumenterna. Internationell handel kan påverkas genom att märkningen i vissa fall utgör ett handelshinder. Enligt OECD bör åtgärder diskuteras i syfte att åstadkomma internationell harmonisering av märkningen. Varje medlemsland föreslås granska möjligheten att besluta om obligatorisk märkning på områden avseende t. ex. säkerhet och hälsa, innehåll och pris.

Frivillig märkning förekommer i olika former. OECD-rapporten beskriver dels system för informativ märkning (dvs. varudeklarationer), dels kvalitetsmärkning och annan märkning.

Vid utformning av system för informativ märkning deltar företrädare för konsumenterna eller också utarbetas systemen efter samråd med konsumenter. Syftet är vanligen att ge konsumenterna så mycket information som behövs för att dels hjälpa dem att välja varor, dels använda varorna på ett tillfredsställande och säkert sätt. Informativ märkning sker i Danmark, Finland, Nederländerna, Norge, Sverige och Västtyskland. I Frankrike introduceras för närvarande ett system. Schweiz har omfattande märkning av textilier men inrättar nu ett mer allmänt system. I Spanien, Österrike, Ungern och Kanada har deklarationssystem i viss utsträckning också börjat tillämpas.

I en del länder finns system i form av s. k. kvalitetsmärken. Sådana utarbetas ofta i samråd mellan näringsliv och myndigheter. Ibland konsulteras också företrädare för konsumentorganisationer. Genom ett märke på produkten informeras köpare om att en vara motsvarar en viss kvalitet. Användningen av märkena kontrolleras noga av de utfärdande organisationerna. Vanligast torde dock vara sådan märkning som näringsidkare själva företar individuellt eller kollektivt. Ofta kan emellertid sådan märkning vara bristfällig, anför OECD-kommittén. Uppgifter om produkterna lämnas ibland endast om kommersiell fördel följer härav. Vidare är informationen inte alltid utformad så att jämförelser mellan varor underlättas.

Av OECD-materialet framgår att frivillig märkning i allmänhet inte anses föra med sig skadliga effekter för internationell handel. Medlemsländerna bör enligt OECD-kommittén se positivt på utvecklingen av frivillig märkning.

OECD har rekommenderat medlemsländerna att överväga lämpligheten av att obligatoriskt märka textilvaror med fiberinnehåll.

Slutligen kan nämnas att i det arbetsprogram för OECD-kommitténs fortsatta verksamhet som OECD:s råd antog år 1972 har märkning ansetts vara en väsentlig uppgift. En arbetsgrupp inom kommittén överväger för närvarande märkningsproblem.

4.7 *EEC:s arbete på märkningsområdet*

Inom EEC (European Economic Community) har man inte ägnat märkningsbestämmelserna speciella studier eller utfärdat allmänna rekommendationer eller direktiv rörande sådana bestämmelser. Någon motsvarighet till de studier av frågan om ur-

sprungsmärkning och frågan om informativ märkning, som företagits inom EFTA, finns således inte. Däremot har man inom ramen för programmet för harmonisering av tekniska föreskrifter utfärdat en rad *direktiv* som bl. a. omfattar märkningsföreskrifter, t. ex. i fråga om läkemedel, gifter och andra hälsofarliga varor, brandfarliga varor och explosiva varor. Ett kommissionsförslag rörande kosmetiska produkter har nyligen framlagts. Syftet med dessa harmoniseringsdirektiv är framför allt att avskaffa de handelshinder som kan uppstå till följd av olika bestämmelser i medlemsstaterna.

Av särskilt intresse är direktivet av den 26 juli 1971 (307/71) rörande harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om textilbenämningar. I detta direktiv föreskrivs *obligatorisk märkning* av textilvaror med arten och halten av ingående *textilfibrer*. Föreskrifterna avser varje försäljningsled och gäller således inte enbart vid försäljning till den slutliga konsumenten. Direktivet innehåller en förteckning över textilfibrer med definitioner av varje fiberslag. Tills vidare får nationella regler rörande provtagning och analysmetoder tillämpas, men i ett senare stadium skall gemensamma normer utarbetas.

Några initiativ att harmonisera de frivilliga märkningssystem (typ varudeklarationer) som förekommer i vissa av EEC-länderna synes inte ha tagits på gemenskapsplanet. Överhuvud synes frågor om konsumentskydd och konsumentupplysning endast i mycket begränsad omfattning ha uppmärksammats av gemenskapsorganen. Det kan dock nämnas att kommissionen i samband med arbetet på att revidera och komplettera programmet för harmonisering av tekniska föreskrifter allmänt understrukit intresset för ett förbättrat konsumentskydd.

Sveriges avtal med EEC innehåller liksom EFTA-konventionen ett stadgande att avtalet inte utgör hinder för förbud eller restriktioner i syfte att skydda människors och djurs hälsa och liv, under förutsättning att sådana förbud eller restriktioner inte utgör ett medel för godtycklig diskriminering eller innefattar en förtäckt begränsning av handeln. Det i EFTA-konventionen angivna undantaget för åtgärder nödvändiga för att säkerställa åtlydnaden av lagar och förordningar avseende bl. a. kvalitetskontroll eller saluhållande av varor saknas däremot i EEC-avtalet.

Frågan om tekniska handelshinder omnämns inte i avtalet med EEC, trots att man från svensk sida under förhandlingen uttryckte önskemål om samarbete på detta område. Den s. k. utvecklingsklausulen i avtalet ger en formell grund för en sådan utvidgning av samarbetet i framtiden.

5 Märkning och varudeklaration — en analys av syften och metoder

5.1 *Syften med märkning och varudeklaration*

Utredningen har i det föregående (kapitel 2 och 3) redovisat de märkningsföreskrifter som f. n. finns enligt speciallagstiftningen och det frivilliga deklarationssystem som tillämpats av VDN och som nu övertagits av konsumentverket. Av redogörelsen framgår att märkningsföreskrifter hittills meddelats för en rad olika syften.

Föreskrifter om obligatorisk märkning har i första hand tillkommit som ett led i en vidare produktkontroll *för att skydda människors liv, hälsa och säkerhet*. Produkter som kan betecknas som kvalificerat farliga har omgärdats av restriktioner i fråga om tillverkning, yrkesmässig användning, införsel, handel, utlämnande, förvaring, transport, förstöring m. m. Märkning av produkten ingår därvid som *en* åtgärd för att så fullständigt skydd mot produktens farlighet som möjligt skall åstadkommas. Typiska exempel härpå är de märkningsbestämmelser som gäller för gifter, vådliga ämnen, bekämpningsmedel, brandfarliga och explosiva varor samt på läkemedelsområdet. Den föreskrivna märkningen utgör en ren *upplysningsplikt* som exempelvis omfattar varans innehåll, egenskaper, risker, förvaring, hållbarhet och kommersiella ursprung. För att undvika skada krävs ibland att av märkningen även skall framgå varans användningsområde, handhavande och bruk. För explosiva varor fordras dessutom att märkningen skall innehålla uppgift om de eventuella förvärvsrestriktioner som gäller, exempelvis minimiålder för den som äger förvärva eller inneha varan utan tillstånd.

En annan form av märkning förekommer på varor som i syfte att skydda människors liv, hälsa och säkerhet är underkastade offentlig kontroll och krav på godkännande. Märkningen anger här att varan provats och godkänts och utgör sålunda en *säkerhetsgaranti* beträffande produkten i dess helhet eller vissa egenskaper hos produkten. Sådan märkning är S-märkningen av elektriska bruksföremål, kontrollmärket på gasskyddsmateriel samt bevis om typgodkännande på vissa fordonsdetaljer, på oljeeldade kaminer och på personlig skyddsutrustning (t. ex. skyddshjälmar). Preventivmedel skall vara godkända av socialstyrelsen och försedda bl. a. med uppgift som gör det möjligt att identifiera vilket parti medlet tillhörde vid kvalitetskontrollen.

Genom obligatorisk märkning har man även velat *tillförsäkra konsumenten lämpliga produkter*. Den mest omfattande märkningsplikten härvidlag föreligger på livsmedelsområdet. Enligt den nya livsmedelslagen skall sålunda färdigförpackade livsmedel vara märkta med uppgift om livsmedlets slag, sammansättning, vikt eller volym, förvaring och hållbarhetstid samt förpackarens eller tillverkarens namn eller firma. Denna upplysningsskyldighet kan ut-

sträckas att gälla även annat livsmedel än färdigförpackat och andra egenskaper än de nämnda. Även om livsmedelslagstiftningen har ett både hygieniskt och ekonomiskt syfte och det kan sägas att märkningsföreskrifterna tjänar båda dessa syften, torde det kunna hävdas att huvudsyftet med märkningen är att ge konsumenterna vägledning i valet mellan olika livsmedel och att förhindra att konsumenten vilseleds vid köp. Vissa livsmedelsbeteckningar är förbehållna livsmedel med viss bestämd sammansättning eller beskaffenhet i övrigt (livsmedelsstandard) och utgör således en form av *kvalitetsgaranti*. Stämplingen av kött med uppgift om kvalitetsklass fyller en liknande funktion.

Kvalitetsmärkning finns föreskriven även i *ekonomiskt syfte*, såsom finhaltsstämplingen av vissa ädelmetallarbeten. Finhalten skall vara bestyrkt med statlig kontrollstämpel. Föreskrifterna har tillkommit för att tillförsäkra skydd mot förfalskade varor.

Obligatorisk märkning förekommer även för att *underlätta myndigheters kontroll*. Exempel härpå är de särskilda märkningsföreskrifterna för öl och läskedrycker enligt förordningen om tillverkning och beskattning av dessa varor samt den särskilda märkningen av vissa pälsskinn, vilken har till uppgift att underlätta jaktkontrollen.

Den *deklarationsverksamhet som VDN svarat för* har i huvudsak inriktats på att ge konsumenter saklig information i standardiserad form om varors egenskaper i syfte att förbättra konsumentens ställning i köpsituationen och att öka konsumentens rationella köpval. VDN har sökt tillfredsställa konsumentens informationsbehov genom en öppen redovisning av olika egenskaper och överlåtit åt konsumenten att med hjälp av dessa uppgifter bilda sig en uppfattning om varans lämplighet för det egna behovet. VDN har endast i undantagsfall genom att uppställa grundkrav förhindrat deklaration av olämpliga produkter (se vidare 3.4).

Utredningen har av naturliga skäl i sitt arbete ställts inför frågan vilken relation som för framtiden bör råda mellan märkningsföreskrifterna i speciallagstiftningen å ena sidan och varudeklarationssystemet å den andra. Utredningen har därvid kommit till den uppfattningen att det inte finns anledning räkna med att märkningsföreskrifterna i speciallagstiftningen inom överskådlig framtid får en sådan omfattning att ett system för varudeklarationer skulle bli obehövligt. Varudeklarationerna kommer — särskilt om de förbättras i den riktning som utredningen anger i det följande — att även för framtiden spela en bestämd roll i konsumentpolitiken som ett medel att informera konsumenterna och som ett medel att påverka företagens produktutveckling.

5.2 *Metoder för märkning och deklaration*

Vid sina överväganden har VU funnit att de alternativa märknings- och deklarationssystem som — vid sidan av den privata märkningen — nu är av intresse torde kunna systematiseras på följande sätt:

1. produkten måste, om den deklareras, deklareras efter vissa bestämda riktlinjer (*reglerad frivillig deklaration*),
2. produkten måste, om den deklareras, uppfylla vissa grundkrav (*reglerad frivillig deklaration med grundkrav*),
3. produkten får inte saluhållas utan viss deklaration (*obligatorisk deklaration*),
4. produkten får inte saluhållas utan viss deklaration och utan att uppfylla vissa grundkrav (*obligatorisk deklaration med grundkrav*).

5.2.1 Reglerad frivillig deklaration

Så länge skyldighet att deklarera produkten saknas talar VU om frivillig deklaration. Frivillig deklaration av konsumentvaror kan indelas i officiell deklaration och privat deklaration. Eftersom VDN-verksamheten numera bedrivs av statlig myndighet betraktas den som officiell.

Den privata deklarationsverksamheten sker helt efter upphovsmannens önskemål och är i princip oreglerad. Genom lagstift-

ning kan emellertid även den privata deklarationsverksamheten regleras. Föreskrifter kan meddelas att uppgifter vid varudeklaration skall redovisas på visst sätt, att samtliga uppgifter av väsentlig betydelse för produktens användning måste medtas vid deklaration osv. Som teoretiskt exempel kan tänkas reglerad skötselmärkning av textilier. En annan form av reglerad frivillig deklaration åstadkoms om som villkor för deklaration föreskrivs att den skall ske efter gällande VDN-normer.

Med reglerad frivillig deklaration kan risker för illojal eller missledande deklaration begränsas. Exempel på reglerad frivillig deklaration förekommer i en tillämpningskungörelse till livsmedelslagen (statens livsmedelsverk 1972: 4). Där stadgas att livsmedel som saluhålls under särskild uppgift att det innehåller visst näringsämne måste deklareras med uppgift om arten och halten av ämnet (7 §).

5.2.2 Reglerad frivillig deklaration med grundkrav

Med frivillig deklaration med *grundkrav* avser VU att en deklarerad produkt garanteras hålla viss standard beträffande det innehåll eller de egenskaper grundkraven gäller. Grundkraven kan gälla vissa egenskaper hos varan eller varan i dess helhet. Då grundkravet gäller varan i dess helhet sker en sammanvägning av varans egenskaper till ett slutomdöme. Deklarerade produkter garanteras lämpliga till innehåll eller angivet ändamål, t. ex. skor för regnväder. Då grundkraven specificerats föreskrivs minimistandard för vissa beståndsdelar eller utvalda egenskaper hos varan. Skor lämpade för regnväder skall exempelvis till viss procent vara tillverkade av bestämt material, ha rågummisula, vara randsydda etc. eller måste i fråga om material, färg m. m. ha bestämd härdighet mot väta. Viss beteckning kan förbehållas produkt som uppfyller specificerade grundkrav.

I den konsumentpolitiska debatten under senare år liksom vid utredningens hearings har förts fram krav på att varudeklarationerna för vissa produkter skall innebära någon form av garanti beträffande viktiga bruksegenskaper.

Konsumentföreträdare har inför utredningen hävdat att uppställandet av grundkrav i samband med deklarationer kan påverka produktutvecklingen positivt. Grundkrav är särskilt angelägna, har det sagts, på områden som berör människors liv, hälsa eller säkerhet. Grundkrav bör kunna anpassas efter användningsområde, t. ex. grundkrav för matbord, för skrivbord etc. Grundkrav är till fördel för konsumenten eftersom sådana krav innebär garantier för att varan fungerar för avsett ändamål. Varor under grundkravsnivån är konsumenten inte betjänt av. Grundkraven bör kunna hindra att dåliga importvaror marknadsförs i Sverige. Tesen att grundkrav minskar konsumentens valfrihet utgör endast en konstruktion. Även motsatta synpunkter har emellertid förts fram från konsumenthåll. Konsumenten bör ha möjlighet att välja billiga varor vars kvalitet ligger under grundkravsnivån, har det sagts. Om grundkrav förenas med obligatorium kan fara för vår internationella handel uppstå genom att billig import hindras. Lågprisimporten verkar återhållande på priserna inom samma varuområde, framhåller man.

Företrädare för näringslivet har inför utredningen framhållit att grundkrav förutsätter en definierad användning av produkten. Sådan användning kan, sägs det, i vissa fall fastställas inom området livhälsa-säkerhet. Som exempel nämner man flytvästar. Man hävdar också att det i regel är svårt att finna produkter med så ensartad användning att grundkrav som är anpassade för alla konsumenter kan ställas upp. Det finns dock exempel på naturliga grundkrav på gränsen till definitioner. Som exempel nämns att en frysbox inte bör kunna betecknas som sådan med mindre den håller en temperatur av högst —18°C. Det är däremot väsentligt svårare att uppställa lämpliga grundkrav när det gäller exempelvis frysboxens infrysningskapacitet, hävdar man.

Näringslivet åberopar också i detta sammanhang svårigheter att finna relevanta provnings- och mätmetoder. Som exempel anges att när det gäller kläder kan grundkrav tekniskt sett uppställas för drag- och rivhållfasthet. Däremot anser man det inte möjligt att uppställa grundkrav beträffande ett plagg som helhet eftersom plaggets egenskaper är starkt beroende av dess användning. Det hävdas vidare att problem uppstår om man i Sverige ställer högre grundkrav eller annorlunda utformade grundkrav än vad som krävs på den internationella marknaden. Antingen tvingas svenska företag att splittra sin produktion i en del som är avsedd för inhemskt bruk och en som är avsedd för export eller också får företagen på den utländska marknaden söka marknadsföra en dyrare vara med vad som där kan uppfattas som "överstandard". Båda alternativen medför risk för kostnadsstegringar, vid en splittrad produktion främst genom att tillverkningen måste ske i mindre serier. Om man inte uppnår full kostnadstäckning på den internationella marknaden för en dyrare svensk kvalitet kan företaget tvingas kompensera sig på den inhemska marknaden, hävdar man.

Näringslivet gör också gällande att motsvarande svårigheter och risker för fördyring uppstår för importen. Ett företag som är beroende av leveranser av delar från utländska storföretag understryker att svenska specialkrav skulle medföra kraftiga fördyringar eftersom de utländska leverantörernas långa tillverkningsserier i så fall kan behöva brytas. När det gäller följderna för konkurrensen framhåller man bl. a. att märkning med grundkrav kan medföra att skillnader i kvalitetsnivån inte framkommer mellan varor som uppfyller grundkrav och varor som har högre standard. Det finns risk för att produkter som nyutvecklas primärt inriktas på att uppfylla grundkraven, vilket kan betyda kvalitetsförsämring och minskad valfrihet på längre sikt. Konkurrensbegränsande effekter befaras bli följden av grundkrav i bemärkelsen kvalitetsmärkning. Endast några få dominerande företag inom respektive varuområde antas kunna uppfylla kvalitetskrav. Det finns emellertid företag som är positiva till kvalitetsmärkning med hänsyn till att många konsumenter har den uppfattningen att nuvarande VDN-deklaration utgör kvalitetsmärkning. Detta förhållande leder till att vissa varor av låg kvalitet i konsumenternas ögon får en högre status än vad varorna förtjänar.

VU har funnit att uppställandet av grundkrav i samband med deklarationer i vissa fall kan medföra betydande fördelar för konsumenterna i form av säkrare och mer tillförlitliga produkter. Uppenbarligen kan emellertid grundkrav också få negativa effekter för konsumenterna främst i form av begränsningar av det tillgängliga varusortimentet och i form av prishöjningar. Sådana negativa effekter måste dock enligt utredningens mening i vissa fall godtas. I synnerhet gäller detta när grundkraven uppställs som skydd mot risker för liv och hälsa. Till detta bör läggas att de negativa effekterna kan väntas få helt annan betydelse i ett obligatoriskt deklarationssystem än i ett frivilligt system. De negativa effekterna måste antas vara mycket begränsade i ett frivilligt system. Utredningen återkommer till dessa frågor i det följande.

5.2.3 Obligatorisk deklaration

Med obligatorisk deklaration avser VU lagstadgad skyldighet att deklarera produkter på bestämt sätt. Föreskriften kan gälla vissa produkter, produkter med visst innehåll eller i viss förpackning. Obligatorisk deklaration förutsätter statlig kontroll och sanktion vid överträdelser. En deklarationsplikt måste i första hand inriktas på de brister hos produkten som inte konsumenten själv kan utläsa. Deklarationsplikten kan därför omfatta föreskrifter av skilda slag. Riskerna med *farliga varor* för vilka totalförbud inte lämpar sig kan som framgått av redovisningen av gällande speciallagstiftning delvis elimineras genom märkningsplikt. Skyldigheten kan omfatta varning för att produkten är riskabel, information med anledning av risken, instruktioner

om tillbörliga säkerhetsåtgärder och upplysning huruvida produkten uppfyller säkerhetsstandard och normer.

För att avhjälpa de brister i information om produkter som kan föranleda konsumenten att göra *ekonomiska risktaganden* eller onyttiga köp kan en deklarationsplikt omfatta rena faktauppgifter om varans innehåll, sammansättning och pris. Vidare kan deklarationsskyldigheten omfatta produktens väsentliga egenskaper, avsedda användningsområde, hantering och förvaring.

5.2.4 Obligatorisk deklaration med grundkrav

Vid obligatorisk deklaration med grundkrav fordras dels att samtliga produkter föreskriften gäller skall deklareras på bestämt sätt och dels att produkterna skall uppfylla stipulerade grundkrav. Av obligatorium med grundkrav följer *förbud* att saluhålla produkter under grundkravsnivå. Obligatorium förutsätter statlig kontroll och sanktion vid överträdelser. Obligatorisk deklaration med grundkrav innebär i praktiken en produktkontroll av det slag som f. n. gäller för viss elektrisk materiel, gasskyddsmateriel m. m. Produktkontrollen kan innebära såväl *säkerhetskontroll* som *kvalitetskontroll*.

6 Frivillig varudeklaration — överväganden och förslag

6.1 *Allmänna synpunkter på nuvarande VDN-system*

Det har varit en självskriven uppgift för utredningen att undersöka hur hittillsvarande VDN-system fyllt sin funktion och att mot bakgrund av dessa undersökningar lägga fram förslag till förbättringar av det frivilliga deklarationssystemet. Som ett led i dessa undersökningar har utredningen vid hearings inhämtat synpunkter från företrädare för både konsumenter och näringsliv (*bilaga 6*).

Konsumentsidan har framhållit att VDN gjort ett för konsumenterna värdefullt arbete. VDN har bidragit till att varumarknaden sanerats på många områden. Tillverkare har gjorts medvetna om vilka krav som ställs på deras produkter. Konsumenter har fått vägledning vid köp. Det nuvarande VDN-systemet beaktar dock inte tillräckligt varornas olikhet och varierande användningsområden. VDN Fakta bör vara betydligt mer differentierade. Systemet att arbeta fram varudeklarationer är komplicerat och tidsödande. Det informativa värdet av vissa deklarationer kan ifrågasättas. Deklarationerna är för tekniska och svåra att förstå. Konsumenterna nödgas på annat sätt inhämta erforderlig information. Om man skall förändra systemet bör man "kasta loss" från VDN-normerna och skaffa en överblick över alla former av skriftlig information från säljare till köpare som följer varan. Därvid bör man börja med det enklaste, nämligen varu- och fabrikantnamn, och bedöma informationsvärdet härav. Härefter bör man på motsvarande sätt bedöma innehållsdeklarationer, bruks- och skötselanvisningar och studera vilken information som behövs om olika varor. I vissa fall är en anvisning för användningen och skötseln mycket angelägnare för konsumenten än en fullständig VDN-deklaration. Man bör fråga sig vilken information som bör vara obligatorisk och i så fall av vilka skäl. Vidare bör man undersöka hur ett frivilligt informationssystem skall ges fasta former. För vissa produkter är det önskvärt med information enligt ett system, för andra enligt ett annat, har man sagt.

Näringslivets företrädare har anfört bl. a. följande. VDN-systemet är ett positivt inslag i konsumentpolitiken. Systemet förefaller vara i princip bra, vilket bör tas till grund för fortsatt utveckling i enlighet med nuvarande inriktning. VDN-systemet bidrar till att göra konsumenterna mer upplysta och underlättar för konsumenterna att förstå olika produkters användningsområden.

Vissa företrädare för näringslivet har förklarat att varudeklarationer är värdefulla för företagens marknadsföring medan andra hävdar att de spelar en relativt obetydlig roll härvidlag. Företrädarna för den senare uppfattningen menar också att varudeklarationer kan väntas bli allmänt använda av företagen endast under förutsätt-

Exempel på fabrikantinformation i broschyrform som inte räknats till varuinformation

En kul och annorlunda serie tillverkad i 100 % bomull i ett sticksätt som kallas pärlfang. Detta speciella sticksätt gör det möjligt att få fram de oregelbundna ränderna på plaggen.

Dessa plagg kan tvättas i maskin 60°. Efter tvätt skall plaggen formas till ursprungligt mått samt plantorkas.

TSL VARUFAKTA

Artikel: 75-278

Storlek: 40

Färg: 5434

Färgernas härdighet mot tvätt:
4—5 (bästa värde 4—5)

Tvättanvisning:

Uppgift om tvätthärdighet gäller endast om tvättanvisningen följs.

Pris:

Tillverkare: SILO OY ÅBO 52
FINLAND TSL 23-002

PROVAT AV
KF:s TEXTILLABORATORIUM

Varuinformation

Storlek: Se etikett i plagget.

Material: 100 % Akryl.

Skötsel:

VATTEN-TVÄTT | STRYK-NING | KEM-TVÄTT

DROPPTORKA
I FÖRSTA HAND VATTENTVÄTT

Kooperativa Förbundet
Avd. 440—016

PAL PAL

nnehållsdeklaration:
Typ och användning: Konserverad hundmat, helkonserv. Kan med fördel kompletteras med vegetabilier. Färdigt för utodring.
ngredienser: Pal innehåller veterinärkonrollerat rent magert kött i saftiga bitar, ever och annan närande inälvsmat i sås berikad med de vitaminer och mineraler som Er hund behöver.
Näringsvärde: 100 g Pal ger ca 80 kalorier och innehåller 10,2 g protein, 4,1 g fett, 0,02 g växttråd, 1,4 g mineralämnen, därav 0,2 g fosfor och 0,2 g kalcium.
Vikt: 420 g netto.
Förvaring: Oöppnad burk har obegränsad hållbarhet. Innehållet i öppnad burk förvaras som motsvarande färskvaror.

Tillverkad av Pedigree Petfoods Ltd., Melton Mowbray, England, Import.

Rent magert kött för rashunden. **Rent mage**

Fisk kitekat Fisk

Kit-E-Kat med Molkrin håller katten frisk och sund; Molkrin är nämligen en sammansättning av 32 naturliga näringsämnen, som katten inte bör undvara.

Vikt: ca 430 g. **Förvaring:** Ooppnad burk har obegränsad hållbarhet. Öppnad burk som motsvarande färskvaror.

Munsbitar med fisk

Komplett kattmat med Molkrin

Innehall
Typ och användning: Hel konserv. Kattmat fardig att ata
Innehåll: Fisk, kyckling, fett, starkelse och soja **Näringsvärde:** 100 g Kit E Kat ger ca 90 kalorier och innehåller 10,9 g protein, 3,3 g fett, 0,5 g vaxt fibrer, 2,14 g mineraler varav 0,5 g kalcium och 0,4 g fosfor
Import Petfoods Ltd.
211 22 Malmö

EL GENNEL

STRYK JÄRN

med *Hostaflonsula**

ÖVRIGA DATA:

Art. nr	10130
Typ nr	LA-02
Effekt	1000 W
Spänning	220 V växelström
Sladd	1,9 m
Vikt netto	0,7 kg
Vikt i kart.	1,0 kg
Vikt för 10 st. i kart.	10,5 kg
Art. nr	10150
Typ nr	LA-01
Lika 10130 men utan Hostaflonbeläggning	

ännu lättare...

att stryka med Rowentas Hostaflonbelagda strykjärn

- **— ingenting häftar vid**
- **— stärkelse bränner ej fast**
- **— skonsamt mot tygerna**
- **— glider alltid lätt**

skalan har internationella tvättmärkningens symboler • •• •••

urvägensladd med jordning

stickproppen passar jordade och icke jordade uttag

* Hostaflon är Farbwerke Hoechsts namn på Polytetrafluoretylen. I USA kallas det Teflon.

AB ELEKTRO-GENNEL Rosenlundsgatan 50 · **116 53 STOCKHOLM** · Tel. 08/84 04 40 · Telex 10605
Filialer:
Esperantoplatsen 1 · **411 19 GÖTEBORG** · Tel. 031/11 64 57

EL GENNEL

Ång strykjärn

Rowenta

Rowenta ångstrykjärn finns i två utföranden, med eller utan spray. Med Rowenta sprayjärn kan Ni stänka extra skrynkliga ställen, pressa bort svårstrukna veck m. m. Med båda modellerna stryker Ni det mesta utan presstrasa. Ni behöver heller inte stänka tvätten i förväg. Det är bekvämt och tidsbesparande att ångstryka med Rowenta och strykresultatet blir verkligen bra.
Rowenta ångstrykjärn är mycket effektiva. De förångar 12 gram vatten per minut – en siffra som andra järn inte kommer i närheten av.

AB ELEKTRO-GENNEL Rosenlundsgatan 50 · **11653 STOCKHOLM** · Tel. 08/840440 · Telex 10605
Filialer:
Esperantoplatsen 1 · **411 19 GÖTEBORG** · Tel. 031/116457
Kristinelundsvägen 18 · **21748 MALMÖ** · Tel. 040/912010

Tablå 3

Varugrupp	Procentuell fördelning av artiklar			
	VDN	Annan dekl.	Dekl. saknas	Summa
Hundmat	33	62	5	100
Kattmat	11	82	7	100
Strykjärn	31	—	69	100
Vardagsporslin	95	—	5	100
Spjälsängar	96	—	4	100
Leksaker: dockor och djur	29	—	71	100
Tält	71	—	29	100
Termosflaskor och termoskannor	45	2	53	100
Kylskåp	—	—	100	100
Skivspelare	—	—	100	100
Stillbildskameror	—	—	100	100
Hårspray, hårfixativ	—	—	100	100

ning att företagen blivit övertygade om att konsumenterna verkligen efterfrågar sådana deklarationer. Enligt textilbranschen är VDN:s normer — med undantag för skötselföreskrifterna — i allmänhet föråldrade och av ringa intresse för konsumenterna. Detta förklarar varför normerna kommit att tillämpas endast i mindre utsträckning. Det har från näringslivshåll också framhållits att deklarationerna bör vara meningsfyllda och ge konsumenterna relevant information i valsituationen. Om detta kan åstadkommas, stimuleras användning av deklarationer via efterfrågan från konsumenter och handel. Förmås konsumenterna att regelmässigt läsa varudeklarationer kommer producenterna också att mer eller mindre tvingas deklarera varorna, om dessa skall kunna säljas.

6.2 *Särskild undersökning av nuvarande VDN-system*

En brist i nuvarande VDN-system som ofta framhållits är att alltför få företag deklarerar sina varor. För att bilda sig en uppfattning om hållbarheten i denna kritik har utredningen funnit det angeläget att företa en undersökning av i vilken omfattning VDN-systemet nyttjas vid deklaration. Denna undersökning, som företagits under medverkan av Handelns utredningsinstitut (HUI), kan sammanfattas på följande sätt (se vidare *bilaga 5*).

För undersökningen uttogs 11 varugrupper för vilka VDN-normer förelåg, nämligen hundmat, kattmat, strykjärn, vardagsporslin, trikåunderplagg, trikåytterplagg, spjälsängar, skötselråd för textilier, leksaksdockor och -djur, tält samt termosflaskor och termoskannor. Avsikten var att klassificera varugrupperna i varor med VDN-deklaration, med annan deklaration samt varor utan deklaration. Som jämförelse valdes dessutom ut fyra varugrupper för vilka VDN-normer inte förelåg, nämligen kylskåp (ej kombinationsskåp), skivspelare, stillbildskameror samt hårspray, hårfixativ. Nödvändiga uppgifter för undersökningen inhämtades av HUI från olika institutioner, organisationer och företag.

Undersökningens resultat framgår av *tablå 3* som visar den relativa fördelningen av utvalda varugrupper. För trikåplagg och skötselråd för textilier har särskild redovisningsform tillämpats.

Av tablån framgår att stora skillnader i deklarationshänseende föreligger mellan de olika varugrupperna. Beträffande hund- och kattmat överväger annan varudeklaration än VDN Fakta. Av intresse är att relativt sett endast en mindre del av djurmaten

är odeklarerad. VDN-systemets täckningsgrad är låg även för strykjärn och de utvalda leksakstyperna. Termosflaskor och termoskannor är till närmare hälften av de studerade artiklarna försedda med VDN Fakta. Täckningsgraden är relativt tillfredsställande för tält och hög för vardagsporslin samt spjälsängar. Beträffande porslin kan man möjligen dra slutsatsen att de svenska tillverkarna anser att VDN Fakta har betydelse för att produkterna skall kunna säljas till konsumenterna. Å andra sidan framgår av undersökningen att ett stort antal importerade porslinsprodukter inte är försedda med VDN Fakta. Sammansättningen av marknadens sortiment av porslin växlar inom relativt korta tidsintervall. Beträffande spjälsängar torde den höga täckningsgraden bl. a. bero på att kraven på säkra sängar för barn fört med sig produktförbättringar. För att framgångsrikt kunna marknadsföra sina varor nödgas tillverkarna därför förse sängarna med VDN Fakta.

Beträffande trikåplagg föreligger särskilda omständigheter, bl. a. hög importandel samt modeväxlingar. Därigenom har det varit svårt att kvantifiera omfattningen av varudeklaration. Det förekommer olika former av deklaration, nämligen komplett VDN-deklaration för trikåunderplagg från en del svenska fabrikanter, varudeklaration från utländska garnfabrikanter, skötselråd (VDN, andra svenska samt andra utländska). Varudeklarationer synes enligt undersökningen vara relativt ovanliga, bl. a. beroende på sortimentsförnyelsen. Däremot är de flesta trikåunderplagg försedda med skötselråd. För trikåytterplagg uppges märkningssituationen vara densamma som för underplaggen.

Vid den särskilda undersökningen av skötselråd för textilier (klänningar) konstaterade HUI att flera olika typer förekommer, varvid VDN Fakta i vissa fall förekommer jämsides med andra deklarationer med svensk eller utländsk text, eller med symboler. Av de 7 360 klänningar som ingick i undersökningen saknar 23 procent skötselråd. Av klänningarna är drygt en tredjedel försedda med ett fastsytt tvättråd av annat slag än VDN Fakta.

Undersökningen visar slutligen att utvalda varugrupper, för vilka VDN-normer saknas, saknar varje form av deklaration.

6.3 *Val av deklarationsprojekt m. m.*

6.3.1 VDN-systemet

Som VU redovisat under 3.2 undersökte VDN behovet av deklaration på visst varuområde genom kontakt med producenter, handel, berörda organisationer och institutioner. Om VDN fann deklarationsbehov föreligga undersökte man förutsättningarna för att genomföra projektet. Man bedömde de tekniska förutsättningarna efter kontakt med tekniker och produktutvecklare, inventerade befintliga provningsmetoder och analyserade deras användbarhet. Man eftersträvade att värdera egenskaper på grundval av standardiserade metoder så att samma resultat skulle uppnås, om undersökningen upprepades antingen av samma institution eller av någon annan. Man inhämtade synpunkter på innehåll och utformning av deklarationen stickprovsvis från konsumenter och handel genom intervjuer i butiker, gruppsamtal etc. Man behandlade synpunkterna i en arbetsgrupp, varefter arbetsgruppen utarbetade förslag till norm. Normförslaget sändes på remiss till alla som kunde tänkas ha intresse av projektet i fråga. Normförslaget överarbetades med hänsyn till inkomna remissynpunkter. I den mån standardiserade provningsmetoder inte förelåg gjordes framställning till SIS om att få metoder utarbetade. Sedan normförslaget, kontrollschema och kostnadskalkyl granskats av nämnden kunde deklarationsnormen fastställas.

6.3.2 Kritik

Från både näringslivet och konsumentsidan har riktats kritik mot hittillsvarande sätt att undersöka behovet av varudeklaration på

ett varuområde. Följande har anförts. Varudeklaration behöver inte alltid utgöra det bästa medlet för att tillgodose konsumenternas behov av information. För att utröna vilket medel för informationsutbudet till konsumenterna man bör välja behövs empiriska undersökningar om konsumentens sätt att tillgodogöra sig information.

Proceduren för normframställning är så komplicerad och tidsödande — särskilt då standardiserad provningsmetod inte finns utarbetad — att normen hinner bli föråldrad innan resultat i form av varudeklarationer kommer på marknaden. Deklarationsupplysningarna är därigenom av ringa intresse för konsumenterna.

På grund av att endast standardiserade provningsmetoder hittills godtagits som underlag för utformning av varudeklarationer kan endast mätbara egenskaper anges i deklarationen. De mätbara egenskaperna ger ibland perifer information om varan, medan upplysning om betydelsefulla egenskaper saknas i brist på provningsmetoder. Deklarationsupplysningarna framstår ibland som oväsentliga och förorsakar i andra fall, då konsumenten grundat sitt köpval på mätta egenskaper, besvikelse hos konsumenten.

En huvudinvändning mot VDN-systemet är att deklarationerna ger upplysning om varans egenskaper men inte om dess funktion. Man anser skötselmärkningen av textilier och normerna med grundkrav utgöra undantag.

6.3.3 Utredningen

Såvitt utredningen kunnat finna är åtskilligt av den kritik som nu redovisats berättigad. För att tillmötesgå kritiken synes det lämpligt att konsumentverket i fortsättningen företar empiriska undersökningar av konsumentens sätt att uppsöka och tillgodogöra sig information. Härvid bör reklamutredningens undersökningar på området vara till nytta. Varudeklarationens roll som informationsmedel bör undersökas för olika varuområden. Beteendevetenskaplig expertis synes därvid böra anlitas. För att underlätta det svåra utvecklingsarbetet kan metoder för förprövning av informationen liksom metoder för effektmätning komma till användning. Konsumentverket bör analysera hur konsumenternas uppmärksamhet kan väckas och hur olika utformning av deklarationen bidrar till uppmärksamhetsgraden. Förprövning gör det möjligt att ändra ett meddelande så att åsyftade effekter nås. Effektmätning klarlägger vad som faktiskt hänt och ger underlag för fortsatt utvecklingsarbete.

Enligt VDN:s stadgar har tillgången till standardiserade provningsmetoder eller sådana med motsvarande status varit en förutsättning för deklaration. Häri ligger en självklar begränsning för effektiv deklarationsverksamhet. Utvecklingen av nationella och internationella standard kommer alltid att ligga långt efter utvecklingen av produkter. Enligt uppgift från SIS föreligger dessutom särskilda svårigheter att utarbeta provningsmetoder på konsumentvaruområdet. I de fall då intresse för standardisering föreligger såväl hos producenter som stora avnämare kan standardiseringsarbetet bedrivas utan svårighet. När det däremot gäller produkter vars avsättning sker direkt till vanliga konsumenter är det ofta svårt att skaffa medel för projektet och att få teknisk expertis på konsumentsidan att delta i standardiseringsarbetet. Det ekonomiska bistånd SIS erhållit från konsumentrådet har inte räckt till för att anskaffa tekniskt kunnig personal som representerar konsumenterna. Som exempel har SIS angivit att man rönt intresse för normer för tandkrämsdeklaration hos tandkrämsfabrikanter, men att pengar saknas för att arvodera tandläkare som kan företräda konsumenterna i standardiseringskommittéer. En allsidig representation i kommittéerna anses av SIS vara en nödvändig förutsättning för standardiseringsarbetet.

För SIS-märkning krävs för närvarande att en fullständig produktstandard finns för den vara man vill märka. Det är emellertid enligt SIS svårt att få fram en fullständig produktstandard. Vissa av de egenskaper som är relevanta för varan låter sig inte

definieras och mätas med den grad av objektivitet och teknisk stringens som måste krävas i en standard. SIS anför emellertid att även för varor för vilka det är svårt att få fram en fullständig produktstandard kan man standardisera vissa viktiga funktions- och säkerhetsegenskaper. När svensk standard föreligger för sådana egenskaper står det en tillverkare fritt att ange på varan, eller i reklamen för den, att den överensstämmer med svensk standard. Men förfarandet får inte förväxlas med SIS-märkning, eftersom någon bedömning eller kontroll inte sker från SIS:s sida. Emellertid anser SIS det möjligt att under vissa förutsättningar (se *bilaga 9*) — med komplettering av nu gällande bestämmelser — anknyta SIS-märkningen till en bestämd egenskap hos en vara istället för till varan som helhet.

Enligt VU:s mening bör de ökade möjligheter till egenskapsmärkning på konsumentvaruområdet som SIS angivit uppmärksammas närmare. Med hänsyn till att SIS finner det möjligt att införa ett nytt system för SIS-märkning föreslår VU dessutom att konsumentverket etablerar ett nära samarbete med SIS.

Med hänsyn till svårigheterna att utarbeta provningsmetoder vill VU förorda att man i fortsättningen prövar alternativ till standardiserade provningsmetoder. Som framgått av kapitel 4 har man i Danmark sedan en tid tillbaka ansett sig böra godta också privat utarbetade deklarationsnormer. Det ankommer på Varedeklarationsnævnet att pröva sådana normer. VU vill förorda att detta system nu också prövas i Sverige. En förutsättning härvid bör dock vara att den privat utarbetade normen bedöms hålla måttet från allmän synpunkt och att den remissbehandlas på samma sätt som officiellt framtagna normer.

Även i framtiden torde det komma att bli svårt att genom mätmetoder redovisa faktorer hos varor såsom livslängd, hållbarhet och reparationsfrekvens. Sådana faktorer har dock den största betydelse för konsumenten när han skall bedöma och värdera varor. För att överbrygga bristen på provningsmetoder anser VU att konsumentverket bör överväga om andra än tekniska mätmetoder skall kunna godtas som underlag för deklaration. VU tänker härvid särskilt på panelmätningar (jurybedömningar) och resultat från jämförande varuprovningar.

Detta betyder inte att kravet på vederhäftighet i deklarationerna får eftersättas. De metoder som ligger till grund för en norm måste ge korrekta resultat vid upprepad tillämpning. Konsekvenserna av otillfredsställande metoder drabbar i första hand konsumenterna genom att informationen blir vilseledande. Kontrollen av att en vara är deklarerad enligt normen försvåras om metoden är otillfredsställande. Därför torde även i framtiden reproducerbara metoder i första hand få användas.

VU vill betona vikten av att normer som kommer fram som ett resultat av internationellt samarbete utnyttjas i deklarationsarbetet. Användandet av sådana normer innebär kostnadsbesparingar jämfört med nationella normer och främjar därför såväl konsumenter som företag. I detta sammanhang vill VU erinra om det arbete med harmonisering av märkningsföreskrifter som pågår bl. a. inom OECD (se vidare bilaga 4.1.7).

För att deklarationssystemet vid varje tidpunkt skall framstå som aktuellt för konsumenter, handel och näringsliv bör gällande normer revideras med jämna mellanrum. Onyttiga normer bör rensas ut ur systemet. Exempelvis torde gällande VDN-normer för toalettvadd, termometrar, borstar, portföljer och bags, bordsbestick samt BH- och korsettartiklar numera ha föga intresse för konsumenten vid köpval. Normen för fotogen- och oljekaminer torde sakna aktualitet sedan dessa produkter ersatts av gasol- och elkaminer. Vid normarbetet bör provningar koncentreras till egenskaper av vikt för bedömning av varan från användningssynpunkt. VU återkommer till detta vid beskrivning av deklarationernas innehåll.

6.4 *Deklarationernas innehåll och utformning*

6.4.1 VDN-systemet

Som utredningen redovisat under 3.4 har på VDN:s deklarationsetiketter varje mätt egenskap redovisats för sig, oftast med hjälp av en 3- eller 5-gradig skala. Till en början skedde redovisningen verbalt, senare med sifferbeteckningar. I vissa fall har skalan kompletterats med exakta mätvärden för produkten. Konsumenten måste själv göra den sammanvägning av olika egenskaper som är nödvändig för att han skall kunna få klarhet i varans lämpliga användning och kvalitet. I ett fåtal normer har VDN fastställt grundkrav för deklaration i syfte att skydda konsumentens liv eller hälsa. VDN har i ett fall fastställt en bruksdeklaration, den s. k. skötselmärkningen av textilier.

6.4.2 Önskemål och kritik

Allmänt riktas kritik mot VDN-deklarationerna för att de är alltför tekniska och svåra att förstå för konsumenterna. Det framhålls vidare att VDN-märket i viss utsträckning uppfattas som ett slags garanti utan att vara det. Detta förhållande kan vilseleda konsumenterna. Konsumentutredningen har som tidigare nämnts föreslagit att varudeklarationerna skall utformas så att de ger lättillgänglig information. Brukssynpunkter måste skjutas i förgrunden när det gäller varudeklarationernas innehåll. Målet på längre sikt måste vara att deklarationerna för viktigare produkter ger någon form av garanti beträffande väsentliga bruksegenskaper, har konsumentutredningen anfört.

6.4.3 Utredningen

VU instämmer i önskemålet om bruksanpassade varudeklarationer, dvs. att deklarationen i stället för att redovisa varans egenskaper var för sig redovisar varans lämpliga användningsområde på grundval av egenskaperna. I stället för att exempelvis ange materialet och tåligheten mot viss påfrestning hos en sko anges om skon är lämpad för utebruk, innebruk, regnväder etc. med hänsyn till egenskaperna. Eftersom en vara sällan har ensartat användningsområde för alla konsumenter behöver vissa varor delas in i olika användningsområden av typ "lämplig för hemmabruk", "yrkesmässig användning" osv. För att kunna redovisa att en vara är lämplig för visst användningsområde bör *grundkrav* för vissa egenskaper hos varan tas fram. Likaså måste gränser mellan varans olika användningsområden fastställas.

Som utredningen nämnt under 4.3 tillämpar den norska Varefakta-Komiteen sedan en tid tillbaka nya riktlinjer för sin frivilliga deklarationsverksamhet. Nyordningen innebär att deklarationerna uppdelas i två huvudtyper:

A) varudeklarationer utan speciella krav på varans kvalitet, vilka kännetecknas av en text som anger att upplysningarna lämnats efter regler från Varefakta-Komiteen och

B) varudeklarationer med grundkrav för vissa egenskaper hos varan, vilka kännetecknas av Varefakta-Komiteens registrerade kollektivmärke.

För varje varuslag fastställs vilken typ av deklaration som skall gälla. Någon valmöjlighet mellan A- och B-deklaration föreligger alltså inte. Varefakta-Komiteen har ännu inte några erfarenheter av nyordningen men har uppgivit att möjligheten till grundkravsdeklaration rönt stort intresse bland norska tillverkare.

Enligt VU:s mening bör det norska systemet kunna föra med sig bestämda fördelar. VU förordar därför att konsumentverket i sitt fortsatta arbete med frivilliga deklarationer prövar detta system.

Även om grundkrav uppställs endast för en eller ett par väsentliga egenskaper hos varan bör enligt utredningens mening krävas att produkten även i övrigt är tillfredsställande eller i vart fall inte uppvisar några flagranta brister, eftersom det kan

antas att konsumenterna många gånger uppfattar en grundkravsdeklaration som en kvalitetsdeklaration (avseende varan i dess helhet). Frågan om man — i likhet med vad som skett i det norska systemet — bör markera skillnaden mellan grundkravsdeklaration och annan deklaration genom logotype vill utredningen däremot lämna öppen. Å ena sidan kan hävdas att logotypen bör täcka båda formerna av deklaration eftersom det kan anses viktigare för konsumenten att kunna skilja mellan konsumentverkets deklarationer och privat varuinformation än mellan konsumentverkets olika former för deklaration. Å andra sidan bör den missuppfattning som rått beträffande VDN-märkets rätta innebörd förhindras. Ett förslag är att båda deklarationstyperna skall markeras med ordet "Konsumentverket" medan logotypen reserveras för grundkravsdeklarationer.

Vid ett system med grundkrav kan det diskuteras om också överbetyg skall finnas. Ett sådant system tillämpas nu av Möbelinstitutet. I och för sig kan olika varor kräva olika redovisningssätt, metoder och gränsvärdebestämningar. VU anser emellertid att det är viktigast att varje konsument får *grundläggande fakta* om produkten från användningssynpunkt.

De grupper konsumenter som hittills inte nåtts med det nuvarande VDN-systemet torde vara mest betjänta av produkter som fyller genomsnittligt hembruksbehov. För deras information torde en grundkravsnivå för hembruk vara önskvärd och tillräcklig. Lämnas därutöver överbetyg får detta enligt VU snarare anses vara ett producentän ett konsumentintresse. Om producentens önskemål kan tillgodoses utan att konsumentintresset störs, kan dock invändningar inte resas mot systemet med överbetyg. Men för att redovisa överbetyg måste producenten särskilt mäta i vad mån grundkraven överskrids. De extra arbetsinsatser som detta kräver för med sig ytterligare kostnader. Speciellt kontrollen kan komma att fördyras. Dessa kostnader tas sannolikt ut av konsumenten genom ett högre varupris.

Vidare finns det vid överbetyg risk för att tillverkare inte deklarerar om inte högsta betyg kan nås. Det blir en konkurrensförutsättning att kunna fylla överbetyget. Varans kvalitet kan visserligen därigenom höjas. Detta kan vara till fördel för konsumenten men också i vissa fall föra med sig oönskade effekter. Prisnivån kan t. ex. höjas så att vissa konsumentgrupper får svårt att köpa varan. Lågprisimport förhindras också om importörer bedömer det svårt för lågkvalitativa varor att konkurrera med högkvalitativa. Lågprisimport håller inhemska priser nere och tillgodoser även vissa konsumentkategoriers behov. Möjligheten att jämföra varor minskar, om en del producenter underlåter att deklarera för att inte bli ogynnsamt bedömda vid jämförelsen.

Vad som nu sagts innebär inte att överbetyg aldrig bör förekomma. På vissa varuområden torde det vara befogat med överbetyg. Överbetyg bör dock i första hand redovisas på annat sätt än i deklarationen för varan. Om produkter som deklareras med grundkrav fyller högre krav kommer detta utan tvivel att framhållas i reklamen.

Oavsett om det gäller innehållsdeklaration, egenskapsdeklaration eller bruksdeklaration bör mätresultaten återges på ett sådant sätt på deklarationsetiketten att uppgifterna är lätta att upptäcka och deklarationen lätt att läsa och förstå. Enligt utredningens mening bör deklarationen därför endast innehålla ett fåtal väsentliga upplysningar. Bakomliggande mätresultat och tekniska data bör vara tillgängliga för intresserade konsumenter, inköpare, marknadsförare och säljare på annat sätt. Man kan återge dem på deklarationens baksida eller hänvisa till en broschyr e. d.

6.5 *Tillstånd, provning och kontroll*

6.5.1 VDN-systemet

VDN utarbetade bestämmelser för sin verksamhet. Bestämmelserna gäller även sedan konsumentverket övertagit deklarationsverk-

samheten. Enligt dessa kan tillstånd att använda VDN-märket lämnas tillverkare, importör eller annan säljare efter ansökan. Tillståndet är, som nämnts under 3.2, förenat med viss årsavgift per deklarationsnorm. År 1972 var avgiften i genomsnitt 500 kr per norm. Det åligger tillståndshavaren att själv ombesörja provning av sitt varusortiment i enlighet med i normen angivna metoder. Tillståndshavaren skall även kontrollera att i deklarationen lämnade uppgifter är riktiga. Konsumentverket vidtar förgranskning av deklarationsetiketter och stickprovsmässig efterkontroll av deklarationer och varor. Tillståndshavarna är skyldiga att ersätta konsumentverket för kostnader i samband med kontroll.

6.5.2 Önskemål och kritik

Från representanter för små och medelstora företag har framhållits att de saknar både de personella och ekonomiska resurser som krävs för att nyttja VDN-systemet. Allmänt har anförts att tillgängliga provningsinstitutioner har för låg kapacitet. Kontrollkostnaderna anses också vara för höga. Vissa företagare hävdar att VDN:s kontrollfrekvens varit för låg. Illojala deklaranter har därigenom kunnat skönmåla sina produkter i deklarationen utan påföljd.

De företrädare för näringslivet som VU haft kontakt med förordar enhälligt att en serviceenhet inrättas i konsumentverket med uppgift att stå till förfogande för de företag (tillståndshavare), som önskar få hjälp med att upprätta sina varudeklarationer (se vidare *bilaga 6*). Företagen bör, anför man, kunna få information om konsumentverkets varudeklarationsarbete, kostnader som kan bli aktuella för företagen, provningsinstitutioner som kan anlitas samt antal provningsexemplar som behövs. Verket bör också kunna hjälpa till med att utvärdera provningskontroll, utarbeta deklarationsmanus och göra upp layout för deklarationer. Kravet på en serviceenhet motiveras med att företagens intresse för varudeklarationer då skulle kunna ökas och deras praktiska möjligheter att deklarera avsevärt förbättras. Om det inte finns en serviceenhet kommer företag — främst mindre företag som saknar teknisk expertis — liksom hittills att avstå från att deklarera på grund av egen otillräcklig kapacitet. Om en serviceenhet inrättas i konsumentverket kan enheten medverka till att marknadstäckningen av varudeklarationer förbättras.

6.5.3 Utredningen

Enligt uppgift från VDN torde de hittillsvarande årsavgifterna inte ha haft någon avgörande betydelse för företagens benägenhet att deklarera. På grundval av vad som framkommit vid VU:s kontakter med företagssidan anser sig utredningen emellertid inte kunna bortse från negativa effekter därvidlag. VU föreslår därför att avgifterna för att nyttja VDN-systemet tas bort. Att så sker har också förordats från konsumenthåll (se *bilaga 6*). Konsumentverket bör på annat sätt kompenseras för intäktsbortfallet.

VU anser sig också böra förorda att konsumentverket slopar den obligatoriska förkontrollen av etiketter. Sådan kontroll skulle för konsumentverket kräva stora resurser vid ett utbyggt deklarationssystem utan en däremot svarande nytta. Tillståndshavarna är för övrigt skyldiga att följa konsumentverkets regler för deklaration, även vad gäller innehållet i VDN-etiketten. Det kan i sammanhanget erinras om att livsmedelsverket inte har obligatorisk förkontroll av etiketter. Däremot är det angeläget att konsumentverket står till tjänst med service och upplysningar till de företagare som önskar etikettkontroll eller råd beträffande etikettens utformning.

Vid ett slopande av den obligatoriska förkontrollen synes det lämpligt att företag, som utnyttjar VDN-systemet, till konsumentverket skickar in prov på de VDN-etiketter företagen använder. Detta bör ske bl. a. för att konsumentverket skall kunna få en överblick av nyttjandegraden av verkets normer samt snabbt kunna besvara för-

frågningar från allmänheten.

Det förslag om en serviceenhet inom konsumentverket som förts fram från näringslivshåll anser VU förtjäna beaktande. Särskilt för små och medelstora företag borde en utbyggd servicefunktion inom verket kunna få väsentlig betydelse. Utredningen återkommer under kap. 11 till frågan om resurser för konsumentverkets servicefunktion.

Konsumentverket bör också — som hittills — genom stickprov kontrollera varans överensstämmelse med deklarationen. Kontrollfrekvensen måste bli beroende av vilka medel som ställs till konsumentverkets förfogande härför. Av kostnadsskäl torde det dock inte vara möjligt att upprätta någon genomgripande kontroll. Man måste förlita sig på att flertalet företag känner ansvar för sina produkter och inte missbrukar deklarationerna. Utredningen vill i sammanhanget peka på möjligheten att konsumentverket vid överläggningar med tillverkarna söker få klarhet i hur deras interna produktkontroll fungerar. Om det visar sig att tillverkningsprocessen noggrant övervakas, kan det antas föreligga mindre risk för att varan ej överensstämmer med deklarationen. Konsumentverket bör då inrikta sin kontroll på främst de företag som saknar tillfredsställande internkontroll. I sammanhanget kan nämnas att det engelska konsumentrådet övervakade tillverkarnas kvalitetskontroll genom årliga besök (även hos utländska företag) under den tid varudeklarationsverksamhet ägde rum i Storbritannien.

VU förordar vidare att företag som önskar utnyttja VDN-märket (eller annan av konsumentverket bestämd logotype) även i fortsättningen skall ansöka därom, att konsumentverket bibehåller rätten att dra in deklarationstillståndet för den som inte följer verkets bestämmelser för deklaration samt att man också i fortsättningen publicerar namnen på de företagare som får sina tillstånd indragna.

6.6 *Information*

6.6.1 VDN-systemet

VDN försökte stimulera efterfrågan på VDN Fakta hos konsumenter och handel genom ett flertal informationsåtgärder (se 3.5). En sektion inom VDN var sysselsatt med att introducera och sälja VDN:s normer och att informera om VDN-systemet.

6.6.2 Önskemål

Från såväl konsument- som näringslivshåll har betonats behovet av *upplysning* om vikten av att ta del av den information som står till buds i form av varudeklarationer. Informationen måste, anförs det, ges redan i skolan för att på lång sikt effektivt främja användningen av varudeklarationer.

Det krävs också en intensiv uppföljning av informationen från konsumentverkets sida. Från näringslivshåll har anförts att för varje VDN-norm bör finnas en upplysningsbroschyr som redogör för hur uppgifterna skall uttydas och användas. Sådana broschyrer bör vara tillgängliga vid köptillfället och vara avsedda att tas hem av kunden.

Detaljhandeln uppges från flera håll spela en viktig roll när det gäller möjligheten att föra ut information och sprida intresset för varudeklarationer. Detaljhandeln har också uttalat intresse av att så stor andel som möjligt av varusortimentet är försedd med skriftlig information. Det underlättar butiksarbetet vid övergången till självbetjäning och självval. Deklarationssystemet bör, menar man, läras ut till de butiksanställda så att de kan komplettera konsumenternas bristande kännedom om hur deklarationerna skall läsas och kan användas.

6.6.3 Utredningen

För att varudeklarationer skall få stor marknadstäckning i ett frivilligt system

krävs enligt VU:s mening bl. a. följande.

När information om varan i form av deklarationer presenteras för konsumenterna bör pedagogiska hjälpmedel nyttjas för att väcka intresset, t. ex. bilder, grafiska framställningar, färgtryck. Etiketterna bör inte endast finnas häftade vid varan utan finnas tillgängliga på säljstället även i annan form. Konsumenterna bör kunna samla in etiketter för olika varor för att ta hem och jämföra uppgifterna. Men konsumentens uppmärksamhet väcks inte enbart med åtgärder som rör deklarationen, etiketten och dess utformning. Redan innan konsumenten tar del av informationen på köpstället bör han vara medveten om vad en varudeklaration är, vilka områden som är deklarerade samt hur deklarationen skall läsas. För att nå detta mål krävs en rad åtgärder, som i första hand ankommer på konsumentverket att verkställa. Marknadsföringsexpertis kan därvid behöva anlitas. Även näringslivet har ett stort ansvar för att de statliga insatserna följs upp av marknadsföringsåtgärder från företagens sida.

Konsumentverket bör utföra butiks- och marknadsstudier för att kartlägga marknadens sätt att fungera. Verket bör undersöka om det finns företagsproducerad deklaration, vilka olika sätt att exponera produkterna som kan tänkas, vilka marknadsåtgärder som tillämpas av företagen m. m. Dessa studier kan utgöra underlag när en norm skall föras ut i praktiskt bruk. Företagen bör övertygas om vikten av att integrera varudeklarationer i sitt marknadsföringsprogram.

Det finns anledning att bearbeta de stora detaljhandelskedjorna för att få dem att förstå betydelsen av VDN Fakta och VDN Råd som ett medel i marknadsföringen. Därigenom kan kedjorna i sin tur förmå producenterna att nyttja gällande normer.

Det är även viktigt att kartlägga och bearbeta de företag som svarar för marknadsföring av importerade produkter. Här torde finnas behov av assistans från verkets sida vad gäller praktiska råd i olika deklarationsfrågor. Det är också angeläget att informera och lämna service åt företag inom reklam- och förpackningsbranscherna.

För att förse konsumenten med information inför köp bör konsumentverket pröva möjligheten att för respektive varugrupp ställa samman häften i vilka aktuella deklarationer redovisas. Dessa häften kan ges ut med lämpliga intervaller, finnas tillgängliga tillsammans med varan i handeln men även kunna rekvireras från konsumentverket[1].

[1] I betänkandet SOU 1971: 86, Bilen och konsumenten (s. 74—75), föreslog konsumentutredningen att på säljställen borde finnas särskilda informationsblad jämte vägledande råd som planeringshjälp. VU hänvisar till vad konsumentutredningen anfört.

7 Obligatoriska deklarationer — överväganden och förslag

I det föregående har utredningen prövat nuvarande frivilliga deklarationssystem och funnit att det bör kunna förbättras i olika hänseenden. Utredningens överväganden i anslutning därtill har emellertid lett fram till den bestämda slutsatsen att det inte är tillräckligt att i framtiden arbeta med enbart frivilliga varudeklarationer. Vid sidan av de frivilliga deklarationerna bör finnas obligatoriska deklarationer.

7.1 *Synpunkter från konsumenter och näringsliv*

Vid utredningens hearings har man på *konsumenthåll* intagit en positiv hållning till ett system med obligatoriska deklarationer. Det har sagts att produktutvecklingen bör påverkas positivt vid obligatorium. Samhällsnyttan av obligatorium måste på vissa områden anses vara så stor att den väl uppväger de negativa effekter obligatoriet kan föra med sig. Man måste dock noga överväga kostnadskonsekvenserna för konsumenten av ett obligatorium. Ekonomiska risktaganden för konsumenten i en köpsituation bör kunna elimineras med deklarationsplikt i de fall då normer finns utarbetade, kontroll kan genomföras och kostnaderna att deklarera inte är för stora. Nyttan av deklarationer är i hög grad beroende av att samtliga varor av samma typ deklareras så att jämförelser blir möjliga.

Från konsumenthåll har vidare anförts att under pågående utvecklingsskede för att få fram bruksanpassade deklarationer det inte är möjligt att föreskriva generell deklarationsplikt. I stället bör man studera varuområde för varuområde och överväga behovet av obligatorium. Ett generellt obligatorium kan appliceras endast på ett färdigt deklarationssystem, som funnit sin form, har det framhållits.

Näringslivet har sagt sig hysa stora farhågor för verkningarna av ett obligatoriskt deklarationssystem. Man menar dock att ett obligatoriskt system i vissa fall kan vara försvarligt när det gäller varor berörande liv, hälsa och säkerhet. Samtidigt framhåller man att säkerhetskrav bör utformas och övervakas av härför avsedda fackmyndigheter. Från köpmannahåll har emellertid anförts att ett enhetligt varudeklarationssystem kan ingå som en del i en rationell inköpshantering genom möjligheter till varujämförelse.

I branscher som är utsatta för hård importkonkurrens, t. ex. textilbranschen, ställer vissa tillverkare sig positiva till obligatorium, sannolikt med hänsyn till att ett obligatorium främst skulle drabba importen av prisbilliga varor. Näringslivet i övrigt har emellertid ställt sig negativt härvidlag och hänvisat till att den internationella handeln kan försvåras genom krav på obligatoriska deklarationer. Endast om deklarationsreglerna i Sverige och i utlandet är lika kan han-

delssvårigheterna begränsas. Vissa risker anser man också på näringslivshåll föreligga för mindre gynnsam produktpåverkan. Man pekar bl. a. på faran av att produktutvecklingen koncentreras på provade egenskaper och av att vissa produktidéer aldrig kommer att provas. Från köpmannahåll menar man att systemet att redovisa egenskaper kommer att få direkta effekter på produktutvecklingen. Ett ingående utredningsarbete på just detta område bör därför sättas igång. Näringslivet framhåller också att ett obligatorium för med sig ökade kostnader, som kan verka höjande på konsumentpriserna. För stora företag som tillverkar långa serier torde deklarationskostnaden i regel ha litet inflytande på prisbildningen, medan kostnaderna anses bli betydande för de små företagen. Farhågor har därför uttryckts för att ett obligatoriskt deklarationssystem skulle komma att gynna de stora företagen och missgynna de mindre och medelstora. De senare saknar erforderliga resurser för att klara det merarbete som blir följden av obligatorium, har det sagts.

7.2 *Utredningen*

I avsaknad av empiriska fakta har det varit omöjligt för VU att kvantitativt uppskatta eventuella effekter av skyldighet att deklarera. Obligatorisk deklaration kan emellertid ses som ett led i samhällets strävan att underlätta medborgarnas överblick av tillgängligt varuutbud. Konsumenten bereds större möjligheter att välja rationellt, om adekvat information finns beträffande alla fabrikat inom ett varuområde.

Det får antas att valet av vara i viss mån kommer att styras av innehållet i deklarationen. Redan detta förhållande kan påverka marknadssituationen inom det deklarerade produktområdet. Varor med utpräglat goda egenskaper enligt deklarationen kan komma att få en fördelaktigare konkurrensposition. Varor med mindre fördelaktiga deklarationer får vidkännas minskad efterfrågan. Genom att denna inriktas på de bättre produkterna sker en viss sanering av marknaden. Produktutvecklingen stimuleras. Tillverkarna måste förbättra sina produkter för att få högre värden enligt gällande norm och därmed åter uppnå en konkurrenskraftig ställning på marknaden. Nya rön, teknisk utveckling m. m. bör så småningom leda till att normen revideras. Strävan att följa upp utvecklingen leder då till ytterligare förändringar i företagens konkurrenssituation. I sin tur ger detta incitament till fortsatt produktutveckling och förnyelse. För konsumenterna innebär det fördelar från kvalitetssynpunkt.

Det är givetvis viktigt att deklarationerna grundas på aktuella och accepterade metoder. Eljest riskerar man att konkurrensen påverkas på ett från allmän synpunkt olämpligt sätt. Är deklarationerna korrekta och leder de till bättre sortiment eller prestationer kan effekterna betecknas som nyttiga såväl för konsumenterna som för samhället i stort. Om deklarationer förekommer mera allmänt kan sannolikt slutsatsen dras att konsumentens köpvanor gynnsamt påverkas.

Vid traditionell konsumentupplysning krävs att ett konsumentorgan först provar fabrikat inom ett varuområde och sedan redovisar resultaten. Av flera skäl, bl. a. kapacitetsbrist, har vid traditionell varuprovning olika aktualitetsproblem erfarenhetsmässigt gjort sig gällande. Genom att informationsskyldigheten i form av varudeklaration åläggs företagen tvingas dessa ta fram erforderlig information snabbt för att varan skall kunna marknadsföras. Obligatorisk, adekvat information i deklarationer för sannolikt med sig förändringar i företagens marknadsföringsåtgärder. En effekt kan därvid vara att reklamen blir mer informativ och anknyter till uppgifterna i deklarationen. Sammanställningar i häften/broschyrer av deklarationer inom ett varuområde underlättas. Jämförelser i reklamen kan ske på ett smidigare sätt. Reklamen kan alltså till innehållet komma att påverkas till fördel för konsumenterna. Ett vidgat deklarationsförfarande för med sig att varuinformationen finns lätt tillgänglig

i detaljhandeln. Utbildningen av anställda med avseende på varukunskap underlättas om varorna allmänt är försedda med deklarationer. Förbättrad utbildning för med sig såväl företagsekonomiska som samhällsekonomiska effekter t. ex. genom rationellare säljarbete.

Även om många fördelar står att vinna vid ett obligatoriskt system, är det samtidigt klart att nackdelar finns. I vissa fall torde de vara av den karaktären att de överväger de fördelar som står att vinna.

I vissa företag kan befintliga rationaliseringsmöjligheter helt ha utnyttjats. En skyldighet att deklarera kan då medföra att företagen av konsumenterna tar ut högre priser för de deklarerade varorna. Även om positiv sortimentspåverkan och produktutveckling till fördel för konsumenterna kan bli följden av obligatoriskt deklarationssystem kan i vissa fall konsumenterna tänkas föredra lågkvalitativa och prisbilliga varor, t. ex. av det skälet att man endast vill ha varor som skall hålla för engångsbruk eller för en kortare tid. Om obligatorium för med sig att importen av lågprisvaror försvåras, kan detta leda till högre priser inom hela varuområdet.

Det är tänkbart att ett obligatoriskt deklarationssystem kan få en sådan styrande effekt på företagens sortiment att valmöjligheterna i någon mån minskar för konsumenterna. Utredningen finner emellertid att sådana nackdelar får bäras om obligatorium leder till att varor med säkerhetsbrister försvinner. I fråga om obligatoriska märkningsföreskrifter som avser att skydda konsumenterna inom området liv-hälsa bör enligt VU:s mening de prishöjningar som föreskrifterna kan leda till tolereras. Inom andra sektorer däremot bör nyttan av deklarationerna noga vägas mot risken för prishöjningar.

För näringslivet kan obligatorium tänkas föra med sig problem i flera avseenden. Marknadsföring och konkurrensförhållanden kan påverkas och i sin tur leda till att vissa företag missgynnas. Vissa företag kan tvingas inskränka sin verksamhet. Vilka förändringar som kan inträffa beror på vilken konkurrenssituation som råder i branschen, hur strukturen är beskaffad, vilken import som förekommer samt givetvis rådande lönsamhetssituation för de enskilda företagen. Nackdelar kan också uppstå — för både företag och konsumenter — om deklarationsföreskrifterna inte revideras i takt med utvecklingen. Brist på flexibilitet kan få en icke önskvärd återhållande effekt på produktutvecklingen. Man får vidare räkna med att ett obligatoriskt deklarationssystem innebär ökade kostnader, särskilt för företag vilkas tillverkning är upplagd i små serier. Såsom framgår av *bilaga 7* utgör kostnaden för att deklarera en serie om 1 000 strykjärn — enligt uppgift från ett större företag — inte mindre än 17,5 procent av försäljningsvärdet från leverantör. För en serie om 20 000 strykjärn anges kostnaden till 3,3 procent. Kostnaden för ett stort konfektionsföretag att förse ett plagg med säljvärde 30 kr per ex. med såväl VDN Fakta som skötselråd utgör vid en serie om 1 000 plagg, 2,17 procent och vid en serie om 10 000 plagg 1,39 procent av försäljningsvärdet. För motsvarande seriestorlekar utgör deklarationskostnaden för ett annat plagg med försäljningsvärdet 200 kr 0,37 respektive 0,21 procent av försäljningsvärdet.

Att det vid obligatorium föreligger risk för begränsning av den internationella handeln har tidigare antytts. VU är medveten om att skyldighet att deklarera kan leda till att icke-tariffära handelshinder uppstår. Importörer kan i vissa fall tänkas avstå från att importera produkter — i vart fall när deklarationskostnaderna utgör en alltför stor andel av varupriset och prisförhöjningen kan medföra svårigheter att avsätta varan. Det kan också tänkas förekomma att exporten till Sverige bedöms ha marginell betydelse för exportören och att obligatorium därigenom kan leda till att exporten upphör.

Våra internationella förpliktelser kan också medföra begränsningar i handlingsfriheten på deklarationsområdet. Härvid kan dock först konstateras att våra åtaganden i GATT, EFTA och i avtalet med EEC inte utgör hinder för åtgärder till skydd för

medborgarnas liv och hälsa. Däremot finns inte uttryckligen stadgat att motsvarande handlingsfrihet gäller åtgärder till skydd mot ekonomiska risktaganden. Oavsett syftet bör man söka utforma åtgärderna så att de inte diskriminerar importerade varor eller tjänar som ett skydd för inhemsk produktion. Det är därför självklart att deklarationskrav skall gälla lika för inhemska och importerade varor. Men även formellt icke-diskriminerade bestämmelser kan i praktiken gynna inhemska varor på bekostnad av importvaror, t. ex. genom att märkningskrav eller provningsnormer anpassats till förekommande inhemsk produktion. Rent allmänt kan sägas att de inhemska producenterna, som ofta avsätter större delen av sin produktion i Sverige, har lättare att anpassa sig till deklarationskravet än tillverkare i andra länder, för vilka det kan vara förenat med avsevärda svårigheter att uppfylla speciella svenska märkningskrav. Särskilt gäller detta om internationella provningsnormer saknas. Svårigheter kan också uppstå för importen från mindre utvecklade länder med begränsade möjligheter att prova och analysera varor. VU vill i detta sammanhang erinra om att Sverige åtagit sig att till EFTA rapportera om föreslagna nya obligatoriska föreskrifter i fråga om konsumentinformation och att dessa kan bli föremål för diskussioner inom EFTA och eventuellt även föranleda rekommendationer av EFTA:s råd.

Enligt VU:s mening kan invändningar om handelshinder inte få blockera möjligheterna att inom ramen för våra internationella förpliktelser ta fram för svenska konsumenter värdefulla deklarationer. En noggrann avvägning måste emellertid alltid ske mellan konsumentnyttan av deklarationer och de olägenheter — även från konsumentsynpunkt — som krav på obligatoriska deklarationer kan föra med sig. Utredningen finner anledning att här än en gång betona betydelsen av internationellt samarbete. Om man internationellt enas om likartade deklarationsregler minskas riskerna för handelshinder. Sverige medverkar också som framgår av kapitel 4 i de internationella strävandena att komma till rätta med tekniska handelshinder.

7.3 *Anmälningsplikt*

VU har i detta sammanhang övervägt frågan om *anmälningsplikt*. Som anförs i direktiven har i ett remissyttrande över konsumentutredningens betänkande föreslagits att företag som inte använder VDN-normer skall ha skyldighet att anmäla detta till av Kungl. Maj:t utsedd myndighet. I direktiven anges att varudeklarationsutredningen bör överväga om anmälningsplikt kan utgöra ett alternativ till obligatorium eller om det för områden, inom vilka ett obligatorium inte är lämligt, är möjligt att införa anmälningsplikt eller liknande ordning för att klargöra orsaken till att en varudeklaration inte utnyttjas.

Enligt utredningens mening borde en anmälningsplikt kunna tjäna som en form av informationskanal åt konsumentverket. Anmälningarna skulle ge information i två avseenden. Konsumentverket skulle få kännedom om dels vilka företagare som finns inom varje bransch och dels orsaken till att vissa företagare inte nyttjar VDN-systemet. Genom anmälningarna skulle konsumentverket även få överblick över vilka produkter företagen tillverkar och säljer, vilka företag som använder egna deklarationer och hur dessa skiljer sig från VDN-systemets.

Vidare kunde anmälningsplikten tjäna som påtryckningsmedel på företagare, som tidigare underlåtit att nyttja VDN-systemet. Anmälningspliktens funktion som påtryckningsmedel torde dock vara av mindre betydelse. Om en vara utan VDN-deklaration visat sig ha lika hög säljfrekvens som en jämförbar vara med VDN Fakta torde själva anmälningsplikten i sig inte utgöra något verksamt medel för att förmå tillverkaren att VDN-deklarera produkten. Man får anta att det för företagaren framstår som både enklare och billigare att fullgöra sin anmälningsplikt än att förse sina varor med VDN-deklaration och betala för analys och kontroll endast för att slippa

anmälningsplikten. Man bör i enlighet med vad tidigare sagts kunna vidta sanktioner mot företagare som vid deklaration inte följer konsumentverkets anvisningar men man kan inte gärna tillgripa sanktioner mot företag som inte alls deklarerar i ett frivilligt system.

VU har således funnit att nyttan av en anmälningsplikt främst skulle bestå i information till konsumentverket. Emellertid ger anmälningsplikten ingen garanti för att det faktiska skälet, "rätt skäl", för företagarens underlåtenhet att nyttja VDN-systemet redovisas. Risk föreligger att företagaren anpassar sina skäl efter vad han tror vara godtagbar motivering. Därigenom kan konsumentverkets bedömare få en skev bild av normens funktion och marknadens utseende. En anmälningsplikt kan också tänkas få vissa negativa konsekvenser. Den skulle kunna bidra till en icke önskvärd pappersexercis både hos företagen och i konsumentverket. För mindre företag, som saknar särskild personal och resurser för administrativ handläggning, kunde en anmälningsplikt utgöra en belastning. Inom vissa branscher med exempelvis snabba mode- och sortimentsväxlingar kunde det vara svårt och kostsamt att fortlöpande följa upp och motivera orsakerna till att deklarationssystemet inte utnyttjas.

Enligt utredningens mening bör konsumentverket genom dess flerfaldiga funktioner i konsumentpolitiken förutsättas få en snar och god överblick över deklarationsverksamheten på marknaden. På flertalet varuområden torde därför konsumentverkets informationsbehov kunna tillgodoses med enklare metoder än genom en anmälningsplikt. Verket bör genom slumpmässiga urval bland företag som inte deklarerar kunna få lika tillförlitliga svar på frågan varför ett anvisat deklarationssystem inte utnyttjas, som vid en anmälningsplikt.

Mot denna bakgrund har utredningen kommit till slutsatsen att en anmälningsplikt inte är något ändamålsenligt komplement till ett frivilligt deklarationssystem. Anmälningsplikten utgör heller inte något alternativ till ett obligatoriskt deklarationssystem. Den möjlighet att föreskriva obligatorisk varudeklaration som utredningen förordar innefattar i sig påtryckningsmedel för att öka företagens användning av enhetliga varudeklarationer på frivillig väg och utgör också det instrument som krävs om påtryckningar inte ger önskvärt resultat.

7.4 *Lagstiftningens utformning*

Utformningen av en lagstiftning om obligatorisk varudeklaration måste främst grunda sig på erfarenheter av konsumentens behov av information i form av varudeklarationer och det innehåll deklarationerna bör ha för att tillfredsställa detta informationsbehov. Dessa förhållanden är emellertid tämligen outforskade. Visserligen kan deklarationsbehovet för en enstaka produkt vid ett bestämt tillfälle utrönas, men en tillförlitlig generell bedömning är svår att prestera. Önskemålen för en enskild produkt kan inte ses isolerat från marknaden i övrigt. Behovet av deklaration är beroende av sådana faktorer som hur många produkter med likartad funktion det finns på marknaden och hur stor skillnaden i pris och kvalitet är mellan olika produktvarianter inom en varugrupp vid varje tidpunkt. Vidare förändras behovet i relation till den information som ges om produkten i annan form än deklaration. Bedömningen av deklarationsbehovet vid köp av en produkt kompliceras sålunda av varierande faktorer som informationsutbud, varuutbud samt pris- och kvalitetsfluktuationer. Behovet av deklaration påverkas också av konsumentens personliga och ekonomiska situation. Av vikt för bedömningen är varans hälso- och säkerhetsrisker vid viss användning eller för viss konsument och varans kostnadsandel i konsumentens budget med hänsyn till de ekonomiska effekterna vid felköp, köp av investeringskaraktär och upprepade köp. Av en modern lagstiftning om varudeklarationer bör mot denna bakgrund krävas att den kan anpassas efter varumarknadens förändring och att gällande

regler kan omprövas utan större svårighet.

Ett sätt att lösa deklarationsproblemet lagstiftningsvägen kan vara att liksom hittills skett anta speciallagstiftning för varje enskilt varuområde där behov av varuupplysning i form av deklaration föreligger (jfr kap. 2). Enligt utredningens mening är det emellertid inte tillräckligt att i fortsättningen lita enbart till speciallagstiftning. Samhället måste få en större handlingsberedskap på deklarationsområdet än hittills. De myndigheter som arbetar med deklarationer bör bakom sig ha en lagstiftning som gör det möjligt att snabbt ge föreskrifter om deklaration när ett påtagligt behov av deklarationer visar sig föreligga.

En lagstiftning om varudeklarationer bör formas med tanke på framtida deklarationsbehov. Reglerna måste snabbt kunna anpassas efter erfarenheter och utveckling. Utredningen har funnit att en *fullmaktslag* i vilken riksdagen överlämnar åt Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer att införa deklarationsplikt och deklarationsbestämmelser utgör den bästa lösningen härvidlag. En sådan fullmaktslag bör ha formen av en central ramförfattning och innehålla allmänna och grundläggande principer för varudeklaration. Ramförfattningen bör vara fri från detaljföreskrifter. Med stöd av ramförfattningen bör i administrativ ordning kunna utfärdas särskilda tillämpningsförfattningar och föreskrifter. Tillämpningsföreskrifterna bör vara anpassade efter rådande förhållanden inom produktion, distribution och konsumtion. På så sätt kan deklarationsföreskrifter snabbt och smidigt avpassas efter olika varuområden, vilket kan väntas bäst gagna konsumenten och främja utvecklingsarbetet på deklarationsområdet. Vad nu sagts utesluter självfallet inte att det även i framtiden kan visa sig nödvändigt att på olika områden gå in med speciallagstiftning som berör märkningsfrågor. Man bör emellertid då kunna utgå från att märkningsföreskrifterna samordnas med den nu föreslagna ramlagstiftningen på ett tillfredsställande sätt.

VU har funnit att lagstiftningen bör utformas så att lagen gäller deklaration av alla varor, avsedda att säljas direkt till konsumenter för enskilt bruk. Vid utformningen av en sådan lagstiftning kunde det synas praktiskt att till *en* lag söka sammanföra alla nu gällande författningsbestämmelser angående märkning. Utredningen har emellertid med hänsyn till det stora antalet specialförfattningar, som innehåller märkningsföreskrifter av högst varierande slag och som myndigheter med specialkunskaper redan tillämpar, funnit en sådan lösning olämplig. VU anser sålunda att vid sidan av en generell lag om varudeklaration bör gälla de märkningsföreskrifter som avser varor som redan reglerats och även fortsättningsvis anses böra regleras genom specialförfattningar.

En fullmaktslag utgör enligt utredningens mening ett lämpligt komplement till ett frivilligt deklarationssystem och till gällande märkningsföreskrifter i speciallagstiftningen. Lagen bör i första hand administreras av en särskild myndighet — konsumentverket — som på grund av Konungens uppdrag bevakar varumarknaden och ansvarar för att erforderliga åtgärder till hjälp åt konsumenten vidtas.

8 Huvuddragen i lag om varudeklaration

I kapitel 7 har VU uttalat sig till förmån för en fullmaktslagstiftning som gör det möjligt att föreskriva obligatoriska varudeklarationer för olika varuområden. I det följande presenterar VU huvuddragen i den tänkta lagstiftningen.

8.1 *Lagens omfattning och tillämpningsområde*

Lagen bör ha till uppgift att undanröja hälso- och säkerhetsrisker genom ökad adekvat information om produkten, dess avsedda användning, förvaring och hantering. Ett syfte med lagen bör även vara att tillförsäkra konsumenterna information om varor för att underlätta deras köpval och så långt möjligt minska risken för köp av varor som inte passar den enskilde konsumentens behov eller ekonomi.

Under utredningens arbete har det varit ofrånkomligt att utredningen — särskilt vid överväganden i fråga om varor vilkas användning kan beröra människors liv eller hälsa — kommit in på frågor om produktkontroll. Det står nämligen alldeles klart att märkning inte är ett tillräckligt medel för kontroll av produkter som kan medföra uppenbara risker från säkerhets- och hälsosynpunkt. Där kan tillräckligt skydd vinnas endast genom en produktkontroll, som innebär antingen att vissa produkter över huvud taget inte får marknadsföras eller att marknadsföring av produkterna får ske endast under förutsättning av att vissa bestämda krav (grundkrav) är uppfyllda. Vid sidan härav kan finnas produkter som kan innebära fara från hälso- eller säkerhetssynpunkt men där faran inte bedöms så stor att kontroll av nyss angivet slag behövs. Här kan obligatoriska anvisningar för hantering etc. av varan i form av märkning vara tillräckliga.

Förslaget till lag om hälso- och miljöfarliga varor (se 2.7) innebär att möjligheter öppnas att på vissa områden som inte redan specialreglerats få en effektiv produktkontroll. Emellertid kvarstår, såvitt utredningen kunnat finna, även efter ett genomförande av lagen luckor när det gäller konsumentskyddet i fråga om produkter som kan hota människors liv eller hälsa. Enligt propositionen (1973: 17) blir den nya lagen tillämplig på ämnen och beredningar som med hänsyn till egenskaper och hantering kan befaras medföra skada på människor eller i miljön. Departementschefen uttalar att de typer av skadeeffekter som därvid åsyftas är — i likhet med vad som nu gäller enligt giftförordningen — effekter av kemisk eller fysikalisk-kemisk art, däremot inte skadeverkningar som är att betrakta som rent fysikaliska eller mekaniska effekter. Lagen torde exempelvis inte kunna tillämpas på varor som skadar människor genom sin mekaniska konstruktion. Hit hör sådant som brister vid utformningen av barnvagnar och

barnsängar. Produktkontroll av varor, vilkas farlighet består i att de inte ger tillräckligt *skydd* mot skador, t. ex. flytvästar och skyddshjälmar för sportutövning, torde heller inte kunna erhållas med stöd av en om hälso- och miljöfarliga varor.

Mot denna bakgrund vill utredningen föreslå att regler införs som gör det möjligt att på dessa återstående områden få en effektiv produktkontroll. Enligt VU:s mening kan detta ske inom ramen för en lagstiftning om obligatorisk varudeklaration genom att Kungl. Maj:t ges fullmakt att föreskriva att varor som kan medföra fara från hälso- eller säkerhetssynpunkt inte får saluföras utan att uppfylla bestämda krav vad gäller innehåll eller beskaffenhet (grundkrav). Därvid förutsätts att uppgift om dessa grundkrav lämnas på varorna liksom uppgift att varan uppfyller kraven. Det bör ankomma på konsumentverket och andra konsumentvårdande institutioner att göra Kungl. Maj:t uppmärksam på områden där de nya bestämmelserna för produktkontroll bör tillämpas.

På senare tid har kravet på offentlig produktkontroll kommit att utgå inte bara från behovet av skydd för liv och hälsa utan också från behovet av skydd mot ekonomiska risker. Under utredningens hearings har från konsumenthåll hävdats att man på vissa varuområden — främst dyra kapitalvaror — borde kunna införa obligatoriska grundkrav för att tillgodose konsumenternas ekonomiska intressen. Dessa grundkrav skulle innebära att exempelvis kylskåp inte skulle få marknadsföras utan att de uppfyllde vissa krav i fråga om bl. a. temperaturnivåer. Utredningen har mot denna bakgrund övervägt huruvida regler om obligatoriska grundkrav bör tas in i den nya lagen för att öppna möjlighet att sanera marknaden från produkter som inte uppfyller de krav som konsumenter normalt bör kunna ställa på produkterna.

Utredningen har i kapitel 6 uttalat sig till förmån för att grundkrav i fortsättningen uppställs i samband med frivilliga deklarationer i syfte att tillgodose konsumenternas ekonomiska intressen. Obligatoriska grundkrav för att tillgodose konsumenternas ekonomiska intressen innebär emellertid komplikationer av helt annat slag än grundkrav i ett frivilligt system. Grundkraven måste medföra att produkter som inte lever upp till grundkravsnivån inte får marknadsföras. Med hänsyn härtill kan obligatoriska grundkrav utan tvivel få vittgående konsekvenser för både konsumenter och näringsliv. Det får antas att sådana negativa konsekvenser för konkurrens, varusortiment och prissättning som angivits i det föregående *(kapitel 7)* uppkommer i många fall och får sådan styrka att de tar över fördelarna med de obligatoriska grundkraven.

Till detta bör enligt utredningens mening läggas att konsumentverket helt nyligen har inlett sin verksamhet. Det ankommer på verket att överlägga med producenterna i syfte att förbättra produkterna på marknaden. Något material, som visar att akut behov föreligger av att redan nu skapa ett instrument att lagstiftningsvägen hindra saluförande av produkter som (bortsett från produktsäkerhetsbrister) inte är lämpade för avsett ändamål, föreligger inte.

Utredningen har mot denna bakgrund inte funnit att obligatoriska deklarationer med grundkrav nu bör införas för att tillgodose konsumenternas ekonomiska intressen. De obligatoriska grundkraven bör reserveras för varor som kan medföra risker för människors liv eller hälsa.

I fråga om produkter som innebär risker för människors liv eller hälsa bör obligatoriska deklarationer — ofta förenade med grundkrav — enligt VU:s mening utgöra ett självskrivet led i ett väl utvecklat konsumentskydd. Ansvariga samhällsorgan bör här aktivt verka för att obligatoriska deklarationer införs. Den nya lagen bör kunna ge samhället god handlingsberedskap på områden där en tillfredsställande produktkontroll från liv—hälsa-aspekter ännu inte föreligger.

På områden som inte berör liv—hälsa-aspekter bör enligt utredningens mening en övergång till obligatoriska deklarationer i allmänhet inte ske förrän det visat sig omöjligt att på frivillig väg få fram till-

räcklig anslutning till en deklarationsnorm. Konsumentverket, i första hand, bör således genom överläggningar med företrädare för näringslivet söka att på frivillig väg få till stånd tillfredsställande marknadstäckning när det gäller från konsumentsynpunkt väsentliga deklarationer. Om det inte visar sig möjligt att nå resultat den vägen bör deklarationsplikt utgöra en naturligt utväg.

Utredningen har övervägt om lagen förutom varor bör omfatta också tjänster. Som framgår av redovisningen av VDN:s arbete *(kapitel 3)* har endast en deklarationsnorm hittills tagits fram på tjänsteområdet, nämligen en norm för sällskapsresor. Någon ytterligare norm är inte under utarbetande i konsumentverket. Inte heller kan man peka på att några deklarationer av tjänster skett vid sidan av VDN:s arbete. Företagens information till konsumenterna sker på tjänsteområdet i andra former än genom deklarationer. De praktiska erfarenheterna av deklarationer på tjänsteområdet är således mycket begränsade. Med hänsyn härtill har utredningen inte funnit lämpligt att låta den nya lagen omfatta också tjänster. Först sedan konsumentverket vunnit mer erfarenhet på tjänstesidan och området blivit föremål för civilrättslig reglering[1] bör frågan om obligatoriska deklarationer på tjänsteområdet tas upp till närmare behandling.

Utredningen har också ansett sig böra pröva frågan om den nya lagen även bör omfatta hyresrätter och bostadsrätter. Av det material som utredningen redovisar i *bilaga 10* framgår att åtskilligt arbete har lagts ner på att få fram från konsumentsynpunkt värdefulla deklarationer av bostäder. Arbetet härmed har emellertid nyligen inletts och uppenbarligen ännu inte kommit så långt att det kan läggas till grund för ett system med obligatoriska deklarationer. VU är därför heller inte beredd föreslå att hyresrätter och bostadsrätter förs in under den nya lagstiftningen. Härvid har utredningen också beaktat att deklarationer av bostäder i åtskilliga hänseenden skiljer sig från deklarationer av varor. När arbetet med bostadsdeklarationerna avancerat ytterligare synes det ligga närmast till hands att i en särskild lagstiftning reglera frågor som berör obligatoriska deklarationer av bostäder. Informationsfrågornas betydelse inom den från konsumentsynpunkt så väsentliga bostadssektorn bör enligt VU:s mening föranleda att deklarationsfrågorna ges hög prioritet i bostadsstyrelsens fortsatta arbete.

Vid tillämpning av den nya lagen måste noggranna undersökningar föregå ett beslut om obligatorisk deklaration för ett varuområde. Det praktiska arbetet kan behöva utföras av tillfälliga arbetsgrupper, i vilka förutom företrädare för konsumentverket bör ingå branschkunniga specialister. Myndigheterna måste i samråd med näringslivets organisationer utreda analys-, provnings- och kontrollresurser hos företag. Vidare måste kapaciteten hos förekommande statliga och privata provningsorgan undersökas. Effekten på företagens kostnader och på konsumentpriserna måste noggrant prövas. Vid utredningen måste man också studera tänkbara återverkningar på marknadsföring och konkurrens, produktutveckling, internationell handel och företagsstruktur.

Det är givetvis önskvärt att en obligatorisk deklaration kommer att omfatta alla varor av det slag deklarationskravet avser. Utredningen är dock medveten om att en total deklarationsplikt på vissa varuområden kan leda till problem. Problemen kan gälla varor som tillverkas rent hantverksmässigt eller i mycket små serier. Kostnaderna för deklarationen kan här bli orimliga i förhållande till varans pris. Det kan också gälla begagnade varor eller varor som tas fram i en försöksserie. I sådana fall bör det enligt utredningens mening i tillämpningsföreskrifter till lagen eller på annat sätt medges undantag från märkningsplikten.

Med hänsyn till de konsekvenser obligatorisk deklaration kan få för den interna-

[1] En civilrättslig reglering av tjänsteområdet övervägs f. n. av en offentlig utredning (konsumenttjänstutredningen). Angående denna se 1973 års riksdagsberättelse s. 79—83.

tionella handeln förordar VU att konsumentverket samråder med kommerskollegium innan frågan om obligatorium för ett varuområde avgörs.

Utredningen finner härefter anledning att något beröra relationerna mellan den nya lagen och olika specialförfattningar som innehåller bestämmelser om märkning (se *kapitel 2*). Områden kan väl tänkas där både den nya lagen och äldre specialförfattningar kan få betydelse. Enligt VU:s mening bör emellertid någon konflikt ej uppkomma mellan den nya lagen och specialförfattningarna för produktkontroll eftersom den nya lagen inte bör tillämpas för att avhjälpa brister i säkerhetshänseende på varuområden, som redan är specialreglerade. Om konsumentverket skulle upptäcka sådana brister på ett specialreglerat varuområde bör det ankomma på verket att hos den myndighet, som ansvarar för varuområdet, initiera en förändring eller komplettering av gällande speciallagstiftning, t. ex. genom deklarationsföreskrifter.

För att undvika kompetenskonflikter och dubbelarbete bör konsumentverket etablera nära samarbete med andra myndigheter och organ som har övervakningsfunktioner på konsumentvaruområdet. Ett forum för sådant samarbete har föreslagits i propositionen angående lagstiftning om hälso- och miljöfarliga varor (prop. 1973: 17). Där förordas att ett produktkontrollorgan inrättas med uppgift att utöva samhällskontroll över hanteringen av sådana varor. Produktkontrollorganet föreslås bli en fristående nämnd, administrativt knuten till naturvårdsverket men med egen beslutsfunktion. Enligt departementschefen bör nämnden få en sådan sammansättning att den auktoritativt kan hävda miljöintressen och tillgodose samordningsbehovet mellan olika lagstiftning och skilda myndigheter på produktkontrollområdet. Nämnden bör tillgodose såväl myndighetsintressen som andra intressen. Detta bör enligt departementschefen ske genom att som självskrivna ledamöter i nämnden ingår cheferna för naturvårdsverket, arbetarskyddsstyrelsen, socialstyrelsen, livsmedelsverket och konsumentverket jämte arbetstagar- och näringslivsrepresentanter.

8.2 *Deklarationspliktens omfattning m. m.*

Konsumenternas behov av klara och rättvisande deklarationer kan avse en rad olika omständigheter. För att den nya lagstiftningen skall bli effektiv krävs enligt utredningens mening att lagen kommer att omfatta ett flertal olika faktorer av betydelse vid köp av konsumentvaror.

En sådan faktor kan uppgift om *varuslag* och en rättvisande beskrivning av varans *innehåll* utgöra. Krav på innehållsdeklarationer bör således kunna uppställas med stöd av lagen.

Mått, vikt, volym eller storlek kan behöva deklareras för att ge konsumenten tillräcklig information om en vara. Frågan om obligatorisk mängdmärkning behandlades senast av utredningen om metrologiska enheter (UME)[2]. UME övervägde frågan om att införa obligatorisk skyldighet för producenter av varuförpackningar att märka förpackningarna med uppgift om innehållets mängd. UME fann dock att märkningsområdet skulle bli mycket stort även om man begränsade varusortimentet till rena konsumtionsvaror och betonade dessutom att åtskilliga varor spelade en tämligen obetydlig roll i den enskilde konsumentens budget. I vissa fall kunde mängdangivelserna också vara av mindre intresse för denne. UME avstod av dessa skäl att rekommendera obligatorisk märkning och menade att frågor om mängdmärkning borde lösas på frivillighetens väg, vilket angavs kunna ske genom överenskommelser mellan varudeklarationsnämnden eller konsumentinstitutet och berörda branschorganisationer. Endast om det inte visade sig möjligt att nå en tillfredsställande lösning på denna väg skulle man behöva överväga föreskrifter om obligatorisk märkning. Departe-

[2] SOU 1971: 18, Mått och vikt.

mentschefen anslöt sig i propositionen[3] till utredningens ställningstagande. Även VU har funnit generell märkningsplikt i fråga om varors mängd opåkallad. I den nya lagen bör dock införas möjlighet att föreskriva obligatorisk mängdmärkning på varuområden, där mängdmärkning visat sig ha väsentlig betydelse för konsumenten och tillfredsställande sådan märkning inte kan åstadkommas på frivillig väg (angående kontrollen av mängdmärkningsuppgifter på färdigförpackad vara se under 2.2.1).

Mängdmärkning kan vara särskilt värdefull om priset anges i förhållande till mängden, s. k. *jämförprismärkning* (se vidare härom *bilaga 8*). Jämförprismärkning möjliggör reella prisjämförelser mellan olika fabrikat av samma vara. Största nyttan av jämförpris torde konsumenten ha vid köpvalet mellan olika förpackningsstorlekar av en vara av samma fabrikat. För vissa produkter är jämförpris av mindre värde, t. ex. vad gäller förpackningar som innehåller ett antal produkter. Konsumentens informationsbehov vid prisbedömningen torde för sådana varor i stället kunna tillgodoses genom styckeprismärkning.

Jämförprismärkning kan förutses leda till enhetligare förpackningar till avsevärd fördel för både konsumenter och handel. En mer utbredd jämförprismärkning kan även förutsättas medföra ökat prismedvetande hos konsumenterna, vilket som långtidseffekt bör kunna åstadkomma skärpt priskonkurrens konsumenterna till godo.

Företrädare för handeln har anfört att kostnaderna för en mera utbredd jämförprismärkning skulle kunna bli betydande, särskilt för fristående butiker utan gemensamma prismärkningsrutiner. Kostnaderna skulle komma att vältras över på konsumenterna med stigande priser som följd. Vidare skulle jämförprismärkning kunna verka som ett hinder för mindre prisnedsättningar på grund av svårigheten och kostnaderna för ommärkning. Jämförprismärkning kunde också leda till prisstelhet. Konsumenten kunde vid jämförprismärkning komma att inrikta sig för mycket på varans pris och bortse från kvalitetsskillnader, har det sagts.

Nyligen har emellertid vissa organisationer på handelns område förklarat sig villiga att aktivt verka för jämförprismärkning. En omfattande kampanj för jämförprismärkning startas av dessa organisationer under våren 1973.

Enligt utredningens mening kan det inte komma i fråga att införa generell obligatorisk jämförprismärkning. Möjlighet bör dock öppnas att med stöd av den nya lagen för visst varuslag föreskriva sådan märkning, när det är av väsentlig betydelse för konsumenterna och sådan märkning inte fått tillräcklig utbredning på frivillig väg. Innan föreskrift om obligatorisk jämförprismärkning utfärdas för viss vara bör dock kostnadskonsekvenserna såväl för detaljhandeln som för konsumenterna noga prövas i relation till konsumentnyttan. Därvid torde det få övervägas att i vissa fall från ett obligatorium undanta företag för vilka kostnaderna kan bli besvärande, exempelvis fristående småbutiker med låg omsättning.

Farligheten hos en vara är i allmänhet beroende av hur den brukas. Beträffande ett flertal produkter är det därför otillräckligt att i deklaration lämna endast rena faktaupplysningar om varan, såsom varans benämning och innehåll. För att tillförsäkra konsumenten tillräcklig information bör företag kunna åläggas skyldighet att i varudeklaration markera att en produkt har eller vid viss användning kan ha hälsofarliga egenskaper. Härunder bör inbegripas skyldighet att förse produkter med *varningsmärkning*.

Som nödvändig komplettering till varningsmärkning kan t. ex. krävas att varan deklareras med uppgift om lämplig *förvaring, skötsel* och *hantering*, för att de risker som är förenade med produktens hantering i möjligaste mån skall undvikas.

För att främja konsumenternas tillgång till *egenskapsdeklarationer* bör lagen ge möjlighet att föreskriva att uppgifter om

[3] Kungl. Maj:ts proposition 1971: 164 med förslag till lag om bestämning av volym och vikt, m. m.

vissa väsentliga egenskaper för bedömning av varans kvalitet och bruk skall lämnas i varudeklaration. Egenskapsdeklarationer kan avse dels deklarationer av konventionell typ, VDN Fakta, och dels bruksanpassade deklarationer, som anger varans lämpliga användningsområde på grundval av egenskaperna. Vilken typ av deklaration som skyldigheten bör omfatta i det enskilda fallet och vilka uppgifter som skall lämnas i deklarationen måste bli beroende av hur långt man nått i utvecklingsarbetet för att åstadkomma den för konsumenten mest informativa och vägledande deklarationen. VU utgår från att en föreskrift om egenskapsdeklaration på ett varuområde i åtskilliga fall kommer att avse en norm, som konsumentverket redan använt i det frivilliga deklarationssystemet.

Om en norm som använts vid frivillig deklaration innehåller grundkrav måste vid övergång till deklarationsplikt — i enlighet med vad som anförts i det föregående — möjlighet öppnas att även deklarera produkter under grundkravsnivå, såvida det inte gäller en produkt i fråga om vilken Kungl. Maj:t föreskrivit grundkrav för att skydda människors liv eller hälsa. Vid deklarationsplikt för ett varuområde för vilket en bruksanpassad deklaration finns utarbetad torde problemet kunna lösas genom att varor, som inte uppfyller förutsättningarna för det fastställda bruksområdet, får deklareras i en restgrupp utan specificerat sådant område.

En egenskapsdeklaration kan behöva kombineras med uppgifter av annat slag, exempelvis om material, mått eller pris. Likaså kan man i deklarationen behöva kompletterande anvisningar om produktens lämpliga förvaring eller skötsel.

Slutligen kan upplysningar om en varas *kommersiella ursprung* vara av värde för konsumenten, inte minst för att säkerställa möjlighet till reklamationer. Det kommersiella ursprunget kan också vara av intresse genom att ange att produkter av samma slag men marknadsförda under olika namn härrör från samma tillverkare.

Den för deklarationen ansvarige måste enligt utredningens mening för varje särskild produkt vinnlägga sig om att utforma deklarationen på sådant sätt att den för konsumenten framstår som tydlig, otvetydig och tillfredsställande. Ett oavvisligt krav bör vara att deklarationsuppgifterna inte lämnas i kod utan är utformade i klartext. För många produkter bör krävas att deklarationen är varaktig, exempelvis skötselmärkningen av textilier.

För att ge konsumenterna erforderlig information torde det i åtskilliga fall vara nödvändigt att myndigheterna utfärdar anvisningar om hur deklarationerna skall utformas. Härvid bör man ta ställning till bl. a. frågan om märkning på främmande språk. En avvägning bör därvid ske mellan konsumentens intresse av otvetydig information och de konsekvenser som en föreskrift om deklaration på svenska språket kan ha för priset på varan. Som huvudregel bör dock enligt VU:s mening gälla att deklaration skall ges på svenska språket (ev. annat skandinaviskt språk).

8.3 *Ansvar och kontroll*

Utredningen har haft att ta ställning till vilken eller vilka myndigheter som bör utöva tillsynen över att lagen och dess tillämpningsbestämmelser efterlevs.

Varudeklarationsnämndens verksamhet övertogs av konsumentverket den 1 januari 1973[4]. Det framstår därför som naturligt, att i första hand konsumentverket blir tillsynsmyndighet enligt den nya lagen. Tillsynen över efterlevnaden av lagen bör dock kunna ankomma också på annan myndighet. Så torde t. ex. den medicinska kontroll som skulle fordras vid krav på obligatorisk deklaration av kosmetika lämpligen kunna delegeras till socialstyrelsen.

VU vill därför föreslå att i lagen lämnas öppet vilken myndighet som bör anförtros tillsynen i det särskilda fallet.

[4] Se Kungl. Maj:ts proposition 1972:33 med förslag till riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik m. m.

VU har övervägt frågan om vem som på säljsidan bör ha ansvaret för att deklaration sker i enlighet med lagstiftningen. Utredningen har därvid funnit övervägande skäl tala för att det, i samband med att en obligatorisk deklaration införs för visst varuområde, får bestämmas vem som skall ansvara för att lagens föreskrifter iakttas. Ansvar för deklaration bör kunna åläggas antingen tillverkare, importör eller säljare. I enlighet härmed bör i lagen inte heller anges i vilket försäljningsled deklarationen skall vara fullgjord utan endast att vara då den saluhålls till konsumenter skall vara försedd med deklaration. Följaktligen behöver deklarationen vad gäller importvaror inte vara fullgjord redan vid importtillfället. Enligt utredningens mening bör tillses att det alltid finns någon inom landet som är ansvarig för varan och dess deklaration.

Det bör åligga företagen att i enlighet med de föreskrifter som kan komma att meddelas med stöd av lagen undersöka, analysera, deklarera och kontrollera aktuellt varusortiment. Företagens egentillsyn torde dock inte kunna ersätta en offentlig kontroll. Tillsynsmyndigheten bör därför ges möjlighet att snabbt kunna ingripa då behov av kontroll visar sig. Myndigheten bör därför ges befogenhet att från tillverkare, importör eller säljare erhålla de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Tillsynen bör kunna omfatta granskning av företagens journaler över interna kontrollresultat och särskilt vidtagna kontrollåtgärder. Härvid måste enligt VU:s mening företag kunna tillförsäkras *sekretessskydd* i fråga om de upplysningar som lämnas. VU föreslår därför att en regel införs om sekretessplikt för tjänstemän vid tillsynsmyndighet.

Sekretesskyddet för till myndighet inkomna uppgifter och handlingar regleras genom lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen). Enligt 21 § sekretesslagen får beträffande handlingar, som rör statlig utredning, kontroll eller stödverksamhet med avseende på bl. a. produktion och handel eller eljest med avseende å näringslivet, Kungl. Maj:t — i den mån handlingarna innefattar sådana upplysningar om enskilda företags eller sammanslutningars affärs- eller driftförhållanden eller om enskilda personers, företags eller sammanslutningars uppfinningar eller forskningsresultat vilkas offentliggörande kan lända vederbörande person, företag eller sammanslutning till men — förordna att dessa handlingar ej får utlämnas förrän efter viss tid. Sådant förordnande har givits i kungörelsen den 4 januari 1939 (nr 7) med förordnanden på civilförvaltningens område jämlikt sekretesslagen. Förordnanden har meddelats enligt 2 § kungörelsen beträffande handlingar i ärenden hos konsumentverket m. fl. myndigheter. Dessa får inte utlämnas förrän tjugo år förflutit från handlingens datum utom i fall, då myndigheten finner att utlämnandet bör ske med hänsyn till det allmännas intresse. Enligt VU:s bedömning torde nämnda bestämmelser täcka behovet av sekretesskydd inom det nya deklarationssystemet.

VU vill vidare föreslå att regler införs som ger tillsynsmyndighet rätt att för kontroll utta varor ur tillverkarens, importörens eller säljarens lager. Uttag av varor för kontroll bör kunna ske även hos annan än den som ansvarar för varudeklarationen med hänsyn till att denne vid tiden för kontrollen kan ha överlåtit sitt lager eller sålt sina produkter.

Vad gäller *kostnaderna* för den offentliga kontrollen föreslår VU att — i likhet med vad som gäller för livsmedel — Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer bemyndigas att förordna om skyldighet att ersätta tillsynsmyndigheten kostnader för provtagning och undersökning av prov. Ersättningen bör enligt VU täcka kostnaderna för provtagning och undersökning. Vidare bör i princip varor som uttas för kontroll tillhandahållas tillsynsmyndigheten utan ersättning. VU vill dock förorda att i särskilda fall, exempelvis vid kontroll av dyrbara produkter, rimlig ersättning utgår till företag för provexemplar.

För att lagens bestämmelser skall iakttas

måste någon form av *sanktionssystem* finnas. VU föreslår att påföljden vid överträdelser av lagen bestäms till straff i form av böter eller fängelse i högst ett år. Utdömande av påföljd torde emellertid i många fall inte vara erforderligt om rättelse av deklaration eller förändring av vara vidtagits efter påpekande.

Vid sidan av straffbestämmelserna kan åtgärder enligt lagen om otillbörlig marknadsföring riktas mot näringsidkare som åsidosätter deklarationsföreskrifter. Vid otillbörlig marknadsföring kan näringsidkaren meddelas förbud — förenat med vite — att fortsätta den otillbörliga marknadsföringen. Då näringsidkaren i sin marknadsföring uppsåtligen använder vilseledande framställning kan han förutom att straffas åläggas att utplåna eller ändra den vilseledande framställningen på vara, förpackning e. dyl. VU förutsätter att nära samarbete kommer att äga rum mellan konsumentverket — eller annan av Kungl. Maj:t utsedd myndighet — och konsumentombudsmannen i dessa frågor.

9 Varuområden där den nya lagen bör få betydelse

Som framgår av direktiven har VU inte i uppdrag att utveckla normer för varudeklaration eller att framlägga utarbetade förslag till varudeklarationer. Emellertid har VU sett det som en naturlig uppgift att belysa frågan på vilka varuområden man bör överväga att tillämpa den nya lagen om obligatoriska deklarationer.

9.1 *Barnsängar m. m.*

Produkter för vilka obligatoriska deklarationer — i viss utsträckning förenade med grundkrav — enligt VU:s mening ligger nära till hands är sådana som berör barns hälsa eller säkerhet. Hit hör barnsängar, barnvagnar och barnsitsar för bilar. Åtskilliga svåra olyckor inträffar på grund av säkerhetsbrister i sådana varors konstruktion. De undersökningar som utförts av statens väg- och trafikinstitut och Möbelinstitutet bör komma till nytta i det praktiska deklarationsarbetet härvidlag.

9.2 *Fritidsbåtar*

På senare år har frågan om varudeklaration av *fritidsbåtar* aktualiserats i den allmänna debatten. Bakgrunden härtill är följande. Redan år 1964 föreslog dåvarande sjöfartsstyrelsen att fritidsbåtar skulle säkerhetstestas i olika avseenden. Något beslut härom fattades emellertid inte. Enligt beslut av Kungl. Maj:t skulle frågan om konsumentupplysning av fritidsbåtar övervägas av konsumentupplysningsutredningen (beslut den 11 december 1964) och av konsumentutredningen (beslut den 30 juni 1967). Några förslag lades dock inte fram. VDN påbörjade år 1969 visst arbete med att ta fram normer för fritidsbåtar bl. a. på grundval av Norske Veritas regler. Fritidsbåtsutredningen fick år 1970 till uppgift att bl. a. pröva frågor om obligatorisk besiktning av fritidsbåtar från säkerhetssynpunkt, att utreda obligatorisk registrering av vissa slag av fritidsbåtar samt att lägga fram förslag till utformning av ett fritidsbåtsregister.

Kungl. Maj:t uppdrog i beslut den 2 april 1971 åt sjöfartsverket att — i avvaktan på resultatet av fritidsbåtsutredningens arbete — tillsammans med varudeklarationsnämnden utarbeta och inkomma med förslag till bl. a. avgiftsbelagd typprovning av fritidsbåtar. Sjöfartsverket redovisade sina förslag med anledning av uppdraget i en promemoria den 12 maj 1971. Promemorian lämnades utan erinran av varudeklarationsnämnden. Kungl. Maj:t bemyndigade den 26 augusti 1971 sjöfartsverket att på sätt som närmare angavs i promemorian utföra frivillig typprovning av fritidsbåtar, tillverkade eller salufördа i Sverige.

Gällande normer för typprovning av fritidsbåtar avser öppna eller delvis däckade båtar, företrädesvis med längd upp till fem

meter. Sedan den 1 januari 1972 svarar sjöfartsinspektionen inom sjöfartsverket för typprovningen. Provningen omfattar kontroll av tillverkningsbetingelserna, kontroll av båtens konstruktion och styrka, kontroll av båtens stabilitet och flytbarhet, kontroll av barnskydd och övriga säkerhetsanordningar samt provkörning av båten. Båt av godkänd typ förses med skylt. Tillverkaren ansvarar för att egenskaperna hos varje båt som förses med skylt motsvarar egenskaperna hos den godkända båten vid leveransen. Enligt uppgift har hittills ett 70-tal båtar typprovats. Marknadstäckningen uppges vara stor. Varje seriös båttillverkare uppges sträva efter att få sina fritidsbåtar försedda med sjöfartsverkets skylt.

VU konstaterar att viss märkning av fritidsbåtar förekommer på frivillig väg. Fritidsbåtsutredningen överväger om obligatorisk typprovning skall införas. Om obligatorisk typprovning av småbåtar införs torde frågan om deklarationer av dessa samtidigt kunna få en tillfredsställande lösning. I annat fall bör enligt VU:s mening den nya lagen vinna tillämpning inom fritidsbåtsektorn.

9.3 *Hushållskapitalvaror*

Önskemål om obligatorisk varudeklaration av *dyrbara tekniska hushållsapparater* har framförts till utredningen från konsumenthåll. VU erinrar om att VDN på senare tid prioriterat varuområdet och förordar att konsumentverket tillämpar samma prioritering. Om av konsumentverket utarbetade varudeklarationsnormer inte kommer att utnyttjas i tillräcklig grad på frivillig väg bör en obligatorisk deklaration här ligga nära till hands.

9.4 *Kosmetika*

Enligt giftförordningen (1962: 702) äger socialstyrelsen, då det anses påkallat, föreskriva att visst ämne inte må ingå i *kosmetiskt eller hygieniskt medel* som saluhålles eller yrkesmässigt används i Sverige (§ 21).

I kosmetikbranschen debatteras för närvarande frågan om innehållsdeklaration av kosmetiska preparat. Enligt branschföreträdare är det svårt att utforma en deklaration så att den har värde för konsumenten. Enligt VU:s mening bör dock svårigheterna inte överskattas. Det bör vara möjligt att bl. a. i fråga om hudkrämer relativt snart få fram underlag för innehållsdeklarationer. Obligatoriska deklarationer på detta område torde vara angelägna inte minst för att minska riskerna för människor med allergiproblem.

9.5 *Monteringsfärdiga hus*

Frågan om behovet av och förutsättningarna för varudeklaration av typhus har behandlats under ett antal år. Svenska arkitekters riksförbund (SAR) lät en småhusgrupp undersöka typhusfabrikanternas standardleveranser. Resultaten publicerades år 1970. Nämnden för egenskapsredovisning inom byggfacket (ER-nämnden), som utarbetar information för byggvaror och som finansieras av statens råd för byggnadsforskning, tog år 1968 upp egenskapsredovisning av typleveranser på sitt program. På initiativ av Sveriges trähusfabrikanters riksförbund lät varudeklarationsnämnden under våren 1969 utreda möjligheterna att varudeklarera typhus. Arbetet mynnade ut i ett förslag att en typhusredovisning skulle genomföras i samarbete mellan VDN och ER-nämnden. Efter en informell överläggning mellan dessa två organ samt representanter för bostadsstyrelsen, statens planverk, Svensk byggtjänst och Sveriges industriförbund bildades i mars 1970 Samarbetsgruppen för typhusredovisning (STYR).

STYR lade i juni 1971 fram ett förslag till typhusredovisning. Förslaget remissbehandlades samt bearbetades. Rapport lämnades i början av år 1972 till statens råd för byggnadsforskning. Syftet med redovisningssystemet uppges vara att tillgodose typhusköparnas behov av en fullständig, saklig och jämförbar information om typhus från skilda företag. Informationen gäller

dels redovisning av en serie av typhus, dels redovisning av ett enskilt typhus. Redovisningen av en serie av typhus skall innehålla de uppgifter som är gemensamma för ett antal hus som tillverkas enligt samma tillverkningssystem och med samma leveransomfattning, dvs. ofta företagets hela sortiment. Redovisningen av ett enskilt typhus innehåller enligt systemet uppgifter om det enskilda husets specifika egenskaper. Dessa uppgifter gäller främst husets anpassning till tomten, husets utseende och dess funktion som bostad. De båda redovisningsdelarna kompletteras av en handledning som avser att underlätta för typhusköparen att förstå typhusredovisningen. Enligt uppgift till VU beräknar STYR att kostnaden för en redovisning uppgår till ca 50 kr per hus för en typisk husserie (ca 500 hus).

För att granska och godkänna att redovisningen överensstämmer med givna regler har ett granskningsorgan, Kommittén för typhusdeklaration, bildats. I granskningsorganet deltar representanter för Sveriges industriförbund, bostadsstyrelsen, ER-nämnden, Svensk Byggtjänst och konsumentverket. Svensk Byggtjänst skall fungera som verkställande organ. En administrativ sekreterare i granskningsorganet, som avlönas av det verkställande organet, skall fullgöra förekommande uppgifter i samband med verksamheten.

STYR har i november 1972 till statens råd för byggnadsforskning avgivit rapport angående typhusredovisning beträffande småhus i grupp. Ett av STYR företaget test visar att innehållet i redovisningen av gruppområde måste omfatta uppgifter med anknytning till områdets läge och markens disposition, dvs. uppgifter som inte förekommer vid redovisning av styckebyggda typhus från fabrik.

Sveriges trähusfabrikanters riksförbund (STR) har inte anslutit sig till STYRs system för typhusredovisning med motivering att det är för komplicerat och dyrbart. Enligt den redovisning av verksamheten som STYR-gruppen lämnat till VU har fem företag som inte tillhör STR, varav några med stor marknadstäckning, hittills anslutit sig till redovisningssystemet.

Av vad som här anförts framgår att frågan om egenskapsredovisning av typhus nu får anses löst. Om det inte visar sig möjligt att inom en nära framtid få en i det närmaste fullständig anslutning till STYR-gruppens redovisningssystem bör enligt VU:s mening skyldighet att varudeklarera monteringsfärdiga hus införas.

9.6 *Personbilar*

VU erinrar om att konsumentutredningen i ett betänkande[1] ansett det vara ett väsentligt konsumentintresse att få fram deklarationer för *personbilar*. Deklarationerna borde enligt konsumentutredningen inriktas på bruks- och säkerhetsegenskaper. Konsumentverket borde utveckla hur en väl avvägd varudeklaration angående personbilar skall se ut med hänsyn till konsumentens reella informationsproblem. I ett senare skede kunde det enligt konsumentutredningen bli aktuellt att överväga om deklarationerna bör vara obligatoriska för bilar med hänsyn främst till trafiksäkerhetsintresset.

Remissinstanserna tillstyrkte i stort eller lämnade utan erinran utredningens förslag om varudeklaration och andra informationssystem för personbilar. Flera instanser stödde tanken på att pröva förutsättningarna för att på detta område helt eller delvis genomföra obligatoriska varudeklarationer. I propositionen 1972: 33 uttalade departementschefen angående förslagen till konsumentpolitiska åtgärder beträffande bilar att det borde ankomma på konsumentverket att inom ramen för delprogrammet fritid, resor m. m. närmare pröva utredningens förslag till åtgärder.

VU anser för sin del att konsumentverket och statens trafiksäkerhetsverk i samarbete tidigt bör pröva möjligheterna att få till stånd varudeklarationer för både nya och begagnade personbilar med tyngdpunkt på bruks- och säkerhetsaspekter. Med hän-

[1] SOU 1971: 86, Bilen och konsumenten.

syn till varuområdets betydelse i konsumtionshänseende bör förutsättningarna för obligatoriska sådana deklarationer snarast utredas.

9.7 *Räddningsvästar*

De allra flesta *flytvästar* är numera försedda med VDN Fakta. Det skulle kunna hävdas att detta är tillräckligt och att ytterligare krav på deklarationer här inte behövs. VU finner emellertid flytvästar vara en produkt där liv- och hälsorisker har sådan tyngd att en obligatorisk deklaration snarast bör införas. Deklarationen bör vara kombinerad med grundkrav i fråga om västens bärkraft, härdighet mot röta etc.

9.8 *Skor*

Önskemål om obligatorisk deklaration med grundkrav för *skor* har förts fram, bl. a. i tidigare nämnda motioner (se under 1.2). Systematisk forskning beträffande skors passform har i Sverige bedrivits av Skoindustrins forskningsinstitut. Sveriges standardiseringskommission bedriver i internationell samverkan ett projekt om standardisering av skostorlekar. Kontinuerligt utvecklingsarbete för bättre fotbeklädnad pågår vid försvarets materielverk och försvarets forskningsanstalt. Ett system för varudeklaration av skor med tonvikt på användningsområde har tagits fram för konsumentutredningen av ekon. lic. Hans Näslund, numera knuten till konsumentverket. Näslunds förslag bygger på en kombination av temperatur, underlag, rumslig utbredning och aktiviteter vid skons tilltänkta användning. För bedömning av en skos lämplighet för ett visst användningsområde införs enligt Näslunds modell ett minimivärde och ett maximivärde för vissa egenskaper. Minimivärdena bildar vad Näslund kallar acceptansnivå. Acceptansnivån torde anses motsvara grundkrav för deklaration av skons lämplighet för användningsområdet. En vidareutveckling av Näslunds arbete och en inventering av tillgängliga provningsmetoder beträffande skor bedrivs för närvarande av Skoindustrins forskningsinstitut på uppdrag av styrelsen för teknisk utvecklings konsumenttekniska forskningsgrupp.

Kooperativa förbundet har anammat idén om användningsanpassade skodeklarationer och utarbetat etiketter avsedda att följa skon vid köptillfället. Av deklarationerna framgår skons avsedda användningsområde, bottningsmetod (sulans fastsättning), material i ovandel, slitsula, bindsula och foder. Deklarationen upptar även råd om skornas skötsel. Deklarationssystemet beräknas vara fullt genomfört våren 1973.

VU finner skor vara en produkt där en rätt utformad varudeklaration fyller en väsentlig uppgift. Med hänsyn härtill och till det faktum att utvecklingsarbetet vad gäller användningsanpassade skodeklarationer nått mycket långt finner VU det naturligt att konsumentverket — om tillräcklig marknadstäckning inte kan nås på frivillig väg — överväger möjligheten att införa obligatoriska skodeklarationer.

9.9 *Skyddshjälmar*

I en motion till 1972 års riksdag[2] har hemställts bl. a. om förslag till lagstiftning som förhindrar saluförande av *skyddshjälmar* som inte godkänts för avsett ändamål.

Sveriges standardiseringskommission har utarbetat en svensk standard för skyddshjälmar, avsedda för industri m. m. Enligt arbetarskyddsstyrelsens förskrifter utfärdade med stöd av arbetarskyddslagen måste skyddshjälm för industri m. m. vara utförd, provad och märkt enligt vederbörande SIS-standard eller motsvarande nordiska standard. SIS har också utarbetat en svensk standard för motoristhjälmar. Enligt uppgift pågår eller planeras för närvarande inte något arbete med att fastställa standard för ishockey-, skid- eller ridhjälmar.

Näringsutskottet uttalade i ett betänkande[3] i anledning av nämnda motion att ut-

[2] Mot. 1972: 1353.
[3] NU 1972: 48.

skottet finner det oroväckande att konsumenterna förleds att tillmäta exempelvis skid- och ridhjälmar skyddseffekt som de kanske inte har och att det måste anses angeläget att åstadkomma en sanering på detta område. Enligt NU syntes det ligga närmast till hands att uppställa vissa krav som skyddshjälmar för olika ändamål bör uppfylla och att därefter tillhandahålla information om i vilken utsträckning olika produkter tillgodoså dessa krav. Utskottet hemställde dock att motionen skulle avslås under hänvisning till varudeklarationsutredningens arbete.

Liksom NU finner utredningen angeläget att normer för testning av skyddshjälmar snart utarbetas. Enligt vad VU erfarit har konsumentverket inlett ett arbete på området. Utredningen finner det naturligt att obligatoriska deklarationer med grundkrav införs på detta område.

9.10 *Textilier*

VU erinrar om att VDN utarbetat en norm för märkning av textilier med *skötselråd*. Företrädare för både konsumenter och näringsliv har uttryckt uppskattning över normen, som är användningsinriktad. Den av utredningen genom HUI företagna undersökningen *(bilaga 5)* ger emellertid vid handen att VDN-normen inte används i tillräcklig utsträckning.

VU finner det synnerligen tillfredsställande att en användningsanpassad varudeklaration på ett för konsumenterna väsentligt område här kunnat tas fram. En obligatorisk deklaration av skötselråd synes ligga nära till hands.

9.11 *Tobaksvaror*

Frågan om obligatoriska deklarationer av tobaksvaror övervägs f. n. av en av Kungl. Maj:t utsedd arbetsgrupp inom socialstyrelsen[4]. Gruppen väntas framlägga ett betänkande under första delen av 1973. Frågan om obligatoriska deklarationer av cigaretter har också aktualiserats i ett ärende som av konsumentombudsmannen förts upp till marknadsdomstolen[5]. Domstolens avgörande väntas under våren 1973. VDN påbörjade under hösten 1972 ett projekt som syftade till utarbetandet av normer för varudeklaration av cigarretter. Projektet har nu överlåtits på konsumentverket.

De hälsorisker som är förenade med tobaksrökning talar enligt VU:s mening bestämt för att tobaksvaror förses med obligatoriska deklarationer i fråga om nikotinhalt, tjärhalt etc. Mot bakgrund av vad tidigare sagts torde man kunna räkna med att frågan om sådana deklarationer löses inom kort. Om så inte skulle bli fallet bör krav på obligatoriska deklarationer av tobaksvaror uppställas med stöd av lagen om varudeklaration.

[4] Beträffande arbetsgruppens direktiv — se skrivelse den 12.3.1971 från socialdepartementet till socialstyrelsen (dnr S 627-71).

[5] Mål B 12/72.

10 Specialmotivering till författningstexten

Av kapitlen 7 och 8 framgår att lagen om varudeklaration är konstruerad som en fullmaktslag, enligt vilken riksdagen ger fullmakt åt Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att tillämpa lagen vid behov. Eftersom gränser för fullmakten uppdragits i lagen kan lagen sägas utgöra en *ramförfattning*. Ramen utgörs av 1—3 §§ och innehåller allmänna och grundläggande regler för varudeklaration. Övriga paragrafer reglerar lagens genomförande i praktiken. Avsikten är att detaljbestämmelser skall upptas i av Kungl. Maj:t utfärdade tillämpningskungörelser och i särskilda av myndighet, i första hand konsumentverket, utfärdade föreskrifter.

1 §

Enligt denna paragraf ges Konungen befogenhet att i särskilda fall, som betingas av omsorg om människors liv eller hälsa, föreskriva hur en vara skall vara beskaffad för att få saluhållas. Med stöd av paragrafen skall i detaljföreskrifter anges vilka grundkrav med avseende på innehåll eller egenskaper viss vara skall uppfylla för att betraktas som tillförlitlig från hälso- eller säkerhetssynpunkt. Vara som uppfyller grundkraven skall vid saluhållandet vara försedd med deklaration därom. Paragrafen öppnar möjlighet till saluförbud i fråga om varor under föreskriven grundkravsnivå och i fråga om varor som saknar föreskriven deklaration.

Med *vara* åsyftas vad som enligt juridiskt språkbruk betecknas som lösöre. Utanför lagens giltighetsområde faller därför rättigheter av olika slag, t. ex. bostads- och hyresrätter samt tjänster, exempelvis sällskapsresor och försäkringar.

Tillämpningsområdet är begränsat till varor som utbjuds av *näringsidkare*. Termen näringsidkare avser i överensstämmelse med vad som gäller i nyare lagstiftning på det marknadsrättsliga området varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur. Som förutsättning för att lagen skall vara tillämplig gäller inte bara att varan saluhålls av näringsidkare utan också att det sker i dennes yrkesmässiga verksamhet.

Begreppet *saluhålla* har här samma innebörd som i livsmedelslagen och avser sålunda ett samlingsbegrepp för olika former av tillhandahållande av varor, oavsett om det sker mot betalning eller ej. Det innebär att under lagen faller också distribution av gratisprover etc. Av kravet på att saluhållandet skall ske till konsumenter följer att distribution av varor näringsidkare emellan inte berörs.

I likhet med vad som skett i andra nya lagar som syftar till konsumentskydd, såsom avtalsvillkorslagen och hemförsäljningslagen, har lagens tillämpningsområde begränsats till varor som tillhandahålls *konsumenter*. Med konsument avses den som

för enskilt bruk förvärvar vara för slutlig konsumtion. Avgörande för lagens tillämplighet blir att varan normalt används av konsumenter för enskilt bruk. Den som är ansvarig för att lagens bestämmelser iakttas kan följaktligen inte vid överträdelse av lagen freda sig med att varan faktiskt förbrukats eller använts av annan än konsument eller för annat än enskilt bruk.

Det är avsett att lagen skall omfatta såväl fabriksnya som begagnade varor. I vilken utsträckning deklarationsföreskrifter skall gälla begagnade varor bör överlåtas till myndighet att avgöra från fall till fall. I fråga om innebörden av "tydligt märkt" se under 2 §.

Bestämmelserna har motiverats närmare under 8.1.

2 §

Enligt denna paragraf kan föreskrift meddelas om att vara för att av näringsidkare få saluhållas till konsumenter skall vara tydligt märkt med uppgift om varuslag, egenskaper m. m. Härigenom bestäms paragrafens räckvidd till att avse sådana uppgifter som skall lämnas i direkt anslutning till varan vid saluhållandet. Det kan gälla en på varan anbringad eller instansad uppgift eller en vid varan fäst etikett eller liknande. Paragrafen tar inte sikte på uppgifter om varan som kan lämnas i andra former av marknadsföring än de nu angivna och syftar sålunda inte till någon allmän upplysningsplikt.

Paragrafen anger ramen för vilka uppgifter som kan krävas i varudeklaration. Med hänvisning till att lagstiftningen utformats som en fullmaktslag kan självfallet en föreskrift om obligatorisk deklaration i vissa fall omfatta en fullständig deklaration medan i andra fall endast en enda eller ett fåtal faktauppgifter behöver göras obligatoriska. För en viss vara kan en speciell uppgift vara av central betydelse för konsumenten. I ett sådant fall kan det vara naturligt att införa deklarationsplikt för just den uppgiften.

Begreppen vara, näringsidkare, saluhålla och konsument har här samma innebörd som i 1 §.

Som framgår av de allmänna motiven öppnar paragrafen möjlighet att för visst varuområde införa obligatorisk jämförprismärkning. Vid utformningen av bestämmelser för sådan prismärkning bör — liksom vid utarbetandet av varje deklarationsföreskrift — noga beaktas möjligheterna att nedbringa kostnaderna för märkningen. Härvid bör de erfarenheter som SPK och handelns organisationer fått i anslutning till hittillsvarande försök med jämförprismärkning kunna komma till nytta.

Med stöd av punkten 5 kan krav på uppgifter om varors kommersiella ursprung ställas. För att undvika att handelshinder uppstår på grund av sådana krav bör på importvaror antingen den utländske tillverkaren eller den svenske importören eller säljaren få anges.

De allmänna motiven till paragrafen har redovisats i avsnitt 8.1 och 8.2.

3 §

Paragrafen ger möjlighet att i samband med deklarationsplikt utfärda anvisningar om hur deklarationen skall anbringas eller utformas på varan. Anvisningarna kan komma att gälla deklarationens språk, färgsättning m. m. En föreskrift kan också gälla att märkningen skall stansas in eller på annat sätt varaktigt knytas till produkten.

4 §

Som framgår av de allmänna motiven (8.3) har utredningen funnit lämpligt att det i samband med att en obligatorisk deklaration införs också anges vem som skall ansvara för att deklarationsföreskrifterna iakttas. Ansvaret skall därvid kunna åläggas tillverkare, importör eller säljare. Tillsynsmyndighet ges i denna paragraf rätt att hos tillverkare, importör eller säljare infordra de upplysningar och handlingar som behövs för att utröna om föreskrivna deklarationsregler iakttagits.

Upplysningsskyldighet enligt paragrafen

fordrar särskilt beslut av tillsynsmyndigheten. Skyldigheten bör självfallet begränsas till upplysningar och handlingar som är nödvändiga för kontrollens syfte i det särskilda fallet. I paragrafen har detta markerats genom att tillsynsmyndigheten endast har rätt att infordra de upplysningar och handlingar som *behövs* för tillsynen enligt lagen. Livsmedelslagen (26 §) och förslaget till lag om hälso- och miljöfarliga varor (12 §) innehåller motsvarande bestämmelse.

5 §

Paragrafen äger tillämpning både i fråga om vederbörande företagares kostnader för att utge kontrollexemplar (första stycket) och tillsynsmyndighetens kostnader för kontrollen (andra stycket).

I princip bör skyldighet föreligga för företagare att tillhandahålla provexemplar kostnadsfritt och att täcka kostnaderna för undersökning av varan oavsett om den visar sig vara felaktigt deklarerad eller ej. Tillsynsmyndigheten bör dock vara berättigad att medge befrielse från skyldigheten att erlägga kostnader för undersökningen om det framstår som obilligt att kräva ut kostnaden. Tillsynsmyndigheten tillerkänns befogenhet att i särskilda fall utge ersättning för provexemplar, exempelvis vid kontroll av dyrbara produkter eller där undersökningen kommit att omfatta fler provexemplar än vad som kan anses ha varit befogat.

7 §

Paragrafen upptar de straffrättsliga sanktioner som lagen ger möjlighet till. Ansvar drabbar den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att iaktta de bestämmelser som utfärdats med stöd av lagen om varudeklaration.

Den som bryter mot föreskriven deklarationsplikt kan straffas med böter eller fängelse i högst ett år. Tjänsteman, som åsidosatt sin sekretessplikt enligt lagen, drabbas av samma ansvar i den mån strängare straff enligt 20 kap. brottsbalken inte kommer i fråga. En förutsättning är dock att kriterierna i 8 § är uppfyllda.

Enligt andra stycket kan böter ådömas den som underlåter att lämna de upplysningar och handlingar som infordrats av myndighet, som utövar tillsyn över att lagens bestämmelser iakttas.

9 §

Enligt 11 § förvaltningslagen (1971: 290) får talan mot sådant beslut, som kan överklagas genom besvär, föras av den som beslutet angår, om det gått honom emot. Den närmare bestämningen av de besvärsberättigades krets ankommer på rättstillämpningen. I den mån man lagstiftningsvägen önskar närmare precisera kretsen får det ske i specialförfattning på det särskilda förvaltningsområdet.

Utredningen har funnit att klagomål genom besvär bör kunna anföras av företrädare för konsumenterna. En motsvarande möjlighet har enligt marknadsföringslagen givits sammanslutningar av konsumenter eller löntagare i fråga om förbud mot otillbörlig marknadsföringsåtgärd, då KO beslutat att inte göra ansökan om sådant förbud hos marknadsdomstolen. Vidare har enligt livsmedelslagen särskild besvärsrätt givits de fackliga huvudorganisationerna vad gäller beslut som statens livsmedelsverk meddelat med stöd av livsmedelslagen. Enligt förslaget till lag om hälso- och miljöfarliga varor gäller att de fackliga huvudorganisationerna får föra talan mot beslut enligt lagen i den mån det är tillåtet enligt bestämmelser som meddelas av Konungen. VU anser att de fackliga huvudorganisationerna bör tillerkännas motsvarande utvidgade besvärsrätt för att tillvarata konsumenternas intressen enligt varudeklarationslagen i de fall, då central förvaltningsmyndighet meddelat föreskrifter i anslutning till en obligatorisk deklaration.

11 Resursbehov i anslutning till det nya deklarationssystemet

Som tidigare framhållits är det avsett att det skall ankomma på konsumentverket i första hand att tillämpa det nya deklarationssystemet. De nya uppgifterna kan antas ställa vissa ökade krav på konsumentverkets resurser. Utredningen finner därför motiverat att här något belysa det ökade resursbehovet hos verket. I vad mån lagstiftningen kan komma att ställa krav på ökade resurser även hos andra myndigheter än konsumentverket är det inte möjligt att f. n. överblicka.

11.1 *Nuvarande förhållanden*

Av konsumentverkets instruktion[1] framgår att det åligger verket att övervaka marknadens utbud och utföra eller låta utföra undersökningar av olika varor och tjänster med särskild inriktning på deras säkerhet och funktion samt utarbeta normer och provningsmetoder för deras bedömning och att främja användningen av varudeklarationer. Dessa uppgifter utförs främst av utredningsavdelningarna i samarbete med den tekniska enheten. Planeringssekretariatet har en samordnande funktion. En handläggare i sekretariatet svarar för bl. a. uppgifter i samband med varudeklarationer. Inom den administrativa enheten, som har en ekonomi- och en personalsektion (jämte en jurist), utförs vissa marknadsförings- och kontrollfunktioner i samband med varudeklarationer. Inom ekonomisektionen finns sålunda två handläggare och två biträden med sådana uppgifter. En tjänsteman skall marknadsföra varudeklarationsnormerna. Detta innebär att presumtiva tillståndshavare skall identifieras och kontaktas angående villkoren för att använda varudeklarationssystemet. Vidare skall en tjänsteman tillse att kontroll genomförs i fråga om överensstämmelsen mellan varudeklaration och respektive vara. Dessutom skall kontrolleras att varudeklarationsetiketterna är riktigt utformade. I uppgifterna ingår också att övervaka att varudeklarationerna inte används på otillbörligt sätt i företagens marknadsföring. Ett biträde skall handha registret över tillståndshavare och kontrollregistret beträffande varudeklarationer och hålla kontakt med tillståndshavare i tillståndsärenden. Ett biträde skall granska korrektur till varudeklarationsetiketter samt utföra sedvanliga biträdesgöromål.

Det bör också nämnas att enligt verkets instruktion ersättning för utförda uppdrag samt avgifter i samband med varudeklaration utgår enligt taxa, som verket fastställer.

11.2 *Utredningen*

Konsumentverket har redan genom befintliga resurser helt andra förutsättningar än VDN att ta fram varudeklarationsnormer.

[1] SFS 1972: 739.

Projektarbetet kan bedrivas effektivare. Informationsmöjligheterna är större än på VDN:s tid. Det är förutsatt att personalen på de olika enheterna skall vara beredd att medverka när det gäller information och råd till företag som är tillståndshavare och att i övrigt medverka i deklarationsarbetet.

En personalökning kan motiveras främst av behovet att lämna viss service (rådgivning) åt de företag som önskar deklarera enligt det frivilliga systemet eller är skyldiga att deklarera när lagen tillämpas. Insatser från verkets sida för kontroll av varudeklarationer kan också motivera personalförstärkning. Även om kontrolluttag — liksom hittills — ombesörjs av särskilda kontrollorgan kommer vissa administrativa uppgifter i samband med kontroll att falla på verket. Arbetsbördan beror inte bara på i hur hög grad skyldighet föreligger att deklarera utan också på den kontrollfrekvens som anses önskvärd. Kontrolluppgifterna ökar av naturliga skäl i anslutning till det obligatoriska systemet.

För att tillgodose de ökade kraven i fråga om service och kontroll finner utredningen lämpligt att verket tillförs ytterligare tre handläggare och två kvalificerade biträden. Lönekostnaderna härför kan i 1973 års löner uppskattas till ca 313 000 kr. Inklusive nödvändiga följdkostnader blir medelsbehovet ca 339 000 kr. Utredningens förslag förutsätter också ökade resurser för information och för anlitande av särskild beteendevetenskaplig expertis. Det bör ankomma på verket att hemställa om medel härför i samband med sedvanlig anslagsframställning. Med hänsyn till att det nya systemet torde kunna träda i kraft först den *1 juli 1974* föreslås här skisserade resursförstärkning gälla från och med budgetåret 1974/75.

Under förutsättning att avgifter i fortsättningen inte skall tas ut av tillståndshavare (jfr 6.5.3) måste konsumentverket även kompenseras för bortfall av motsvarande inkomster, för innevarande budgetår beräknade till ca 460 000 kr.

Bilaga 1 Översikt över gällande VDN-normer vid årsskiftet 1972/1973

LIVSMEDEL

Soppor
Barnmat
Grönsakskonserver
Svampkonserver
Marmelad, mos och sylt

Saft
Dessert- och såspulver
Välling, tillägg och modersmjölksersättning
Fiskbullskonserver
Fiskfiléer — djupfrysta

Kakpulver
Kryddor
Potatis- och rotmospulver
Majonnäs m. m.
Räkor — djupfrysta

Mandelmassa och marsipanmassa
Fiskbullar, fiskfärs, portionsbitar av fiskfilé — djupfrysta
Bär — djupfrysta
Grönsaker — djupfrysta
Mesvaror

Vetemjöl
Must, juice, nektar
Kaffe
Havregryn
Flingor

Buljongpreparat
Kakaoprodukter
Sallader, pickles m. m.
Kaffepulver (instant coffee)
Blockchoklad
Glass
Glasspulver och glassmassa
Fjäderfä — djupfrysta eller kylda
Lutfisk
Tepulver (instant tea)

Räkor, musslor
Sillinläggningar
Kaviar
Inkokt fisk
Knäckebröd

Köttkonserver, djupfrysta köttvaror och djupfrysta färdiglagade matvaror
Honung
Ättika
Ansjovis
Salt sill
Vegetabiliska stuvningar

DJURFÖDA

Hundfoder
Kattfoder

HEMINREDNING

VDN Råd för skötsel av textilier
Textilier (med hänsyn till antändlighet)
Madrasser av skumgummi och skumplast
Bord
Stolar

Karmstolar
Hyllor för böcker, tidskrifter o. d.
Fåtöljer, sittsoffor

Förvaringsmöbler
Sängar för småbarn
Speglar
Glödlampsarmatur för bostadsrum
Mattor
Tvättmärkning — mattor
Plastbelagd väv, plastbelagt papper, vaxduk, plastfolier

Metervaror (väv, jersey)
Filtar
Frottévaror
Väv för markiser m. m.
Kuddar, täcken, sovsäckar

Flaggor
Bilklädselöverdrag

KLÄDER

VDN Råd för skötsel av textilier
Textilier (med hänsyn till antändlighet)
Herr- och barnstrumpor
Damstrumpor
Strumpbyxor

Metervaror (väv, jersey)
Frottévaror
Tyglaminat, metervaror och plagg
Garn
Trikåplagg (ej jersey)

Konfektion (väv, jersey)
Arbetskläder
Sportplagg
BH och korsettartiklar
Plagg av skumlaminat

HUSGERÅD OCH HEMAPPARATER

Bordsbestick av rostfritt stål
Keramiskt hushållsgods
Borstar
Termometrar
Hushållsknivar och stekspadar

Elektriska kaminer
Köksfläktar
Strykjärn
Personvågar
Hushållsvågar

Fotogen- och oljekaminer samt fotogen-element
Bandspelare
Hushållsdammsugare
Kylskåp och kyl-svalskåp
Stillbildsprojektorer
Termoskärl

SPORT- OCH FRITIDSARTIKLAR M. M.

Kuddar, täcken, sovsäckar
Uppblåsbara kuddar och madrasser
Flytredskap — räddningsvästar
Flytredskap — seglarvästar
Resväskor

Tält
Portföljer, bags, shoppingväskor m. m.
Hobbyborrmaskiner

ÖVRIGA NORMER

VDN Råd för tvätt
VDN Råd för blötning
Motorsågar
Leksaker: dockor och djur
Leksaker: uppblåsbara
Toalettvadd

TJÄNSTER

Resor
VDN Råd till en färg-TV-köpare

Bilaga 2 Lov av 24. mai 1968 om merking av forbruksvarer

§ 1

Formål

Formålet med denne lov er å legge forholdene best mulig til rette for forbrukerne ved deres bedömmelse og valg av forbruksvarer.

§ 2

Lovens rekkevidde

Denne lov omfatter forbruksvarer som omsettes eller er beregnet på å omsettes til vanlige forbrukere. I tvilstilfelle avgjör vedkommende departement om en vare skal regnes som forbruksvare etter bestemmelsene i denne lov.

§ 3

Merking

For enkelte vareslag, grupper eller typer av forbruksvarer kan Kongen gi forskrifter om at varen eller dens emballasje skal forsynes med en merking som gir opplysninger om:

a) navn og adresse på den som har produsert, importert og/eller pakket varen, og/eller navn og adresse på den for hvis regning dette er gjort,

b) varens sammensetning, vekt, mål, volum, störrelse, antall eller lignende opplysninger,

c) andre egenskaper som ikke uten videre fremgår av varen selv, men som har betydning for forbrukernes vurdering av varens kvalitet og bruksegenskaper.

Dersom det ikke er praktisk mulig eller formålstjenlig å merke varen selv eller dens emballasje, kan bestemmes at varen skal merkes på annen hensiktsmessig måte.

§ 4

Forbud

Det er forbudt å framby til salg varer som ikke er merket i samsvar med forskrifter gitt med hjemmel i loven eller der merkingen inneholder uriktige opplysninger om varen.

Ved merking av vare eller til bruk ved merking av vare som omfattes av forskrifter som nevnt i § 3, må det ikke gis uriktige opplysninger. Er det ved merking etter disse forskrifter gitt uriktige opplysninger, må varen ikke frambys til salg.

§ 5

Kontroll

Kongen bestemmer hvem som skal före kontroll med at bestemmelsene i denne lov og de bestemmelser som blir gitt med hjemmel i loven, blir overholdt.

De myndigheter som tillegges kontrollen, skal ha adgang til ethvert sted hvor det produseres, lagres, transporteres eller omsettes varer som er merkingspliktig etter forskrifter gitt i medhold av § 3. De har rett til å utta pröver til undersökelse og kan kreve de opplysninger som er nödven-

dig för gjennomföring av kontrollen. Vedkommende departement kan fastsette instruks for kontrollvirksomheten og for den praktiske gjennomföring.

Den som i medhold av stilling eller verv etter loven får kjennskap til drifts- eller forretningshemmelighet eller noe annet som ikke er alminnelig kjent, skal med de begrensninger som följer av hans gjöremål etter loven, bevare taushet om det han har fått vite. Ingen må i næringsvirksomhet gjöre bruk av det han har fått vite.

§ 6

Rådgivende utvalg

Kongen oppnevner et utvalg med representanter for forbrukerne, næringslivet, forskningen og det offentlige. Utvalget skal være rådgivende overfor vedkommende departement i spörsmål som angår gjennomföringen av denne lov.

Kongen gir nærmere forskrifter for utvalgets virksomhet.

§ 7

Straff

Forsettlig eller aktlös overtredelse av bestemmelsene i denne lov eller i forskrifter gitt med hjemmel i loven straffes med böter.

§ 8

Ikrafttreden

Denne lov trer i kraft straks.

Bilaga 3 Lov om ændring af lov om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse

(Ændringer med henblik på Danmarks tilslutning til De europæiske Fællesskaber).

§ 1.

I lov om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse, jfr. lovbekendtgørelse nr. 145 af 1. maj 1959, som ændret ved lov nr. 213 af 4. juni 1965 og lov nr. 89 af 29. marts 1972, foretages følgende ændringer:

1. *§ 16* affattes således:

„§ 16. Handelsministeren kan efter forhandling med hovedorganisationerne for dansk erhvervsliv og forbrugerorganisationerne fastsætte bestemmelser om, at bestemte varer i detailsalg (salg til forbruger) kun må sælges eller udbydes til salg i foreskrevne enheder i henseende til tal, mål eller vægt eller med en på varen eller dens indpakning anbragt angivelse af tal, mål eller vægt, ligesom også fastsætte, at bestemte varer i detailsalg (salg til forbruger) kun må sælges eller udbydes til salg med angivelse af, om varen er dansk eller udenlandsk, eller af dens frembringelses- eller oprindelsessted. Handelsministeren kan nærmere fastsætte, på hvilken måde de pågældende angivelser skal anbringes, samt hvad der i hvert enkelt tilfælde skal forstås ved varens frembringelses- eller oprindelsessted.

Stk. 2. Handelsministeren kan efter forhandling med hovedorganisationerne for dansk erhvervsliv og forbrugerorganisationerne fastsætte bestemmelser om:

1) at bestemte varebetegnelser eller symboler er forbeholdt varer, der opfylder visse nærmere angivne betingelser, og

2) at bestemte varer kun må sælges eller udbydes til salg, såfremt varerne eller deres indpakning på nærmere af ministeren foreskreven måde er forsynet med oplysning om varernes indhold og sammensætning, holdbarhed, behandlingsmåde og egenskaber i øvrigt.

Stk. 3. I forskrifter, der udstedes i medfør af stk. 1 og 2, kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne."

2. I *§ 17, stk. 1, 1. pkt.*, ændres „§§ 3, 4, 13 o. 16" til: „§§ 3, 4 o. 13 og af forskrifter, der udstedes i medfør af § 16."

3. *§ 17, stk. 3,* affattes således:

„*Stk. 3.* Er overtrædelsen begået af et aktieselskab, andelsselskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar."

§ 2.

Loven træder i kraft den 1. januar 1973.

Bilaga 4 OECD-rapport om märkning av konsumentvaror

Inom OECD:s kommitté för konsumentpolitik har utarbetats en rapport om märkning av konsumentvaror — utom livsmedel och läkemedel — med speciell hänsyn till textilier[1]. I bilagor beskrivs och analyseras nuvarande situation i medlemsländerna och i de europeiska gemenskaperna med avseende på obligatorisk och frivillig märkning. Vidare behandlas märkning av textilier med hänsyn till säkerhet och hälsa, fiberinnehåll, skötsel samt beklädnadsstorlek.

I det följande redovisar utredningen vissa uppgifter ur OECD-materialet. Detta grundas på information från Österrike, Belgien, Kanada, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland, Italien, Japan, Nederländerna, Norge, Portugal, Spanien, Sverige, Schweiz, Storbritannien och Förenta staterna samt från de europeiska gemenskapernas kommission.

4.1 *Obligatorisk märkning*

4.1.1 Skäl för obligatorisk märkning

Begreppet obligatorisk märkning täcker alla fall där ett legalt krav föreligger att specificerad information skall följa varan. Enligt OECD-kommittén kan lagstiftning påverka märkning på vissa andra sätt utan att den fördenskull faller inom kategorin obligatorisk. Som exempel nämns krav på att lämna information av ett visst slag i föreskriven form eller förbud mot oriktig eller vilseledande märkning.

Samtliga uppgiftslämnande länder har någon form av regler för obligatorisk märkning avseende vissa produkter eller produktkategorier.

Medlemsländerna nämnde tre huvudskäl för legala märkningskrav med straff- eller civilrättsliga sanktioner:

1) Att skydda konsumentens hälsa eller säkerhet.

2) Att tillförsäkra noggrann kvalitetsmärkning på färdigförpackade varor.

3) Att skydda konsumenten gentemot vilseledande påståenden eller beskrivningar av varor för försäljning.

Av dessa tre skäl är kravet på säkerhetsmärkning viktigast.

Flera länder framhöll att på senare år hade förändringar inträffat avseende konsumentpolitiken. För inte länge sedan var lagar mot illojal konkurrens praktiskt taget de enda åtgärderna för att skydda konsumenten. De var emellertid specifikt ägnade att först och främst skydda näringsidkarna och endast marginellt konsumenterna från skadliga affärsmetoder. Särskilt på märkningsområdet innebär obligatoriska regler

[1] *OECD, Committee on consumer policy,* Report on the labelling of consumer goods other than food and drugs with special reference to textiles (jämte bilagor till rapporten), Paris 1972.

för alla eller några produktkategorier en konsumentpolitisk nyorientering. Politiken syftar till att dels utbilda och informera konsumenten så att han lätt kan jämföra produkter, dels skydda konsumenten till hälsa och säkerhet mot osäkra produkter.

4.1.2 Olika former av obligatorisk märkning

Den information som lämnas genom obligatorisk märkning varierar beroende på produktslag men förekommer i två klart avgränsade former. Den består av

1) säkerhetsinformation, instruktioner eller varningar vad gäller skötsel av varan,

2) fakta som tillverkarens, förpackarens eller distributörens namn och adress, varans ursprung, innehåll, sammansättning, kvantitet, vikt, volym och pris.

När det gäller konsumentsäkerhet har alla medlemsländer något slag av krav på märkning. I de flesta länderna hålls säkerhetsmärkningen åtskild från annan märkning. Etiketterna är permanent fästade vid produkten.

Beträffande *hälsa och säkerhet* omfattar produkter med obligatorisk märkning ett stort område av farliga varor i dagligt bruk — giftiga, brandfarliga, explosiva eller frätande — särskilt blekmedel, lim, tvätt- och rengöringsmedel, insektsgift, gifter, fyrverkeripjäser, olja och andra eldfarliga bränslen. En annan viktig produktkategori med obligatorisk säkerhetsmärkning utgör elektriska hushålls- och gasapparater jämte komponenter som måste uppfylla vissa säkerhetsstandard. Andra betydelsefulla kategorier är motorfordon, eldfarliga textilier, leksaker och kosmetika. Säkerhetsreglernas produkttäckning skiljer sig inte nämnvärt från ett land till ett annat. Ett undantag är behandlingen av cigarretter som en farlig produkt. Sådana måste deklareras i vissa medlemsländer.

Den vanligaste metoden att överföra säkerhetsinformation om farliga produkter är medelst symboler, tecken eller stora röda bokstäver såväl på produkten själv som på dess förpackning. Många länder har uttryckt behov av ett standardiserat symbolsystem för olika riskgrader, särskilt för att göra märkningen lätt förståelig för människor i alla åldrar och med varierande utbildning. De i Kanada nyligen antagna "Hazardous Products (Hazardous Substances) Regulations" synes vara ett gott exempel på innehållsrika bestämmelser för att märka farliga produkter. Reglerna kräver att man använder ett enhetligt symbolsystem för att visa typen och graden av farlighet, varningar och rekommendationer om "första hjälpen" med skrift på engelska och franska. De nya symbolerna representerar fyra farlighetsgrader. En dödskalle och korslagda ben anger en giftig produkt; en stiliserad eldslåga en eldfarlig produkt; en exploderande kanonkula en explosiv produkt och en skeletthand instucken i en behållare med vätska en frätande produkt. Var och en av dessa symboler har placerats inom en ram som utvisar riskgraden; en åttahörning anger fara: en fyrsidig liksidig figur betyder varning och en triangel betyder försiktighet. Andra länder har också detaljerade krav på märkning för farliga eller riskabla produkter.

Beträffande *innehållsmärkning* uttryckt i *vikt och mått* täcker lagarna i allmänhet alla färdigförpackade produkter. Samtliga medlemsländer utom Danmark, Frankrike, Nederländerna, Norge och Sverige hade, när undersökningen genomfördes, lagar om mått och vikt täckande de flesta slag av färdigförpackade varor. I Danmark kan monopoltillsynet föreskriva att på färdigförpackade varor skall visas den kvantitet som förpackningen innehåller. Sådana regler har dock hittills föreskrivits bara för ett begränsat antal produkter.

Mått- och viktbestämmelser gäller särskilt beträffande livsmedel, vilka inte omfattas av OECD-rapporten, men tillämpas också särskilt beträffande färdigförpackade toalett- och parfymartiklar, målarfärg, tvättmedel, fernissor och bränslen.

Den information som skall anges på etiketten eller omslaget varierar från produkt

till produkt men avser vanligen namn och affärslokal för tillverkare eller distributör, nettovikt, volym eller kapacitet beträffande innehållet vid tiden för försäljningen eller — beträffande vissa produkter — antalet. De mest allmänna och innehållsrika lagarna på området mått och vikt synes finnas i Kanada och i Förenta staterna. I det senare landet kan "Fair Packaging and Labelling Act" tillämpas på vilken som helst artikel, produkt eller vara som på brukligt sätt produceras eller distribueras för försäljning[2]. I Kanada föreskriver "Consumer Packaging and Labelling Act" att alla färdigförpackade produkter måste

— åsättas märkning angående nettovikt, mått eller antal;

— identifiera varan enligt dess brukliga eller generiska namn eller enligt dess funktioner;

— ange tillverkarens, förpackarens eller distributörens namn och affärslokal så att konsumenterna kan veta vart de skall sända klagomål eller kommentarer om de så skulle önska.

Dessutom kan regler utfärdas enligt denna lag om form och sätt på vilket varor skall märkas i syfte att ange materialinnehåll, sammansättning, kvalitet, slag, geografiskt ursprung, storlek eller tillverkningssätt, produktion eller prestation.

De lagar i medlemsländerna som kräver att produkternas *sammansättning* skall anges är dels de s. k. trade descriptions laws, dels speciella lagar beträffande särskilda produktkategorier. Alla 17 medlemsländerna kräver sammansättningsmärkning för vissa produktslag, vanligen inhemska gifter (särskilt insektsmedel och bekämpningsmedel), textilprodukter, guld, silver och platina, pälsvaror, fotbeklädnad och möbler. Typen av information varierar med produkten. Man upplyser beträffande gifter om de aktiva ingredienserna, fiberinnehållet anges i textilier, för pälsvaror anges namnet på ifrågavarande djur.

Angående *prismärkning* på produkterna kräver sex medlemsländer, nämligen Österrike, Belgien, Finland, Frankrike, Tyskland och Portugal att de viktigaste produkterna i detaljhandeln skall märkas i någon form. Enligt danska bestämmelser har myndigheterna möjlighet att föreskriva prismärkning.

Beträffande *ursprungsmärkning för importerade varor* synes enligt OECD-materialet fem medlemsländer — nämligen Kanada, Finland, Norge, Storbritannien och Förenta staterna — kräva att vissa importerade konsumentvaror skall märkas på ett läsligt och iögonenfallande sätt med ursprungslandets namn på importlandets språk. De flesta konsumentvaror för vilka det är lämpligt att kräva en ursprungsmärkning täcks av dessa regler. Häri ingår kläder, metallvaror, modevaror och sportartiklar. För sådana produkter krävs antingen märkning vid import eller vid försäljning i grossist- eller detaljistledet. Ursprungsmärkning förefaller dock minska i betydelse, särskilt i EFTA-länderna. I Storbritannien utlöpte alla föreskrifter om ursprungsmärkning den 30 november 1971. Det har meddelats att vissa, som avser matvaror, skall ersättas. Överväganden pågår beträffande andra[3].

4.1.3 Fördelar och nackdelar med obligatorisk märkning

Följande *fördelar* nämns i OECD-rapporten. Obligatorisk märkning kan garantera att konsumenten får klara, precisa och enhetliga upplysningar om alla produkter som omfattas av skyldigheten, vare sig de tillverkas inom landet eller importeras. Vidare kan ett effektivt kontrollsystem upprätthållas så att märkningskraven tillämpas enhetligt. Ett obligatoriskt system underlättar straffrättsliga sanktioner gentemot den tillverkare eller säljare som inte följer märkningskraven. Vid ett frivilligt system kan i

[2] Lagen omfattar inte kött, fjäderfä, gifter, läkemedel, alkoholdrycker eller liknande som regleras i speciella lagar.

[3] En ny brittisk "Trade Descriptions Act" antogs år 1972. Enligt lagen skall vissa namn och märken på importerade varor åtföljas av ursprungsangivelse.

bästa fall endast civilrättsliga åtgärder tänkas.

Å andra sidan kan följande *nackdelar* tänkas inträffa. Obligatoriska regler kan förhindra nyttig teknisk utveckling och kan innebära ytterligare kostnader (vilka i viss utsträckning slutligen faller på konsumenten) dels för tillverkare och detaljhandlare när de skall följa bestämmelserna, dels för myndigheterna när de försöker få bestämmelserna efterlevda.

Det kan i princip uppstå effekter på internationell handel med nackdelar för konsumenterna. Märkningskravet kan förekomma på ett sätt som är oförenligt med vad som tillämpas på andra marknader. Kravet kan innebära olika tekniska bestämmelser eller terminologi, att märkningen skall vara på importlandets språk, att ytterligare information skall ges på grund av att landets konsumenter använder material eller tillbehör som inte är tillgängliga eller används på annat sätt på andra ställen. Sådana krav kan avskräcka utländska leverantörer från att konkurrera på marknaden i fråga och i vissa fall påverka deras kostnader och priser mer än vad som gäller för inhemska producenter. Under sådana omständigheter kan det tänkas att konsumenten får mindre nytta av konkurrensen mellan den importerade och den inhemska produkten.

Den sistnämnda nackdelen kan undanröjas eller reduceras genom att man internationellt harmoniserar krav och antar standardiserade symboler som istället för ord överför information eller råd. Fördelarna med sådan harmonisering som har ägt rum i åtskilliga år — särskilt inom de europeiska gemenskaperna — kommer att märkas så länge harmoniseringen har som utgångspunkt vad som är bäst för konsumenterna och undviker att gå in för "den minsta gemensamma nämnaren".

Enligt rapporten bör följande frågor också övervägas om obligatorisk märkning skall introduceras i ett visst fall.

En fråga är om konsumenterna i allmänhet kan förväntas använda och rätt tolka informationen. I detta sammanhang kan påpekas att det slags information som förekommer vid obligatorium i allmänhet kan förstås lätt. Särskilt när det gäller mer komplex information kan det dock tänkas att konsumenten inte kan uppfatta dess innebörd utan lämplig utbildning.

En annan fråga är om obligatorisk märkning är lämplig för produktkategorin i fråga. Obligatorisk märkning avser visserligen normalt basinformation, som är enkel att ta fram och verifiera. Det finns dock vissa fall gällande mer komplex information (särskilt information beträffande prestation, t. ex. textiliers härdighet gentemot regn eller vid viss vård) när det är svårt dels att formulera regler som ger korrekta fakta i varje enskilt fall, dels att ta fram adekvata testmetoder för att verifiera fakta.

4.1.4 Internationella handelseffekter

Av OECD:s enkät framgår att medlemsländerna i allmänhet inte anser att obligatorisk märkning skapar speciella problem för deras import. Reglerna tillämpas inom medlemsländerna på varor som produceras och säljs på hemmamarknaden samt på importerade produkter men gäller inte exporten. Emellertid har vissa medlemsländer ansett att märkning i vissa fall kan skapa s. k. tekniska handelshinder (non-tariff obstacles to international trade).

Först och främst uppges medlemsländernas olika regler med hänsyn till en viss produkt kunna ge upphov till högre produktionskostnader för exportören genom att tvinga honom att använda olika märkning för olika länder eller att ha särskilda tillägg till sin märkning, exempelvis angående vikt eller volym i en särskild måttenhet. Dessutom måste sådana angivelser ofta förekomma på importlandets språk och i bokstäver med speciella dimensioner.

För det andra kan obligatorisk märkning öka tillverkningskostnaderna genom att tvinga tillverkaren att lämna detaljerad information. Därigenom kan varupriset öka och i sin tur minska tillverkarens konkurrenskraft på en utländsk marknad, där obligatorisk märkning för den särskilda pro-

dukten inte föreskrivs.

För det tredje kan obligatorisk märkning användas som en åtgärd för att dölja protektionistiska intentioner hos ett särskilt land.

Dessa och andra svårigheter uppges kunna skapa allvarliga internationella handelshinder och begränsa konsumentens val.

Vidare kan skillnader i regler beträffande säkerhetsmärkning också skapa vissa problem för varor som förekommer i internationell handel, t. ex. elektriska produkter och gasapparater. För att komma till rätta med sådana svårigheter beträffande elektriska artiklar samarbetar länder som är medlemmar i The International Commission on Rules for the Approval of Electrical Equipment. Man söker få fram regler som gör det möjligt för tillverkare att erhålla säkerhetsmärke i ett annat land, i synnerhet för att undvika ytterligare testning och för att underlätta handeln. Danmark, Finland, Norge och Sverige samarbetar i detta avseende.

4.1.5 Uppnådda resultat

Det är svårt att värdera de resultat som uppnåtts i medlemsländerna. Det finns inga kriterier enligt vilka nyttan eller effektiviteten beträffande obligatorisk märkning kan mätas. Det är särskilt svårt att bestämma om märkningen har betydelsefullt bidragit till konsumentens förmåga att välja rätt mellan tillgängliga produkter och att skydda sin hälsa. Vidare har åtskilliga länder helt nyligen antagit lagstiftning på detta område. Det kan dock enligt OECD antas att lagstiftningens syften i många fall har uppnåtts. Emellertid anser vissa medlemsländer att det finns utrymme för ytterligare verksamhet. Särskilt gäller det möjligheten att dels utvidga obligatorisk märkning att täcka fler produkter, dels standardisera den erforderliga informationen.

4.1.6 Planerade nya åtgärder

Åtskilliga länder undersöker enligt OECD möjligheten att föreskriva och/eller att harmonisera obligatorisk märkning för vissa produkter. *Österrike* överväger att utvidga obligatorisk märkning till andra produkter för vilka säkerhets- eller hälsofrågor är aktuella, t. ex. elektriska hushållstillbehör. I *Belgien* behandlar enligt OECD en speciell senatskommission en proposition angående affärsmetoder. Propositionen innehåller regler om märkning med avseende på kvantitet, beteckning och sammansättning av produkter. I *Italien* har parlamentet förelagts en proposition om obligatorisk märkning av textilvaror, särskilt beträffande fiberinnehåll. *Japan* överväger att utsträcka obligatorisk märkning till andra produkter enligt lagen om "Labelling of the Quality of Home Appliances". Enligt en lag mot "Unjustifiable Premiums and Misleading Representation" övervägs obligatorisk märkning av vissa produkter. I *Nederländerna* konsulterar regeringen konsumentorganisationerna i fråga om vilka artiklar som kräver obligatorisk märkning från konsumentsynpunkt. I *Norge* diskuteras ändringar i regler om märkning av skor. *Schweiz* planerar att introducera speciell varningsmärkning för giftiga produkter. I *Förenta staterna* krävs i ett antal motioner till kongressen nya regler om märkning eller att existerande märkningslagar utvidgas. Dessutom har Federal Trade Commission utfärdat en bestämmelse som innebär att tillverkare av glödlampor på lämpligt ställe skall ange ljusstyrka i lumen samt glödlampornas genomsnittliga livstid i timmar. Regeln trädde i kraft i januari 1971.

På det internationella fältet har åtskilliga nya initiativ tagits på märkningsområdet. Benelux' ministerråd har nyligen rekommenderat harmonisering av märkningen för vissa färdigförpackade produkter. I de nordiska länderna övervägs enhetlig märkning för mycket giftiga och brännbara produkter. Slutligen har i de europeiska gemenskaperna förberetts ett antal märkningsregler för textilier, mätinstrument, ädelmetaller, febertermometrar och hushållsprodukter.

4.1.7 Sammanfattning och slutsatser

Medlemsländernas synpunkter på obligatorium kan sammanfattas enligt följande.

Medan några länder understryker vikten av att så mycket som möjligt använda *säkerhetsmärkning* beträffande potentiellt farliga produkter anser andra det klokare att begränsa märkningen till ett mindre antal särskilt farliga varor. Skälet är att alltför vanligt använda varningar tenderar att inte uppmärksammas. Vidare leder det till att konsumenten felaktigt antar att alla varor som inte märks inte kräver några som helst försiktighetsmått. Det sägs vara praktiskt och fördelaktigt att koncentrera sig på att modifiera eller förbjuda varor som medför allvarliga faror och att betrakta säkerhetsmärkning som endast en "andra försvarslinje".

Vissa länder anser att *innehålls- och sammansättningsmärkning* inte har någon större betydelse för konsumenternas val.

Obligatorisk prismärkning har vissa särdrag på grund av att det dels är detaljhandlaren som svarar härför snarare än producenten, dels att priset kan märkas antingen på varorna själva eller på en separat etikett.

De flesta länderna anser att det är väsentligt att ange försäljningspriset för att ge konsumenterna möjlighet att jämföra. Vissa länder överväger också att införa obligatoriskt krav på att försäljningspriset per volymenhet skall anges för vissa färdigförpackade produkter.

Ett land kan emellertid i princip anse att det är olämpligt att kräva obligatorisk prismärkning, dels om sådan märkning används frivilligt i stor utsträckning i sektorer där märkningen är av störst värde, dels om det anser att konsumenterna inte känner sig motiverade att köpa en vara utan att först fråga om dess faktiska pris. Man säger sig också befara att obligatorisk prismärkning medför svårigheter eller kostnader (beroende på faktorer som produktens beskaffenhet, distributionssätt etc.) som uppväger den direkta fördel som konsumenten kan få av märkningen.

Värdet av *ursprungsmärkning* som hjälp att underlätta konsumenternas val har på senare tid allvarligt ifrågasatts på grund av att märkningen ofta inte säkert indikerar produktens kvalitet eller egenskaper.

Medan några länder anser att skydd mot vilseledande uttalanden erhålls om vissa *fakta* lämnas obligatoriskt och på ett standardiserat sätt, kan andra finna att det är enklare och effektivare att ha en omfattande lag gentemot vilseledande beskrivningar.

Obligatoriska märkningskrav i medlemsländerna varierar med produkternas beskaffenhet, marknadssituationen i varje land och utvecklingen över en tidsperiod. OECD-kommittén föreslår att *varje medlemsregering granskar möjligheten att — närhelst konsumenternas intressen så kräver — fastställa eller utvidga obligatorisk märkning på områden avseende säkerhet och hälsa, vikt, volym, innehåll, pris.*

Vidare har kommittén noterat att det föreligger skillnader (tekniska eller språkliga) mellan existerande nationella krav hänförande sig t. ex. till fiberinnehållsmärkning, säkerhetsmärkning för farliga produkter och till kvantitetsmärkning. Kommittén har också kommit fram till att obligatorisk märkning sannolikt kommer att införas av fler och fler länder i konsumenternas intresse. Enligt kommittén kan skilda nationella krav åstadkomma internationella handelshinder och därmed minska den nytta som konsumenten har av internationell konkurrens. Kommittén menar att den bör diskutera åtgärder som medlemsländerna kan rekommenderas att företa för att åstadkomma harmonisering av märkningskrav. Enligt kommittén är det därvid väsentligt att anpassa sig till de system som mest effektivt svarar mot konsumenternas behov.

4.2 *Frivillig märkning*

4.2.1 Olika former av frivillig märkning

Enligt OECD-rapporten har intresset allt mer inriktats på märkning som frivilligt nyttjas av tillverkare. Det finns ett stort antal sådana system. I kommitténs rapport behandlas fyra slag. De är följande.

1. Systematiska system för informativ

märkning (dvs. varudeklaration), som handhas av speciella organ (av vilka de flesta delvis stöds av allmänna medel). Dessa märkningssystem är främst avsedda att förmedla information beträffande sammansättning och prestation hos produkter.

2. Andra frivilliga system handhas av olika organisationer (standardiseringsorganisationer, sammanslutningar av tillverkare, offentliga organ och i vissa fall konsumentföreträdare). Dessa system tar vanligen formen av ett *kvalitetsmärke*. De kan också omfatta en begränsad mängd produktuppgifter.

3. *Märkningskrav* utfärdas av standardiseringsorganisationer (vanligen i samband med mått) eller av regeringar (vanligen i samband med säkerhet).

4. *Andra märkningssystem* handhas av branschorganisationer eller enbart av tillverkargrupper.

Det är ofta svårt att hänföra ett särskilt nationellt system till endera av de två förstnämnda kategorierna. Skälet är att informationen kan vara av varierande beskaffenhet. OECD-kommitténs främsta riktlinjer när det gällt att placera system i endera kategorin har varit skillnaden mellan sammansättnings-/prestationsmärkning och kvalitetsmärkning. I praktiken kan de existerande systemen ofta omfatta båda märkningstyperna.

4.2.1.1 Varudeklaration

Följande sex medlemsländer synes ha de mest betydande systemen: Danmark, Finland, Tyskland, Norge, Nederländerna och Sverige. Ett system är i inledningsskedet i Frankrike. Schweiz har ett system för textilier och inrättar ett mer allmänt för närvarande. I Storbritannien fanns tidigare det s. k. Teltag-systemet, som det statsunderstödda konsumentrådet svarade för. Rådets verksamhet har emellertid lagts ned.

I Danmark, Finland, Norge, Nederländerna och Sverige[4] finns speciella institut eller kommittéer, som får visst statsunderstöd och som har upprättats enbart i syfte att främja varudeklaration. I dessa organ ingår huvudsakligen industri-, konsument- och statliga representanter inklusive företrädare för standardiseringsorgan. Statsbidrag täcker bara en del av budgeten hos dessa organ. Återstoden tas in genom dels avgifter till följd av användning av normen, dels frivilliga bidrag. Bortsett från livsmedel, läkemedel och textilier förefaller hushållstillbehör och -utrustning, heminredning, artiklar för utomhusbruk och för fritidssysselsättningar vara de produktkategorier som mest deklareras.

Metoderna för verksamheten i de sex länderna varierar från land till land och med produkten. Vissa gemensamma kriterier kan anges.

1. Organen fastställer sin deklaration för en hel kategori produkter antingen på eget initiativ eller på initiativ av intresserade parter.

2. Organen anger vilka uppgifter som skall ingå i deklarationen och cirkulerar dessa till konsument- och näringslivsorganisationer innan de slutligen justeras och registreras. Systemet skall svara mot konsumenternas intressen.

3. Deklarationen avser vanligen innehåll, sammansättning, användningsregler och prestationsdata och i vissa fall också vård- och säkerhetsuppgifter. Systemet skall ge utrymme för att lämna alla fakta, varningar eller instruktioner som är nödvändiga med hänsyn till den särskilda produkten i syfte att konsumenten skall kunna välja och nyttja föremålet på ett säkert och tillfredsställande sätt.

4. Deklarationen baseras vanligen på nationella standard. Av deklarationen skall framgå att den utförts i enlighet med systemet i fråga.

5. Inom systemet skall separata system finnas för var och en av de produktkategorier beträffande vilka konsumenten har ett verkligt behov av deklaration men andra åtgärder inte företas.

6. Lämpliga medel skall nyttjas för att

[4] Enligt uppgift finns numera ett särskilt organ också i Frankrike.

säkra vidsträckt frivillig användning av varudeklaration.

7. Tillverkare inbjuds att nyttja systemet. De som önskar göra detta måste normalt låta sina produkter kontrolleras på visst sätt. Om kontrollen är tillfredsställande får tillverkaren tillstånd att deklarera mot avgift. Denna kan gälla tillståndet eller provningen som deklarationsorganet utför eller beordrar. Ibland debiteras avgift eller royalty för varje använd etikett. I andra fall behöver de som använder systemet inte skaffa tillstånd eller betala för att deklarera. I Frankrike finns det ingen skyldighet för tillverkarna att underkasta sin produkt förkontroll av den organisation, som utfärdat tillståndet.

8. Slutligen krävs normalt att deklarationsorganet får periodiskt kontrollera tillverkarens produkt. Varje tillverkare vars produkter inte uppnår de erforderliga kraven förlorar sitt tillstånd att deklarera.

OECD-kommittén menar att man i någon mån måste ge avkall på de teoretiska idealen för att få till stånd ett deklarationssystem. Det är lönlöst att tillskapa ett sådant system om tillverkarna inte kan övertalas att acceptera det eller om konsumenterna i praktiken inte finner det förståeligt eller användbart. En tillverkare antar systemet eller inte beroende på hur han värderar fördelen av det. Tillverkaren tar hänsyn till direkta kostnader och avgifter samt övriga åtgärder (inspektion av det utfärdande organet, lagar om vilseledande framställning etc.). Han överväger om den information som lämnas och som konsumenterna uppfattar också rättvist reflekterar och tar hänsyn till de egenskaper som totalt sett skulle bidra till ett förnuftigt val. Vidare överväger tillverkaren om framställningen är mindre gynnsam beträffande hans produkt i jämförelse med konkurrenters produkter. Han frågar sig sannolikt om deklarationen är eller blir en avgörande faktor vid köparens val. I sin tur beror detta på sådana faktorer som i vilken omfattning köparen har börjat fråga efter deklaration och i vilken omfattning köparen finner den begriplig och nyttig. Av betydelse är också i vilken omfattning köparen kan finna deklarationer i affärerna. Om de förekommer i ringa grad väljer köparen utan hjälp härav och hans intresse för systemet kommer att försvinna.

Enligt OECD kan sådana system endast fungera om tillverkarna kan övertalas — av eget intresse eller genom konsumenternas efterfrågan — att acceptera dem samt om konsumenterna kan erkänna, förstå, värdera och efterfråga varudeklarationer. När dessa förutsättningar finns kanske det är nödvändigt att börja i blygsam skala. Vidare kanske någon form av kompromiss krävs beträffande omfattning och beskaffenhet hos deklarationen. En svår fråga är om man skall ta ut avgifter för att använda systemet. Förfar man så ökar man å ena sidan resurserna för administration, utveckling och främjande av systemet, å andra sidan äventyras tillverkarnas deltagande. Det står klart att vill man utveckla lämpliga system måste detta ske empiriskt med beaktande av dels konsumenternas och producenternas attityder, dels vilka områden och i vilken omfattning deklaration är nödvändig. Vidare måste undersökas vilka organisationer som är villiga och kan främja systemet, vilka resurser de har samt i vilken omfattning statlig uppmuntran och subvention kan äga rum.

4.2.1.2 Kvalitetsmärken

Antalet och omfattningen av andra frivilliga märkningssystem, t. ex. i form av s. k. *kvalitetsmärken,* varierar avsevärt från ett medlemsland till ett annat. De flesta av de 17 länderna synes ha något slags märken av denna typ. Huvudsyftet är att garantera en viss kvalitet utan att normalt informera om sammansättning, användning och prestation hos produkten som sker vid varudeklaration. I Förenta staterna och Kanada avser s. k. certification marks (intygsmärken) huvudsakligen säkerhetsstandard. Kvalitetsmärket har vanligen formen av en symbol som utges av en sammanslutning tillverkare inom en viss industri

i samråd med standardiseringsorgan. I vissa fall deltar konsumenter i arbetet på ett sådant märke.

Huvudsyftet med kvalitetsmärkning är att ange att varan i fråga uppfyller vissa kvalitetsstandard, som har fastställts av de organ som svarar för märkena. Medlemmar betalar normalt en avgift till organisationen för att nyttja märket. Tillverkaren har dock ansvaret för produktens kvalitet. Vissa organ har ett system av periodiska kontroller för att se till att varorna är av konstant kvalitet. Kontrollen varierar vanligen mycket från ett system till ett annat.

Produkter som normalt omfattas av kvalitetsmärken är varaktiga hushållsprodukter och textilier. Många andra produkter kan dock märkas.

I Tyskland utarbetas *R. A. L.-kvalitetsmärket* i samråd mellan producenter, handel och konsumenter. I de flesta andra länder är det sällsynt att konsumenterna får tillfälle delta i arbetet. I Tyskland ingriper staten inte i verksamheten. Det kvalitetsmärke som tillverkare ansöker om undersöks av R. A. L. (Ausschuß für Lieferbedingungen und Gütesicherung) med hänsyn till ekonomisk nytta. Vidare jämförs märket med andra kvalitetsmärken. Härefter anhåller organisationen om godkännande av ekonomiministern. Förening som ansökt om kvalitetsmärke får sedan fritt lämna tillstånd åt tillverkare att använda märket samt svarar för att detta sker i enlighet med de kvalitetsstandard som ställs upp.

I *Japan* finns t. ex. fyra system. Det största handhas av "The Japanese Industrial Standards Committee" (J.I.S.) Det används för 1 040 produkter av vilka 19 är textilvaror. *I Nederländerna* finns det flera sådana system, varav de viktigaste avser elektriska, gas- och hälsovårdstillbehör. Vidare finns också det s. k. I. V. H. A.-märket som handhas av Nederländernas husmorsförbund. Detta har utgivit omkring 700 märken för ett stort antal konsumentvaror. I *Portugal* märks frivilligt produktkategorier som konstfiber-, ylle- och bomullstextilier, hushållselektriska apparater, tvättmedel, klockor och gips. *I Schweiz* handhar "The Swiss Home Research Institute" — i vilket konsumentorganisationerna är representerade — ett kvalitetsmärke (I. S. R. F.) för hushållsprodukter. I *Storbritannien* finns åtskilliga märken (intygsmärken). "The British Electrical Approvals Board" har ett märke för elektriska apparater och "The British Standards Institutions" ett märke, det s. k. Kitemark, för vissa varor inklusive madrasser och kuddar.

Calitax-märket i Spanien omfattar förutom livsmedel och textilvaror särskilt hushållsapparater och järnvaror, tvättmedel, lädervaror och möbler.

I USA finns tre stora standardiseringsorgan som handhar intygsmärken. *Underwriters Laboratories* sysslar främst med att förhindra elektriska och eldsolyckor i hemmet. Standard utvecklas av industrin och av laboratoriets ingenjörer. Organisationen har en "Consumer Advisory Council" som emellertid inte deltar i den faktiska utformningen av standard. De främsta produktkategorierna är hushållstillbehör, elverktyg och uppvärmningsanordningar, luftkonditionering och belysningsutrustning. *The American Gas Association* svarar för ett "seal of approval" (godkännandebevis) för att skydda och göra det lätt för konsumenter som köper och använder alla slag av gastillbehör. Det tredje systemet, ett intygsprogram, förefaller vara det mest ambitiösa och sköts av *The American National Standards Institute* (A.N.S.I.). A.N.S.I. består av omkring 1 000 sammanslutningar och 160 branschföreningar och utger sitt eget A.N.S.I.-märke för tillverkare som följer dess etablerade standard. Märket baseras uteslutande på säkerhet, prestation, konstruktion eller andra specifikationer men omfattar inte annan informativ märkning.

4.2.1.3 Rekommendationer av standardiseringsorgan och av regeringar

Den tredje form som frivilliga märkningssystem kan ha i medlemsländerna gäller *rekommendationer av standardiseringsorgan* och av *regeringar*. Sådana system kan finnas

i de flesta medlemsländerna. De avser att bl. a. tillförsäkra minimisäkerhetsstandard och minimikvalitet. Exempel på produkter som ofta omfattas av sådana rekommendationer är motorfordon, störthjälmar, bilbälten, flytvästar och annan skyddsutrustning samt barn- och vuxenkläder. Standardrekommendationerna dras vanligen upp av kommittéer som representerar näringslivet, myndigheter och konsumenter och kan användas av vem som så önskar. Eftersom dessa standard inte är obligatoriska måste enligt OECD-rapporten deras nytta för konsumenter ifrågasättas. Tillverkare kan nämligen fritt bestämma om de vill följa några av specifikationerna men inte andra. Därigenom kan syftet med standardiseringen förfelas. Statliga säkerhetsrekommendationer utges ibland till ledning för tillverkare av produkter så att potentiella faror — dock inte tillräckligt allvarliga för att leda till lagstiftning — kan uppmärksammas av konsumenterna.

Beträffande system med märken eller symboler för att ange överensstämmelse med det utfärdande organets standard anser OECD-kommittén att även om de är av värde, konsumenten inte får klart för sig gällande minimistandard. Inte heller får konsumenten hjälp att värdera de relativa förtjänsterna hos produkter som på ett eller annat sätt överskrider gällande minimistandard.

4.2.1.4 Branschföreningars och näringsidkares system m. m.

Slutligen kan särskilda märkningssystem handhas av *branschorganisationer eller andra industrigrupper*. Sådana system tycks finnas i alla de 17 medlemsländer som svarade på OECD:s frågeformulär. Den märkning som konsumenterna möter faller huvudsakligen inom denna kategori. Textilprodukter och möbler är typiska produkter beträffande vilka branschföreningar kan rekommendera sådan märkning som ger ytterligare information utöver vad som krävs enligt lag eller i övrigt rekommenderas. Dylika system innebär inte på något sätt en kvalitetsgaranti. Märkningens form och innehåll kan även helt bestämmas av enskilda företag. När märkningen utformas kollektivt kan den sakna speciella uppgifter om varorna men i stället ha ett märke eller en symbol som anger att varan överensstämmer med viss standard beträffande kvalitet, dimensioner, sammansättning etc.

En märkning av detta slag kan, när den är som bäst, ge relevanta fakta klart och sanningsenligt och är då av värde för konsumenten. Emellertid uppfyller märkningen ofta inte de krav man från konsumenthåll kan ställa. Informationen kan vara vilseledande. Den kan resultera i köp som inte svarar mot konsumenternas behov ifall ett viktigt faktum utelämnas eller om informationen ges oprecist eller på ett ostandardiserat sätt.

4.2.2 Internationell handel och frivilliga märkningssystem

Liksom vid obligatorium åsätts frivillig märkning (däribland varudeklaration) normalt inte varor som exporteras. Skälet är dels att märkningen till utseendet skiljer sig mellan medlemsländerna, dels att exportlandets märke är av föga värde för en utländsk konsument. Vidare är det svårt för märkningsinstituten att kontrollera märkningen för produkter som säljs utomlands. Varor för export måste överensstämma med bestämmelser i importlandet eller kan åsättas frivillig märkning där.

I allmänhet ansåg medlemsländerna att frivillig märkning inte hade några skadliga effekter på internationell handel. Det finns emellertid ett potentiellt hinder för att utländska tillverkare skall anta en märkning som beslutats i ett annat land. Detta gäller för övrigt också obligatoriska märkningsregler. En utländsk tillverkare som önskar använda ett annat lands märkning kan behöva översätta ett dussin eller fler dokument endast för att få reda på vad märkning av en särskild produkt innebär. Om man endast tänker marknadsföra sin vara på *en* marknad, behöver detta inte vara nå-

got större hinder. Men vanligen säljs varor i flera länder samtidigt. Om man önskar märka i vart och ett av dessa flerdubblas besväret. Särskilt blir detta fallet om de olika nationella system enligt vilka tillverkaren skall märka inte är harmoniserade. Förutom att översätta dokumenten måste tillverkaren utföra ett stort antal olika test för att få klarhet beträffande produktens egenskaper. Om tillverkaren måste utföra t. ex. sju test för att märka sin produkt i ett land, kanske han behöver utföra 50 om han önskar märka i sju länder. Främst för att eliminera detta hinder upprättades på varudeklarationsområdet *International Labelling Centre*. Om medlemmarna anpassar sina system i enlighet med riktlinjer som utges av ILC, kan *en* deklaration (om än på ett annat språk) och *en* uppsättning test tillämpas i mer än ett land. För vissa produkter är detta redan möjligt. De flesta länder som handhar eller utvecklar varudeklaration eller liknande system av informativ typ är antingen medlemmar av ILC eller samarbetar med ILC. Nuvarande medlemmar är A.F.E.I. (Frankrike), Calitax (Spanien), Dansk Varudeklarations-Nævn (Danmark), Informatieve Etikettering Nederland (Nederländerna), S.I.H. (Schweiz), T.S.L. (Finland), Varudeklarationsnämnden VDN (Sverige) och Varefakta-Komiteen (Norge). Harmonisering av frivilliga system har även företagits av de nordiska länderna och av EEC.

Enligt OECD-rapporten har Förenta staterna anmärkt att även vissa frivilliga märkningssystem diskriminerar gentemot utländska tillverkare. USA har citerat ett fall avseende en amerikansk branschorganisation som vägrade bevilja ett godkännandebevis åt utländska tillverkare. Sådana fall torde emellertid vara sällsynta eftersom frivilliga märkningssystem i allmänhet är öppna på lika villkor för både utländska och inhemska tillverkare.

4.2.3 Uppnådda resultat

Det är svårt att allmänt utvärdera frivilliga märkningssystem på grund av att det finns olika typer och att systemen har olika omfattning i medlemsländerna.

De system som förekommer i länderna anses i allmänhet ha varit till nytta för konsumentupplysningen. Fler tillverkare borde dock använda dem och täckningen vara större. I åtskilliga länder märks ett inte obetydligt antal artiklar.

Beträffande system som handhas av tillverkare eller branschorganisationer förefaller informationens ostandardiserade beskaffenhet ha begränsat värde för konsumenten. De flesta systemen är nämligen inte specifikt utformade för att underlätta jämförelse mellan produkter, utan snarare för att främja försäljningen av en särskild tillverkares eller tillverkaregrupps produkter.

4.2.4 Förutsedda förändringar

Åtskilliga medlemsländer håller på att inrätta frivilliga märkningssystem. Frankrike har nämnts i det föregående. A.F.E.I. organiserar nu på kontraktsbas ett frivilligt system i samråd med företrädare för konsumenter, producenter och staten. Särskilda tekniska kommittéer skall utforma en enhetlig varudeklaration för varje produktkategori eller tjänstekategori och skall specificera test- och kontrollmetoder för att bestämma egenskaperna hos varje produkt. Tillverkare som önskar ansluta sig till systemet får underteckna ett standardkontrakt. De får då använda systemet mot erläggande av avgift till föreningen. Periodisk kontroll skall ske av produkter och tjänster antingen på grund av klagomål från en konsument eller på föreningens eget initiativ. Överensstämmer inte deklarationen med uppdragna riktlinjer vidtas vissa sanktioner, som anges i kontraktet.

I *Schweiz* övervägde konsumentorganisationerna för fem år sedan att anta ett allmänt märkningssystem för produkter med deltagande av industri, handel och konsumenter. Projektet förverkligades inte beroende på att schweiziska tillverkare inte var intresserade att samarbeta. Nu har de två nationella konsumentorganisationerna

börjat utveckla enhetlig märkning i samarbete med intresserade tillverkare.

I syfte att få fram meningsfulla standard för frivillig märkning i *Förenta staterna* har det föreslagits att kongressen bemyndigar den federala regeringen att se över standard som används av privata provningslaboratorier samt att publicera resultaten beträffande lämplighet hos nämnda standard. Tillverkare, vars produkter har provats enligt statliga provningsstandard, skulle sedan tillåtas att märka sina produkter enligt dessa standard. Om det inte fanns några provningsstandard eller om dessa befanns otillräckliga, skulle myndigheten i fråga bemyndigas att utveckla en ny. Dessutom har Förenta staternas gastillbehörsindustri föreslagit att ett informativt märkningsprogram inrättas med beteckningen "Fact-Tag". Fact-Tag avses följa apparaten i form av antingen en etikett som fästs vid eller trycks fast på den och som skall vara kvar tills apparaten har levererats och installerats hos kunden. I förhållande till Tel-Tag-systemet som tidigare nyttjades i Storbritannien föreskriver Fact-Tag varken enhetligt innehåll eller utseende. Tanken är att märkningen huvudsakligen skall ha till syfte att fästa konsumentens uppmärksamhet på garantin, användning och vård samt annan produktinformation som normalt åtföljer en apparat.

I andra medlemsländer ökar kontinuerligt antalet produkter som täcks av frivillig märkning. Man arbetar för att få tillverkarnas stöd för system som redan existerar.

4.2.5 Slutsatser

OECD-kommittén anser att medlemsländerna skall inta en gynnsam attityd mot utvecklingen av frivilliga märkningssystem. De är värdefulla genom sin förmåga att behandla produkternas prestationsegenskaper. Beträffande sådana är det enligt kommittén opraktiskt att kräva obligatorium.

Märkning som individuellt eller kollektivt frivilligt lämnas på initiativ av tillverkare eller säljare kan vara till nytta i några länder och på några områden. Den kan också kritiseras såsom varande alltför ofullständig eller ostandardiserad för att underlätta jämförelser.

4.3 *Särskilt om textildeklaration*

Slutligen må i korthet nämnas att OECD-kommittén särskilt ägnat uppmärksamhet åt märkning av textilier med hänsyn till säkerhet och hälsa, fiberinnehåll, skötsel och storlek. Särskilt bör framhållas att kommittén rekommenderat *obligatorisk fiberinnehållsmärkning*.

Följande *OECD-länder* har för närvarande någon form av obligatorisk innehållsmärkning för de flesta textilvaror: Österrike, Kanada, Frankrike, Tyskland, Spanien, Portugal och USA.

EEC har antagit direktiv den 26 juli 1971 om obligatorisk fiberinnehållsmärkning av textilvaror med vissa undantag. Därigenom kommer Italien, Belgien, Nederländerna och Luxemburg också att få obligatorisk fiberinnehållsmärkning. (Reglerna medför sannolikt att textilvaror inte kan marknadsföras i EEC-länderna, om de inte uppfyller märkningskravet).

OECD-kommittén har föreslagit att medlemsländer som ännu inte har sådan märkning skall överväga lämpligheten att anta detta krav. Därvid bör anges fibrernas generiska namn. Vidare bör finnas en detaljerad beskrivning av det sätt på vilket fiberinnehåll skall beskrivas och märkas samt effektiv inspektion för att kontrollera att varorna är märkta. Slutligen skall också finnas tillräckliga straffrättsliga sanktioner i händelse av att man inte följer de tvingande bestämmelserna.

Vidare bör medlemsländerna dels överväga vilka åtgärder som är nödvändiga för att främja konsumentutbildning beträffande fibrers egenskaper, dels vad som kan göras för att reducera hinder för internationell handel till följd av skiljaktigheter i existerande lagar om fiberinnehållsmärkning, samtidigt som konsumentens behov av skydd och information beaktas.

Bilaga 5 Redovisning av täckningsgraden i detaljistledet av varudeklarationer för vissa varugrupper[1]

5.1 *Undersökningens uppläggning och genomförande*

5.1.1 Syfte

Vid diskussioner med utredningens sekretariat har de allmänna riktlinjerna för undersökningens genomförande behandlats. Det primära syftet skulle vara att åstadkomma en så fullständig redovisning som möjligt av existerande varor på marknaden inom vissa avgränsade varuområden och att åstadkomma en klassificering av ifrågavarande sortiment på följande kategorier:

1. VDN-deklarerade varor
2. Varor med annan deklaration än VDN
3. Ej deklarerade varor.

Från sekretariatets sida uttalades också ett önskemål att det för mera betydande varuslag skulle ges en kvantifiering av vederbörande produkters försäljningsandel inom varugruppen. Det överenskoms att uppgifter härom skulle inhämtas för artiklar med en antagen marknadsandel överstigande 20 procent.

5.1.2 Kategorifördelningen

Vad gäller den ovannämnda uppdelningen på tre kategorier med hänsyn till förekomsten av varudeklarationer har följande principer tillämpats.

För att artiklarna skall kunna karaktäriseras som VDN-deklarerade, dvs. tillhörande kategori 1, förutsättes en återgivning enligt de fastställda bestämmelserna. I övrigt har det inte ingått i undersökningsuppdraget att konstatera huruvida märkningen varit oriktigt utförd, otillåten eller av någon annan orsak tillämpad vid sidan av bestämmelserna.

Beträffande kategori 2, annan varudeklaration än VDN, har märkningen, för att deklarationen skall kunna klassas som deklarerad konsumentupplysning, avsetts skola innehålla fakta om själva varan, t. ex. hållfasthet, innehållets sammansättning i procentandelar, skötselråd med angivande av temperatur i grader eller vedertagna symboler. Däremot inräknas inte allmänt eller oklart definierat innehåll eller mer skrytbetonade påståenden.

Till kategori 3 hör övriga varor. De saknar således egentliga varudeklarationer enligt kategori 1 och 2.

5.1.3 Studerade varugrupper

För undersökningen uttogs 15 varugrupper vilka redovisas nedan. Endast artiklar avsedda för användning i privata hushåll har medtagits. Det totalt utvalda varuområdet representerade varugrupper inom vilka VDN-normer förekom, liksom varugrupper

[1] Undersökningen utförd av Handelns Utredningsinstitut (HUI).

utan fastställda VDN-normer. Till vissa av dem var knutna speciella önskemål om användningsområde och ursprung.

Varugrupper	Anmärkning
a) Med VDN-normer	
1. Hundmat	
2. Kattmat	
3. Strykjärn	
4. Vardagsporslin	Serviser, serveringskärl för hushåll
5. Trikåunderplagg	
6. Trikåytterplagg	
7. Spjälsängar	För småbarn
8. Skötselråd för textilier	Klänningar uppdelade på material specialstuderas
9. Leksaker: dockor och djur	Av mjukt material
10. Tält	
11. Termosflaskor och termoskannor	För flytande varor
b) Utan VDN-normer	
12. Kylskåp[1]	Ej kombinationsskåp
13. Skivspelare	
14. Stillbildskameror	
15. Hårspray, hårfixativ	Aerosolförpackningar

[1] Efter undersökningens start har normer utarbetats men ännu ej börjat tillämpas.

5.1.4 Varugruppernas fördelning på märken och artiklar

Inom varje varugrupp har det totala sortimentet fördelats i första hand på märken och inom vart och ett av dessa på artiklar. Vid indelningen på artiklar har därvid skett en viss anpassning till fastställda VDN-normer på så sätt att begreppet artikel definierats i enlighet med ifrågavarande VDN-norm. Denna varierar något mellan de olika varugrupperna inbördes. Som generell och kanske något diffus regel kan sägas att olika typer, olika material och olika tekniska egenskaper utgör underlag för VDN-normerna och därigenom också för den här använda artikeldefinitionen. Olika storlekar, färger etc. uppdelas däremot inte på ytterligare varianter.

Denna fördelningsprincip utgör huvudregeln som i första hand tillämpats på de VDN-deklarerade varugrupperna men i princip även på de övriga. Eftersom det redovisade materialet delvis bygger på översänt katalogmaterial kan det i viss utsträckning ställa sig svårt att hänföra ej VDN-deklarerade varor till motsvarande normgrupper. I sådana fall fördelas artiklarna ned på minsta variant, bortsett således från de fall då enbart skillnader i storlek, färg eller dylikt har konstaterats.

5.1.5 Uppgiftsinsamlingen

Som underlag för de i rapporten redovisade listorna och tabellsammanställningarna har inhämtats primärdata från olika institutioner, organisationer och företag. Efter vissa förberedande studier visade det sig nödvändigt att genomföra undersökningen stegvis. Förfarandet beskrivs i översiktlig form nedan.

Steg 1 Kontakt med vederbörande *detaljhandelsorganisationer* för erhållande av listmaterial samt en allmän överblick av leverantörs- och övriga marknadsförhållanden.

Steg 2 Besök i *varuhus, butiker* m. m. samt hos *grossister* för upprättande av preliminära varuförteckningar samt för erhållande av uppgifter om aktuella fabrikanter och importörer etc.

Steg 3 Kontakter via telefon och genom personliga besök med *fabrikantorganisationer samt enskilda fabrikanter och importörer* för komplettering av varulistan samt för erhållande av uppgifter om deklaration av varor.

Steg 4 Upprättande av *"kompletta" varuförteckningar* efter identifiering och bortgallring av dupletter etc.

Steg 5 Återbesök i butikerna samt *besök i nya butiker* för kontroll och komplettering av varulistorna inklusive uppgifter om förekomsten av deklarationer. Härvid efterfrågades också uppgifter om marknadsandelar för större artiklar.

Steg 6 Förnyad materialgenomgång och upprättandet av *"definitiva" varuförteckningar.*

I det följande redovisas de viktigare kontakter som tagits i samband med upp-

giftsinsamlingen. Kontakterna har i stor utsträckning skett genom personliga besök och därutöver per telefon eller brev.

1 *Organisationer inom detaljhandeln*

Sveriges Livsmedelshandlareförbund
Sveriges Textilhandlareförbund
Sveriges Järnhandlareförbund
Sveriges Möbelhandlares Centralförbund
Sveriges Radiohandlares Riksförbund
Sveriges Leksakshandlares Riksförbund
Sveriges Färghandlares Riksförbund

2 *Fabrikantorganisationer*

Dagligvaruleverantörers Förbund
Elektriska Hushållsapparatleverantörer — EHL
Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten

3 *Övriga organisationer*

Sveriges Handelsagenters Förbund

4 *Statliga institutioner*

Dåvarande Varudeklarationsnämnden och Konsumentinstitutet

5 *Detaljistföretag*

Kooperativa Förbundet, specialvarusektionen
Varuhus (NK-Turitz, Åhléns, Pub)
Enskilda butiker inom följande branscher:
- livsmedel
- specialaffärer för djurmat
- textil
- glas och porslin
- järn
- radio och el.
- möbel
- barnartiklar
- leksaker
- fritidsvaror
- fotoartiklar
- färg
- parfymeri
- postorder

6 *Grossist- och importörföretag*

Företag inom följande branscher:
- textil
- leksaker
- bosättning

7 *Fabrikantföretag*

Cirka 100 företag med produktion inom berörda varuområden.

5.1.6 Materialets fullständighet

Trots de kontrollåtgärder som vidtagits är det inte möjligt att garantera att samtliga förekommande artiklar kommit med i förteckningen. Skälen härtill är bl. a. följande.

1) En del varor saluförs endast genom speciella distributionskanaler som inte alla kunnat täckas av undersökningen.

2) Vissa varor har endast lokal eller säsongmässig försäljning; inventeringar i butikerna har skett i Stockholmsområdet under hösten och vintern 1972.

3) Enstaka artiklar kan tillfälligt ha varit slutsålda i de butiker som besökts och därigenom undgått kontroll.

4) Nya artiklar har inte alltid hunnit introduceras i butikerna.

5) Svårigheter har ibland förelegat att identifiera artiklar som redovisats från olika källor.

Enligt institutets bedömning bör dock endast undantagsvis någon artikel som spelar någon nämnvärd roll på marknaden ha missats.

5.1.7 Särskilda problem vid uppgiftsinsamlingen

Som nämnts inledningsvis var avsikten att ange *marknadsandelar* för viktigare produkter. Någon officiell statistik som visar försäljning per varuslag eller artikel finns inte. Vissa leverantörsorganisationer sammanställer produktstatistik, men denna har vid förfrågan visat sig inte tillgänglig för utomstående. I samband med besöken i varuhus och andra större butiker har vederbörande avdelningschef respektive butiksföreståndare tillfrågats om de ledande artiklarna i sortimentet. Med få undantag har det dock inte varit möjligt att på denna väg få fram uppgifter som skulle kunna ligga till grund för beräkning av marknadsandelar. Detta beror dels på att detaljhandelsföretagen sällan har någon varuvis upplagd försäljningsstatistik, dels på att man inom flertalet berörda branscher tillämpar en selektiv försäljningspolitik, d. v. s. man saluför endast vissa fabrikanters produkter. — Så mycket synes dock klart att ingen av de redovisade artiklarna ensam kommer upp till den förutsatta marknadsandelen 20 procent. Där-

emot kan givetvis ett visst fabrikantmärke ha en högre marknadsandel. I viss utsträckning har i kommentaren till varuförteckningarna angivits vilka ungefärliga marknadsandelar som olika fabrikanter har.

I förteckningen *ingår inte olika storlekar* av samma vara. Därigenom förklaras att det av vissa varumärken förekommer mindre antal artiklar än i VDN:s egen undersökning utförd våren 1972.

5.2 *Resultatredovisning*

I det följande redovisas varugruppsvis förteckningar över de vid inventeringen påträffade artiklarna med angivande av formen för varudeklaration. För varje varugrupp ges en kort kommentar till listan.

Beträffande varugrupperna 5 och 6 (trikåplagg) har särskilda omständigheter omöjliggjort upprättande av egentliga varuförteckningar. Vidare har för varugrupp 8 (textilier, skötselråd) en annan redovisningsform tillämpats.

I sammanfattningstabellen redovisas resultaten för de olika varugrupperna. Sammanlagt har drygt 800 artiklar upptagits. Av dessa var en tredjedel VDN-märkta, medan knappt 10 procent hade annan varudeklaration.

Emellertid föreligger stora skillnader i deklarationshänseende mellan de olika varugrupperna. Beträffande djurmat överväger således annan varudeklaration än VDN, medan endast ett fåtal artiklar är helt odeklarerade. VDN har däremot klar dominans beträffande vardagsporslin och spjälsängar samt även hög andel i fråga om tält. Beträffande övriga varugrupper (där VDN-normer förekommer) ligger VDN:s andel vid 30 à 40 procent.

Det kan förefalla anmärkningsvärt att det, bortsett från djurmat, inte förekommer andra slag av deklarationer än VDN. Resultatet sammanhänger dock med hur man definierar varudeklarationen. Vid kontakterna med fabrikanterna ombads dessa att uppge i vad mån VDN eller annan varudeklaration förekom och att bifoga kataloger och broschyrer. Med annan varudeklaration avsågs vid undersökningen information av likartat slag som VDN dvs. information fästad på artikeln vid exponering i butiken. Fabrikanterna har i dessa fall angett att denna deklarationsform tillämpats. Vid de inventeringar som gjorts i butikerna har också observerats vilken deklarationsform som förekommit.

Däremot förekommer rikhaltig information i de broschyrer och kataloger som fabrikanterna utger, men detta har således inte hänförts till varudeklaration i undersökningens mening. Inte heller tekniska värden på t. ex. elektriska artiklar har inräknats.

Beträffande textilier förekommer emellertid olika slag av varuinformation liknande VDN. Dessa varugrupper har emellertid behandlats enligt en annan metodik och redovisas inte i sammandragstabellen.

5.2.1 Hundmat

Förteckningen över olika artiklar inom varugruppen hundmat upptar 77 olika artiklar med följande fördelning:

Med VDN-deklaration	25 artiklar
Med annan varudeklaration	48 „
Utan varudeklaration	4 „
Summa	77 „

Ur de olika källorna har det för hundmatens vidkommande kunnat iakttagas en viss förändring i sättet att varudeklarera artiklarna. Från äldre uppgifter har det framgått att varan ifråga varit VDN-deklarerad. Enligt senare data, sedan produkten eventuellt bytt namn eller försetts med ny förpackning, har VDN-märkningen upphört och en alternativ typ av varudeklaration tillämpats.

Varulistan omfattar flera udda märken vilka endast kunnat återfinnas i specialaffärer. Det har därvid i några fall inte varit möjligt att spåra tillverkarens namn eftersom detaljhandelns inköp sker med gles frekvens. Inte heller förpackningen har

Sammanfattningstabell över olika varugrupper

Varugrupp	Antal artiklar				Procentuell fördelning			
	VDN	Annan dekl.	Dekl. saknas	Summa	VDN	Annan dekl.	Dekl. saknas	Summa
1. Hundmat	25	48	4	77	33	62	5	100
2. Kattmat	3	23	2	28	11	82	7	100
3. Strykjärn	15	—	34	49	31	—	69	100
4. Vardagsporslin	94	—	5	99	95	—	5	100
7. Spjälsängar	25	—	1	26	96	—	4	100
9. Leksaker: dockor och djur	44	—	107	151	29	—	71	100
10. Tält	45	—	18	63	71	—	29	100
11. Termosflaskor o. termoskannor	20	1	24	45	45	2	53	100
12. Kylskåp	—	—	90	90	—	—	100	100
13. Skivspelare	—	—	73	73	—	—	100	100
14. Stillbildskameror	—	—	86	86	—	—	100	100
15. Hårspray, hårfixativ	—	—	38	38	—	—	100	100
	271	72	482	825	33	9	58	100

gett någon upplysning om fabrikanten men däremot om ursprungslandet. För att underlätta lokaliseringen av dessa artiklar har därför ursprungslandet angetts.

Inom det konserverade hundmatssortimentet beräknas Petfood, Tre Kök och Skaraborgs Slakteri svara för cirka 90 procent av marknaden. När det gäller de torkade varorna har Doggy cirka 60 procent och Petfood cirka 15 procent.

Hundmat

Varumärke	Artikel	Varuslag T=torkad K=konserverad F=fryst	Varudeklaration
Bröderna Aarsaeter	Doggens Kennelfisk	T	VDN
	Lekkerbisken	T	VDN
Akita-Produkter	Akita Dogfisk	T	VDN
Amerikansk import	Ken-L-ration treats	T	Annan dekl.
Astra-Ewos	Pris	T	—
	Pris Hundmat	T	VDN
	Pris Välling	T	VDN
Cibus-Produkter	Jyckens hundmat	F	VDN
Dansk import	Ken-L-Hundburgare	K	Annan dekl.
	Ken-L-Hundburgare	T	Annan dekl.
Engelsk import	Lowe's Wholemeal	T	Annan dekl.
	Lowe's Meat chips	T	Annan dekl.
	Lowe's Carta Cana	T	Annan dekl.
	Lowe's Champion Mixbar	T	Annan dekl.
	Bonio	T	Annan dekl.
	Boys kex	T	Annan dekl.
	Flavor snacks	T	Annan dekl.
	Jock	K	Annan dekl.
	Kennomeat	K	Annan dekl.
	Kibbled Biscuits sportmix	T	Annan dekl.
	Lucky Rabbit'n chicken	K	Annan dekl.
	Milkbone Flavor Snacks	T	—
	Partner	T	Annan dekl.
	Pointers kex	T	Annan dekl.

Hundmat forts)

Varumärke	Artikel	Varuslag	Varudeklaration
	Sherley's minibone	T	—
	Skeppskex	T	Annan dekl.
	Sportnicks	T	Annan dekl.
	Top Dog	T	Annan dekl.
	Wilsons Dog Meal	T	Annan dekl.
	Vims Dog meal	T	—
Entwistles Ltd	Laika hundkex	T	VDN
Eslövs Slakteri	Pia köttfärs	K	VDN
Farmek	Skall	F	VDN
Fransk import	Royal Canin	T	Annan dekl.
Harald Fors & Co	Fors hundpellets	T	VDN
AB Hammenhögs frö	Maxi	T	Annan dekl.
	Maxi hundvälling	T	Annan dekl.
Holländsk import	Bongo	T	Annan dekl.
	Bongo Dinner	T	Annan dekl.
	Bongo Köttärningar	T	Annan dekl.
	Hols Donation	T	Annan dekl.
Hällöfisk	Favorit Hundmat	F	VDN
	Favorit Hundmat med kycklingkött	F	VDN
Johnsson's Vax	Bravo	T	VDN
	Bravo	K	VDN
Kanadensisk import	Triumf	T	Annan dekl.
	Triumf Beef	K	Annan dekl.
	Triumf Chicken	K	Annan dekl.
	Triumf Hårdkex	T	Annan dekl.
Kooperativa Förbundet	Pia Hundmat	K	VDN
	Pia kost	K	VDN
Bengt Löfqvist	Spratts Bronio	T	Annan dekl.
	Spratts Cruckles	T	Annan dekl.
	Spratts Ovaler	T	Annan dekl.
	Spratts Top Dog	T	Annan dekl.
Petfood	Frolic, 3 sorter	T	Annan dekl.
	Lassie kött, 2 sorter	K	Annan dekl.
	Lassie fisk	K	Annan dekl.
	Pal, 2 sorter	K	Annan dekl.
	Trofast med lever	K	Annan dekl.
	Snap	K	Annan dekl.
	Snap tuppbit	T	Annan dekl.
Reymersholm	Friskis köttmiddag	T	VDN
import från USA	Friskis Valpkost	T	Annan dekl.
Servosan	Spurt	K	VDN
Skaraborgs Slakteri	Wift	K	Annan dekl.
Slakteriförbundet	Skall	T	VDN
Tre Kök	Hundkäk	K	Annan dekl.
	Hundmiddag	K	Annan dekl.
	Vov Hundmat	K	VDN
	Vov Hundfisk	T	Annan dekl.
	Vov Fullkost	T	Annan dekl.
Bror Wallström	Doggy Foder	F	VDN
	Doggy Hundfisk	T	VDN
	Doggy tuggmål	T	VDN
Frans Witte	Båtsman hundfisk	T	VDN
Överland	Överlands aptitflingor	T	VDN

5.2.2 Kattmat

Varugruppen kattmat indelas efter deklarationerna i:

Med VDN-deklaration	3 artiklar
Med annan varudeklaration	23 „
Utan varudeklaration	2 „
Summa	28 „

Inom kattmatssortimentet förekommer mer exklusiva varianter vilka saluförs av specialaffärer. Även här gäller att ursprungslandet i vissa fall angetts i stället för fabrikantens eller importörens namn.

Marknaden inom det konserverade sortimentet delas till cirka 95 procent mellan OTA/Norelid, Felix/Reymersholm och Tre Kök. Av det torkade sortimentet kommer över 90 procent från Felix/Reymersholm. Ser man till den totala marknaden för kattmat svarar Tre Kök för drygt 30 procent.

Kattmat

Varumärke	Artikel	Varuslag T=torkad K=konserverad F=fryst	Varudeklaration
Astra-Ewos	Prisse Kattmat	T	VDN
Engelsk import	Katto meat	K	—
	Lowe's meat for cats	K	—
	Lucky Clipper	K	Annan dekl.
	Lucky Chicken	K	Annan dekl.
	Lucky Solomom	K	Annan dekl.
Eslövs Slakteri	Mia Färs	K	VDN
Felix	Purina	T	Annan dekl.
Guwa	Sundi Kattmat	K	Annan dekl.
Holländsk import	Donakatt	T	Annan dekl.
	Mirri	T	Annan dekl.
Hällöfisk	Favorit Kattmat	F	VDN
Bengt Löfqvist	Spratts Top Cat	K	Annan dekl.
OTA/Norelid	Pussi aptitbullar fisk	K	Annan dekl.
	Pussi aptitbullar lever	K	Annan dekl.
	Pussikatt med kött	K	Annan dekl.
Petfood	Kit-E-kat fisk	K	Annan dekl.
	Kit-E-kat kött	K	Annan dekl.
	Spinn	K	Annan dekl.
	Whiskas	K	Annan dekl.
Reymersholm	Friskis kycklingmiddag	T	Annan dekl.
	Friskis levermiddag	T	Annan dekl.
	Friskis fiskmiddag	T	Annan dekl.
	Katts	K	Annan dekl.
Skaraborgs Slakteri	Wist	K	Annan dekl.
Starkist food	9 liv	K	Annan dekl.
Tre Kök	Kattens middag med fisk	K	Annan dekl.
	Mjau	K	Annan dekl.

5.2.3 Strykjärn

Varuförteckningen omfattar

Med VDN-deklaration	15 artiklar
Med annan varudeklaration	—
Utan varudeklaration	34 „
Summa	49 „

Strykjärn tillhör de varugrupper där det inte stått till buds några möjligheter till sortimentsfördelning. Det är troligt att de mer allmänt bekanta varumärkena svarar för huvudparten av försäljningen. Samma järn tekniskt sett kan förekomma under flera varubeteckningar.

Strykjärn

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
AEG	Brilliant	VDN
	DBS	VDN
	Perfect E	—
	Perfect L	VDN
Calor	11 A	—
Egid	BD 40	—
	BD 41	—
EWS	BA 02	—
Flamingo	8	—
General Electric	FD 108	—
	FD 109 T	—
	FD 141	—
	FD 161	—
HDF	451-30	—
Hoover	4005	—
	4404	—
Husqvarna	3406100-04	VDN
	3406100-14	VDN
	3406102-44-54	VDN
	3406150	VDN
Jegid/Acosta	Bu 18	VDN
	Bu 28	VDN
	Bu 12	—
	Bu 26	—
Murphy Richards	DL/10	—
	NL/10	—
	STAS	—
	ESJ	—
Philips	Ha 2752	—
	HD 1121	VDN
	HD 1122	VDN
	HD 1123	VDN
	HD 1126	VDN
	HD 1127	VDN
	HD 1203	—
	HD 1205	—
	HD 1209	—
Rowenta	DA 01	—
	DA 03	—
	E 6510 I	VDN
	E 6527	—
	E 6528	—
	LA 01	—
	LA 02	—
Siemens	TB 21	—
	B 22	—
Sunbeam	GS 23	—
	SD 30	—
	XSS 23 W	—

5.2.4 Vardagsporslin

I varugruppen vardagsporslin ingår

Med VDN-deklaration	94 artiklar
Med annan varudeklaration	—
Utan varudeklaration	5 „
Summa	99 „

Som framgår av den följande varulistan förekommer på marknaden ett rikhaltigt urval av importerat vardagsporslin. Bortsett från de angivna större fabrikaten växlar därför sammansättningen av marknadens sortiment inom relativt korta tidsintervall. Med något undantag (se varulistan) saknar de importerade märkena uppgifter om varuinformation.

Enligt uppskattningar av fackmän i branschen svarar koncernföretagen Rörstrands Porslinsfabrik och Gefle Porslinsfabrik för cirka 25 procent av försäljningen och är därigenom störst. Gustavsbergs Fabriker kommer därnäst, men har en betydligt lägre marknadsandel.

Vardagsporslin

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
Arabia	Diverse dekorer	VDN
Deco Keramikfabrik	Brunt lergods	VDN
	Brunt stengods	VDN
	Brun-gul glasyr	VDN
Gabrielverken	Gul glasyr	VDN
Gefle Porslinsfabrik	Arkad	VDN
	Bandorra	VDN
	Blå Blomster	VDN
	Boj	VDN
	Ek	VDN
	Groblad	VDN
	Korall	VDN
	Kosmos	VDN
	Malin	VDN
	Mantilj	VDN
	Spets	VDN
Gustavsbergs Fabriker	Adam	VDN
	Anita	VDN
	Allmoge	VDN
	Blomsterpottor	VDN

Vardagsporslin (forts)

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
Gustavsbergs Fabriker (forts.)	Blå Aster	VDN
	Blå Blom	VDN
	Bo	VDN
	Bodega	VDN
	Brun Fasan	VDN
	Bruno	VDN
	Bäcken	VDN
	Coq	VDN
	Dresden	VDN
	Emma Brun	VDN
	Emma Grön	VDN
	Entré	VDN
	Eros	VDN
	Fjäll	VDN
	Fleur	VDN
	Flower	VDN
	Gourmettallrikar	VDN
	Guldstämpel i botten	VDN
	Heja Sverige	VDN
	Hjärter	VDN
	Husar	VDN
	Japan	VDN
	Juliana	VDN
	Karin	VDN
	Krokus	VDN
	Malin	VDN
	Meissen	VDN
	Måttkärl	VDN
	Odekorerade A	VDN
	Odekorerade LI	VDN
	Odekorerade LL	VDN
	Odekorerade LF	VDN
	Odekorerade SA	VDN
	Odekorerade SE	VDN
	Olivia	VDN
	Primens	VDN
	Prunus	VDN
	Regina	VDN
	Rosa	VDN
	Rosen brun	VDN
	Spisa Ribb	VDN
	Tahiti	VDN
	Terma	—
	Terra	VDN
	Tesil	VDN
	Vardag	VDN
	Vera	VDN
	Verdi	VDN
	Änglar finns dom ...	VDN
Höganäs	Blått stengods	VDN
	Brunt stengods	VDN
	Grönt stengods	VDN
	Johanna	VDN
	Matilda	VDN
AB Jie Johnson	Lergods	VDN
Nittsjö	6062	—
	6063	—
	6064	—
	6068	—

Vardagsporslin (forts)

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
Rörstrands Porslinsfabrik	Agda	VDN
	Amanda	VDN
	Augusta	VDN
	Carmen	VDN
	Florence	VDN
	Forma	VDN
	Grön Anna	VDN
	Josefina	VDN
	Karolina	VDN
	Kim	VDN
	Koka blå	VDN
	Mon Amie	VDN
	Texas	VDN
	Tre-klang	VDN
	Tuna	VDN
Steninge Lervarufabrik AB	Bodega	VDN
	Kajsa	VDN
Zeh. Scherzer Västtyskland	Brun glasyr	VDN
	Blomdekor	VDN
	Fältspatsporslin	VDN

Därutöver tillkommer ett stort antal importerade produkter ej VDN-märkta. Nämnas bör t. ex.

Copeland spode	England	Flintporslin
Denbys	England	Stengods
Royal Albert	England	Benporslin
Den Kongelige	Danmark	
Knabsbruk	Danmark	Stengods
Krautheim	Tyskland	Fältspat
Rosenthal	Tyskland	Fältspat

5.2.5 Trikåunderplagg

Beträffande trikåplaggen har det visat sig i praktiken oöverstigligt och dessutom knappast meningsfullt att uppställa regelrätta varuförteckningar analogt med övriga grupper. De viktigaste orsakerna till detta är

a) det stora antalet artiklar
b) den höga importandelen
c) artiklarnas anonymitet
d) kort livslängd på grund av modebetonad inriktning.

Modeväxlingarna är dock större för ytterplagg (jämför varugrupp 5.2.6) än för innerplagg.

Sedan dessa omständigheter konstaterats efter kontakter i fabrikant- och detaljistledet har ett mer summariskt tillvägagångssätt använts för att beskriva förhållandena kring varudeklareringen utan kvantifiering. Uppgifterna har erhållits efter omfattande intervjuer och varustudier hos några av de största textilgrossisterna. Resultaten bygger också på uppgifter från KF:s textillaboratorium. Därigenom har det varit möjligt att få en överblick över den totala marknadssituationen, dvs. med samtidig hänsyn till antalet artiklar och deras märkning samt till importandelen. På grund av modeinslaget förändras sortimentet ständigt. Detta förhållande medför ändrade förutsättningar för varudeklarering, t. ex. genom utbyte av leverantörer, såväl inhemska som utländska. Rent tekniskt medför de snabba sortimentsförändringarna stora problem vid införande av nya deklarationsvärden. Denna situation avser de normer som gäller för komplett VDN-deklaration inom denna varugrupp. Bl. a. innehåller VDN-deklarationen uppgifter om skötselråd. Vidare tillämpar vissa garnfabrikanter, även utländska, varuinformation om garnets egenskaper.

Sammanfattningsvis förekommer följande former av varudeklaration, delvis flera i kombination på samma plagg.

1. Komplett VDN-deklaration för trikåunderplagg från en del svenska fabrikanter.
2. Varudeklaration från utländska garnfabrikanter.
3. Skötselråd (råd angående tvätt och strykning).
   a) VDN.
   b) Andra skötselråd, svenska.
   c) Andra skötselråd, utländska.

Någon möjlighet att kvantifiera upplysningarna har dock av nämnda skäl inte förelegat.

Av vad som framgått vid undersökningen i grossistledet är varudeklarationer relativt ovanliga bl. a. med hänsyn till sortimentsförnyelsen. Däremot är de flesta trikåunderplagg försedda med skötselråd. Denna märkning ombesörjes till stor del av grossisten, även för importvaror. KF:s trikåunderplagg märks medelst VDN-deklaration kompletterad med KF:s Varuinformation.

Sammansättningen av en komplett grossistkollektion varierar efter företagets storlek och sortimentsinriktning. Hos en större grossist omfattar sortimentet av trikåunderplagg ett femtiotal artiklar, vilka delvis förnyas successivt. Varugruppen är dock inte lika modebetonad som vissa andra textilvarugrupper.

Följande svenska företag tillämpar VDN-normer för trikåunderplagg:

Borens Trikåfabrik
Borgstena Trikåfabrik
Frans Brunke
Eiser
AB Trikåfabriken Elit
AB Floby Silketrikå
Fritsla Trikåstickeri AB
M K Furens Konfektion AB
AB Ljungby Trikåindustrier
Malmö Mekaniska (MMT)
Roséns Trikåindustri AB
SIA
Stockhaus & Co
Ludwig Wigarts.

5.2.6 Trikåytterplagg

I varugruppen trikåytterplagg ingår tröjor, jumprar, pullovers och liknande varor. Dessa är mer modebetonade än exempelvis trikåunderplagg varigenom VDN-märkning efter löpande undersökningar ställer sig relativt kostsam. I övrigt är märkningssituationen densamma som gäller underplaggen. Det förekommer således

1. Komplett VDN-deklaration
2. Varudeklaration från utländska garnfabrikanter
3. Skötselråd
   a) VDN
   b) Andra skötselråd, svenska
   c) Andra skötselråd, utländska.

De större grossisternas kollektioner omfattar i stort sett nya artiklar för varje säsong, och byts alltså ut två gånger om året bortsett från ett mindre antal stan-

dardartiklar. Totalt uppgår nyheterna till 250—350 artiklar per år för en grossist inom yttertrikåsortimentet (dam+herr+barn).

KF kompletterar VDN-deklarationen med egen varuinformation.

Följande svenska företag tillämpar VDN-normer för trikåytterplagg:

Borens Trikåfabrik
AB Folke Eckerström
Eiser
AB Frölunda Hemindustri
AB Sven Gulin
Algot Johansson AB
Wasa Trikå AB
Ludwig Wigarts.

5.2.7 Spjälsängar

I redovisningen av varugruppen spjälsängar (för småbarn) ingår

Med VDN-deklaration	25 artiklar
Med annan varudeklaration	—
Utan varudeklaration	1 „
Summa	26 „

Som framgår av sammanställningen är VDN-deklareringen så gott som totalt genomförd.

Det har ej gått att erhålla närmare information om marknadsandelarna utom att IKEA är en av de största leverantörerna.

Spjälsängar

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
AB Sängfabriken	Sängfa nr 309	VDN
Bröderna Jonssons	Lidhult nr 10/56	VDN
Bröderna Karlsson	Camilla	VDN
Fabriks AB Isac-sönerna	Fabis nr 11	VDN
	Fabis nr 62	VDN
	Fabis nr 72	VDN
IKEA	Crib	VDN
	Gullet 70	VDN
	Gulliver	[1]
	Per	VDN
Kaxholmens Sängfabrik	Ulla	VDN
Kooperativa Förbundet	Anna	VDN
	Elisabeth	VDN
	Karin	VDN
	Kjell	VDN
Lammhults Möbler	Kubik	VDN
	Växa med läxa	VDN
Lennart Gunnarsson	LG-sängen	VDN
Sandelins Snickerier	Sussi	VDN
Sängindustri Sig	Sigo	VDN
Trämanufaktur	Träman 135 P	VDN
	Träman 135 R	VDN
	Träman 138 P	VDN
	Träman 139 P	VDN
	Träman 140	VDN
Import från Danmark	Juno	VDN

[1] Ej varudeklarerad.

5.2.8 Skötselråd för textilier

Förekomsten av olika slags märkning i samband med skötselråd har studerats medelst inventeringar i några större detaljistenheter. I dessa studier ingår varugruppen klänningar.

I tre företag, varav ett varuhus och två olikartade specialaffärer i Stockholm, har klänningssortimentet genomgåtts. Granskningen har skett systematiskt genom notering beträffande vart 50:e, 25:e och 5:e plagg. Uppgifterna har omfattat de olika typer av skötselråd som kunnat iakttagas.

Det är sålunda inte ovanligt att flera skötselråd förekommer på samma plagg.

Följande kombinationer har observerats:

fastsydd VDN-etikett
fastsydd etikett med annat skötselråd
löst fastsatt VDN-etikett
löst fastsatt annan etikett
fast och lös VDN-etikett
fast och lös annan etikett
fast VDN-etikett och lös annan etikett
lös VDN-etikett och fast annan etikett
fast VDN-etikett och fast+lös annan etikett

Förekomsten av skötselråd i klänningar, antal

Material	Typ av skötselråd										
	Fast		Lös		Fast+lös Annan	Fast VDN+ fast annan+ lös annan	Fast VDN+ lös annan	Fast+lös VDN	Lös VDN +fast annan	Omärkt	Summa
	VDN	Annan	VDN	Annan							
Ylle		515		410	35					630	1 590
Bomull		175		5		50				50	280
Polyester		175	50	180			500	100		50	1 055
Trevira		40		5			50			115	210
Crêpe		5		5						25	35
Acryl		385		115	25		350			80	955
Courtelle		65		125			50			75	315
Siden		5		5						25	35
Crimp-lene		125		150	50	50			100		475
Rayon		75							25	25	125
Övriga syntet		1 080		335	10		50			200	1 675
Okänt mtrl	50	100			50					410	610
Summa	50	2 745	50	1 335	170	100	1 000	100	125	1 685	7 360

Förekomsten av skötselråd i klänningar, procentuell fördelning

Material	Typ av skötselråd										
	Fast		Lös		Fast+lös Annan	Fast VDN+ fast annan+ lös annan	Fast VDN+ lös annan	Fast+lös VDN	Lös VDN +fast annan	Omärkt	Summa
	VDN	Annan	VDN	Annan							
Ylle		32,4		25,8	2,2					39,6	100,0
Bomull		62,5		1,8		17,8				17,9	100,0
Polyester		16,6	4,7	17,1			47,4	9,5		4,7	100,0
Trevira		19,0		2,4			23,8			54,8	100,0
Crêpe		14,3		14,3						71,4	100,0
Acryl		40,3		12,0	2,6		36,7			8,4	100,0
Courtelle		20,6		39,7			15,9			23,8	100,0
Siden		14,3		14,3						71,4	100,0
Crimp-lene		26,3		31,6	10,5	10,5			21,1		100,0
Rayon		60,0							20,0	20,0	100,0
Övriga syntet		64,5		20,0	0,6		3,0			11,9	100,0
Okänt mtrl	8,2	16,4			8,2					67,2	100,0
Summa	0,7	37,3	0,7	18,1	2,3	1,4	13,6	1,3	1,7	22,9	100,0

plagg utan skötselråd.

Till största delen är märkningen utförd med svensk text eller med symboler för tvättmetod, tvättemperatur eller stryktemperatur. Även utländska skötselråd förekommer. I samband med undersökningen har endast observerats engelskspråkiga.

De båda ovanstående tabellerna visar den situation konsumenten hamnar i vid klänningsköp. Den första tabellen anger det uppräknade antalet klänningar som ingår i undersökningen, 7 360 stycken. Av

dessa är drygt en tredjedel försedd med ett fastsytt tvättråd av annat slag än VDN.

Knappt vart femte plagg inkluderar ett löst fastsatt skötselråd av annat slag än VDN. 23 procent av klänningarna saknar skötselråd.

Tabellerna är också uppdelade på olika tillverkningsmaterial. Av de mer frekvent förekommande materialen är det speciellt ylleplaggen som saknar skötselråd, 40 procent av samtliga ylleklänningar.

5.2.9 Leksaker: dockor och djur

Redovisningen innehåller

Med VDN-deklaration	44 artiklar
Med annan varudeklaration	—
Utan varudeklaration	107 „
Summa	151 „

Varugruppen innefattar dockor och djur av mjukt material, däremot inte sådana av gummi eller vinyl eller med huvud av mjukplast.

I antalet redovisade artiklar har likartade sorter inte specialredovisats, eftersom sortimentet är synnerligen rikhaltigt och skillnaden mellan enheterna obetydlig. För fullständighetens skull har antalet likartade varianter angivits för varje artikel, t. ex. björn 10 sorter.

Av de VDN-deklarerade 44 artiklarna är 15 dessutom försedda med en annan form av deklaration. Denna visar resultatet av provtagningar för den anglo-amerikanska marknaden där det tillämpas mycket stränga bedömningar angående t. ex. brännbarhet.

Utöver märkningen enligt VDN-normerna för leksaker förekommer även tvättråd på vissa enheter. Dessa märkningar har i detta sammanhang inte registrerats som varudeklaration.

Marknadsbilden är mycket diffus beroende på den rika floran av importvaror. Brio är marknadsledare.

Leksaker: dockor och djur av mjukt material

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
Brio	Apa 28540	—
	28960	—
	28961	—
	28962	—
	28966	—
	28967	—
	28985/35	—
	28990	—
	Babydocka 28325	—
	28326	—
	Björn 28500	—
	28807	—
	28808	—
	28809	—
	28812	—
	28813	—
	28815	—
	28817	—
	28826	—
	28946	—
	28949	—
	28951	—
	28986/35	—
	Björnfamilj 28829	—
	Björn och hare 28952	—
	Djur 28933	—
	28938	—
	28943	—
	Elefant 28941	—
	Hare 28912	—
	Hund 28541	—
	28542	—
	28543	—
	28736	—
	28824	—
	28828	—
	28917	—
	28937	—
	28975	—
	28976	—
	28977	—
	28978	—
	28979	—
	28980	—
	28981	—
	Kastdocka 28300	—
	28303	—
	28304	—
	28328	—
	Katt 28737	—
	28920/22	—
	Katter 28785	—
	Kub 28983/10	—
	Mascotdjur 28730	—
	28731	—
	Pudel 28738	—
	Sittdjur 28991	—
	28993	—
	28994	—
	Teddybjörn 28530	—

Leksaker; dockor och djur av mjukt material (forts)

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
Brio (forts)	28531	—
	28532	—
	TV-Djur 28995/3	—
	TV-Elefant 28995/1	—
	TV-Hund 28995/2	—
Brita-dockan (Brio)	Björn	VDN[1]
	Fred	VDN[1]
	Gullis-djur, 3 sorter	VDN[1]
	Kalle	VDN[1]
	Kitty	VDN[1]
	Katty	VDN[1]
	Kay	VDN[1]
	Lilleman	VDN[1]
	Lillemor	VDN[1]
	Lotta	VDN[1]
	Pussy	VDN[1]
	Slubby	VDN[1]
	Softy doll	VDN[1]
	Softy fish	VDN[1]
	Softy Piggy	VDN[1]
T. R. Burde (import)	Flera sorter	—
CMB (tjeckisk)	Apa	—
	Björn	—
Irländsk import	Björn	—
	Hund	—
Bröderna Janssons Industri	Djur av olika sorter	—
Kooperativa Förbundet (import)	Björn, 6 sorter	VDN
	Boll	VDN
	Elefant, 3 sorter	VDN
	Hund, 4 sorter	VDN
	Kanin, 3 sorter	VDN
	Katt	VDN
	Kastdocka	VDN
AB Merimex	Merimex, flera sorter	VDN
	Amico, flera sorter	VDN
Sköldpaddan (Harald Swedberg, import)	Plapperle, 3 sorter	VDN
	Schlummerle, 6 sorter	VDN
	Weinerle, 2 sorter	VDN
Margarete Steiff Ltd (Brio)	Apa, 3 sorter	—
	Björn, 10 sorter	—
	Ekorre, 2 sorter	—
	Elefant, 3 sorter	—
	Fingerdjur, 4 sorter	—
	Fisk, 2 sorter	—
	Fågel, 12 sorter	—
	Groda, 2 sorter	—
	Hare, 6 sorter	—
	Hund, 9 sorter	—
	Igelkott	—
	Kasperdjur och dockor, 17 sorter	—
	Katt, 6 sorter	—

Leksaker; dockor och djur av mjukt material (forts)

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
Margarete Steiffs Ltd (Brio) (forts.)	Lamm, 2 sorter	—
	Lejon, 3 sorter	—
	Leopard, 3 sorter	—
	Marsvin	—
	Minidjur, 4 sorter	—
	Minky Zotty	—
	Mus	—
	Nyckelpiga	—
	Panter	—
	Pingvin	—
	Räv	—
	Rådjur, 2 sorter	—
	Skalbagge	—
	Sköldpadda	—
	Sovdjur, 3 sorter	—
	Tiger, 2 sorter	—
	Troll, 4 sorter	—
	Uggla, 2 sorter	—
Wendy Boston (import)	Björn	—
	Hund	—
	Katt	—
	Lamm	—
Wessman (import från Irland)	Belinda	VDN
	Elefant	VDN
	Elefanten	VDN
	Fredrik	VDN
	Hunden	VDN
	Jösse Hare	VDN
	Kaninen	VDN
	Knashunden	VDN
	Musen Frankie	VDN
	Nottan	VDN
	Peter	VDN
	Pia	VDN
	Ponnyhästen	VDN
	Tilta	VDN
	Knaskatten	VDN
Ludvig Wigardt	Emil	VDN
	Ida	VDN
	Ytterligare sorter	—

Dessutom förekommer annan varudeklaration i form av tvättråd, men dessa har ej medtagits i förteckningen. Se i övrigt i textkommentarer till leksaker.

5.2.10 Tält

I varugruppen ingår fribärande tält (stativtält), ryggåstält och fjälltält. Fördelningen efter varuinformation:

[1] VDN + annan deklaration.

Med VDN-deklaration	45 artiklar
Med annan varudeklaration	—
Utan varudeklaration	18 „
Summa	63 „

Av hela marknaden har koncernföretagen Jofa cirka 35 procent och ABC 30 procent. Fjällräven är den största tillverkaren av fjälltält.

Tält

Varumärke	Artikel		Varudeklaration
ABC-Fabrikerna	*Stativtält*		
	ABC nr	35200	VDN
	Canaria 1300		VDN
	Iglo	35201	—
	Konkurrens	35038	—
		35043	—
	Malaga De Luxe	35197	VDN
	Palermo	35248	VDN
	Palma 2000	35250	VDN
	Rimini	35225	VDN
	Riviera luxe	35236	VDN
	Turist luxe	35044	VDN
		35045	VDN
	Verona	35245	VDN
	Fjälltält		
	Barnstuga	35063	—
	Dovrebu	35920	—
		35927	—
	Fuige bu	35924	—
	Hunting Bull	35060	—
AB Elof Malmberg	*Stativtält*		
	Camping Campers	1240	VDN
	Nallo	1215	VDN
		1216	VDN
		1217	VDN
	Fjälltält		
	Tarfala Extra	1234	VDN
		1235	VDN
		1236	VDN
		1237	VDN
	Tarfala Original	1230	VDN
		1231	VDN
		1232	VDN
		1233	VDN
	Stativtält		
	Mamaia	1416	VDN
		1427	VDN
	Vibosam	1426	VDN
		1428	VDN
	Vibo	1404	VDN
Fjällräven	*Fjälltält*		
	Grönland		—
	Termo G66		—
	G66 Extern		—
	Expedition		—
	Hunter		—
	Okstindan		—

Tält (forts)

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
	Orginal 70	—
	Räven	
Jofa	*Stativtält*	
	Amazon	VDN
	Canaria 1252	VDN
	Rhodos De Luxe	VDN
	Duo	VDN
	Familje	VDN
	Kvartett	VDN
	Original	VDN
	Terrass	VDN
	Villa	VDN
	Ryggåstält	
	California	VDN
	California De Luxe	VDN
	Duett	VDN
	Trio	VDN
	Fjälltält	
	Dovrebu	—
	Finsebu	—
Kooperativa Förbundet	*Stativtält*	
	Canaria 2000	VDN
	Hel sport	—
	Turisttält	VDN
Wrigstads	*Stativtält*	
	Canaria 602	VDN
	902	VDN
	turisttält	VDN

5.2.11 Termosflaskor och termoskannor

I varuförteckningen ingår

Med VDN-deklaration	20 artiklar
Med annan varudeklaration	1 „
Utan varudeklaration	24 „
Summa	45 „

Utöver den angivna svenska produktionen förekommer även import, speciellt från Japan. Dessa relativt obetydliga enheter i sortimentet saknar i regel varudeklaration.

Termosflaskor och termoskannor

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
AB Elabo	2351	—
	2357	—
	2662	—
	55000	—
	861000	—

Termosflaskor och termoskannor (forts)

Varumärke	Artikel	Varudeklaration
AB Falkenplast	flera sorter	VDN
NK-Turitz	Continental	VDN
Einar Gyllenhammar	Alfi	—
	Ikara	—
	Terma	—
	Silbypot	—
Handels & Ingenjörsfirma GP	Gunda	VDN
	Tigerpot	VDN
HDF-bolagen	Combi	VDN
	Falken	VDN
	HDF	Annan dekl.
	HDF-kannan	—
	Lene	—
	Silverpot	—
	Ritzi	—
Husqvarna Borstfabrik	Signatur	VDN
	Siluett	VDN
Jönköping Vacuumindustri	June Carafe	VDN
	June Combi	VDN
	June Escort	VDN
	June Facett	VDN
	June Formula	VDN
	June Minett	VDN
	June Minette	VDN
	June Sonett	VDN
Kooperativa Förbundet	Gunda	VDN
Nilsjohan	Kaffe Siesta nr C 2738	—
	Kaffe Siesta nr C 2785	—
	Sissi B 1324	—
	Sissi Crom C 2704	—
Stockholms Järnvaru AB	Engelska S 16	—
	Engelska S 23	—
Strimbolagen	Modernum	VDN
Termoverken	Kanna 68	VDN
	Kokhett 40	—
	Kokhett 40P	—
	Kokhett 93	—
	Kokhett 144	—
	Kokhett 145	—
	Kokhett 68P	VDN

5.2.12 Kylskåp

Inom varugruppen förekommer numera utarbetade VDN-normer men de hade ännu ej börjat tillämpas i handeln. Förteckningen upptar

Med VDN-deklaration	—
Med annan varudeklaration	—
Utan varudeklaration	90 artiklar
Summa	90 „

Det har varit omöjligt att erhålla uppgifter om marknadsandelar beträffande konsumentkapitalvarorna.

Kylskåp

Varumärke	Artikel	Varudeklaration saknas
AEG	Santos 135 ES	
	Santos 140	
	Santos 160	
	Santos 160 ES	
	Santos 160 EST	
Atlas	AKG 100	
	AKGC 53	
	AKGD 73	
	AKGF 48	
	MGOD	
Bauknekt	T-137/71	
Bosch	140 E	
	140 T	
	140 TF	
	140 V	
	160 E	
	160 EG	
	160 EI	
	160 TG	
	240 SG	
Elektrohelios	EV 80	
	KA 63	
	KG 225B	
	KG 325H	
	KGE 141	
	KGD 201	
	KS 362H	
	KUB 151	
	KUB 221	
	KV 115	
Elektrolux	RA 10	
	RA 24	
	RA 36	
	RA 40MD	
	RF 85/15	
	RFB 53	
	RFD 73	
	RFF 48	
	RP 121	
	RW 40	
	RWB 53	
	RWB 73	
	RFD 53	
Frigor	Foster	

Kylskåp (forts)

Varumärke	Artikel	Varudeklaration saknas
Hindus	IK 115	
	IK 160	
	IK 161	
	IK 220	
Hoover	6022 K	
	6022 KA	
	6012 MA	
	6022 R	
	6032 R	
	6042 R	
	6062 R	
Husqvarna	A 200	
	FK 140	
	IK 140	
	IK 166	
	KS 375 H	
	KS 375 Avocado	
Håkansson	IK 115	
Indesit	140 SO	
	144 LL	
	160 LB	
	190 S	
	250 S	
Kockums	Bygginkyl. 160	
KPS	K 201	
	K 208	
	K 211	
	K 251	
	KF 271	
	KK 422	
Linde	LKS 1600 ELA H	
	LKS 1600 ELA V	
	S 2400 V	
Osby	1451 Crosby	
Philips	90 1	
	140 1	
	155 1	
	325 1	
	HW 2411	
Siemens	KE 1420	
	KE 1630	
Siemens (forts.)	KT 1420	
Rosenlew	RUJ 165	
Svenska Esso/UPO	KPO 65	
	KPO 100	
Transfer	E-160	

Kylskåp (forts)

5.2.13 Skivspelare

Den redovisade varulistan upptar utöver varumärke och artikelbeteckning uppgifter om tillverkarens alternativt återförsäljarens namn. Därigenom underlättas identifieringen av de i många fall, utom för expertledet, relativt okända varumärkena.
Varulistan upptar

Med VDN-deklaration	—
Med annan varudeklaration	—
Utan varudeklaration	73 artiklar
Summa	73 „

Det bör noteras att olika varumärken kan ha samma slags verk medan däremot chassina varierar. Följande kombinationer har konstaterats, men det bör påpekas att det inte gäller alla modeller hos dessa.

DUAL	finns i	Grundig och Centrum
LENCO	„	Leak
GARRARD	„	Luxor och Skantic
PHILIPS	„	Dux
BSR	„	Radionette, Ferguson och Luma

Skivspelare

Varumärke	Tillverkare/Återförsäljare	Artikel	Varudeklaration saknas
AR	NASAB	ARX	
Beo	Bang & Olufsen	Beogram 1001	
		1202	
		3000	
		4000	
Centrum	Centrum Radio	1214	
		1218	
		1219	

Skivspelare (forts)

Varumärke	Tillverkare/Återförsäljare	Artikel	Varudeklaration saknas
Connaisseur	Septon Electronic AB	BD 2	
Dual	Tolona HiFi AB	1214 1218 1229	
Dux	Dux Radio AB	Dux Sound Project 8535 8540	
Elac	Martin Persson	Miracord 50H 770H 610 660	
Empire	Original Sound AB	Trubadur Ariston	
Era	Audio	444 666 Mk6	
Era Lab	Ljudåtergivning AB	LAB 80	
Ferguson	Thorn Ferguson Radio AB	3419 3434	
Garrard	Rank Arena AB	AP 76 SP25Mk III Zero 100	
Grundig	Svenska Grundig AB	PS 7 E PS 60	
Inertia	Inertia Industri AB	BDT Typ 1	
Leak	Rank Audiosonic AB	Delta L 75 Truspeed	
Lenco	Rydin/RTM Int AB	L 75 L 85 705 725 B55 L 78	
Luma	Kooperativa Förbundet	LE 250	
Luxor	Luxor Industri AB	4211 4221	
Micro	Svenska Audioproduktion AB	MR 111	
Perpetuum-Ebner	Saba Radio Products AB	PE 2020	
Philips	Svenska AB Philips	22GA 212 22GA 308 GA 202 GA 104	
Pioneer	Pioneer Electric Sv AB	PL-12D PL-15C PL-A35 PL-61	
Radionette	Radionette Skandinavisk Teleindustri AB	HiFi 4000	
Renn	IKEA	Professional Micromatic	
Skantic	Skantic Industri AB	4211 4221 Sv413 Sk0713 Sk4221	

Skivspelare (forts)

Varumärke	Tillverkare/Återförsäljare	Artikel	Varudeklaration saknas
Sonate	Elram AB	HiFi Sonate	
Sonab	AB Sonab	55S 85S	
Sony	Gylling Hem-Elektronik AB	PS 2250 PS 5520 PS 230	
Thorens	Elfa Radio & Television AB	TD 125AB TD 150AB MK II	
VM	Original Sound AB	1586	
Wharfedale	Rank Audiosonic AB	Linton	
Transcriptor	Audio-Tronic	Hydraulic Reference Turntable Saturne	

5.2.14 Stillbildskameror

Varuförteckningen omfattar

Med VDN-deklaration	—
Med annan varudeklaration	—
Utan varudeklaration	86 artiklar
Summa	86 „

Vid kontakter med detaljistledet har det framkommit att den selektiva försäljningen är utbredd inom branschen.

Stillbildskameror

Varumärke	Artikel	Varudeklaration saknas
Agfa	Agfa matic 100 Agfa matic 126 Optima 200 Sensor Optima 500 Sensor Selektronic Senior Selektronic S Senior Silette LK Sensor	
Bell & Howell	Mamiya 1000 DTL Mamiya C 330 Mamiya C 220 Mamiya/Sehor Auto XTL Rollei 16 S Rollei 35 Rollei B 35 Rolleiflex 2,8F/2,5F Rolleiflex T	

Stillbildskameror (forts)

Varumärke	Artikel	Varudeklaration saknas
Bell & Howell (forts.)	Rolleiflex SL 35 Rolleiflex SL 25 Rolleiflex VB Tele Rolleiflex	
Broddman	Ifbaflex TL 1000	
Canon	Canodate E Canomatic M 70 Canon EX Canon FI Canonet FT QL Canon FTB Canon TLB Canonet 28 Canonet QL 17 Canonet QL 19	
Kodak	Hasselblad 500 C/M Hasselblad 500 EL/M Hasselblad 500 EL/70 M Hasselblad SWC Instamatic 100 Instamatic 200 Instamatic 300 Instamatic 400 Instamatic 500	
Konica	Konica autoreflex A Konica autoreflex T Konica C 35 Auto Konica C 35 V	
Leica	Leica M5 Leicaflex SL	
Minolta	Minolta 16M6-S Minolta 16 QT	

Stillbildskameror (forts)

Varumärke	Artikel	Varudeklaration saknas
Minolta (forts.)	Minolta Autopack 600X	
	Minolta AL-F	
	Minolta Hi-Matic E	
	Minolta Hi-Matic F	
	Minolta Hi-Matic S	
	Minolta SR-T 101	
Nikon	Calypso Nikon II	
	Nikon F	
	Nikon F2	
	Nikon F2 Photomatic	
	Nikon Photomatic FTN	
	Nikkormat FTN	
Olympus	Olympus 35 ECR	
	Olympus FTL	
	Olympus Pen EE-2	
	Olympus Pen EES-2	
	Olympus RC	
	Olympus Trip 35	
Pentax	Pentax 6 × 7	
	Pentax ES	
	Pentax Spotmatic II	
Polaroid	Colour pack 80	
	Colour pack III	
	Polaroid 320	
	Polaroid 330	
	Polaroid 340	
	Polaroid 350	
	Polaroid Swinger	
	Polaroid Zip	
Practica	Practica LLC	
	Practica LTL	
Riccoh	Riccoh 500 G	
	Singlex TLS	
Universa	Universa Interflex TL	
Yashica	Yashica Elektro 35	
	Yashica Elektro 35CC	
	Yashica Elektro 35GTS	
	Yashica TL Electro X	

5.2.15 Hårspray, hårfixativ

I redovisningen ingår endast aerosolförpackningar:

Med VDN-deklaration	—
Med annan varudeklaration	—
Utan varudeklaration	38 artiklar
Summa	38 „

Marknaden täcks till 75 procent av Cosmetique France, Helene Curtis, Jane Hellen och Pierre Robert. Enligt detaljistintervjuer är Miss Spray Net från Helene Curtis den mest sålda artikeln följd av Go Gay (Helene Curtis) och Elnett (Cosm. France).

Hårspray, hårfixativ

Varumärke	Artikel	Varudeklaration saknas
Avon	Scented Hair Spray	
Barnängen	Shantung Hair Spray	
Bröderna Berner	Vivante	
	XZ Hårspray	
Breck	Lady Manhattan	
	Miss Breck	
Catzy/Snitts	Snitts Hårspray	
Cosmetique France	Cadonett	
	Elnett	
Elizabeth Arden	Blue Grass	
Gema	Charm Hårspray	
	Glimor Familje Hårspray	
	Glimor Romance	
	Glimset Hårspray	
	Glimset Hårspray De Luxe	
	Grandessa	
	Ung o Mjuk	
Gibbs	Sunsilk	
Helene Curtis	Bain D'or	
	Feminique	
	Go Gay	
	Miss Spray Net	
	Silkelena	
	Tanbark	
Helios	Helena Hector	
Jane Hellen	Janes Lilla klara	
Anders Herdin Jr	Dalia	
Lancôme	Laque Traitante	
Lasting	Ekopé Hairspray	
	Ekopé Inn Hairspray	
Mölnlycke	VO5 Hårspray	
Pierre Robert	Naturell Hairspray	
	Original PR For Men	
Revlon	Satin Set	
Parfymeri Trading	Tabac Groom Spray	
Wella	Wella Hårspray	
White Horse	White Horse Hair Control	
YVY	Yvyset Hair Spray	

Bilaga 6 Hearings och skriftliga yttranden

I syfte att erhålla synpunkter inom ramen för utredningsarbetet har utredningen tagit kontakt med ett antal organisationer och institutioner. VU redovisar kronologiskt framkomna synpunkter i två avdelningar, I och II. Avdelning I omfattar justerade intervjusvar och skriftliga svar på utredningens enkät, se utvikningsbladet sist i bilagan. Avdelning II innehåller osystematiserade synpunkter som framkommit vid hearings och i skriftliga yttranden till utredningen. Materialet har varit av stort värde som underlag vid utredningens behandling och lösning av förelagda problem.

I

6.1 *Hearing den 2 juni 1972 med företrädare för Dagligvaruleverantörers förbund och Kemisk-tekniska leverantörförbundet, direktören Lars Ekman.*

Direktör Ekman uppgav att Kemisk-tekniska leverantörförbundet hade förbättrad konsumentinformation på sitt program. Förbundet hade hos varudeklarationsnämnden begärt att få deklarationsnormer utarbetade för bl. a. tandkräm och solskyddsmedel. VDN hade inte lyckats framställa någon sådan norm. KTF började därför själva i samråd med berörda medlemmar arbeta med innehållsdeklarationer för tandkräm och transpirationsmedel. Dessa var nu färdiga och deklarationsarbetet skulle närmast fortsätta med hårvårdsmedel.

Tandkrämsfabrikanterna inom KTF skulle även utarbeta en egenskapsdeklaration för tandkräm, främst med avseende på slipeffekten. Man inväntade en engelsk undersökning av slipeffekter. Denna skulle granskas av svenska tekniker innan den kunde komma att användas.

F. n. fanns ingen VDN-norm avseende kosmetiska produkter. Anledningen uppgavs vara att acceptabla provningsmetoder saknades. Svårigheten belystes beträffande schampo där en deklaration måste redovisa schampots egenskaper för varje enskild hårtyp.

Fråga 1

b) och c) konkurrens och internationell handel

Det framhölls att varje krav på produkt och företag gagnade större företag, framförallt internationella företag med vetenskapliga kontakter och undersökningsresurser. Enskilda svenska företag med begränsade forskningsresurser skulle kunna få svårigheter med ett obligatoriskt system.

En del importföretag skulle få det svårt. Marginella utländska producenter kunde förväntas upphöra att exportera till Sverige med påföljd att svenska importföretag skulle få problem.

Ekman uppgav att vissa utländska företag inte önskade informera om produktinnehåll. Huvudingredienser i produkten kunde ändå analyseras fram på teknisk väg medan andra egenskaper, exempelvis dofter, inte lät sig analyseras. Inom kemisk-tekniska branschen hade man börjat ställa större krav på information och testresultat från råvaruleverantörerna.

Ekman ansåg att ett obligatorium nödvändigtvis skulle medföra handelshinder dels på grund av varierande märkningsbestämmelser i olika länder, dels med hänsyn till språksvårigheterna.

d) produktutveckling

Ett obligatorium skulle enligt Ekman troligen medföra en företagskoncentration och en minskning av produktvarianter.

e) och f) prisbildning och företagsstruktur

Det framhölls att små företag skulle drabbas vid obligatorium; strukturförändringar skulle bli nödvändiga även med ett internationellt deklarationssystem. De stora kostnaderna vid deklaration utgjordes av analys- och testkostnader efter modellen ju större krav, desto större kostnader. Egenskapsdeklarationer skulle ställa sig dyrbara medan enbart innehållsdeklarationer skulle medföra begränsade kostnader. Enligt Ekmans mening kunde rena innehållsdeklarationer vara betydelsefulla genom att tillföra framförallt experter, opinionsbildare (tandläkare, läkare o. s. v.) information. Ekman omtalade att samtliga tandkrämsfabrikanter inom KTF frivilligt kommer att innehållsdeklarera tandkräm från den 1.7.1972; VDN hade inte kontaktats i sammanhanget.

Fråga 2

Ekman uttalade att han kunde tänka sig obligatorisk deklaration av kosmetikaartiklar för att ge bättre möjlighet för konsumenter att undvika ämnen för vilka man är känslig. Ekman uppgav att det för närvarande föreligger förslag till EEC-lagstiftning med tillåtna och icke tillåtna ingredienser samt maximigränser för olika i särskild lista uppräknade råvaror.

Fråga 3

Ekman uppgav att alla företag borde ha intresse av att nyttja en godtagbar norm.

Fråga 4

Ekman framhöll att det i en framtid vore intressant att ställa krav på testprogram för att en vara skulle få deklareras, t. ex. säkerhetstest med avseende på allergier och miljöeffekter. Minimikrav skulle få effekter på samtliga under fråga 1 upptagna områden, varav strukturomvandling skulle vara en trolig effekt.

Fråga 5

Ekman uppgav sig föredra ett system med grundkrav på produktsäkerhet framför kvalitetsmärkning. Kvalitetsmärkning inom kemisk-tekniska branschen vore svår att tillämpa på grund av varornas differentierade användningsområden (t. ex. finns omkring 10 olika sorters hudkrämer för olika användning). En uppenbar svårighet nämndes beträffande kvalitetsmärkning av parfym.

Ekman menade att det finns risk för att läkemedelslagstiftningen hindrade utvecklingen av varudeklarationer. Gränsen mellan kosmetiska artiklar och farmaceutiska specialiteter var flytande. Som exempel nämndes avgränsningen mellan apotekssålda Selukos och andra mjällschampon. Det är angeläget att en verksam produkt även kan köpas i närmaste butik i stället för enbart på apotek. Särskilt på landsbygden är detta ett problem.

Fråga 6

Ekman framhöll att vidgad användning av för konsumenten meningsfulla deklarationer var önskvärd. Goda normer torde kunna utarbetas om samarbete ägde rum

mellan kvalificerade experter hos konsumentverket och experter inom respektive bransch. Konsumentinstitutet har ibland inte tillvaratagit möjligheterna till experthjälp från näringslivet varför undersökningar för t. ex. ugnsrengöringsmedel och golvvårdsmedel blivit misslyckade. Goda normer kunde förutsättas bli använda av samtliga företag; om inte borde ett obligatorium kunna övervägas.

Fråga 7

Ekman framhöll att normer för kemiskttekniska produkter helt saknades.

Ekman ansåg att systemet med jämförprismärkning på livsmedelsområdet borde kombineras med kvalitetsmärkning för att utjämna jämförprissystemets negativa effekter på konkurrens och produktutveckling.

Beträffande varudeklarationernas roll i marknadsföringen uppgav Ekman att man kunde förvänta en förändring av reklamen under 70-talet; varudeklarationer borde vara till gagn i marknadsföring.

Fråga 8

Ekman ansåg inte att hinder borde föreligga utom beträffande exklusiva kosmetikserier.

6.2.1 *Hearing den 6 juni 1972 med företrädare för Svenska företagares riksförbund, riksombudsmannen Lennart Jensen-Urstad och ingenjören Oscar Arntyr* (komplettering av bifogat skriftligt svar 6.2.2).

Man uppgav att Svenska företagares riksförbund representerade omkring 20 000 egna företagare, såväl producenter som detaljhandlare, konsulter, läkare m. fl. Till förbundet var knutna företagare, inte företag. Anslutna företagare representerade endast småföretag, främst familjeföretag. Företagen hade till 95 % högst 50 anställda. Förbundet bildades år 1951 genom sammanslagning av lokala företagarföreningar.

Fråga 1

a) och f) Innovationer hos småföretag skulle förhindras om innovationen innebar att vissa av produktens egenskaper därigenom skulle få låga värden. Småföretagare som ville testa en ny produkt i liten serie och under kort tid skulle tvingas avstå härifrån vid obligatorium på grund av nödvändigt analysförfarande och stora kostnader. Ett stort företag, särskilt märkesföretag typ Nils Johan, kunde i stället prova den nya produkten internt och på så sätt undgå småföretagens problem.

Som ett marknadsföringsproblem framhölls den tänkbara effekten av ett obligatorium att uppföljningen av konsumentfrågor och problem i olika media skulle upphöra i utbyte mot VDN-etiketter.

c) Ett obligatoriskt nationellt system vore betungande för de svenska exportörer som önskade sälja restpartier inom landet.

d) Ett obligatorium fruktade man skulle komma att få effekt av rekommendation att tillverka varor med höga värden. Rekommendationen skulle efter kort tid uppfattas som ett krav med åtföljande normering och nivellering av varusortimentet. Man framhöll som en risk att en produkt som konsumenten nu köper med insikt om att den är dålig och billig skulle vara osäljbar om konsumenten i en skriftlig deklaration skulle få varans dåliga egenskaper bekräftade. Kvalitetsmärkning skulle givetvis i ännu högre grad verka nivellerande.

Vidare framhölls att ett obligatorium förutsätter normer som med säkerhet kommer att vara lika accepterade i en framtid som vid respektive norms tillkomst. Annars skulle normen komma att verka som en broms på utvecklingen. En norm enligt vilken man ålades att deklarera måste vara garanterat fri från fel i varje ögonblick; härvid erinrades om eldsläckaren som släckte eld på ett utomordentligt sätt men som samtidigt utvecklade andra egenskaper av farlig art.

e) Varorna måste bli dyrare. En överföring från reklamkontot till kontot för

varudeklarationer enbart var inte realistisk. En varudeklaration kunde inte tänkas utgöra primärreklam för en vara.

Fråga 2

Man ansåg att konsumentkunnandet var mycket större än konsumentutredningen föreställt sig. Konsumenterna behövde inte hjälp att välja varor efter sina behov annat än på områden som gällde deras liv, hälsa eller säkerhet. Där vore deklarationsplikt motiverad. Alla varor borde märkas med farliga användningsområden (negativa brukssynpunkter). Det nuvarande VDN-systemet kunde kompletteras härmed. Ett märkningssystem för buller, typ S-märkning, efterfrågades.

Fråga 3

Det skriftliga svaret på frågan grundade sig på en missuppfattning att "anmälningsplikt" innebar skyldighet att etikettera varan med uppgiften "Använder ej VDN". — Det måste finnas sanktionsmöjligheter vid en obligatorisk anmälningsplikt för att den skulle ha effekt. Vem skulle vid anmälningsplikt bedöma om tillverkaren angivit fullgott skäl för att underlåta deklaration? Att överlämna detta problem till ett konsumentverk förordades inte.

Fråga 4

Man framhöll att grundkrav av kvalitetsskäl inte kunde uppställas av andra än konsumenterna själva. Konsumenterna skaffade sig själva den information om varan de behövde. Av säkerhetsskäl borde förbud införas, vars efterlevnad kontrollerades, och inte grundkrav i ett VDN-system. Man nämnde det olämpliga med hängmärkning av flytvästar typ "avpassad för personer upp till 50 kg". Hängmärkningen försvinner; plikt borde föreligga att av säkerhetskäl märka varor på ett beständigt sätt.

Svenska företagares riksförbund önskade avslutningsvis betona det stora värde förbundet ansåg ligga i näringslivets egna undersöknings- och prövningsorgan, exempelvis kooperationens och ICA-gruppernas olika prövningsinstitut och i dags- och veckopressens test samt den prövning av konsumtionsvaror som sker hos olika intresseorganisationer. Förbundet ansåg denna typ av test och deklarationer vara av mycket stort värde, inte minst därför att de anslöt till konsumenternas aktuella behov av sakkunnig information.

6.2.2 *Skriftligt yttrande från Svenska företagares riksförbund.*

1 Förbundet finner det varken möjligt eller behövligt med ett obligatoriskt deklarationssystem omfattande alla salufördа varor.

a) Ett obligatoriskt deklarationssystem skulle i hög grad gynna storföretag och konservera redan etablerade märkesvaruföretags ställning på marknaden.

b) Konkurrensen skulle försvåras avsevärt framförallt för nya företag och för företag som önskar introducera nya produkter.

c) Ett obligatoriskt deklarationssystem skulle försvåra importen av varor så länge det inte överensstämmer med praxis i resp. producentländer.

d) Ett obligatorium kan verka normerande på produkterna och detta torde rimma dåligt med konsumenternas behov av variation och valfrihet.

e) Ett obligatorium torde fördyra produkterna.

f) Storföretag kommer att gynnas av detta obligatorium och det innebär sålunda en snedvridning av konkurrensen till de små företagens nackdel.

2 Ett obligatoriskt varudeklarationssystem kan vara försvarligt när det gäller frågor kring liv, hälsa och säkerhet. Begreppet dyra produkter är inte entydigt, men om här avses dyra i meningen kräva stora ekonomiska uppoffringar, är förbundet dock ännu inte berett att tillstyrka ett ob-

ligatoriskt deklarationssystem för denna typ av "varaktiga konsumtionsvaror" eller kapitalvaror. Här föreligger redan nu ett omfattande deklarationsförfarande från producenternas sida vilket torde vara tillfyllest.

3 Vid en rätt utformning av deklarationssystemet torde det inte föreligga något behov av en särskild anmälningsplikt för dem som inte utnyttjar detsamma. En sådan anmälningsplikt skulle försvåra provningar, test och medföra en onödig tidsutdräkt.

4 När det gäller säkerhetsskäl kan man acceptera att vissa grundkrav skall vara uppfyllda för att en vara skall få deklareras, exempelvis flytvästar, brandsläckare och liknande.

5 Nuvarande VDN-system anser förbundet vara bra och böra kunna vidareutvecklas. En kvalitetsmärkning kan i vissa avseenden vara missledande då kraven på kvalitet kan vara ytterst varierande beroende på nyttjandetid, användningssätt etc. etc.

6 Förbundet finner inte anledning föreslå ytterligare åtgärder i syfte att främja användning av varudeklarationer, utan anser att en ökad användning av varudeklarationer kommer som en naturlig följd av marknadens krav.

7 Nuvarande VDN-system är, som ovan tidigare påpekats, i stort sett bra. Systemet skulle dock i vissa avseenden väl kunna kompletteras med brukssynpunkter till vägledning för konsumenterna.

6.3 *Hearing den 7 juni 1972 med företrädare för Sveriges marknadsförbund, direktören Jan Gillberg.*

Fråga 1

Det framhölls att människor har begränsad förmåga att ta upp information. Med ett obligatorium förelåg stor fara för att människor inte skulle orka tänka på sådana egenskaper hos varan som inte deklarerades, t. ex. skönhetsvärde, vilka egenskaper konstaterats göra människan lycklig.

Ett obligatorium skulle ge en viss stelhet på de under *a—d* upptagna områdena. Effekten på produktutveckling skulle vara olycklig ur samhällsekonomisk synpunkt. Det beteende som för tillfället var lämpligt och eftersträvansvärt skulle ligga till grund för normen. Som exempel angavs att gällande köksstandard verkat direkt hämmande på produktutvecklingen. — De uppgifter som skyldigheten omfattade skulle komma att överbetonas medan de svårmätta egenskaperna skulle komma bort. Därigenom skulle kreatörer och produktutvecklare styras in på de mätbara egenskaperna med negativa effekter på produktutvecklingen som följd.

f) Det betonades att byråkratiseringen och pappersexcercisen i företagens arbete stadigt ökat. De mindre och medelstora företagen skulle inte klara ytterligare regler och pappersexcercis. Småföretagarna behärskade inte ens att fylla i formulär. Pålagor i form av deklarationsplikt skulle återverka på och hämma deras produktion. Gillberg ansåg att en bedömning av varuområde för varuområde i vart fall måste göras innan obligatorium infördes för någon varugrupp.

Fråga 2

Det framhölls att obligatorisk märkning av hänsyn till liv, hälsa och säkerhet vore rimlig.

Fråga 3

Gillberg hänvisade till sitt svar under fråga 1f och framhöll att pappersexcercisen redan nu var för stor för de mindre företagarna.

Fråga 4

Man framhöll att uppställandet av grundkrav skulle få en byråkratiseringseffekt. Endast på områden där starka argument för grundkrav kompenserade systemets

nackdelar, t. ex. när säkerhetsrisker förelåg, borde grundkrav kunna uppställas.

Fråga 5

Gillberg ansåg att kvalitetsmärkning fungerade som konkurrensrestriktion. Endast några få dominerande företag inom respektive varuområde skulle kunna uppfylla kvalitetskraven.

Fråga 6

Enligt Gillberg borde man få till stånd en diskussion bland företagare och marknadsförare om självsanering av marknadsföringen och utökat arbete för goda varudeklarationer. Marknadsförbundet skulle intensifiera sitt arbete för att främja en aktiv och saklig information.

Vidare framhöll Gillberg att handelns branschorganisationer borde försöka få fram goda och läsbara deklarationer i samarbete med leverantörorganisationerna. Butikspersonalen behövde mera varukunskap och kännedom om hur tillgänglig information skulle läsas för att åtminstone vara mera insatt än konsumenten.

Gillberg menade att användningen av deklarationer skulle främjas om man genom faktiska exempel kunde illustrera att objektiv information verkat och verkar som konkurrensmedel. Vidare hänvisade Gillberg till en artikel om Consumerism som författats av marknadsförbundets ordförande Per-Axel Widler och publicerats i nr 11/1970 av tidskriften Den svenska marknaden.

Fråga 7

Gillberg ansåg att det gällande systemet verkade bra. Däremot saknades undersökningar av varifrån konsumenterna hämtade sin information. Såvida sådana undersökningar skulle visa att t. ex. veckopressens information hade det största inflytandet på konsumenterna, skulle VDN-informationen kunna uttryckas därefter. Varje konsumentgrupp kunde nås genom att få informationen presenterad på för den anpassat sätt och i lämpligt medium. De mindre och medelstora företagen hade dock inte resurser att klara ett deklarationsförfarande; de hade nog av att klara sina affärer.

Fråga 8

Gillberg framhöll att en samordning med andra länders deklarationssystem var nödvändig.

6.4 *Hearing den 9 juni 1972 med huvudläraren Alice Melvinger, TCO, ombudsmannen Eva Olsson, LO, pol. mag. Turid Ström, KF, konsulenten Ingrid Vigant, Hushållslärarnas riksförening, näringskonsulenten Brita Wallentin, Husmodersförbundet Hem och Samhälle och fil. lic. Brita Åkerman.*

Brita Åkerman önskade att en undersökning verkställdes angående konsumentens behov av information och syftet med informationen. Hon ansåg att det nuvarande VDN-systemet varit för lite avpassat efter varornas olikhet och varierande användningsområden; varufakta borde vara betydligt mer differentierade. Hon ansåg att svaret på *fråga 1* var beroende av valet av vara eftersom produkter var olika och marknadsföringen var beroende av produktens typ. Brita Åkerman har kompletterat sitt uttalande genom särskilt yttrande till utredningen: "Det var otillfredsställande att dyka ner mitt i en utredning om varudeklarationer. Varudeklarationerna, sådana de vuxit fram i Sverige, var en speciell form av information från säljare till köpare och brukare. Varudeklarationsnämnden hade under de många år den arbetat gjort ett för brukarna värdefullt arbete. Den hade bidragit till sanering av varumarknaden på många områden, hade gjort tillverkare medvetna om vilka krav som ställdes på deras produkter och den hade gett vägledning vid köp. Men systemet att arbeta fram varudeklarationer hade visat sig vara komplicerat och tidsödande, det informativa värdet av vissa dekla-

rationer har ifrågasatts. Ska man nu förändra systemet bör man kasta loss från VDN-normerna och skaffa en överblick över alla former av skriftlig information från säljare till köpare som följer varan och börja med det enklaste: varunamn, fabrikantnamn, och fråga vad detta ger. Sen bör man titta på innehållsdeklarationer, bruksanvisningar, skötselanvisningar etc. och studera vilken information som behövs om olika varor. I vissa fall är en anvisning för användningen och skötseln mycket angelägnare för brukaren än en fullständig VDN-deklaration. Man bör ställa frågan om vilken information som bör vara obligatorisk, av vilka skäl och hur man kan ge ett frivilligt informationssystem fasta former. För vissa produkter är det önskvärt med information enligt ett system, för andra enligt ett annat. För en hel del produkter kommer man nog fram till att det är önskvärt med ett system ungefär som VDN:s. Men om man i en utredning startar från nuvarande VDN är det troligt att man kommer att släpa med sig en hel del onödigt — och hindras att ge sig in på funderingar över nya hittills inte eller mera sparsamt använda system för information."

Turid Ström anslöt sig till Brita Åkermans uppfattning om svårigheten att diskutera ett obligatoriums verkningar generellt. Vidare framhöll Turid Ström att deklarationssystemet höll på att förändras. Avsikten var att åstadkomma bruks- och användningsanpassade deklarationer. I utvecklingsskedet kunde hon därför endast föreslå införandet av en ramlag efter norsk modell med en fullmakt att föreskriva obligatorium vid verkligt behov. Man fick då tänka sig en genomgång varuområde för varuområde. Om marknadstäckningen av ett viktigt område, t. ex. barnsängar, inte lyckades på frivillig väg, vore fullmakten ett lämpligt instrument. Ett generellt obligatorium kunde endast appliceras på ett färdigt deklarationssystem som funnit sin form.

Brita Wallentin uppgav sig stödja tanken på ramlagstiftning som kunde tillgripas vid behov och som inte skulle användas för småsaker och detaljer. Då människors säkerhet och trygghet var ifrågasatt kunde fullmakten behöva tillgripas.

Eva Olsson betonade i anslutning till fråga *1g* att konsumenten hade en annan starkare ställning i köpsituationer då hon visste att samtliga varor, t. ex. barnsängar, var VDN-deklarerade; hennes reaktion och beteende förändrades.

Fride Antoni önskade att utredningen kartlade vilka rättigheter och skyldigheter som var förenade med deklarationer av skilda slag. Som exempel nämndes en mängd varierande deklarationer utanför VDN-systemet för hund- och kattmat, där företagen undgick VDN:s kostnader och kontroll. Av intresse vore att begränsa rättigheten att använda deklarationer som liknade VDN:s.

Fråga 1

a) och b) Eva Olsson framhöll som en fördelaktig effekt av obligatorium beträffande t. ex. sällskapsresor att resebyråernas marknadsföring måste bli ensartad och att resebyråerna istället tvingades konkurrera med pris och kvalitet.

c) och d) Eva Olsson ansåg inte att ett obligatorium skulle behöva medföra handelshinder och framhöll att produktutvecklingen skulle påverkas positivt.

e) och f) Eva Olsson framhöll att dyra analyser medförde dyra vanor och svårigheter för småföretag; kostnadskonsekvenserna för konsumenten måste övervägas.

Fråga 2

Eva Olsson betonade vikten av obligatorium på områden som berörde konsumentens liv och hälsa.

Alice Melvinger talade för obligatorium med hänsyn till hälsa och säkerhet, men påtalade problemet att avgöra vad som är hälsa och säkerhet. Ett obligatorium med inbyggda minimikrav förordades; som exempel angavs S-märkningen, förenad med förbud mot varor utan godkännande. I den mån ett obligatorium gick att införa be-

träffande dyra varor, typ båtar och bilar, vore det önskvärt för konsumenten, framhöll Alice Melvinger.

Fråga 3

Turid Ström förordade anmälningsplikt som ett medel att få översikt över marknaden. Genom anmälningarna skulle man få kännedom om vilka företag som använde egna deklarationer, hur dessa skilde sig från VDN-deklarationerna, varför och till vilken kostnad. Obligatorium kunde komma att övervägas om anmälningarna visade att konsumenten inte erhöll väsentlig information om varan genom de privata deklarationerna.

Eva Olsson ansåg att anmälningsplikt vore en god problemuppfångande informationskanal.

Brita Wallentin upgav att hon reagerade mot tvånget i en anmälningsplikt. — Hon önskade få fram beteckningsnormer för varje vara, vad som fick kallas klänning o. s. v. Man kunde därefter kräva att produkten skulle fungera inom sitt användningsområde; att utarbeta beteckningsnormer borde åligga konsumentverket.

Fråga 4

Turid Ström ansåg att ett varudeklarationssystem typ Möbelinstitutets skulle driva fram produktutveckling och åstadkomma bättre varor på marknaden. Grundkrav (baskrav) borde anpassas efter användningsområde, t. ex. grundkrav för matbord, skrivbord o. s. v. Där praktiska och tekniska svårigheter för att uppställa grundkrav inte mötte vore konsumenten betjänt av grundkrav förutsatt att grundkravsnivån sattes relativt lågt.

Brita Åkerman framhöll att grundkrav inte passade för vissa varor, t. ex. tvättmaskiner; där krävdes annan information. Möjligen skulle baskrav kunna uppställas för normal funktion, d. v. s. att maskinen tvättade utan att plaggen gick sönder. Baskrav som innebar att produkten fungerade för sitt ändamål kunde uppställas för alla varor. Varor under sådan nivå var konsumenten inte betjänt av. I Sverige var konsumenternas krav höga; därför var tesen att baskrav minskade konsumentens valfrihet en konstruktion. Sådana baskrav skulle hindra dålig import.

Brita Wallentin önskade inte att grundkrav skulle införas, utan förordade information utifrån vilken konsumenten hade möjlighet att välja vara efter eget behov. Konsumenten borde även kunna välja varor vars kvalitet låg under grundkravsnivån men var billiga.

Alice Melvinger betonade att konsumenten i större utsträckning borde tilltros möjligheter att jämföra och bedöma varor. Baskrav kunde dock föreligga som riktpunkt.

Eva Olsson ansåg grundkrav, i vart fall vid obligatorium, innebära fara för vår internationella handel genom att förhindra billig import. Konsumenter borde ha rätt att välja dåliga varor till låga priser. Ett klassificeringssystem var därför att föredra.

Turid Ström såg förhållandet till importen i stor utsträckning som ett kommunikationsproblem. En del av vår import skulle inte komma att påverkas nämnvärt av grundkraven eftersom viss tillverkning redan sker på svensk specifikation.

Fride Antoni framhöll att varor som inte uppfyllde baskraven vid ett obligatorium måste deklareras med uppgift om att de inte uppnått baskravsnivån, såvida de skulle tillåtas förekomma.

Fråga 6

Eva Olsson framhöll att intensiv uppföljning från konsumentverkets sida krävdes för att främja användningen av deklarationer. Kostnadsaspekten var viktig i sammanhanget. För att få normerna marknadstäckande borde nyttjandet av normerna inte vara avgiftsbelagt. Kontrollverksamheten måste antagligen läggas på företagen; den statliga kontrollfunktionen borde inte behöva utsträckas utöver en stickprovskontroll för att inte öka kostna-

derna. Förekomsten av KO och Allmänna reklamationsnämnden kompletterar kontrollen; vid obligatorium fanns dessutom straffsanktion.

Turid Ström framhöll att kontrollverksamheten måste åläggas företagen. Redan vid tillståndsgivningen borde producentens analys- och kontrollresurser utrönas; företag utan egna resurser måste köpa dessa tjänster.

Brita Åkerman och Eva Olsson ansåg att statliga kontrollmöjligheter måste finnas. Eva Olsson framhöll som exempel heltäckande mattor; en mindre nogräknad producent kunde framställa mattor som till utseende och pris inte skilde sig från mattor av god kvalitet men vars egenskaper var undermåliga.

Fråga 7

Alice Melvinger önskade få till stånd en undersökning, som kunde ge svar på i vilken situation och beträffande vilken vara konsumenten skulle ha behövt information, innan man kunde bedöma VDN-systemets utformning, syfte och roll i marknadsföringen.

Fride Antoni betonade svårigheten att få riktiga svar på sådana frågor. På livsmedelssidan visste man inte varför vissa normer hade marknadstäckning men inte andra. Det viktigaste för att få marknadstäckning var enligt Fride Antoni konsumenternas efterfrågan på deklarationer. En viktig uppgift var därför att klara av eftersläpningsproblemet, t. ex. frågan om vilka tillsatser och gifter olika varor innehöll; sådana uppgifter frågade konsumenten efter för närvarande, men hade deklarationsverksamheten ännu inte inriktats på.

6.5 *Hearing den 20 juni 1972 med företrädare för Svenska reklambyråförbundet, direktören Bertil Klinte.*

Direktör Klinte framhöll att reklambyråförbundets medlemmar hade en positiv grundinställning till varudeklarationer. Deklarationer gav faktaunderlag för reklam. En förutsättning var dock att deklarationen gav konsumenten faktisk hjälp i köpögonblicket. Den måste uppta sådana egenskaper hos varan som var relevanta för konsumenten. Exempelvis ansågs nuvarande innehållsdeklarationer för kemisktekniska produkter ointressanta som vägledare för konsumenten på grund av sin tekniska inriktning. Restriktioner i form av deklarationstvång förordades inte i och för sig men accepterades på vissa varuområden, t. ex. beträffande säkerhetsprodukter som flytvästar samt konsumentkapitalvaror. Klinte menade att branschöverenskommelser kunde tänkas ersätta obligatorium, i vart fall vad gällde konsumentkapitalvaror.

I anslutning till fråga *1 c + e* framhölls att obligatorium kunde få till följd att utländska företag med marginell export på Sverige antingen lämnade den svenska marknaden eller överlät deklarationsplikten till importören. Kostnadsökningen kunde i det senare fallet bli avsevärd.

Svaret på fråga *1 d* berodde enligt Klinte på normens aktualitet. En aktuell och relevant norm borde främja produktutvecklingen på varuområdet, medan en föråldrad norm skulle ge motsatt effekt.

1 e En eventuell kostnadsökning på dyrbara produkter kunde inte tillmätas någon betydelse, däremot på dagligvaror, även om kostnadsökningen var liten, menade Klinte. Vid obligatorium måste toleransgränser införas så att varje nödvändig förändring av innehållet i en vara inte behövde innebära ny analys, nya etiketter och nya kostnader.

1 f Klinte ansåg sig inte kunna förutse någon påverkan på företagsstrukturen vid obligatorium.

Fråga 2

Klinte menade att obligatorium var acceptabelt beträffande konsumentkapitalvaror, försäkringar samt varu- och tjänsteområden som berörde liv, hälsa och säkerhet.

Fråga 4

Vid frivillig deklaration borde minimistandard krävas för att en vara skulle få deklareras, enligt Klinte. Detsamma borde vid obligatorium gälla produkter som var dyrbara eller där konsumentens liv, hälsa och säkerhet berördes.

Fråga 6

Klinte framhöll att informationen om VDN och VDN:s innebörd måste utökas och föreslog kampanjer i likhet med trafiksäkerhetsverkets. Klinte betonade slutligen skolans roll för bättre konsumentfostran.

6.6 *Skriftligt yttrande från Sveriges köpmannaförbund* (efter hearings den 8 juni och 3 oktober 1972).

Allmänna synpunkter

Enskild detaljhandel har genom Sveriges köpmannaförbund deltagit i arbetet inom Varudeklarationsnämnden (VDN) alltsedan starten 1951. Förbundet har också aktivt deltagit i det utvecklingsarbete som under senare år skett inom VDN vad beträffar bl. a. ökade informationsinsatser från VDN:s sida inom undervisningen i skolorna men även i det senaste årets utvecklingsarbete för att söka finna nya former för varudeklarationer.

Genom representationen i VDN och dess styrelse har förbundet också tagit initiativ till utredningar om funktionsorienterad redovisning av varors egenskaper och därvid även fört fram frågan om minimikrav och kvalitetsgarantier. Genom förbundets representation har också föreslagits olika former av konsumentstudier för att undersöka om och i vilken omfattning VDN-varufakta ingår i konsumenternas inköpsprocess.

Enskild detaljhandel har under alla år intagit en mycket positiv inställning till varudeklarationer även om vi från förbundets sida inom vissa områden varit kritiska och föreslagit förändringar av varudeklarationssystemet.

Detaljhandeln och varufakta

Detaljhandeln har utomordentligt stort intresse av att så stor andel som möjligt av ett varusortiment kan redovisas enligt enhetliga normer och egenskapsredovisningar. Detta behov av standardiserad varuinformation sammanhänger väsentligt med den utveckling som skett inom detaljhandeln under senare år, nämligen en övergång till långtgående mekaniserad försäljning genom självbetjäning och självval. Dagens moderna detaljhandel erbjuder ett utomordentligt omfattande varuutbud inom vilket konsumenten själv i större utsträckning än tidigare skall välja den enskilda varan utan hjälp av försäljningspersonal. Denna utveckling av varusortiment och rationaliserad detaljhandel har utan tvekan ökat behovet för konsumenten att få standardiserad information i anslutning till resp. vara. En information där varans olika egenskaper och funktion redovisas på ett sådant sätt att konsumenten själv kan göra den erforderliga jämförelsen mellan olika varor och göra det bästa valet. Det kan härvid noteras att drygt 80 procent av dagligvaruhandeln för närvarande säljs genom självbetjäning och att självbetjäning och självval alltmer genomförs även i många andra branscher. Framtidens konsumenter kommer härigenom att i allt större omfattning själva få fatta beslut om inköp av den enskilda varan utan att därvid ha möjlighet till personlig rådgivning genom försäljningspersonal.

Synpunkter i anslutning till Varudeklarationsutredningens särskilt ställda frågor

1 a. Vad det beträffar frågeställningen om hittillsvarande VDN-varufaktas effekt som marknadsföringsinstrument bör det konstateras att tillverkare har betraktat VDN-användningen som en del av marknadsföringen. Erfarenhetsmässigt kan också kon-

stateras att VDN-märkning i vissa fall anses ha haft direkt betydelse ur marknadsföringssynpunkt. Bland motiven till denna värdering av VDN-märkningen synes bl. a. vara att VDN-deklaration av varor av många konsumenter har upplevts som viss kvalitetsgaranti. Denna uppfattning kan delvis bero på att det när VDN på 50-talet introducerades främst var de etablerade märkesvarufabrikanterna som utnyttjade VDN-varufakta och där resp. märkesföretag redan hade skapat ett klart kvalitetsbegrepp kring sina produkter. Denna kvalitets- och garantiupplevelse har också troligen förstärkts genom de faktiska egenskapsgarantier och minimikrav som redovisas inom några varugrupper — t. ex. flytvästar och barnsängar. Även utvecklingsarbetet av varufakta inom möbelsektorn med vissa grundkrav kan ytterligare ha förstärkt konsumenternas uppfattning av varudeklarationernas garantiinnehåll. Konsumentens upplevelse av kvalitet har förmodligen även förstärkts genom detaljhandelns egen hantering av VDN-varufakta. I viss utsträckning har försäljningspersonal i samband med demonstration av en vara hänvisat till att varan är VDN-deklarerad. Det kan därför anses troligt att konsumenterna bl. a. genom sådana åtgärder under årens lopp har bibragts den uppfattningen att det finns en koppling mellan kvalitet och VDN-varufakta.

1 b. När det gäller att bedöma effekten på konkurrensen inom ramen för varudeklarationer bör det poängteras att detaljhandeln inte har samma konkurrensintresse som det varuproducerande företaget eller importören. För en tillverkare eller importör är det väsentligt att just det egna företagets varor säljs i konkurrens med andra tillverkares eller importörers varor. Ur detaljhandelns synpunkt finns inte motsvarande värderingar. Konkurrensen inom detaljhandeln utgår från konkurrensen mellan olika butiker eller olika distributionsformer och inte från konkurrensen mellan enskilda varor. Däremot kan man inte bortse från att detaljhandeln i sin inköpspolitik på sikt förmodligen kommer att känna sig mer attraherad av varor som är varudeklarerade beroende på att man härvid får ett varusortiment som ger erforderlig information till konsumenterna utan att butiken behöver ställa rådgivande personal till förfogande. Samtidigt kan ett enhetligt varudeklarationssystem ingå som en del i en rationell inköpshantering genom möjligheterna till varujämförelse. Under de ca 20 år som VDN fungerat har ur konkurrenssynpunkt kunnat registreras erfarenheter som att de varor som först marknadsfördes inom ramen för VDN-varufakta hade påtagliga konkurrensfördelar jämfört med motsvarande varor utan dessa varufakta. När allt fler tillverkare eller importörer blev tillståndshavare inom varugruppen ansågs konkurrensöverläget påtagligt minska.

1 c. Vad det beträffar effekter på internationell handel är detta frågor som kanske främst berör producent- och importsektorn via partihandeln. Det förekommer emellertid egen import inom vissa delar av detaljhandeln och därvidlag överensstämmer detaljhandelns intresse med producenters och importörers. Med det alltmer ökade internationella varuflödet krävs ett utvecklat internationellt samarbete även inom varudeklarationsområdet vilket i sin tur ställer krav på internationell standardisering. En obligatorisk varudeklaration under nuvarande förhållande med klart ofullständigt internationellt samarbete kan komma att få import- och exportpåverkan i negativ riktning.

1 d. Frågan om effekter på produktutveckling blir beroende på det redovisningssystem som blir aktuellt för den enskilda varugruppen. Ett redovisningssystem i t. ex. sifferform med ett litet antal värderingssteg mellan lägsta och högsta värde (t. ex. 1—3) kan få som effekt att en producent inte finner det möjligt att inom ramen för produktionsekonomin utveckla en produkt, då en sådan utveckling och förbättring av produkten inte blir redovisningsbar i systemet. Dessa värderingar hör också intimt samman med aktuella diskussioner om funktionsanpassade deklarationer. I dessa

diskussioner har framhållits behovet av skilda redovisningssystem beroende på användningsområdet för den aktuella varan. Som exempel har bl. a. använts skyddskläder av typ overall och målarpenslar. Dessa båda varugrupper används såväl för rent amatörbruk, där overallen mest har en smutsskyddande funktion och penslarna har karaktären av engångs- eller fågångsanvändning, som yrkesmässig användning där helt andra egenskapskrav ställs.

Alla dessa helt olika värderingar och förväntningar hos resp. konsument blir inte mindre komplicerade att lösa och tillfredsställa genom att samme konsument kan bedöma en viss vara i egenskap av "amatöranvändare" och en annan vara i egenskap av yrkesutövare. Härvidlag kan olika redovisningssystem medföra påtagliga olägenheter för konsumenterna och ställa mycket stora krav på en kompletterande konsumentupplysning.

Systemet för egenskapsredovisning kommer att direkt få effekter på produktutvecklingen varför ett ingående utredningsarbete just inom detta område bör igångsättas.

1 e. Av de hittillsvarande erfarenheterna vad beträffar kostnaderna för varudeklarationer bör framhållas att just de relativt höga initialkostnaderna för provning etc. medverkat till att många företag inte har deklarerat sina produkter. Speciellt har detta markerats för varor i korta tillverkningsserier. Ett obligatoriskt deklarationssystem kommer därvidlag att få effekter på prisbildningen.

1 f. Vad beträffar effekter på företagsstruktur i samband med ett framtida deklarationssystem bör det naturligen framhållas att det utan tvekan blir större möjligheter för de mycket stora tillverkarna resp. importörerna att genomföra ett deklarationssystem. Detta kan få som effekt att mindre tillverkare och importörer inte får samma möjligheter att introducera sig på marknaden, att varusortimentet därigenom hämmas i sin utveckling. En förutsättning för att det härvidlag skall skapas konkurrens på lika villkor är att samhället står för samtliga med ett obligatoriskt deklarationssystem sammanhängande följdkostnader.

2. Från detaljhandelns sida har vi inte något att invända mot krav på deklaration för varor som berör liv — hälsa — säkerhet. Härvidlag regleras dock sådan informationsplikt och kontroll redan i flertalet fall genom t. ex. livsmedelsverket etc. Vid särskilt tekniskt komplicerade och därvid ofta också dyra produkter finns motiv för krav på varudeklarationer. Det erfarenhetsmässiga problemet med denna typ av deklarationer är dock att deklarationerna blir så omfattande och otillgängliga för konsumenterna att varufakta inte blir den informationshjälp som konsumenterna behöver.

3. Den bästa regulatorn för utvecklingen av användandet av varudeklarationer torde vara påverkan av konsumenterna själva via detaljhandeln på tillverkare och importörer. Anmälningsplikt inom ramen för ett frivilligt system skulle ställa mycket stora administrativa krav vilket också ett erforderligt dispenssystem inom ramen för ett obligatorium skulle medföra.

4. Frågan om grundkrav har under många år diskuterats inom VDN och resulterat bl. a. i den introduktion av nya deklarationer som sker under 1973 för vissa typer av möbler. Även andra varugrupper med enhetlig funktion, t. ex. kylskåp, har diskuterats.

Enligt den nu aktuella möbeldeklarationen redovisas att resp. vara uppfyller ställda "grundkrav". Vilka dessa grundkrav är framgår dock inte för konsumenten. Här löper man risken att normproducenten inte har samma värderingsregler som den enskilde konsumenten. Grundkravet på köksmöbler accepterar vissa smärre defekter på en vara, vilket konsumenten inte i sin tur accepterar, med resultat att konsumenten reklamerar varan.

5. Problemet med kvalitetsmärkning sammanfaller med frågan om grundkrav som i sig innebär en viss funktionsgaranti. Att både arbeta med "garantideklarationer" och hittillsvarande deklarationer torde bli myc-

ket otillfredsställande för konsumenterna.

6. För att på lång sikt effektivt främja användningen av varudeklarationer måste ett omfattande informationsarbete ske redan i skolan. På det sättet finns det möjligheter att bättre utbilda framtidens konsumenter. Det är därvid väsentligt att information om varudeklarationer ingår som en integrerad del av den totala konsumentundervisningen. En sådan konsumentfostrande undervisning bör därför ges större plats i undervisningsplanerna än vad som för närvarande är fallet. Det torde också behövas en fortlöpande vidareutbildning av de lärarkrafter som för närvarande arbetar inom detta område. Inom ramen för en sådan undervisning i det reguljära skolsystemet resp. vidareutbildningen av lärarkrafterna bör då ges möjlighet att utveckla kunskaperna om det totala konsumentpolitiska arbetet där senare års lagstiftning bör få en väl så framträdande plats.

7. Beträffande denna fråga hänvisas till tidigare framförda synpunkter 1—6.

6.7 *Skriftligt yttrande från Sveriges grossistförbund och Sveriges industriförbund.*

Utredningens frågor har mötts av stort intresse inom företag och branschorganisationer. Att representanter för näringslivet på detta sätt fått tillfälle att avge synpunkter och redovisa erfarenheter som kan tjäna som en grund för utredningens arbete har bedömts ha ett värde i sig och öka förutsättningarna för ett fortsatt förtroendefullt samarbete. På grund av den förhållandevis korta tid som stått till buds och begynnande semestrar har inte alla tillfrågade haft tillfälle att inkomma med svar. Svar har inkommit från ett tjugotal företag och branschorganisationer.

Huvudsynpunkter

Några grundläggande synpunkter vill vi understryka redan inledningsvis.

Varudeklarationen som idé och princip har mötts av positivt intresse från flertalet svarande. Denna uppfattning delas av Grossistförbundet och Industriförbundet.

Den dominerande svårigheten som kommer till uttryck i svaren är bristen på provningsmetoder inom många områden. Detta gäller särskilt bristen på metoder att prova de för konsumenten mest relevanta egenskaperna eller över huvud metoder som fångar in produktens karakteristiska egenskaper. Däri synes också ligga huvudorsaken till att vissa normer används i liten utsträckning.

En andra dominerande slutsats är att det är väsentligt att finna metoder som inte förorsakar orimliga kostnader eller snedvrider konkurrensen. Det är alltså angeläget att finna metoder som kan tillämpas snabbt och till låg kostnad. Det är synnerligen angeläget att få till stånd internationell standardisering. Av svaren framgår klart att ett rent nationellt varudeklarationssystem och nationella bestämmelser skulle leda till allvarliga svårigheter för export och import.

Svårigheter av nyssnämnda karaktär (och andra som utvecklas nedan) kommer aldrig att helt kunna undvikas inom något varuområde. Detta är ett huvudskäl mot ett obligatoriskt system, vilket med nödvändighet måste bli stelt och osmidigt. Det gäller att i stället ta vara på och utveckla varudeklarationens positiva egenskaper inom ramen för ett frivilligt system. Den bästa vägen för att få till stånd en vidgad användning av varudeklarationer är att utforma dessa så att de kan vara ett naturligt och viktigt inslag i marknadsföringen. Ett ökat konsumentintresse för varudeklarationer vore också ägnat att stimulera användningen av deklarationer och ge dessa en framskjuten plats i marknadsföringen.

När nya normer fastställes är det väsentligt att dessa är allmänt erkända och i möjligaste mån baserade på internationellt standardiserade provningsmetoder. Vid utarbetandet av normer är det angeläget att man tar tillvara den fond av erfarenhet och

sakkunskap som skapats inom berörda branscher och företag.

Utredningens frågor

1. a—b Inställningen till obligatorium är i huvudsak negativ. Inom de flesta branscher bedöms provningskapaciteten hos tillgängliga institutioner som otillräcklig. På grund av de förseningar som därigenom kan väntas bli följden framhåller flera svarande att marknadsföringen kommer att försvåras och fördyras. Detta gäller särskilt branscher som är säsong- eller modepräglade. Från flera håll påpekas också att fördyringen kommer att drabba mycket olika beroende på företagsstorlek, variationsbredd på produkten etc. Generellt kommer små företag att få större svårigheter än stora, detsamma gäller företag som marknadsför prisbilliga varor eller modeller i små serier.

Från branscher som för närvarande är utsatta för hård importkonkurrens, såsom exempelvis textilbranschen, noteras att ett obligatorium sannolikt skulle hälsas med tillfredsställelse från en del tillverkare, i första hand sådana som har ett begränsat sortiment av varor för vilka varudeklaration kan åstadkommas på ett relativt enkelt sätt. Anledningen härtill skulle vara att import av främst prisbilliga varor skulle starkt försvåras eller omöjliggöras.

Ett företag pekar på risken för att intresset för seriös varudeklaration avtar som en följd av att kontrollen vid obligatorium måste bli svår att genomföra. Man menar att detta även måste ha en icke önskvärd effekt för konkurrensen.

Från flera håll betonas att de ökade kostnader som ett obligatorium kommer att innebära medför negativa följder för konkurrensen, i synnerhet om en internationell likformighet ifråga om deklarationer inte kan åstadkommas. Det påpekas också att ett obligatoriskt system i en bransch där de dominerande företagen redan frivilligt infört deklarationer inte ger någon ytterligare fördel. Ett företag understryker särskilt att man anser att VDN har positiva effekter för marknadsföringen på såväl hemma- som exportmarknaderna eftersom deklarationen leder till ökad kvalitetsprofil. Frivillig deklaration ger hos konsumenten en good will åt de företag som tillämpar den jämfört med övriga. Man pekar på risken att detta good willvärde för de deklarerande företagen skall försvinna vid ett obligatorium.

Det framhålls också att det finns en risk för att ett obligatorium kan leda till en likriktning av produkterna som i själva verket är ägnad att försvaga konkurrensen och minska konsumenternas valmöjligheter.

1. c Den helt dominerande trenden i svaren är att den internationella handeln skulle komma att försvåras. Detta gäller såväl export som import. Exporten försvåras och fördyras genom att det blir nödvändigt att hålla olika lager för export och inhemsk försäljning. Endast om deklarationsreglerna blir lika i Sverige och i utlandet kan handelssvårigheterna begränsas.

Ett problem i detta sammanhang är att varorna måste etiketteras på visst sätt med ett märke eller liknande. I de fall produktionen sker utomlands och sedan exporteras till flera länder, bl. a. Sverige, eller om produktionen sker i Sverige och delvis är avsedd för hemmamarknaden, delvis för export, medför detta att när en leverans skall ske till Sverige storförpackningarna vid något tillfälle ånyo måste brytas och småförpackningarna eller själva varan förses med de för svensk del erforderliga deklarationsetiketterna. Självfallet medför detta ökade hanteringskostnader och understryker vikten av internationell standardisering. Om sådan inte kan åstadkommas är alternativet till nyssnämnda fördyrade hanteringsprocess att, som ofta sker när det gäller skötselinstruktioner, bifoga deklarationer för en rad olika länder i en broschyr. Att på detta sätt ställa konsumenten inför en rad olika varudeklarationssystem måste dock vara olämpligt och förvirrande.

En speciell svensk obligatorisk deklara-

tion skulle helt naturligt skapa problem för importen. En tänkbar effekt exempelvis inom textilbranschen är att importen av vissa billiga plagg med för användningsområdet fullt tillräckligt bruksvärde skulle minska. Samtidigt pekar man å andra sidan på att det kan finnas en risk för att importen kan komma att gynnas om inte kraven på och kontrollen av obligatoriets efterlevnad göres lika sträng som för inhemska varor.

1. d Ett deklarationssystem kan — vare sig det är obligatoriskt eller ej — medföra en viss styrning av produktutvecklingen i riktning mot att uppnå bättre mätresultat även om konsumenten därigenom inte får bättre nytta av produkten. Produktutvecklingen kommer att koncentreras på provade egenskaper, vissa produktidéer kommer aldrig att prövas på grund av avsaknad av normer och provningsmetod.

En återkommande synpunkt är att produkterna kommer att fördyras främst för mindre företag. Man menar också att en viss positiv effekt skulle kunna tänkas genom att undermåliga produkter slås ut. Å andra sidan finns faran av en oväl-kommen likriktning av sortimentet.

1. e Ökade kostnader och hämmad priskonkurrens genom frånvaron av lågpris/lågkvalitetsvaror betyder högre konsumentpriser.

För stora företag med tillverkning i långa serier torde deklarationskostnaderna i regel ha litet inflytande på prisbildningen. Annorlunda förhåller det sig med mindre företag och företag med säsong- och modepräglad tillverkning. För de små och särskilt de minsta företagen torde kostnaderna bli betydande och delvis förhindra möjligheten att lönsamt framställa bruksvaror i liten upplaga. När det gäller tillverkning av lågprisprodukter finns det även vid tillverkning i större serier risk för att kontroll- och etiketthanteringskostnader kommer att spela en oproportionerligt stor roll vid prissättningen. Provningskostnaden ingår som en stor fast kostnad, som är oberoende av totalantal. Därav följer att ett obligatoriskt varudeklarationssystem skulle inverka kraftigt på priset för modeller som endast avses att marknadsföras i små serier.

1. f Den långsiktiga effekten av ett obligatoriskt deklarationssystem torde generellt vara att systemet missgynnar mindre företag. Dessa har ej samma förmåga att bära och fördela de relativt stora fasta kostnader som är förenade med deklarationssystemet. Likaså kommer företag med ett brett sortiment att få relativt större problem liksom företag med föränderliga varor, exempelvis modevaror. Vidare missgynnas importörer, vilka kan tvingas göra speciella varianter för den svenska marknaden, vilket i sin tur leder till högre priser. Likaså missgynnas exportföretag, som kan tvingas göra en särskild hemmamarknadsvariant och en särskild exportvariant med åtföljande kostnadsökningar.

2. Det är samhällets uppgift att på olika sätt tillgodose säkerhetskrav avseende individens liv, hälsa m.m. Dessa krav bör utformas och övervakas av vederbörande fackmyndigheter såsom redan sker genom arbetarskyddsstyrelsen, statens planverk, livsmedelsverket, socialstyrelsen m. fl. Det är i sådana fall i regel knappast varudeklaration som behövs utan snarare bindande regler.

Vi anser det inte lämpligt att konsumentverket blir ett organ för tillgodoseende av återstående krav som baserar sig på liv, hälsa, säkerhet. Om konsumentverket finner ett område som enligt dess uppfattning kräver särskilda restriktioner för att tillgodose dylika krav, bör verket göra framställning därom till vederbörande departement eller fackmyndighet. En annan ordning måste innebära dubbelarbete genom dubbla tillsynsmyndigheter.

Särskilda skäl kan anföras för deklaration av dyrare produkter, och det är motiverat med särskilda ansträngningar för att deklarera sådana. Samma krav på vederhäftighet och relevans måste dock gälla även för deklaration av dyrare produkter. Kan dessa krav inte uppfyllas blir deklarationen inte meningsfull. I övrigt gäller de invändningar mot obligatorium som

anförts som svar på fråga 1. Vi vill särskilt understryka vikten av att undvika icketariffära handelshinder med hänsyn till att konsumentkapitalvaror ofta är av internationell karaktär.

3. Tveksamhet råder rörande värdet av en anmälningsplikt. Principiellt anser vi ett frivilligt system överlägset ett obligatorium. En allmänt tillämpad varudeklaration bör växa fram som en följd av att konsumenter och handel i allt större utsträckning efterfrågar och utnyttjar varudeklaration. Om ett obligatorium införes torde det bli nödvändigt att införa någon form av dispenssystem. Detta torde dock vara administrativt komplicerat. Det blir svårt att fastställa rättvisande och hanterliga undantagsregler. Risken för skönsmässiga bedömningar blir stor.

Inom vissa branscher med exempelvis snabba mode- och sortimentsväxlingar kan det vara svårt och kostsamt att fortlöpande följa upp och motivera orsakerna till att en deklaration inte utnyttjas. Inom ramen för ett frivilligt system kan det i vissa fall vara motiverat med ett anmälningssystem i de fall en viss norm inte utnyttjas. Sådana uppgifter kan ha värde för den vidare utvecklingen av varudeklarationsnormer. Det torde dock vara tveksamt om ett tvångssystem skulle vara vare sig nödvändigt eller ägnat att öka företagens intresse för positiv medverkan. En anmälningsplikt kan också medföra en tungrodd och kostsam administrativ apparat.

4. Säkerhetsgrundkrav bör fastställas och följas upp av vederbörande ansvariga myndigheter och ej ingå i varudeklarationssystemet. Grundkrav förutsätter en definierad användning av produkten, vilken i vissa fall är möjlig att fastställa inom området liv-hälsa-säkerhet (typexempel flytväst). I övrigt är det i regel svårt att finna produkter med så ensartad användning att grundkrav lämpade för alla konsumenter kan uppställas. Dock finns exempel på naturliga grundkrav på gränsen till definitioner. Dessa grundkrav anger närmast giltighetsområde. Som exempel kan anges att en frysbox inte skall kunna deklareras som sådan med mindre än att den kan hålla en temperatur av högst — 18°C. Däremot är det väsentligt svårare att uppställa lämpliga grundkrav när det gäller exempelvis frysboxens infrysningskapacitet.

Under förutsättning att myndigheterna kontrollerar att lagbestämmelser beträffande säkerhet etc. följs kan det vara en fördel att dessa inte ingår i varudeklarationsbestämmelserna. I annat fall förutsätter varje förändring av lagbestämmelserna en ändring av deklarationsreglerna vilket innebär administrativt dubbelarbete.

Samma svårigheter gäller för grundkrav som för deklaration över huvud taget i fråga om att finna relevanta provnings- och mätmetoder. Som exempel kan anges att när det gäller kläder grundkrav tekniskt sett kan uppställas gällande drag- och rivhållfasthet, däremot inte beträffande plagg som helhet. De för konsumenten önskvärda kraven beträffande drag- och rivhållfasthet hos ett plagg är starkt beroende av plaggets användning samt är i många fall av mycket underordnad betydelse.

Om svenska grundkrav uppställes högre eller annorlunda utformade än vad som accepteras på den internationella marknaden tvingas svenska företag antingen splittra sin produktion i en del för inhemskt bruk och en för export eller på den utländska marknaden söka marknadsföra en dyrare vara med vad som där kan uppfattas som överstandard. Båda alternativen medför risk för kostnadsstegringar, bl. a. genom tillverkning i mindre skala. Om full kostnadstäckning inte kan uppnås på den internationella marknaden för den dyrare svenska kvaliteten kan företaget tvingas kompensera sig på den inhemska marknaden.

Motsvarande svårigheter och risker för fördyring uppstår för importen. Ett företag, beroende av leveranser av delar från utländska storföretag, har understrukit att svenska specialkrav skulle medföra kraftiga fördyringar, eftersom de utländska leverantörernas långa tillverkningsserier i så fall kan behöva brytas.

Beträffande konsekvenserna i fråga om företagsstruktur, internationell handel etc. pekar flertalet svarande på de synpunkter de avgivit i samband med fråga 1. Effekterna av obligatorium i allmänhet och grundkrav torde i stor utsträckning vara desamma. Bl. a. framhålles beträffande följderna för konkurrensen att eftersom grundkraven inte ger en fullständig bild av kvalitetsomfånget och kvalitetsnivån inte framkommer mellan varor som uppfyller minimikraven och varor med väsentligt högre och fler plusvärden följderna för den internationella handeln bedöms bli negativa eftersom svårligen en gemensam nivå på grundkraven kan uppnås. Det finns risk för att produkter som nyutvecklas primärt inriktas på att uppfylla minimikraven, vilket kan betyda kvalitetsförsämring och minskad valfrihet.

5. Majoriteten av de svarande är negativ till kvalitetsmärkning. Ett grundläggande problem som påpekas är svårigheten att göra en för alla rimlig sammanvägning av olika väsentliga egenskaper, på radioområdet exempelvis känslighet på olika våglängdsområden, ljudkvalitet m. fl. egenskaper. Även för kvalitetsmärkning torde krävas att en ensartad användning av produkten kan fastställas.

Inom bl. a. textilbranschen bedömer man att modeaspekterna i praktiken gör kvalitetsmärkning till en utesluten väg. Uppfattningen om vad som är kvalitet liksom behovet av kvalitet hos modevaror är varierande och omöjliga att precisera.

Några svarande är något mer positiva till kvalitetsmärkning mot bakgrunden av att många konsumenter uppfattar nuvarande VDN-deklarationer som ett kvalitetsmärke. Detta leder till att vissa lågkvalitativa varor ges en högre status än de förtjänar. Denna effekt kvarstår dock även vid kvalitetsmärkning om inte kraven sätts på en hög nivå, vilket å andra sidan betyder att många billiga och sitt pris väl värda varor riskerar att bli utslagna.

Ett godkännandemärke bedöms i vissa fall kunna underlätta marknadsföringen. Man är dock starkt medveten om svårigheten att i praktiken objektivt fastställa vad som är kvalitet.

Konkurrensen kommer att påverkas genom att lågkvalitativa eller över huvud produkter i enkelt utförande sållas bort. Det finns risk för att märkningen inte kommer att rättvisande skilja mellan exempelvis "bra" och "mycket bra" produkter. Samma svårigheter som följer av bl. a. obligatorium och grundkrav när det gäller internationell handel kan bli följden om man inte kan få till stånd internationella regler för kvalitetsmärkning. Risk föreligger också att produktutvecklingen inriktas på att endast uppnå de minimivärden som krävs för önskad poängsättning. Även systemet med kvalitetsmärkning verkar fördyrande, särskilt för mindre företag.

6. Den viktigaste förutsättningen för att få till stånd vidgad användning av varudeklarationer är att man får fram meningsfyllda deklarationer, som verkligen ger konsumenten relevant information i valsituationen. Kan detta åstadkommas kommer deklarationernas användning att stimuleras via efterfrågan på deklarationer från konsumenter och handel. Ett exempel på goda resultat i den önskade riktningen är användningen av skötselinstruktioner när det gäller textilvaror. Det är numera få företag som inte skötselmärker sina produkter. Skötselinstruktionerna har slagit igenom tack vare dels att det finns lämpliga normer och dels att de ger för konsumenten väsentlig information.

Vid sidan av strävan att åstadkomma bättre varudeklarationer är det väsentligt att öka konsumenternas intresse för dessa. Press, radio, TV och skola har här viktiga uppgifter. En av de svarande framhåller att för varje VDN-norm borde finnas en upplysningsbroschyr som redogör för hur uppgifterna skall uttydas och användas. Sådana broschyrer bör vara tillgängliga vid köptillfället och vara avsedda att kunna tas hem av kunden. Handeln spelar en viktig roll för möjligheterna att föra ut information och sprida intresset för varudeklarationer.

En fortlöpande revidering bör ske av

mätnormerna så att dessa inte framstår som förlegade. En internationell standardisering är en viktig förutsättning för att deklarationernas användningsområde skall kunna vidgas.

En ökad användning av varudeklarationer är viktig eftersom detta förbättrar konsumentens möjlighet att välja. Det är dock väsentligt att konsumenterna också upplyses om deklarationernas begränsningar, t. ex. om de ej täcker in samtliga viktiga egenskaper.

Näringslivsorganisationer bör medverka genom att propagera för ökad användning av varudeklarationer. Ett fortsatt samarbete med berörda branscher och företag vid utarbetande av deklarationsnormer är en viktig förutsättning för ökad användning.

7. Flertalet svarande anger att det nuvarande VDN-systemet spelar en förhållandevis obetydlig roll i marknadsföringen. Man efterlyser mer konkret och vägledande information om varans egenskaper. Från textilbranschen framhålles exempelvis att VDN:s normer med undantag för skötselföreskrifterna i allmänhet befunnits vara föråldrade och av ringa intresse för konsumenterna, vilket förklarar varför de kommit att tillämpas endast i mindre utsträckning. Porslinsindustrin anför att nuvarande VDN-system bör förenklas och preciseras och meddelar att arbete pågår för att genomföra förändringar i den riktningen vad beträffar den egna branschen. Man menar också att deklarationssystemet spelar sin största roll i marknadsföringen under inlärningsskedet. När deklarationen blivit en självklarhet är den inte längre något särskilt argument i marknadsföringen.

Inom tjänsteområdet är erfarenheten av varudeklarationer ringa. Vad som uträttas inom resebyråbranschen tyder dock på att det är möjligt att åstadkomma normer för definitioner och begrepp.

8. Huvuddelen av de svarande bedömer möjligheterna att få till stånd marknadstäckande deklarationer som små i många fall där importen spelar stor roll. Möjligheten att få till stånd marknadstäckning beror bl. a. på importseriernas längd och varornas karaktär. Så t. ex. torde det vara särskilt svårt att få modeinriktade textilvaror deklarerade medan å andra sidan deklarationsförutsättningarna torde vara större när det gäller hushållskapitalvaror och hemelektronik.

Ett eventuellt obligatorium för produkter där importen spelar stor roll torde i praktiken vara svårt att övervaka. En kontroll måste då ske vid tullbehandlingen, men tullen har små möjligheter att kontrollera om varudeklarationen är korrekt. Vissa produkters korta importserier accentuerar svårigheterna. Man påpekar också att ett obligatorium i motsats till ett frivilligt system kan komma att negativt påverka konkurrensen från utlandet. En väsentlig förutsättning för att få till stånd deklarationer för importvaror är en internationell standardisering av provningsmetoder.

Kommentar till varför vissa normer har få tillståndshavare

3042 regnplagg

Regnplagg är numera ofta modebetonade. Det är väsentligen en importvara som införs i korta serier.

3149 garn

Företagen i branschen tillämpar i huvudsak en egen deklaration av garnerna som ger motsvarande uppgifter om innehåll, skötsel etc.

4005 borstar

Borstar är en lågprisvara med relativt dyrbara provningskostnader. Ett företag anger att provningsmetoderna inte fångar in produktens kvalitetsavgörande egenskaper.

4006 termometrar

Normen omfattar ej stek- och febertermometrar. För den berörda tillverkningen finns endast en svensk fabrik av betydelse. Denna deklarerar. Produkterna i övrigt är i huvudsak import.

4502 köksfläktar

Normen omfattar propellerfläktar. Det finns endast en svensk tillverkare och denne deklarerar.

4504 personvågar

Två typer av vågar förekommer:

a) Balansvågar. Endast en svensk tillverkare. Denne deklarerar.

b) Fjädervågar. Tillverkningen sker ofta i korta serier. Mätvärdenas spridning för olika exemplar av vågtyper är ofta så stor att det är svårt att deklarera.

4505 hushållsvågar

Normen framkommen som en biprodukt av normen för personvågar. Varan är på väg att försvinna ur marknaden.

5008 portföljer, bags, shoppingväskor m. m.

Tillverkning i korta serier. Förhållandevis höga provningskostnader.

4007 hushållsknivar

Det finns två svenska tillverkare av betydelse. Båda deklarerar.

Sammanfattningsvis gäller i regel för de normer som har liten användning att de antingen avser varor som importeras eller tillverkas i korta serier eller att deklarationsnormen är föga kvalitetsavslöjande. Svårigheterna för företagen accentueras i de fall det dessutom är fråga om höga provningskostnader.

Avslutningsvis sammanfattas här de krav som Grossistförbundet och Industriförbundet vill ställa på konsumentverkets arbete med varudeklarationer.

Krav på samarbete konsumentverket—näringslivet

Detta innebär t. ex.

a) *att* vid utarbetande av nya eller reviderade varudeklarationsnormer representanter för berörda branscher bereds delta i arbetet

b) *att* innan ett normförslag fastställs detta sänds på remiss till berörda branscher

c) *att* även andra förslag än sådana som gäller normer — av t. ex. principiell art — och som är av intresse för näringslivet, underställs organisationerna för yttrande

d) *att* tillståndshavare och organisationerna underrättas om planerade informationskampanjer o. dyl. samt bereds tillfälle framföra sina synpunkter på dessa

e) *att* vid remisser tiden för dessa är så tillmätt att den tillåter expertgranskning

f) *att* interna företagsuppgifter etc. som ställs till konsumentverkets förfogande för varudeklarationsarbetet behandlas konfidentiellt av de handläggande tjänstemännen.

Krav på att deklarationerna är vederhäftiga

Detta innebär t. ex.

a) *att* reproducerbara och realistiska, standardiserade provningsmetoder används

Anm. 1: Realistiska är metoderna om det föreligger en hygglig, dokumenterad korrelation mellan provningsresultatet och hur varan beter sig i användning.

Anm. 2: Tillgången på provningsmetoder är avgörande för varudeklarationsarbetets omfattning och inriktning. Bristen på metoder är markant och en förutsättning för ett effektivare varudeklarationsarbete är att ekonomiska och tekniska resurser ställs till i första hand standardiseringsorganens förfogande.

b) *att* provningsmetoderna och uppgifterna i deklarationerna omfattar de väsentligaste kvalitets- och köpavgörande faktorerna

Anm.: Om samtliga väsentliga egenskaper ej kan mätas och redovisas skall detta förhållande framgå av deklarationerna.

c) *att* dels provningarna utvärderas och resultaten deklareras på ett sätt som avspeglar varans egenskaper, dels i deklaratio-

nerna använda formuleringar etc. har avsett innehåll

Anm.: I detta sammanhang är det nödvändigt att hänsyn tas till variationer i produktionen.

d) *att* uppställande av grundkrav, sammanvägningar av egenskaper etc. endast görs när konsumenternas användning eller användningar av varan är förhållandevis ensartade

Anm.: Ovanstående är i första hand tillämpligt när det t. ex. gäller fastställande av den lägsta egenskapsnivå under vilken en vara ej får deklareras.

e) *att* konsumentverket utövar en effektiv kontroll av att deklarerade uppgifter är riktiga

Anm.: Härvid måste man dock vara medveten om att en statistiskt säkerställd kontroll knappast är tekniskt och ekonomiskt möjlig att genomföra.

f) *att* konsumentverket uppställer fasta regler för bedömning av kontrollrapporter.

Krav på att varudeklarationssystemet ej verkar hindrande på marknadsföring — nationell och internationell — och produktutveckling

Detta innebär t. ex.

a) *att* varudeklarationsbestämmelser och eventuella förordningar harmonieras med motsvarande internationella

Anm.: I detta sammanhang skall understrykas att eventuella bestämmelser eller rekommendationer om säkerhetskrav lämpligen skall handläggas av fackmyndigheterna (t. ex. Semko, arbetarskyddsstyrelsen, sjöfartsverket, trafiksäkerhetsverket, planverket) i samarbete med konsumentintressen, näringsliv och standardiseringsorgan.

b) *att* provningsmetoder och nomenklatur om möjligt skall vara internationella standarder eller rekommendationer eller, om sådana ej föreligger, man tillämpar annan internationellt gångbar standardiserad provningsmetodik och nomenklatur

c) *att* om grundkrav (definitioner, egenskapsnivåer) uppställs, dessa så långt möjligt överensstämmer med vad som är internationellt accepterat

d) *att* kapaciteten hos provningsinstitutionerna är så utbyggd att den ej orsakar förskjutning i marknadsföringen.

Krav på att varudeklarationsbestämmelserna är sådana att de ej hindrar företag från att (av t. ex. kostnadsskäl) deklarera

Detta innebär t. ex.

a) *att* föreskrivna provningsmetoder skall vara så enkla och billiga att tillämpa som möjligt

Anm.: Detta får dock ej innebära ett avkall på kravet att provningsmetoderna skall vara reproducerbara och realistiska.

b) *att* provningsprotokoll från företagslaboratorier får utgöra underlag för varudeklarationer

c) *att* enkla och snabba rutiner tillämpas av konsumentverket vid tillståndsgivning etc.

d) *att* inom konsumentverket finns en serviceenhet som står till förfogande för de företag (tillståndshavare), som önskar få hjälp med att upprätta sina varudeklarationer.

6.8 *Skriftligt yttrande från Svensk industriförening.*

1. Synpunkter på ett obligatoriskt deklarationssystem

Föreningen är av den uppfattningen att redan det nuvarande deklarationssystemet inom vissa varusektorer har samma effekter som ett obligatorium skulle få. Detta gäller då i första hand med avseende på marknadsföring, konkurrens och produktutveckling. Att det skulle förhålla sig så beror på varudeklarationens obestridliga

värde som säljargument. Detta i sin tur hänger samman med det förhållandet att konsumenterna inom vissa varusektorer regelmässigt fäster avseende vid den lämnade informationen. Den som inom dessa produktområden söker marknadsföra varor som saknar varudeklaration torde vara så allvarligt handikappad att läget knappast vore sämre om vederbörande företag genom ett obligatorium tvingades att erkänna vissa brister hos den aktuella varan.

Inom varusektorer där deklaration nu inte hör till ordningen skulle ett obligatorium inte heller här påtagligt förändra situationen. Avsaknaden av varudeklaration torde nämligen oftast förklaras av att konsumenterna till följd av varans masskaraktär, enkelhet etc. i stor utsträckning skulle lämna en erhållen deklaration utan avseende. Därför vore ett tvång inget avgjort handikapp för mindre goda produkter. Självfallet kan undantag härifrån urskiljas.

Dessa ovannämnda ringa effekter av ett obligatorium gäller således marknadsföring och konkurrens men även produktutveckling som ju egentligen är det första steget i marknadsföringsprocessen.

Vad gäller prisbildningen kan det befaras att ett obligatorium skulle ha en ogynnsam inverkan såtillvida att priseffekten av ökade kostnader inte hölls tillbaka av en ökad konkurrens. Kostnaderna skulle dessutom slå hårdare för mindre företag än för större. Detta självfallet därför att en ökad administrationsbörda upplevs som mer betungande av den som har få eller kanske t. o. m. inga administratörer. Administrationen är ju i många småföretag den i produktionen direkt deltagande chefens kvällsarbete. Därför kan ökade bördor ge kraftiga språngkostnader om betald arbetstid måste tas i anspråk genom anställande av speciell kontorspersonal.

2. Särskilda fall då obligatorium motiveras

Oaktat föreningens kritiska hållning till obligatoriskt deklarationssystem är det ju självklart att vissa produkter icke bör tillåtas saluföras utan sådant deklarationsförfarande. Detta gäller då varor vars felaktiga användande är förenat med fara för liv, hälsa och säkerhet. I första hand åsyftas olika typer av klädesplagg och textilier som kan vara brandfarliga, räddnings- och säkerhetsutrustning som måste uppfylla vissa krav, leksaker som används i farliga sammanhang, t. ex. snorklar, badbåtar, leksakspistoler m. m.

Däremot anser föreningen att ett obligatorium knappast är motiverat enbart därför att produkten ifråga är dyr. Vad är dyrt? För vem är vad dyrt? Dessutom åberopas det ovannämnda konstaterandet att VDN-systemet i många fall redan fungerat som ett obligatorium. I synnerhet torde så vara fallet ifråga om produkter som av flertalet uppfattas som dyrbara.

3. Anmälningsplikt för klargörande av orsaken till en icke utnyttjad deklarationsmöjlighet

Som en kompromiss mellan deklarationsplikt och frivilligt system har anmälningsplikten lanserats. Föreningen anser detta vara en mindre god lösning. Syftet med en anmälningsplikt torde inte enbart vara det rubricerade informationsbehovet utan även en icke uttalad önskan att på något sätt åstadkomma ett "tryck" på den som underlåter att deklarera produkter. Ty informationsbehovet kan verkligen tillgodoses med enklare metoder än en byråkratisk anmälningsplikt. Myndigheten vet ju vilka varor den deklarerat och eftersom inga varor är hemligt salufördа så vet den enligt enkelt uteslutningsförfarande också vilka som inte är deklarerade. Slumpmässigt urval bland dessa med jämna mellanrum ger med all sannolikhet lika bra svar på frågan.

Beträffande behovet av att sätta ett "tryck" på vederbörande så vill föreningen framhålla att om inte redan det förhållandet att varan saluförs utan deklaration utgör en belastning så kommer anmälningsskyldighet inte heller att göra det. Detta

helt enkelt därför att förhållandet vad beträffar konkurrerande produkter torde vara likartat. Vederbörande företag behöver ingalunda känna sig "avvikande" inför myndigheten.

4. Grundkrav för att en vara skall få deklareras

Föreningen är av den bestämda uppfattningen att kvalitets- och säkerhetsgarantier omsorgsfullt bör hållas isär från deklarationssystemet. Redan nu har från många håll påpekats att konsumenterna uppfattar VDN-rutan som något slags garanti. Denna villfarelse skulle i högsta grad förstärkas om det för ett flertal varor skulle komma att förhålla sig så att varudeklarationen i sig borgade för vissa minimiegenskaper.

Vad kravet i fråga skulle innebära med avseende på marknadsföring, konkurrens etc. lämnas under hänvisning till ovanstående därhän.

5. Kvalitetsmärkning av varor

Om det med kvalitetsmärkning avses ett sammanfattande omdöme om varan ställer sig föreningen negativ till tanken. En produkt kan ha flera användningsområden och ett entydigt omdöme måste basera sig på en sammanvägning av varans olika egenskaper och möjligheter. Vilken relativ betydelse som då skall tillmätas olika egenskaper vet endast den som skall använda varan ifråga. Därför måste vederbörande få en mer specificerad varudeklaration än ett helhetsomdöme som i sämsta fall enbart vore ägnat att föra köparen bakom ljuset. Föreningen vill i sammanhanget uttrycka sin stora förvåning över att förespråkare för helhetsomdömen varit just s.k. konsumentupplysare.

6. Åtgärder i syfte att främja användningen av varudeklaration

Den effektivaste åtgärden för att stimulera produktionen av en vara är att se till att den efterfrågas av alla. Detta gäller även "produktionen" av varudeklarationer. Genom att förmå konsumenterna att regelmässigt ta del av varudeklarationer kommer producenterna också att mer eller mindre tvingas deklarera varorna om de skall vara säljbara. Dessutom åstadkommes då en allmän sanering i informationsflödet från tillverkare till förbrukare såtillvida att reklam som inte är saklig och informativ inte heller blir till gagn för försäljningen. Konsumenterna får en informationsbakgrund som gör icke seriös reklam misskrediterande för säljaren.

Att däremot söka främja användningen av varudeklaration genom åtgärder av tvångskaraktär mot de saluförande leden blir endast slag i luften. En framtvingad varudeklaration som inte beaktas av flertalet konsumenter kan inte hejda produkten ifråga.

Sammanfattningsvis kan i denna fråga sägas att varudeklarationernas värde står och faller med i vad mån de används av konsumenterna. Därför behövs massiv upplysning om vikten av att verkligen ta del av den information som står till buds vid köptillfället.

7. Nuvarande VDN-systemet

Det nuvarande VDN-systemet är definitivt ett positivt inslag i den s.k. konsumentpolitiken. Systemet förefaller vara i princip bra, vilket bör tas till grund för fortsatt utveckling i enlighet med nuvarande inriktning. Detta betyder en fortsatt sofistikering av den information som tillhandahålles och inte den förgrovning och därmed förvanskning av densamma som förespråkas från vissa håll. Om detta ställer ökade krav på konsumenternas förmåga att läsa innantill så är det i alla fall helt i överensstämmelse med den ständigt ökande bildningsnivån.

6.9 *Skriftligt yttrande från Svenska annonsörers förening.*

1. a) Effekterna på marknadsföringen kan

förväntas bli ringa. Många produkter är redan nu varudeklarerade varför det — under förutsättning av oförändrade normer — i åtskilliga fall ej innebär någon reell förändring, om ett obligatorium införes. I de fall företagen ålägges av Konsumentombudsmannen att verifiera sina produkters påstådda egenskaper kan hävdas att ett slags obligatoriskt deklarationssystem redan föreligger.

b) Företagens möjligheter att snabbt ändra en produkts egenskaper kan komma att försvåras. Vidare omöjliggörs användandet av alternativa råmaterial, något som är helt nödvändigt inom vissa industrier.

c) Det föreligger en risk att icke-tariffära handelshinder uppstår, om importerade produkter måste deklareras, vilket fördyrar produkterna och förlänger tiden tills produkterna når handelsledet.

d) Då utvecklingsarbete vanligen är inriktat på framtida behov och endast normerna i nu-läget är kända, föreligger risk för en begränsning av företagens valmöjligheter. Ett obligatorium kan även leda till svårigheter för företagen att uppnå ett optimalt resursutnyttjande.

Vidare försvåras internationellt inriktat utvecklingsarbete, såvida inte standardiserade internationella normer föreligger.

Det torde vara mycket svårt att uppnå enighet i fråga om kvalitetsnormer och metoder. Ett tvång att följa fastställda normer, som inte anses tillfredsställande, kan leda till en felaktig produktutveckling.

e) De kostnader som ett obligatoriskt deklarationsförfarande skulle föra med sig torde komma att verka förhöjande på konsumentpriserna. Priseffekten kan dock antas bli relativt begränsad.

För livsmedelsföretagen existerar redan tvingande bestämmelser för deklaration av produkterna. Den nya livsmedelslagen medför att exempelvis texten på förpackningarna måste ha viss utformning. En obligatorisk VDN-deklaration skulle ytterligare öka företagens kostnader utan att någon egentlig förbättring betr. informationen till konsumenterna torde erhållas.

f) Ett införande av obligatorisk varudeklaration skulle komma att gynna de större företagen, vilka har större resurser till förfogande för provnings- och undersökningsverksamhet m. m.

2. I vissa fall, främst sådana då uppenbara risker för konsumenternas säkerhet föreligger, talar starka skäl för införande av ett obligatoriskt deklarationssystem.

I övriga fall torde ej skäl föreligga för obligatoriska varudeklarationer. För livsmedelsgruppen finns redan tvingande bestämmelser som övervakas av särskilda myndigheter.

3. Något motiv för anmälningsplikt synes icke föreligga.

4. I viss utsträckning förekommer redan nu i nämnda avseenden grundkrav på produkterna. Den största svårigheten är att finna en lämplig nivå för grundkraven på säkerhet och kvalitet. Det torde bli svårt att undvika godtyckliga bedömningar. Grundkrav kan vidare leda till kvalitetsnivellering. Som en ytterligare svårighet kommer att vissa produkter kan ha olika användningsområden varvid olika krav måste gälla för varje användningsområde.

5. Ur konsumentsynpunkt vore möjligheten att ange produkternas kvalitativa egenskaper av värde. Fastställandet av lämpliga kvalitetsnormer torde dock vara synnerligen komplicerat, inte minst med tanke på kvalitetsbegreppets komplexitet.

Något generellt krav på kvalitetsmärkning bör därför icke införas.

6. För att främja användandet av varudeklarationer bör VDN aktivt propagera för dessa bland sådana företag, vilkas produkter ingår i VDN-systemet. Detta kan bl. a. ske på följande sätt:

VDN sänder representanter till alla (viktigare) företag, som producerar/importerar varor, för vilka VDN-deklaration finns.

VDN ordnar träffar med företagsrepresentanter för olika branscher.

VDN utger en propagandaskrift där exempel på lyckade deklarationer ges.

VDN gör en marknadsundersökning om läsvärdet av och inställningen till VDN-deklarationer bland konsumenterna samt

presenterar resultaten i skriften.

Överenskommelse med Sveriges Radio om ett TV-program om varudeklarationer och om vad konsument och producent kan få ut av dem.

VDN bör utöka sin information till allmänheten om värdet av VDN-deklarationer.

7. VDN-systemet bidrager till att göra konsumenterna mer upplysta samt underlättar för konsumenterna att förstå olika produkters användningsområden.

II

6.1 *Hearing den 4 juli 1972 med företrädare för LO, civilekonomen Lars Hillbom, och TCO, rektor Thord Wallén, angående anmälningsplikt.*

Flera av VDN:s normer används, oavsett normens kvalitet, i ringa utsträckning. En skyldighet för företagaren att anmäla varför han inte nyttjar en VDN-norm skulle tjäna två syften. En *anmälningsplikt* skulle dels vara ett medel att kartlägga marknaden, men framför allt ett medel att tvinga företagen att motivera varför de inte använder en framtagen VDN-norm. Anmälningarna kan komma att utgöra grund för obligatorium på ett varuområde. Anmälningsplikten torde vara avhängig av möjligheten att tillgripa obligatorium. Behov av anmälningsplikt kan också tänkas vid obligatorium i syfte att få fatt i företagare.

Anmälningsplikten bör måhända inte införas generellt beträffande alla varuområden där VDN-normer framtagits utan tillgripas från fall till fall beroende på varuområdets struktur, normens utformning m. m. Konsumentverket bör ges möjlighet att bestämma när anmälningsplikt behövs.

6.2 *Hearing den 22 augusti 1972 med företrädare för statens institut för konsumentfrågor, laboratoriecheferna Marit Neymark och Lars Waesterberg.*

Marit Neymark framhöll att konsumentinstitutet ansåg varudeklarationer vara av stort värde. Även om vissa uppgifter i deklarationen ibland var för komplicerade för konsumenten i gemen var den av nytta för kvalificerade konsumentrepresentanter för deras information, vilken de därefter vidarebefordrade till konsumenterna. Områden där konsumentinstitutet ansåg ett väsentligt behov föreligga, och där deklarationer i stor utsträckning saknades, var textilier och kemisk-tekniska produkter. Vad gäller kemisk-tekniska produkter förelåg svårigheter även att åstadkomma en ren innehållsdeklaration på grund av analysproblem. Den verksamma substansen i sådana produkter fanns ofta i så liten mängd att den inte kunde mätas. Enligt Neymarks uppfattning behövde en deklaration inte alltid vara fullständig, utan en föreskrift om att viss viktig beståndsdel i varje produkt skulle deklareras kunde vara tillräcklig.

På konsumentombudsmannens fråga om konsumentinstitutets syn på grundkrav i deklaration uppgav Neymark att VDN-märkningen faktiskt innebar en viss kvalitetsmärkning därigenom att så gott som endast goda produkter deklarerades. Konsumentinstitutets arbete på bruksorienterade deklarationer innebar i realiteten att minimikrav för vissa användningsområden fastställdes. Vidare innebar vissa beteckningar som kyl och frys t. ex. att grundkrav på användningen för sitt ändamål ställdes på produkten. Att minimikrav på hälsa- och säkerhetsområdet kunde föreskrivas var givet men även utanför det vanliga säkerhetsområdet måste minimikrav accepteras, t. ex. att spisar inte kunde välta om barn ställde sig på ugnsluckan o. s. v.

På fråga om vilka områden som vore lämpade för obligatoriskt deklarationssystem framhölls hälsa och säkerhet. Waesterberg ansåg skötselråden för textilier så

viktiga att obligatorium kunde förordas. Undermärkningen var dock ett problem som först måste beaktas. Brandsäkerhetsbestämmelser för textilier ansåg Waesterberg inte vara det mest angelägna för Sveriges vidkommande annat än möjligen för enstaka varugrupper. I länder där föreskrifter om obligatorisk deklaration av brandsäkerhet hos textilier förelåg, t. ex. nattdräkter i England, var bestämmelserna föranledda av speciella förhållanden som t. ex. förekomsten av öppna koleldar i bostäder. Neymark framhöll att på somliga varor enstaka detaljer, t. ex. bromsar på barnvagnar och rullstolar, borde deklareras obligatoriskt.

Neymark upplyste att konsumentinstitutet och SEMKO bland andra alarmerade arbetarskyddsstyrelsen om de vid undersökningen av en produkt fann produkten farlig i något hänseende utanför det egna provningsuppdraget. Arbetarskyddsstyrelsen hade dock ingen avdelning eller personal för att ta hand om fel i varor som användes vid privatkonsumtion.

På konsumentombudsmannens fråga om konsumentinstitutets inställning till en anmälningsplikt uppgav Neymark och Waesterberg att de inte kunde förstå anmälningspliktens funktion. Deklarationskrav måste åstadkommas genom konsumentefterfrågan.

Neymark och Waesterberg angav som en fara vid all deklaration att företagen kunde anpassa sin produktion efter analys- och provningsmetoder och för att passa deklarationen. Detta gäller särskilt vid betygsgradering i form av sifferbeteckningar. Antoni angav som exempel dammsugare efter konsumentinstitutets tester, liksom porslin. Porslin som inte erhåller 5 vad gäller varje mätt egenskap betraktas som osäljbart. Waesterberg ansåg systemet med överbetyg ha en negativ effekt; överkrav utgjorde endast ett lockbete för producenterna.

Ett annat problem som framhölls var svårigheten att få fram mätmetoder, särskilt beträffande bruksinriktade deklarationer. Beträffande vissa egenskaper som t. ex. buller kan tekniska mätresultat inte enbart ligga till grund för bedömningen av störningsnivån, utan där får kompletteras med en panel som prövar störningseffekten. — Vårdegenskaper kunde deklareras obligatoriskt. Som exempel nämndes de tvättegenskaper, som anges på VDN:s textilmärkning.

På fråga i vilken utsträckning konsumentinstitutet anlitas för provningar uppgavs att många företag låter prova sina produkter redan nu. Enligt konsumentinstitutets erfarenhet låter företag gärna prova eller kontrollera sina produkter för att få veta vilka förbättringar som bör göras.

På särskild fråga om vem som borde bestämma acceptansnivåerna vid bruksdeklaration uppgav Waesterberg att ett samarbete mellan industrin och konsumentverket torde bli det naturliga tillvägagångssättet. Konsumenternas önskemål kunde insamlas reklamationsvägen med hjälp av fellistor och vidare kunde hearings hållas vid meningsskiljaktigheter mellan industrin och konsumenterna, hearings av samma typ som livsmedelsverket har före utarbetande av standard. Själva metoden för att mäta och gradera egenskaper torde dock komma att bli en ren fackdiskussion.

6.3 *Hearing den 22 augusti 1972 med företrädare för statens livsmedelsverk, avdelningschefen Björn Lundblad och byråchefen Vidar Hellström.*

Lundblad menade att samordningen mellan utredningen och livsmedelsverket endast borde beröra kvalitetsmärkning. Beträffande livsmedelsverkets hittillsvarande erfarenheter av den nya lagstiftningen framhöll Lundblad att en tillämpningskungörelse om märkning utarbetats och ett fåtal särskilda livsmedelsstandard. Det påtänkta arbetet med särskilda livsmedelsstandard torde inte vara slutfört före årsskiftet. Vid utarbetandet av livsmedelsstandard utgick livsmedelsverket från livsmedelsstadgekommitténs betänkande, departementschefens uttalande i propositionen, jordbruksut-

skottets uttalanden i anledning av betänkandet och Codex Alimentarius. Man räknade med att under hösten ha hearings med olika branschorganisationer och konsumentrepresentanter innan förslag till särskilda livsmedelsstandard skulle föreläggas livsmedelsverkets styrelse för antagande.

På fråga om det i fortsättningen skulle finnas utrymme för VDN-deklarationer av livsmedel förklarade Vidar Hellström att föreliggande VDN-deklarationer på livsmedel borde användas tills vidare av kontinuitetsskäl, i vart fall till dess att livsmedelsverket hunnit överta dessa deklarationer, så t. ex. deklarationerna av barn- och babymat. Även för framtiden torde utrymme för VDN-deklarationer av livsmedel komma att finnas på områden som inte direkt faller under livsmedelslagen. Som exempel kan nämnas kvalitetsmärkning av broiler. Även kvalitetsmärkning av den typ som t. ex. angivande av ärtors storlek torde mera vara en VDN-fråga än en fråga för livsmedelsverket.

Hellström angav att det var en viss skillnad mellan livsmedelsstandard och kvalitetsmärkning i VDN-regi. Livsmedelsstandarden utgjorde endast en miniminorm medan VDN-märkningen kunde ange olika kvaliteter och egenskaper hos en vara. Livsmedelsstandard kommer att bindas vid beteckningar. Så kommer t. ex. beteckningarna falukorv och leverpastej att vara förknippade med bl. a. krav på maximihalter av fett och vatten. Livsmedelsverket har inte uppfattat några större motsättningar mellan producenter och konsumenter vid bestämmande av minimikrav för beteckningar och livsmedelsstandard. Detta kan ha berott på att hittills utarbetade livsmedelsstandard för t. ex. smör och margarin varit mindre problematiska men också på att producenterna tycks ha ställt in sig på att försöka tillfredsställa konsumentönskemålen.

På fråga av Antoni hur livsmedelsverket ser på näringsdeklarationer svarade Lundblad att 7 § i märkningskungörelsen behandlade näringsdeklarationer. Anledningen till att man inte velat införa obligatorium vad gäller näringsdeklarationer har bl. a. varit att negativa konkurrenseffekter för småföretag velat undvikas. Vid utarbetandet av märkningsbestämmelserna har man i möjligaste mån tagit hänsyn till småföretagens speciella problem men i särskilt viktiga frågor har andra intressen vägt över.

På särskild fråga om hur analys och kontroll av varor skulle komma att tillgå uppgav Hellström att livsmedelsverket inte hade några ekonomiska möjligheter att ställa sina laboratorier till förfogande utan särskilt finansbeslut men att livsmedelsverket årligen utarbetade en förteckning över tillgängliga laboratorier och deras resurser. Kontrollen skulle i första hand komma att bedrivas genom hälsovårdsnämnden i varje kommun. Kontrollen skall i princip betalas av företagarna själva. För att förhindra att olika kommuner fastställer olika kontrollfrekvens kommer livsmedelsverket att försöka ge vägledning beträffande lämplig frekvens. Hellström framhöll vidare att VDN:s kontrollfrekvens kunde anses för låg för livsmedelsverkets vidkommande.

Hellström uppgav att näringslivet framfört klagomål på ett obligatorium om detta skulle innebära att varje variation i sammansättningen av en vara skulle kräva ny etikett. Märkningsbestämmelserna har därför kommit att utformas så, t. ex. beträffande köttprodukter, att varje köttsort inte behöver anges exakt men däremot hur mycket rent kött sammanlagt som finns i varan. Ett annat problem för näringslivet som framförts är föreskrifterna att förpackarens eller tillverkarens namn eller firma måste finnas märkt. Här har Felix — som tillverkar barnmat för Semper — och firman Tre Kök begärt dispens. Livsmedelsverket har inte utarbetat några anvisningar för den typografiska utformningen av deklarationer men möjligen bör tillämpningskungörelser utfärdas även på detta område. Några bestämmelser om det språk som skall användas föreligger inte men hygienanvisningar torde böra vara på svenska.

Lundblad uppgav på särskild fråga att under riksdagsbehandlingen inte yppats någon tveksamhet om att till livsmedelsverket överlämna rätten att föreskriva t. ex. livsmedelsstandard, undantag från lagens tillämpningsområde m. m. — Lundblad och Hellström uppgav slutligen att utrymmet för VDN-deklarationer på livsmedelsområdet endast kunde gälla ett frivilligt VDN-system, inte ett obligatoriskt.

6.4 *Hearing den 5 september 1972 med företrädare för statens provningsanstalt, överingenjören Gösta Perla, och statens institut för företagsutveckling, överdirektören Bengt Resare.*

På fråga om ett obligatoriskt varudeklarationssystems eventuella verkningar uppgav Perla att något generellt svar inte kunde ges; svaret berodde på produkten. Resare uppgav att kostnadsnivån rent allmänt skulle höjas. Ett obligatorium skulle relativt sett innebära större påfrestningar för små företag, som inte kan bära de administrativa effekterna. Vad gäller företagsstruktur torde ett obligatorium — liksom beträffande livsmedel — ytterligare befrämja utvecklingen mot storföretag. Erfarenheterna av livsmedelslagen har visat att företagen behöver ökad företagsservice för att kunna klara den egenkontroll som krävs. SIFU anlitas för charkuterikontrollen, vari ingår analyser och även företagshjälp i form av konsulenter som meddelar råd och anvisningar.

På fråga om vilka undersökningar som behövs innan obligatorium kan föreskrivas för ett varuområde uppgav Perla att de provningstekniska frågorna inte är avgörande, alltså mätmetoder, enhetliga normer o. s. v. Problemet vid obligatorium torde i stället vara frågan vilken typ av varudeklaration konsumenten vill ha och om det över huvud taget är möjligt att åstadkomma sådan deklaration.

Beträffande kontrollapparaten anförde Perla att den huvudsakliga kontrollen vid såväl frivilligt som obligatoriskt deklarationssystem borde ligga på företagen. Redan nu torde även små företag ha egna kontrollresurser. En förkontroll av provningskapaciteten borde företas. Om kapaciteten visade sig otillräcklig skulle företagen åläggas att antingen förbättra sina egna resurser eller vända sig till utomstående laboratorier. Kostnaderna borde åvila företagarna själva, ty en företagare som önskade tillverka en vara med deklaration borde även stå kostnaden för analys och kontroll. Över denna kontroll bör finnas offentlig tillsyn som utövas stickprovsvis.

Resare framhöll att en tillsyn genom stickprov skulle kunna ställa sig mycket dyrbar av komplexa varor, t. ex. bilar. Kostnaderna borde kunna tas ut av samhället i stort via skattemedel, i vart fall beträffande viktiga konsumentvaror. Systemet borde vara flexibelt så att kostnaderna ibland kunde delas mellan företagen och staten t. ex. beträffande umbärliga dyra varor såsom färg-TV m. m.

På särskild fråga i vilka fall obligatorium bör kunna föreligga (liv — hälsa — säkerhet, dyra produkter etc.) och om ett obligatoriskt deklarationssystems fördelar jämfört med förbud i speciallagstiftningen beträffande farliga varor uppgav Resare att man bör vara försiktig med att införa obligatorium. Om obligatorium införs bör grunden vara att skydda liv, hälsa och säkerhet. Möjligen måste obligatoriet förenas med grundkrav, dock utan att därmed innebära förbud mot varor som inte fyller grundkraven. Obligatorium är att föredra framför förbud i speciallagstiftningen beträffande farliga varor ty förbud måste vara verkligt underbyggda. Mottot bör vara "Bättre en dålig flytväst än ingen flytväst alls". Resare uppgav att kvalitetsmärkning kunde vara lämpligt beträffande vissa varor. Han betonade dock att priset kunde anses vara en god kvalitetsmätare i många fall. Grundkrav ansåg Resare vara av godo vid ett frivilligt system. I linje härmed borde VDN göras till ett kvalitetsmärke efter norsk modell. Vid ett obligatoriskt system borde grundkrav inte finnas på umbärliga varor.

Perla uppgav att bruksegenskaper väl kunde deklareras obligatoriskt under förutsättning att tillfredsställande mätmetoder fanns tillgängliga. Gränsvärdebestämningen mellan olika användningsområden skulle komma att bero på hur normen var uppbyggd. Han ansåg sig inte kunna svara generellt på hur gränsvärdebestämningen skulle komma att ske.

Vad gäller en eventuell anmälningsplikt ansåg Resare det inte finnas tillräckliga skäl för att införa en sådan. Man skulle akta sig för onödig byråkrati och tänka på att småföretagen drabbades värst. Man kunde dock kräva av tillverkarna att de höll sig à jour med det officiella deklarationssystemet.

Åtgärder i syfte att främja användningen av varudeklarationer ansåg Resare vara ökad satsning på konsumentverket och SIFU. SIFU kunde sägas vara ett producenternas konsumentverk. För att undvika onödiga fördyringar var selektiva satsningar att föredra framför generella på deklarationsområdet. Enligt Resare var VDN-deklarationer till stöd för många företag i marknadsföringen. VDN hade dock haft för små resurser för att åstadkomma marknadstäckning. Som komplement till statligt utarbetade normer borde normförslag från representativa branschorganisationer kunna antas som officiella normer.

Perla ansåg för sin del viktigt att genom konsumentutbildning främja konsumentens varukännedom varigenom grunden till ett riktigt utnyttjande av varudeklarationer skulle åstadkommas. Perla betonade att varudeklarationerna inte får ta formen av rena inköpsrekommendationer.

6.5 *Hearing den 13 september 1972 med företrädare för Sveriges standardiseringskommission, direktörerna Jan Ollner och Stig Landqvist.*

Ollner upgav att SIS vid VDN:s tillkomst fick en särställning. SIS fick rätt att föreslå ordförande i VDN; för VDN-deklarationer krävdes att de baserade sig på normer som var svensk standard eller standardiserade provningsmetoder som SIS godtagit. Principen har följts hittills och bör fortsätta att gälla. Ollner framhöll att det förelåg skillnad mellan varudeklaration och SIS-standard. En varudeklaration redovisar egenskaper utan att fastställa kvalitetsnivå. För att uppfylla SIS-standard måste produkten uppnå viss kvalitetsnivå. — SIS är internationellt inriktat och samarbetar med de internationella standardiseringsorganen. Olyckligt är därför om myndigheter fastställer standard som skiljer sig från internationella standard. Myndigheterna får gärna föreskriva att en standard skall ange kraven för viss egenskap hos produkten men bör inte föreskriva detaljerade tekniska metoder för att uppnå standarden. Myndigheten bör i stället genom "Reference to standards" ange vilka krav som skall gälla. Standardarbetet inom SIS har stor likhet med normarbetet i VDN. Arbetsgrupper bildas för att diskutera olika möjligheter att utarbeta standard. I arbetsgruppen ingår företrädare för intressegrupper samt fackmän på det område standarden skall gälla. Ekonomin utgör en knut i standardarbetet. I de fall då intresse för standardisering föreligger hos såväl producenter som stora avnämare kan standardiseringsarbetet bedrivas utan svårighet. När det däremot gäller produkter vars avsättning sker direkt till vanliga konsumenter föreligger svårighet att skaffa medel för projektet och att få teknisk expertis på konsumentsidan att delta i standardiseringsarbetet. Det ekonomiska bistånd SIS erhåller från konsumentrådet räcker inte till för att anskaffa tekniskt kunnig personal att representera konsumenterna. Vad exempelvis gäller normer för tandkrämsdeklaration kan förutsättas att intresse finns hos tandkrämsfabrikanter men pengar saknas för att arvodera tandläkare som skall representera konsumenterna att delta i standardiseringskommittéer. En allsidig representation i kommittéerna är en nödvändig förutsättning för standardiseringsarbetet.

Landqvist framhöll att SIS utarbetar

standard av två olika slag, dels standard för provningsmetoder och dels en på provningsmetoderna baserad produktstandard med minimikrav, vars uppfyllande utgör förutsättning för SIS-märkning. SIS-märket är sålunda ett kvalitetsmärke som utvisar att produkten fyller kraven i SIS-standarden. En SIS-standard skiljer sig från en VDN-deklaration med minimikrav på det sättet att SIS-standarden omfattar alla viktiga egenskaper hos produkten medan minimikraven i en VDN-deklaration kan begränsas till vissa egenskaper hos produkten medan övriga egenskaper endast deklareras. SIS-standard finns utarbetade för 25 produktområden. Ca 150 företag utnyttjar SIS-märket. Det föreligger skyldighet att märka skyddshjälmar för industrin efter enhetlig standard i de nordiska länderna; alltså kan hjälmar för användning i Sverige också provas i ett annat nordiskt land.

Landqvist framhöll att han inte trodde på märkning utan kontroll. Varje produkt med SIS-märkning kontrolleras minst en gång per år genom SIS. Vissa produkter är angelägnare att kontrollera än andra. Avgörande faktorer för kontrollfrekvensen kan vara säkerhetsaspekter och kostnadshänsyn.

På fråga av Falkenborg hur fördelningen skett mellan SIS och VDN vad gäller säkerhetsmärkning av motoristhjälmar resp. flytvästar uppgav Landqvist att den svenska standarden för motoristhjälmar bygger på en internationell standard som förelåg när det svenska standardarbetet påbörjades. Innan märkningsbestämmelserna fastställdes anordnade SIS en hearing där alla parter deltog. VDN-märkning av flytvästar började redan innan produktstandard förelåg. Det var därför naturligt att märkningsuppdraget låg kvar hos VDN även sedan standarden utvecklats inom området.

Ollner framhöll att av SIS tidigare namn, Svenska Industrins Standardiseringskommission, kunde utläsas SIS traditionella inriktning. SIS har utarbetat standard för mekanisk och elektroteknisk industri, metallindustri, byggnadsindustri m. fl. men sysslar även bl. a. med förpackningar, buller, akustik, måttenheter och grundläggande data. SIS har även en grupp kommittéer för konsument- och säkerhetsteknik, som tar hand om produkter som inte hör under egna branscher. Under konsument- och säkerhetsteknik hör standard för klädmått, skomått, säkerhetshjälmar, varselmärkning och friluftsskyltar (för badning, tältning osv.). SIS har endast undantagsvis utarbetat kvalitetsmärkningsstandard för konsumentvaror.

På fråga om eventuell märkningsskyldighet upgav Ollner att SIS-märkningen i regel var helt frivillig. SIS-märkningen verkade av egen kraft; var standarden bra tillämpades den. Visst inslag av obligatorium uppkom då myndighet föreskrev att viss produkt måste motsvara svensk standard eller vara SIS-märkt. SIS samarbetar med en mängd myndigheter när det gäller SIS-märkning, främst med arbetarskyddsstyrelsen och statens provningsanstalt.

6.6 *Hearing den 13 september 1972 med företrädare för statens konsumentråd, ordföranden Sture Palm och avdelningsdirektören Christer Bergman.*

På fråga beträffande vilka produkter deklarationsskyldighet kan behöva föreskrivas anförde Palm att det i konsumentverket blev planeringssekretariatets uppgift att utreda vilka varuområden som lämpade sig för obligatorium. Till ledning borde kunna tjäna material från reklamationsnämnden och de lokala konsumentkommittéerna samt uppgifter från riksförsäkringsverket och försäkringsbolagen om skadevållande produkter. Även från provningsanstalten borde erfarenheter beträffande vissa varors egenskaper kunna hämtas. Marianne Kärrholms utredning "Konsumentteknik" kan också ge uppslag. Enligt Palms egen uppfattning borde konsumentverket inrikta sig på undersökning av ett fåtal varublock och inte splittra undersökningen på ickecentrala varuområden sett

från medelkonsumenten. Man kunde koncentrera sig på säkerhetsaspekter hos varor inom fritidssektorn, brandfarlighet hos textilier, blyhaltig keramik, flytvästar och monteringsbara cyklar exempelvis.

Som svaghet i det nuvarande VDN-systemet uppgav Palm att VDN grundade sig på en föråldrad filosofi som ställde stora krav på konsumenten. På den tiden övervärderade man konsumentens varutekniska kunskap och förmåga.

Bergman uppgav att deklarationer fyllde två funktioner, att tjäna som vägledning vid val av olika produkter inom samma grupp och att skydda konsumenten vid köp av farliga varor. Skydd mot farliga varor borde inte i första hand åstadkommas genom varudeklaration; farliga varor borde helst försvinna från marknaden. En del varor med farliga egenskaper måste dock accepteras. För att fästa konsumenternas uppmärksamhet på dessa kunde man tillämpa ett schabloniserat deklaratonsförfarande med varningsmärken, etiketter med olika färg och symboler efter olika farlighetsgrad. Märkning borde kunna utökas till att även omfatta ekonomiska risker, t. ex. skötselmärkning av textilier. Även om frivillig skötselmärkning var utbredd kunde obligatorium föreskrivas för att åstadkomma ett enhetligt märkningssystem och en fullständig marknadstäckning. Vid ett obligatorium måste viss dispensmöjlighet finnas t. ex. för varor producerade i korta serier.

Bergman ansåg att bruksegenskaper i princip kunde deklareras obligatoriskt. Som exempel angav Bergman kommande Möbel fakta. Svårigheten med möbler var dock att de tillverkades av levande material; stolar i samma serie kunde därför uppvisa olikheter i funktion. Om noggranna krav för varje användningsområde och klara skiljelinjer mellan användningsområdena kunde uppställas vore obligatorium i vart fall teoretiskt tänkbart. Antoni framhöll att svårigheten med obligatorium beträffande bruksorienterade deklarationer berodde på att visst mått av tyckande förekom i normen. Vissa frågor kunde inte avgöras genom mätningar utan av en panel eller liknande, t. ex. en dammsugares lämplighet i fråga om konsumentens kroppsställning vid dammsugning. Bergman vidgick att gränsvärdebestämningen var en svårighet. Klarade man väl gränsvärdebestämningen torde hinder mot obligatorium inte föreligga.

På fråga om lämpligheten av anmälningsplikt framhöll Bergman att anmälningsplikten kunde tjäna som informationskanal för konsumentverket och som press på företagare att precisera varför de inte nyttjade VDN. Svårigheten var att finna de företagare plikten ålåg för kontroll. Någon garanti för att företagen lämnade rätt svar fanns inte heller. Till en början skulle man kanske kunna fortsätta att pröva en frivillig väg för att se hur långt man kom.

På fråga om tänkbara effekter av märkningsplikt framhöll Palm att samhällsnyttan på vissa områden var så stor att även negativa effekter av obligatorium måste tålas. Hälso- och säkerhetssynpunkter måste alltid anses överväga nackdelarna med obligatorium. Bergman framhöll att på de flesta områdena bör man kunna kräva av producenten att han vet vad han producerar och då skall han även kunna lämna upplysningar härom i form av deklaration.

6.7 *Hearing den 21 september 1972 med konsulenten Ingrid Vigant, Hushållslärarnas riksförening, näringskonsulenten Brita Wallentin, Husmodersförbundet Hem och Samhälle och fil. lic. Brita Åkerman.*

Frågan ställdes i vilka fall rörande farliga produkter deklarationsplikt i förening med rekommenderade grundkrav var att föredra framför förbud mot produkter under grundkravsnivån. Ingrid Vigant ansåg det tvivelaktigt med förbud och föredrog att människor genom grundkravsrekommendationer kunde läsa sig till att och på vilket sätt en produkt kunde vara farlig. Grundkravsnivån var svår att fastställa. Vissa detaljer hos farliga varor borde konsumenten dock kunna vara säker på, t. ex. vad gällde flytvästar. För farliga produkter borde dekla-

rationsplikt föreligga med skyldighet att påpeka farliga detaljer hos produkten.

Brita Wallentin påpekade att en specificering av funktionsegenskaper måste göras av varje vara före fastställande av grundkrav.

Brita Åkerman menade att förbud mot produkter under grundkravsnivån vore lämpligt för farliga produkter med ensartat användningsområde, t. ex. flytvästar och skyddshjälmar. För sådana produkter borde skyddade beteckningar införas. Andra produkter såsom småbarnssängar kunde användas på olika sätt. För dem borde obligatorisk deklaration med rekommenderade grundkrav införas.

Fride Antoni medgav att deklarationsplikt borde finnas för farliga produkter men ifrågasatte om marknadsföring av seglarvästar borde förbjudas endast därför att seglarvästar inte var lika säkra som räddningsvästar.

Brita Åkerman menade att om det finns ett behov av en mindre säker flytväst, en seglarväst, kan en sådan få marknadsföras om den har en annan benämning än den säkra västen och om det klart anges att det är fråga om en annan produkt än den säkra.

På fråga om deklarationsplikt borde kunna föreligga även för att skydda konsumenten från ekonomiska risktaganden uppgav Brita Åkerman att man inte borde överskatta den information en deklaration kan ge, men att man borde sträva efter att införa deklarationsplikt anpassad till ekonomiska risker.

Ingrid Vigant menade att ekonomiska risktaganden borde kunna elimineras med deklarationsplikt i de fall då normer fanns utarbetade, kontroll kunde genomföras och deklarationsplikt inte var för dyrbar. Exempelvis skulle den ekonomiska risken vid köp av tvättkulor kunna undvikas. Nyttan av deklaration var beroende av att samtliga varor av samma typ var deklarerade och möjliggjorde jämförelser; i vart fall borde plikten kunna omfatta en grunddeklaration av varan.

Fride Antoni framhöll att faran med deklarationsplikt var att konsumenten koncentrerade sig för mycket på de egenskaper som normerna omfattade. Hållbarhet t. ex. går inte att mäta på ett tillfredsställande sätt och konsumenten kan alltså inte få upplysning om hållbarheten.

Brita Åkerman ansåg att hållbarhetsprövning borde kunna genomföras på ett mycket större antal varor än man hittills prövat. Tvättmaskiner torde inte vara svårare att hållbarhetspröva än bilar.

Brita Åkerman framhöll också att varudeklarationen givetvis inte kunde klara alla konsumentproblem. Genom varuundersökningar kunde dock en del åstadkommas för att ge köparen en bättre information. Man borde vara uppmärksam på att köparnas intresse kan komma att riktas mot egenskaper hos produkterna som man tidigare inte lagt så mycket vikt vid. Konsumenterna börjar nu lägga ökad vikt vid hållbarhet framför nya förfinade tekniska finesser. Vid köp av konsumentvaror frågar konsumenten också om produkten går att reparera och om reservdelar finns tillgängliga i handeln. Sådana saker bör varuundersökningar omfatta och resultaten bör redovisas för köparna.

Lennart Lindblad menade att just tvättmaskiner var ett svårt varuområde eftersom konsumenter nyttjade tvättmaskiner på olika sätt och i olika utsträckning.

Brita Wallentin ansåg att viss form av hållbarhetsdeklaration borde kunna åstadkommas om konsumentverket införde funktionsmärkning av produkterna för visst antal år.

Lennart Lindblad uppgav att utvecklingen av hushållsmaskiner gick mot en förenkling av automatiken. Konsumentverkets uppgift var att undersöka vilka finesser hos hushållsmaskiner som konsumenterna i allmänhet nyttjade och att därefter koncentrera upplysningarna kring dessa.

Konsumentombudsmannen sammanfattade att diskussionen givit vid handen önskemål om deklarationsplikt men utan grundkrav såvitt man enbart avsåg att skydda konsumenten mot ekonomiska risktaganden.

På fråga om eventuellt införande av

kvalitetsmärkning uppgav Fride Antoni att det norska systemet med två olika deklarationsformer var intressant. Ingrid Vigant menade att kvalitetsmärkning kunde övervägas men uppgav sig vara motståndare till den kommande möbelmärkningen. Brita Åkerman menade att utredningen borde vara obunden av logotypen VDN och VDN:s hittillsvarande normer. Brita Wallentin ansåg VDN-märket alltjämt missvisande såtillvida att ett stort antal konsumenter anser VDN-märket innebära kvalitetsgaranti.

6.8 *Hearing den 29 november 1972 med företrädare för Sveriges grossistförbund, hovrättsrådet Åke Sundquist och direktören Iwan Ahlström samt direktören Ingmar Norlindh, Elektriska AB AEG, direktören Jan Dale, AB Holger Petersen, direktören Gösta Sandén, Monark Crescent AB, informationschefen Arvid Brandberg, Svenska AB Philips, direktören Tore Sergenius, Textilgrossisternas riksförbund, direktören Per Wallin, SRL Sveriges radioleverantörer, EHL — Elektriska hushållsapparatleverantörer, direktörerna Pär Skåntorp och Johan Leffler, Fritidsbranscherna.*

På fråga om vilka effekter från handelshindersynpunkt som konkret kan tänkas uppstå för olika branscher svarade Sundquist att grossistförbundets medlemsföretag svarar för 2/3 av landets import. Handelshinder är därför en ytterst påtaglig fråga. Om man går för långt när det gäller att införa restriktioner går detta ut över konsumenterna, bl. a. prismässigt. Det är angeläget att åstadkomma samstämmighet över gränserna, t. ex. genom anpassning till EEC:s och OECD:s bestämmelser. Det är fel om speciella utformningar skall behöva göras för olika länder.

Heurgren menade att det ofta finns en konfliktsituation mellan krav som konsumenterna för fram och krav som internationell handel ställer. Man kan dock inte avvisa varje nationellt krav på den grunden.

Sundquist ansåg dock att man måste gå betydligt längre i fråga om internationalisering än vad som skett hittills. Obligatorisk märkning, t. ex. enligt den nya livsmedelslagen, blir fördyrande och försvårar handelsförbindelserna med utlandet, inte minst u-länderna.

Grossistförbundet och dess medlemmar har såsom remissinstans och genom deltagande i VDN:s arbetsgrupper haft möjlighet påverka varudeklarationsnormernas utformning. På fråga om anledningen till att medlemmarna inte i högre grad än som skett varudeklarerat sina produkter anförde Ahlström följande. Det var riktigt att grossistförbundet haft möjlighet att delta i VDN:s arbetsgrupper och påverka utformningen av varudeklarationsnormerna. Men detta gällde främst när VDN tillämpade systemet med arbetsgrupper. Trots medverkan har företagen inte alltid uppfattat deklarationerna som meningsfulla.

På fråga om vad som har fått grossistförbundets medlemmar att — då så skett — varudeklarera sina produkter, t. ex.

a) önskemål från konsumenterna
b) ambition att lämna konsumentupplysning
c) egna fördelar t. ex. vid inköp
d) gardering för reklamationer
e) konkurrenterna deklarerar
f) övriga skäl

svarade Ahlström följande. Anledningen till att man deklarerat har varit såväl av ambition att lämna konsumentupplysning som att man funnit deklarationen vara ett meningsfyllt inslag i marknadsföringen. Dock har deklarationerna enligt det nuvarande systemet inte alltid gett önskvärd information till konsumenterna. Deklarationerna har ibland varit för tekniskt inriktade och VDN-märket har i vissa fall av konsumenterna felaktigt uppfattats som kvalitetsmärke. De företag som legat högt på kvalitetsskalan har därför i en del fall avstått från att deklarera sina produkter för att inte produkterna skulle framstå som jämbördiga med VDN-deklarerade varor

av lägre kvalitet. Även rent ekonomiska skäl kan nämnas som skäl varför man inte deklarerat sina produkter. Kostnaderna har särskilt betydelse vid mindre serier, vid modevaror, vid snabba förändringar i sortimentet m. m. Kostnadsfaktorn är ofta besvärlig även om den vanligaste orsaken till underlåtenhet att deklarera torde vara att man inte uppfattat informationen som meningsfull. Till detta kommer att varor förändras snabbt och ofta medan deklarationen inte kan förändras lika snabbt.

Dale menade att på textilsidan var skötselråden den viktigaste formen för deklaration. Här gäller det att tala om hur plagget skall skötas och användas. Om man gör det tillgodoser man konsumentens informationsbehov. F. n. upplever konsumenten att varudeklarationen enligt VDN-systemet är svårtydd. Därför bör man framtiden mera gå in för skötselråd. På textilområdet finns också internationella symboler. — Man kan inte importera de prisbilliga varor som konsumenterna vill ha om deklarationsbestämmelserna är alltför rigorösa. Om branschen får ett föreläggande om att skötselråd skall finnas, torde alla seriösa tillverkare ställa upp bakom ett sådant krav. Det gäller också att få konsumenten att efterfråga skötselråd. Så länge skötselråden är säljfrämjande satsar företagen på sådan typ av märkning.

Vad gäller vanliga varudeklarationer skulle det givetvis vara enklare om det fanns internationella normer. Under alla omständigheter skulle emellertid detta bli mycket kostnadskrävande, vilket självfallet påverkar konsumentpriset.

Skötselråd bör däremot varje importör snabbt kunna utforma för de varor som säljs i Sverige. Härför skulle strängt taget inte fordras annan utrustning än den som används i ett vanligt hushåll.

Sergenius informerade om att importen på textilsidan utgjorde ca 50 % av den totala konsumtionen av textilvaror.

Norlindh ställde sig positiv till VDN Fakta som ger relevant information till konsumenten. Åtskilliga produkter deklareras redan nu inom branschen. Många problem löses om det finns internationellt erkända testmetoder. För mindre hushållsapparater, t. ex. strykjärn, tenderar specifika svenska normer att bli mycket kostnadskrävande. Kontakten med utländska fabriker är arbetskrävande och det förekommer också föga intresse utomlands att göra en speciell Sverigeversion. När det gäller elmotorer finns särskilda svenska kriterier att beakta. Detta är en högst väsentlig kostnadsfaktor. Även miljövårdsintressen ställer särskilda krav på produkterna. Minskad fosfathalt i tvättmedel, dvs. en annan kemisk sammansättning, gav i ett speciellt fall inte avsedd tvätteffekt i en maskin. AEG måste söka sig fram till en lösning som passade den nya sammansättningen av tvättmedlet. Även detta var kostnadskrävande. Om obligatoriska normer eller grundkrav kommer, kan det innebära hämmande effekter på produktutvecklingen. I branschen står man inför ett skede där elektroniken träder fram i allt större utsträckning än tidigare.

Brandberg instämde i Norlindhs uttalande. Provningsmetoder saknas i stor utsträckning inom elektronikområdet. Ett stort antal delmarknader måste tillgodoses i Europa. Många produkter i Europa kan inte marknadsföras i Sverige. Konsumenten går därigenom miste om en del av det europeiska utbudet.

För Philips, som varudeklarerar sina strykjärn, kostar varudeklarationen kr 2:50 per produkt, dvs. ca 5 % av priset räknat på den strykjärnsserie man säljer. För en mindre serie blir kostnaden högre.

Philips vill starkt betona vikten av att man i Sverige inte har bestämmelser som avviker från andra länders.

Heurgren frågade om problemen gör sig mer gällande på exportsidan.

Brandberg tog som exempel färg-TV. Säljer man färg-TV till England skall dessa ha ett speciellt tekniskt innehåll. Vidare ställer planverket vissa krav på slangar till disk- och tvättmaskiner. Dessa krav gäller

inte utomlands. Detta är exempel på olikheter som försvårar tillverkningen.

År 1970 gjorde VDN ett Råd till färg-TV-köpare. Detta var en vettig linje. Man bör kunna göra flera Råd till köpare av olika produkter.

Sandén anförde beträffande fritidsbranschen att man inte deklarerat båtar av det skälet att sjöfartsverket numera typprovar sådana. Vidare tillämpas i vissa fall frivilliga Lloydcertifikat på fritidsbåtar innebärande förutom kontroll av konstruktion och tillverkningsmetoder vissa krav på fuktighet och temperatur i tillverkningslokalerna. Det finns flera självpåtagna kontroller inom branschen. När det gäller cyklar diskuterar som bekant trafiksäkerhetsverket frågan om säkerhet. Speciella myndigheter bör för övrigt övervaka säkerhetsproblem för produkter som hör till deras område. Arbetarskyddsstyrelsen bevakar exempelvis säkerhetsaspekten beträffande gräsklippare. Bullerutredningen diskuterar buller i båtmotorer. Vidare må nämnas uttalanden från organisationer som t. ex. Ishockeyförbundet angående kvaliteten på vissa produkter. Fritidsbranschen har en stor importhandel. Många komponenter köps utomlands, sannolikt 30—35 %. Motorn i mopeder t. ex. köper Monark Crescent i utlandet.

På Heurgrens fråga vilka varor som branschen ställer sig positiv till att deklarera nämnde Sandén som exempel flytvästar och tält.

Ahlström anförde att i den mån behov finns av säkerhetsgrundkrav bör härför ansvarig myndighet ensam bestämma. Annars möter ett företag två olika myndigheter. Konsumentverket skall inte gå in på områden som andra myndigheter har att bevaka. Där en fråga inte naturligt hör hemma hos annan myndighet bör givetvis konsumentverket kunna ta initiativ.

Falkenborg anförde att näringslivet sagt sig vilja komma mer till tals i VDN-sammanhang. Frågan är om det kan ske på annat sätt än hittills.

Ahlström framhöll att nuvarande kontakter sker på ett för sent stadium. Kontakter bör tas på ett tidigt stadium — kanske i arbetsgrupper som tidigare. Över huvud taget gäller att konsumentorganen bör ha ett kontaktnät med näringslivet så att företagen får delta i arbetet redan från början.

Grossistförbundet och industriförbundet har i sitt gemensamma svar till varudeklarationsutredningen förklarat att VDN:s skötselråd för textilier är en bra norm som ger konsumenten väsentlig information. Av svaret framgår vidare att flertalet företag skötselmärker sina produkter. På fråga om vad det då beror på att ett förhållandevis ringa antal företag är tillståndshavare för VDN:s skötselråd svarade Sergenius att det för närvarande finns enklare men lika meningsfulla deklarationer som VDN:s skötselråd. I vissa fall liknar de VDN:s deklaration men de överensstämmer inte helt.

Dale anförde att hans företag aldrig deltagit i VDN:s verksamhet av kostnadsskäl. Höjda kostnader påverkar priset ogynnsamt. I stället har Dales företag nyttjat sig av skötselråd i egen regi på grundval av internationella symboler och delar av VDN:s rekommendation. Vidare berörde Dale problemet med olika tillbehör, som t. ex. nitar och blixtlås, vilka kan missfärga plaggen vid tvätt.

Antoni anförde att det finns en tendens till undermärkning hos fabrikanten. Detta är ett verkligt problem. Här måste lösningar komma så att märkningen fungerar på det sätt som konsumenten önskar. Ett annat problem är att vissa textilplagg har två tvättmärkningar, dels en utländsk, dels en inhemsk.

Från fritidsbranschen anfördes av Skåntorp följande. Flytvästnormen är en av de bästa normerna VDN har tagit fram. Marknadstäckningen är också bland de högsta. Skåntorp berörde därefter ett test av tidningen Båt för alla varav framgick — enligt tidningen — att flytvästar var livsfarliga. Skåntorp frågade vem som skulle försvara VDN:s norm. VDN har försummat att försvara sig kraftfullt.

Av grossistförbundets och industriförbundets gemensamma svar framgår även att näringslivsorganisationerna bör propagera för ökad användning av varudeklarationer. På fråga om på vad sätt grossistförbundet i ett frivilligt system kan påverka medlemsorganisationerna så att de varudeklarerar sina produkter hänvisade Sundquist till att en del har skrivits i grossistförbundets och industriförbundets gemensamma promemoria. Grossistförbundet har direkt kontakt med branschföreningarna genom respektive branschsekretariat. Fortlöpande diskuteras olika frågor av intresse för respektive bransch. Till samtliga medlemmar utsänds cirkulär med information i aktuella frågor och i vissa fall också rekommendationer. Vid prisstoppets upphävande t. ex. rekommenderades medlemmarna att iaktta prisåterhållsamhet.

När det gäller varudeklarationer kan grossistförbundet rent allmänt rekommendera företagen att använda tillgängliga varudeklarationer och förbundet kan härigenom åstadkomma en allmän påverkan på företagen. Det är dock dessa som har det självständiga avgörandet, och väsentligt blir därför hur företagen upplever varudeklarationerna samt — självfallet — kostnaderna för att deklarera.

Ahlström menade att myndigheter ofta tror att organisationerna har större makt än de i själva verket har. Medlemsföretagen kan inte åläggas något. Under alla år som varudeklarationsverksamhet har förekommit har grossistförbundet verkat aktivt för VDN. De senaste tre åren har det dock varit svårt att gå ut aktivt på grund av rådande osäkerhet beträffande det framtida deklarationssystemet. Företagen vill veta vad som kommer att gälla. Osäkerheten bör kunna skingras när utredningen är klar och konsumentverket fungerar. Grossistförbundet har rekommenderat företagen att tills vidare fortsätta med nuvarande system. I ett framtida frivilligt system är förbundet givetvis berett att påverka företagen. Samarbete bör därvid ske med experter från konsumentverket.

Sundquist menade att förbundet är försiktigt med att träffa överenskommelser av hänsyn till gällande konkurrensideologi utan endast kan utfärda vissa rekommendationer.

Norlindh ansåg att problemen måste lösas branschvis. När relevant information finns löses problemen automatiskt. Under de senaste 20 åren har det blivit mera komplicerat att driva näringsverksamhet i Sverige och uppfylla konsumenternas och samhällets krav. Det är svårare att driva näringsverksamhet i Sverige än i Västeuropa i övrigt.

Sergenius förklarade att företagen inom textilbranschen torde vara beredda att samarbeta. Företagen kan informeras och ges rekommendationer. Det finns även ett särskilt samarbetsutskott, bestående av Textilrådet, Konfektionsindustriföreningen, Textilgrossisternas riksförbund samt Sveriges textilhandlareförbund. Detta utskott kan vara ett lämpligt forum för dessa diskussioner.

Brandberg ställde sig positiv till ett frivilligt system. Philips har nyttjat normer för dammsugare och strykjärn men inte för bandspelare därför att mätmetoderna på detta område inte varit bra. Företaget är självfallet berett att liksom tidigare diskutera VDN-frågor. Konsumenten är det primära och måste backas upp genom utbildningsväsendet och via radio och TV. Etiketterna skall inte bara sitta vidhäftade varorna utan också finnas i butiken så att konsumenterna kan ta dem med sig hem för att jämföra.

Skåntorp anförde att fritidsbranschen hade prioriterat vissa varor för deklaration. Man bör vara restriktiv. Det går inte att införa obligatorium på alla produkter. I grund och botten är branschen positiv till deklaration. Det krävs en massiv insats för att gå ut till konsumenterna med information i den här frågan.

Sundquist ansåg att också butikspersonal bör informeras om VDN-systemet. Där brister det en hel del.

Slutligen efterlyste utredningen grossistförbundets synpunkter på kontrollfrekvens och omfattning samt sanktionsåtgärder vid bristande överensstämmelse mellan varan och VDN Fakta

a) vid ett obligatoriskt system
b) vid ett frivilligt system.

Ahlström anförde att omfattningen och frekvensen av kontrollen är avgörande för möjligheterna att vidta sanktionsåtgärder. Vad avses för övrigt med sanktionsåtgärder? Syftar utredningen på rättsliga sanktioner? Vid nuvarande kontrollfrekvens kan man rimligen inte ha sanktioner, eftersom kontrollen inte är statistiskt säkerställd. Kontrollfrekvensen måste således öka starkt, vilket i hög grad blir en kostnadsfråga och en fråga om provningskapacitet.

Vid ett obligatoriskt system måste staten rimligen betala kontrollfunktionen.

6.9 *Hearing den 11 januari 1973 med företrädare för TCO, rektorn Thord Wallén och ombudsmannen May-Britt Carlsson.*

Wallén framhöll att fördelen från konsumentsynpunkt med varudeklarationer bestod i information om varan i köpögonblicket. När en deklarationsnorm var allmänt utbredd gav den möjlighet till jämförelse mellan varor av samma slag. Deklarationsnormer hade också producentpåverkande effekt. Producentpåverkan skulle framför allt vinnas vid deklarationsplikt men nåddes även vid ett frivilligt system genom att tillverkare, vars varor erhöll dåliga värden enligt deklarationsnormen, sannolikt försökte förbättra sina varor i enlighet med normen.

Wallén ansåg att bristen i VDN-systemet bestått i att VDN-normer utarbetats för tämligen få varuområden, att de haft en låg täckning inom varje varuområde och att deklarationerna givit en för lekmannen alltför teknisk information. I vissa fall hade informationen varit perifer, vilket berott på att deklarationen givit upplysning om mätbara men inte alltid betydelsefulla egenskaper. Som exempel angav Wallén uppgifterna i normen för el-element. Vidare ansåg Wallén att för vissa varuområden behövdes insatser i annan form än varudeklaration. Med tanke på konsumentverkets möjligheter till differentiering av formerna för informationsutbudet till konsumenterna kunde en förbättring förväntas i fråga om val av informationsmedel.

Wallén ansåg att ett framtida varudeklarationssystem borde inrymma möjlighet att uppställa baskrav för viktiga konsumentvaror. Baskrav kunde uppställas av hänsyn till konsumentens hälsa och säkerhet men också för att garantera tillfredsställande funktion hos varan. Som exempel angav Wallén Möbelinstitutets möbeldeklarationer. Andra varuområden där normer med baskrav kunde övervägas var enligt Wallén teknisk apparatur typ hushållsmaskiner, vissa textilier, leksaker och bilar. Vidare borde kommande deklarationer innehålla mera bruksanpassade upplysningar och vara enklare. Enligt Wallén torde baskravsdeklarationer innebära en förenkling för informationsmottagaren. Wallén betonade dock svårigheten att på frivillig väg få till stånd utbredd användning av deklarationsnormer, som förutsatte att varan uppfyllde baskrav. En risk med baskravsdeklaration var enligt Wallén att baskraven kunde komma att sättas på för låg nivå för många konsumenter. Möjligen borde man kunna redovisa även överbetyg i deklarationen. Överbetyg tillgodosåg dock i första hand producentintresset, inte konsumentintresset. En lösning var enligt Wallén att uppställa olika baskrav för hemmabruk, för yrkesmässig användning osv. För att fastställa en lämplig baskravsnivå behövde man företa behovsanalyser, exempelvis för skor, medan man på andra varuområden kunde utgå ifrån de produkter som fanns på marknaden.

Wallén förordade deklarationsplikt på väsentliga varuområden, t. ex. för varor vars användning medförde risker för konsumentens hälsa eller säkerhet. För att eliminera riskerna kunde man uppställa baskrav för produkten eller föreskriva varu-

deklaration, av vilken produktens farlighetsnivå eller farliga egenskaper måste framgå. Anledning att föreskriva obligatorisk deklaration kunde finnas även för andra än farliga produkter, t. ex. om endast några få företagare utan skäl underlät att deklarera viss produkt. Vidare kunde man kräva obligatorisk deklaration av väsentliga funktioner hos en vara. En förutsättning för obligatorisk varudeklaration var dock enligt Wallén att deklarationen inte innebar ett orimligt prispåslag på varan i förhållande till konsumentnyttan.

Wallén ansåg att ordet "varudeklaration" innebar en redovisning av mätta egenskaper i förening med logotypen VDN. En varudeklaration behövde inte nödvändigtvis åtfölja varan utan kunde innebära varuinformation som var tillgänglig på annat sätt. VDN:s skötselmärkning av textilier var enligt Wallén att uppfatta som en varudeklaration.

På fråga av konsumentombudsmannen om verkningarna av deklarationsplikt, särskilt i förening med grundkrav, för mindre företag uppgav Wallén att näringslivsrepresentanter som anförde sysselsättningspolitiska skäl mot deklarationsplikt torde sakna fog för sina antaganden om risk för företagsnedläggelser, arbetslöshet osv. Man kunde dock förutse vissa svårigheter för små företag i förhållande till större. Små företag borde därför stödjas genom olika åtgärder såsom skrivhjälp, upplysning och hänvisning beträffande provningsinstitutioner, hjälp med provningskostnader o. dyl. Konsumentverket måste från fall till fall avgöra vilka företag som var att anse som små och som behövde särskild hjälp. Småföretagen kunde behöva stöd vid såväl frivilligt deklarationssystem som obligatorium. Enligt Walléns mening borde övervägas om inte tillståndsavgiften för att nyttja VDN-systemet borde tas bort. Verkan torde vara både faktisk och psykologisk.

På fråga om det norska systemet med två olika former av frivillig deklaration, varav en grundkravsdeklaration med varumärke, hade några fördelar uppgav Wallén att olika deklarationsformer borde kunna användas på olika varuområden. Wallén och May-Britt Carlsson ställde sig dock tveksamma till att markera skillnaden i deklarationsform med hjälp av logotype. VDN-märket var så inarbetat att det borde användas även fortsättningsvis. Om det norska systemet skulle införas borde VDN-märket täcka båda formerna av deklaration, ty det var viktigare för konsumenten att kunna skilja mellan konsumentverkets deklarationer och privat varuinformation än mellan konsumentverkets olika former för deklaration.

6.10 *Hearing den 18 januari 1973 med företrädare för LO, utredningschefen Clas-Erik Odhner och civilekonomen Lars Hillbom.*

Hillbom framhöll att fördelen från konsumentsynpunkt med varudeklarationer bestod i information om varan i köpögonblicket. Genom att butikerna alltmer utformades med självbetjäning och att mekaniseringen i butikerna ökade var det viktigt att få information i anslutning till varorna. En fördel med varudeklarationer var att man kunde jämföra olika varor i ett sortiment. Ett fungerande varudeklarationssystem underlättade alltså valet mellan olika varor. Detta förutsatte att upplysning lämnades om bruks- och funktionsegenskaper. Varudeklarationer hade sannolikt en producentpåverkande effekt vilket dock förutsatte att så många varor som möjligt deklarerades.

Bristen i VDN-systemet var enligt Hillbom att många varor inte deklarerades även om normer fanns tillgängliga. Vidare saknades normer för flera produkter. I många avseenden var gällande normer alltför tekniskt inriktade, vilket krävde ytterligare informationssökande från konsumentens sida. Detaljhandelspersonalen saknade också många gånger kunskap om innebörden i en varudeklaration. Information om bruks- eller funktionsegenskaper var sparsam. Inom kooperationen fanns för närvarande bruksanpassade deklarationer beträffande skor.

Hillbom ansåg att man i ett framtida system inte skulle kunna få fram så många deklarationer om systemet var frivilligt. Om företagen fortsatte godtyckligt att deklarera skulle många varuområden komma att sakna deklarationer. Någon form av samhällsstyrning behövdes, och konsumentverket måste få en viktig funktion i detta hänseende.

Hillbom ansåg att det vid ett obligatoriskt system förelåg möjlighet att jämföra varorna. Om man hade ett frivilligt system med deklarationer på vissa produkter men saknade deklarationer på andra, riskerade man att deklarerade varor ansågs vara bättre än andra, vilket de inte alltid är. Om det fanns en bra norm beträffande en vara som i hög grad användes i hushållen, var det mera angeläget än eljest att verka för att denna norm nyttjades. I ett dylikt fall måste starka skäl föreligga för att inte tillgripa ett obligatorium. Konsumentverket borde närmare fundera över prioriteringen med hänsyn till varugrupper. Ett problem var hur ett obligatorium skulle utformas. Varudeklarationsutredningen måste föreslå en lösning på problemet hur efterlevnaden av ett obligatorium skulle kontrolleras.

Odhner ansåg att man i varje särskilt fall, dvs. för varje särskild produkt, borde kunna komma fram till ett vettigt system att redovisa egenskaper. Odhner uppfattade obligatorium som obligatorisk anslutning att deklarera för de produkter för vilka norm hade utarbetats. Det var konsumentverkets uppgift att besluta om vilka och hur många varugrupper för vilka normer borde utarbetas. Stora företag torde alltid ha vissa fördelar beträffande marknadsföring, forskning och utveckling. Obligatorium borde inte krävas för mindre företag av hantverksmässig karaktär. Enligt Hillbom borde man vid obligatorium pröva risken och graden av diskriminerande effekter i varje enskilt fall, jämte vilka kostnader som kunde bli följden av skyldighet att deklarera.

Hillbom ansåg att tanken på att uppställa grundkrav var bra. För produkter som kunde påverka människans hälsa och säkerhet borde grundkrav jämte obligatorium föreskrivas. Produkterna skulle alltså inte få marknadsföras om grundkrav inte uppfylldes. Som exempel nämnde Hillbom flytvästar, småbåtar och barnleksaker. Men även andra områden kunde tänkas för vilka grundkrav var möjliga och önskvärda. Detta var en fråga som konsumentverket borde närmare överväga. I och för sig skulle man kunna tänka sig att grundkrav för funktion hos en TV ställdes upp. Man skulle kunna tänka sig att den fungerade i ett visst antal timmar. För termoskannor kunde föreskrivas att vätskans värme borde hålla viss temperatur under ett visst antal timmar osv. Det skulle underlätta konsumenternas köp. Odhner menade att exempelvis felkonstruerade hushållskapitalvaror, dvs. sådana som inte fungerade, genom grundkrav plus obligatorium skulle förhindras att marknadsföras. Men det var sannolikt att man inte kunde ställa upp grundkrav på alla produkter. Odhner betonade att det troligen var dyrbart att prova en produkt för att fastställa grundkrav. I första hand fick man nog satsa på varor där modellerna stod sig något så när på längre sikt. Som exempel kunde dyra varor, t. ex. hushållskapitalvaror, i första hand komma i fråga.

Om man ställde upp grundkrav som villkor för deklaration fick man, enligt Hillbom, vara på det klara med att det i nuläget inte kunde komma fram så många deklarationer. Grundkrav måste ju nämligen sättas ganska högt, annars fick de inte avsedd verkan. Det var i detta läge bättre att ha deklarationer som innehöll viss information än inga deklarationer alls. En deklaration skulle kunna utformas så att man angav på etiketten att "varan uppfyller konsumentverkets grundkrav" eller "varan uppfyller inte konsumentverkets grundkrav". Denna information var dock relevant endast för människor som var medvetna om innebörden av informationen. Odhner menade att man kunde poängsätta vissa egenskaper och ställa upp vissa bottenkrav. En produkt som inte fyllde bottenkraven skulle inte få marknadsföras. Det var också tänkbart att redovisa betyg utöver grundkraven. Det fanns utan tvekan olika sätt att lösa

denna fråga. Viss skillnad förelåg mellan grundkrav och kvalitetsmärkning. Man kunde ange vissa grundkrav för produkten, och för kvalitet därutöver tillämpa kvalitetsmärkning. Det var tänkbart att företagen var intresserade av ett sådant förfaringssätt. Följsamheten till sådana deklarationer borde komma "som ett brev på posten".

Odhner anförde att det fanns två frågor att beakta. Om grundkraven fick för låg nivå var kraven av föga värde för konsumenterna. Konflikt kunde vidare uppstå på så sätt att grundkrav kunde förhindra innovationer att komma fram på marknaden. Det fanns naturligtvis sätt att lösa denna fråga. Föreskrev man skyldighet att deklarera borde man kunna ha något slags dispensförfarande beträffande ny vara av annan karaktär och annat användningsområde än det befintliga. Härigenom skulle man tillgodose kravet på att produktutvecklingen inte hämmades.

Vad gällde frågan om ett system med två redovisningsmöjligheter anförde Hillbom att det var bättre att ha ett enhetligt system än två. Odhner ställde sig tveksam till att byta ut VDN-märket. Det var av stort värde att konsumenterna någorlunda kände till innebörden av nuvarande märke. Märket var ganska inarbetat. Det var inte heller svårt att undan för undan förskjuta innebörden av detta märke till ett kvalitetsmärke. Sannolikt var det klokare att förbättra det system som förelåg än att gå över till något helt nytt. Att nuvarande VDN-märke fått karaktär av kvalitetsmärke kunde bero på att många svenska produkter deklarerats och att de deklarerade produkterna varit kvalitetsmässigt bättre än de icke deklarerade.

Hillbom ansåg att avgifter inte borde tas ut i framtiden. Verksamheten borde finansieras på annat sätt. Tillstånd borde däremot fortfarande krävas enligt nuvarande tillvägagångssätt. Avgifter motverkade strävanden att erhålla marknadstäckning. Under alla förhållanden torde avgifter knappast kunna tas ut vid ett obligatoriskt system.

Enligt Odhner borde man överväga att låta företag med tillfredsställande kvalitetskontroll i mindre utsträckning utsättas för konsumentverkets stickprovskontroll. Det var i och för sig tänkbart att man kunde komma fram till ett rationellt system att hjälpa småföretagen att uppnå ett bra kvalitetskontrollförfarande.

Odhner ansåg att det var en riktig princip att stödja småföretagen, särskilt vid obligatorium. En informationsenhet vid konsumentverket var en tänkbar möjlighet. Någon principiell invändning i och för sig kunde inte föras fram vad det gällde frågan om stöd efter någon princip till mindre företag för att ge dessa möjligheter att prova. Konsumenten hade nytta av ett sådant handlingssätt. Odhner anförde att om deklarationskostnaden var fast i förhållande till serien drabbades i princip de små serierna procentuellt mer än de större. Detta var i och för sig ett motiv att inte principiellt motsätta sig ett visst statligt stöd.

En viktig fråga var hur importerade produkter i ökad utsträckning skulle kunna bli deklarerade i framtiden. Grundinställningen var att importerade produkter i princip skulle varudeklareras i samma omfattning som svenska. Olika sätt fanns härför. En möjlighet skulle kunna vara att översätta utländska deklarationers etiketter. En annan och bättre möjlighet skulle vara att importören fick skyldighet att ta in vederbörlig upplysning från tillverkaren och i Sverige svara för att varan deklarerades. Det stora problemet skulle dock komma att uppstå på textilsidan. Ett problem var att så få länder erkänt vad som var berättigade konsumentpolitiska krav beträffande en produkt och vad som var att hänföra till icke tariffära handelshinder.

6.11 *Skriftligt yttrande från Kooperativa förbundet.*

Inledningsvis kan KF:s aktiva intresse för varudeklarationsfrågor understrykas. Redan på fyrtiotalet tog sig detta intresse uttryck i att KF införde en standardiserad varuinformation på vissa produkter under beteck-

ningen "Väg pris mot kvalitet". Därefter har KF under hela den tid Varudeklarationsnämnden verkat aktivt understött och deltagit i dess verksamhet. I den gemensamma remissen från KF, LO och TCO på konsumentutredningens betänkande har KF också framlagt sin principiella syn på den framtida utvecklingen av varuinformationen. Där framförs bl. a. krav på att varudeklarationerna skall vara bruksanpassade och även baseras på att vissa grundkrav uppställs. Vidare understryks att utvecklingsarbetet måste bedrivas med stor flexibilitet, ständigt med den riktpunkten att deklarationerna skall vara praktiskt användbara för konsumenterna. Först när detta krav uppfylls kan deklarationssystemet få den utbredning som gör det verkligt meningsfullt både för konsumenter och för näringsliv. I remissen anförs vidare att ett ur konsumentsynpunkt värdefullt deklarationssystem måste få en mycket utbredd tillämpning. Därför bör den regeln införas, att företag som inte använder fastställda normer skall ha skyldighet att anmäla detta till myndigheten, Konsumentverket, och samtidigt ange sina skäl. Myndigheten får sedan pröva orsakerna till att normerna inte används och medverka till att undanröja dessa.

I föreliggande yttrande har KF utgått ifrån att livsmedelsdeklarationerna inte ingår, eftersom de nya kraven på märkning, livsmedelsstandard m. m. enligt den nya livsmedelslagen är tillräcklig garanti för att kvalitetskraven uppfylls.

Effektivt frivilligsystem

Vi konstaterar att deklarationssystemet även i fortsättningen kommer att bygga på frivillig medverkan från företagen. För att göra ett sådant system effektivt krävs bl. a. förbättrade normer, som ger konsumenterna köphjälp, och utökade forsknings- och provningsresurser.

Vi anser att Konsumentverket vid utarbetandet av nya normer samtidigt skall skaffa sig en överblick över befintliga provningsresurser. När en ny norm antas bör man följaktligen vara förvissad om att tillräcklig provningskapacitet finns. Om så inte skulle vara fallet, måste Konsumentverket vidta speciella åtgärder.

Som målsättning anser KF att man bör sträva efter hundraprocentig marknadstäckning för fastställda deklarationer. För att kunna genomföra ett bättre deklarationssystem måste tillräckliga resurser finnas. Detta gäller både den centrala kontrollen, som bl. a. måste omfatta kontroll av att deklarationssystemet följs, och den kontroll som företagen själva måste ombesörja. Denna kan avse olika slags för- och efterkontroller, kontroll av etiketter, textutformning etc. Företagens kostnader för anslutning till deklarationssystemet bör vara ringa eller inga alls. Samtidigt måste man ställa kravet att företagen själva skall ha ansvaret för att den information som lämnas i varudeklarationerna är korrekt. Detta kommer att ställa ökade krav på såväl egna som allmänt tillgängliga provningsresurser. Vi menar dock att företagens ökade ansvarstagande bör kunna bidra till att Konsumentverkets kontrollapparat för deklarationer kan få rimliga proportioner.

Anmälningsplikt

I remissvaret på konsumentutredningen föreslår vi att företag som inte använder VDN-normer skall ha skyldighet att anmäla detta. Detta betyder givetvis inte att t. ex. en sådan anmälningsplikt skulle införas för alla nu gällande deklarationer. Det skulle bli en för tung apparat och av ringa värde på många områden där deklarationerna inte är tillfredsställande. Vi har sett anmälningsplikten både som ett informations- och påtryckningsmedel. Det är viktigt att Konsumentverket får veta vilka skäl företagen har när de avstår från att deklarera. Anmälningsplikten är också ett visst påtryckningsmedel och en påminnelse om att företaget allvarligt bör överväga att använda deklarationen. Konsumentverket bör självt finna de mest praktiska formerna för hur en sådan anmälningsplikt skall fungera. Viktigt är självfallet att anmälningsplikten blir ett

bra hjälpmedel inom ett frivilligt system. Då måste det hanteras så lite byråkratiskt som möjligt.

Obligatoriska deklarationer

Statsmakterna bör enligt vår uppfattning ha möjlighet att i vissa fall föreskriva obligatorisk skyldighet till varuinformation. I första hand gäller detta för produkter där konsumenternas hälsa och säkerhet står på spel. Vi tänker oss att denna föreskrift i vissa fall kan ta form av en fullständig deklaration, i andra fall kan eventuellt bara en enda faktauppgift behöva göras obligatorisk. För att undvika en onödigt komplicerad administrativ procedur antar vi att den mest praktiska lösningen är att genomföra en ramlagstiftning. Vi förutsätter att förslag om obligatorisk deklarationsskyldighet för viss vara föregås av en grundlig inventering av provningsresurserna på området. Från vår sida är vi beredda att i samråd med Konsumentverket ge konkreta synpunkter på vilka produkter vi anser kan komma ifråga för en eventuell obligatorisk deklarationsskyldighet.

Samarbete och samråd

En av utredningens frågor gäller om något rådgivande organ med representanter för såväl konsumenter som näringsliv behöver höras innan obligatorium införs. KF anser att goda kontakter och ett gott samarbete med näringslivet är en förutsättning för att ett frivilligt system skall fungera. Det är då rimligt att man från Konsumentverkets sida försäkrar sig om att förslagen till obligatorium också är väl förankrade hos dem som skall genomföra obligatoriet. Vi menar dock att ett fast rådgivande organ inte är ett effektivt medel för sådana kontakter. Det är avsevärt bättre att man från fall till fall i det praktiska arbetet med att utforma obligatoriska varudeklarationer bildar tillfälliga arbetsgrupper. I dessa arbetsgrupper bör branschkunniga specialister ingå förutom företrädare för Konsumentverket m. fl.

Svar på varudeklarationsutredningens frågor 1972-06-16

1. Av vilka skäl och beträffande vilka produkter kan märknings/deklarationsskyldighet behöva föreskrivas?

I första hand bör en obligatorisk skyldighet att deklarera föreskrivas för produkter där konsumenternas hälsa och säkerhet står på spel. Ett obligatorium bör kunna gälla såväl för fullständiga deklarationer som för vissa faktauppgifter. För vissa varor kan t. ex. en speciell information vara av helt central betydelse ur säkerhetssynpunkt. I sådana fall kan det vara fullt motiverat att införa deklarationsplikt för denna begränsade information utan att vänta på att den fullständiga normen skall bli färdig. Vi menar m. a. o. att ett s. k. obligatorium bör användas flexibelt. Man bör inte fastna i en form, ett speciellt utseende på deklarationen. Erfarenheterna visar att detta är till nackdel för informationsvärdet och användningsbarheten.

En obligatorisk deklarationsskyldighet bör, enligt vår uppfattning, kunna genomföras med en ramlagstiftning för att bl. a. göra de administrativa procedurerna så smidiga som möjligt.

2. Vilka undersökningar krävs innan obligatorium föreskrivs för ett varuområde?

Det första villkoret som bör uppfyllas är givetvis att normförslaget är värdefullt från konsumentsynpunkt. För att få en kartläggning över de områden där man kan anse att hälsa eller säkerhet kan beröras bör analyser av olycksfall och även reklamationer ge viss vägledning. Konsumentverket bör också kunna uppmana allmänheten att ge sina synpunkter. KF är berett att i samråd med verket ge konkreta synpunkter på vilka produkter vi anser kan komma i fråga för en eventuell obligatorisk deklarationsskyldighet.

3. Behöver överläggningar med näringslivet om marknadstäckning på frivillig väg föregå införande av obligatorium?

KF anser att goda kontakter och ett gott samarbete med näringslivet är en förutsättning för att ett frivilligt system skall kunna fungera effektivt. Konsumentverket bör bedöma när det är sakligt motiverat att föreslå en obligatorisk deklarationsskyldighet. Vi anser m. a. o. att sakfrågan får avgöra om man kan acceptera en viss marknadstäckning eller om man måste kräva full marknadstäckning.

4. Behöver något rådgivande organ med representanter för såväl konsumenter som näringsliv höras innan obligatorium införs?

KF anser att ett rådgivande organ är ett relativt ineffektivt medel för kontaktverksamheten. Däremot menar vi att det är av stor betydelse att Konsumentverket bygger ut kontakterna från fall till fall och gärna också i ad hoc-grupper när behov av sådana föreligger. Fasta rådgivande organ brukar erfarenhetsmässigt tendera att bli stelbenta institutioner.

5. Skall småföretag kunna erhålla hjälp av ett eller annat slag (skrivhjälp, upplysning och hänvisning beträffande provningsinstitutioner, statligt understöd e. dyl.) för att täckning på frivillig väg skall åstadkommas eller vid införande av obligatorium på ett varuområde?

Alla företag — inte bara de små — kommer med stor säkerhet att behöva hjälp av olika slag.

6. Behöver respektive företags provnings- och kontrollmöjligheter undersökas före tillståndsgivning? Vid obligatorium? Vilka konsekvenser kan undersökningen få? Hur bör undersökningen administreras och bekostas?

Konsumentverket bör undersöka provnings- och kontrollresurserna i samband med att normförslagen utarbetas. På detta sätt får KV en uppfattning om förutsättningarna för att uppnå viss marknadstäckning. En sådan undersökning är också nödvändig för att ge KV underlag för lämpliga åtgärder att öka provningskapaciteten — som i dag på många områden är klart underdimensionerad för provningar och kontroll i samband med deklarationer. Undersökningen bör bekostas av KV.

7. Behövs den nuvarande förkontrollen genom granskning av etikettförslag?

Vi anser att det kan vara en hjälp för företagen att få granskningshjälp. Denna skall inte vara obligatorisk då det är företagen själva som måste ta ansvaret för den information som de lämnar om sina respektive varor.

8. Hur bör efterkontrollen av deklarationer och varor ske/administreras?

Självfallet måste Konsumentverket svara för en viss efterkontroll. Vi menar dock att kontrollverksamheten inte får svälla ut och ta sådana proportioner att den äventyrar annan verksamhet och framförallt nyproduktion av normer. Det bör man kunna undgå genom att det klargörs för deklaranterna att det är företagen själva som bär det fulla ansvaret för den information de ställer sig bakom. Det innebär t. ex. att både privatpersoner, företag, KV och andra institutioner skulle kunna anmäla ett företag för Konsumentombudsmannen om man tror sig veta att ett företag inte har full täckning för det deklarationen utlovar. Konsekvenserna för företagen kan därmed bli så allvarliga att företagen själva kommer att ställa mycket högre krav på provningarna och sin egen kontrollverksamhet än de tidigare har gjort. Detta skulle i sin tur ha positiva verkningar i andra avseenden, t. ex. att företagen får en mera detaljerad kännedom om egenskaperna hos de produkter som de saluför.

Företagen bör själva ekonomiskt svara för nödvändiga provningar och kontroller. Konsumentverket bör bära kostnaderna för sin egen efterkontroll.

9. Hur bör företagens kostnader i samband med deklaration fördelas vid ett statligt system? Bör fördelningen vara beroende av om frivilligt system eller obligatorium används?

Avgift (motsvarande VDN-avgift)
provningskostnader
etikettkostnader
interna test- och kontrollkostnader jämte testmaterial.

Företagens kostnader för en deklaration bör vara oberoende av ett frivilligt eller obligatoriskt system. Vår uppfattning är att det nya systemet kommer att ställa så mycket högre krav på företagens egna insatser — och därmed kostnader — att själva anslutningen till systemet helst bör vara kostnadsfri.

10. Hur bör den statliga kontrollapparaten se ut? Behöver kontrollfrekvensen och kontrollmöjligheterna utökas?

Vi har inga särskilda synpunkter på kontrollapparaten utöver de principiella synpunkter vi anförde under p. 8.

11. Hur bör den statliga kontrollen finansieras vid frivilligt system respektive obligatorium?

Som framgår av p. 8. bör den statliga kontrollen finansieras av eller genom Konsumentverket.

12. Vilka sanktioner behöver finnas vid en eventuell anmälningsplikt?

Vi anser att Konsumentverket självt skall ha befogenhet att utnyttja anmälningsplikten på det för verket mest praktiska sättet. Troligen är sanktioner i samband med anmälningsplikten inte ett särskilt lämpligt medel. Skulle det visa sig ett utbrett ointresse för samarbete med Konsumentverket förefaller det eventuella hotet om obligatorisk deklarationsplikt vara mera effektivt.

13. Vem/vilken myndighet bör vid anmälningsplikt göra en bedömning av uppgivna skäl för att underlåta VDN-deklaration? Bör uppgifternas riktighet kontrolleras? Sanktion?

Det bör ligga på Konsumentverket att bedöma rimligheten i uppgivna skäl. Man får förutsätta att företagen i eget intresse ger en rättvis redogörelse för sina motiv.

14. Kan bruksegenskaper deklareras obligatoriskt?

Bruksegenskaper skall givetvis kunna ingå även i en obligatorisk deklaration.

15. Bör privat utarbetade normer kunna antas som officiella normer? Konsekvenser?

Om eventuella "privat utarbetade normer" fyller de krav som Konsumentverket ställer på en norm bör de givetvis kunna antas som officiella normer. I många fall kan det säkerligen bli fråga om att utgå från sådana normer och med vissa ändringar eller kompletteringar anta dem som officiella.

16. Bör beträffande varor, där hälsa och säkerhet har betydelse, obligatorium införas även om deklarationens marknadstäckning är 100 %-ig på frivillig väg?

Ja.

17. Vilka för- och nackdelar har det norska systemet med 2 olika former av deklaration, varav en kvalitetsdeklaration med varumärke? Behöver vid övergång till sådant system VDN-märket bytas ut?

Utan att ta ställning till det norska systemet vill vi understryka att det är angeläget att finna olika uttryck för de nya deklarationerna. Vi har tidigare uttalat oss för grundkrav (eller baskrav) och accepterar olika kravnivåer som t. ex. i den nya möbelfakta från Möbelinstitutet. Däremot ställer vi oss negativa till en kvalitetsdeklaration i traditionell mening.

18. Definiera kvalitetsmärkning, minimikrav, grundkrav, baskrav.

Begreppet kvalitetsmärkning är synnerligen diffust om man försöker analysera det. Vilken kvalitet menas? Bas- eller grundkrav (vi använder dessa begrepp som synonymer) för olika egenskaper kombinerat med användningsområde är överlägset som princip i ett varudeklarationssystem. Baskrav måste definieras för varje användningsområde — således inte bara för t. ex. stol utan för stol för tillfälligt bruk, stol för vila, arbetsstol etc. Baskrav kan då användas som lägsta nivå i en kravskala som också innehåller höga eller extra höga krav.

19. Bör möjlighet att föreskriva kvalitetsmärkning eller minimikrav finnas vid obligatorium? Vilken teknisk lösning bör i så fall väljas beträffande varor som inte uppfyller kraven?

Baskrav (grundkrav) kan mycket väl uppställas vid en obligatorisk deklaration. Kvalitetsmärkning kan vi inte förorda.

20. Vid en jämförelse, är kvalitetsmärkning eller minimikrav att föredra vid frivillig respektive obligatorisk deklaration? Passar kvalitetsmärkning för viss varutyp, minimikrav för annan?
21. Kan alla varor förses med kvalitetsmärkning respektive minimikrav?
22. Kommer kvalitetsmärkning eller minimikrav att påverka kontrollkostnaderna?

Vi föredrar terminologin bas- eller grundkrav framför minimikrav. Förutsättningslöst får Konsumentverket undersöka för vilka varor det är lämpligt att uppställa sådana krav. Kvalitets- och minimikrav är vi, som ovan klargjorts, inte intresserade av.

Utredningens enkät

1. Synpunkter i allmänhet på ett *obligatoriskt* deklarationssystems
   a) effekter på marknadsföring
   b) effekter på konkurrens
   c) effekter på internationell handel
   d) effekter på produktutveckling
   e) effekter på prisbildning (kostnader)
   f) effekter på företagsstruktur i stort (påverkan på stora företag, små företag)
   g[1]) effekter på konsumenternas agerande i en köpsituation.
2. Synpunkter på i vilka särskilda fall obligatorium bör kunna föreligga (liv — hälsa — säkerhet, dyra produkter etc.).
3. Synpunkter på alternativet anmälningsplikt eller liknande ordning för att klargöra orsaken till att en varudeklaration inte utnyttjas.
4. Synpunkter beträffande förutsättningarna att av säkerhets- och kvalitetsskäl ställa upp grundkrav för att en vara skall få deklareras (frågorna 1 a—g).
5. Synpunkter beträffande frågan att ev. införa kvalitetsmärkning (frågorna 1 a—g).
6. Synpunkter beträffande åtgärder i syfte att främja användningen av varudeklarationer.
7. Synpunkter på nuvarande VDN-system, önskemål i stort om systemets utformning och syfte, systemets roll i marknadsföringen.
8. Synpunkter på möjligheterna att få deklarationer marknadstäckande i branscher där importen utgör en stor andel av utbudet.

Utredningen skulle sätta värde på att särskilt få ingående belyst

— hur marknadstäckningen av en norm skall kunna ökas på frivillig väg
— vilka särskilda åtgärder som krävs för att deklarationsverksamheten skall integreras i marknadsföringen
— varför vissa normer inte har några tillståndshavare eller få sådana (t. ex. 3042 regnplagg, 3149 garn, 4005 borstar, 4006 termometrar, 4502 köksfläktar, 4504 personvågar, 4505 hushållsvågar, 5008 portföljer, bags, shoppingväskor m. m., 4007 hushållsknivar. Fler exempel finns att nämna.)

[1] Frågan ställd endast till konsumentrepresentanter.

Bilaga 7 Kostnadsexempel[1]

7.1 *Beräknade totala kostnader för företagen att VDN-deklarera flytredskap*

Sex företag är tillståndshavare. Tillsammans täcker de ca 99 % av marknaden som har en årsomsättning av ca 110 000 flytredskap.

Försäljningsvärde för producenterna är 4,1—4,4 milj. kronor (exkl. moms) och från detaljisterna 7,7—8,2 milj. kronor, inkl. moms.

För att kunna deklareras måste ett flytredskap uppfylla vissa i normen angivna minimikrav, vilket skall styrkas med intyg. Vissa initialkostnader uppstår därför redan innan man börjar använda VDN Fakta. Kostnaderna för *provning* inkluderar såväl flytredskap för provningen som kostnaderna för densamma och för intyget.

Normavgift är de årsavgifter som erläggs för att nyttja VDN-systemet.

Märkningskostnad utgörs av utgifterna för själva etiketterna — inkl. den permanenta som anbringas i västen — och för deras applicering på varorna.

Kontrollkostnaden inkluderar kontrollprovningskostnaderna, västar för kontrollen och ett hanteringsbidrag på 75 kr per kontrolltillfälle som erläggs till konsumentverket (tidigare till VDN).

Sammanlagda kostnader för sex tillståndshavare	
Provning	25 000:—
Normavgift (pr år)	3 600:—
Märkningskostnad	20 000:—
Kontrollkostnad	35 000:—
Summa	83 600:—
Kostnad i procent av försäljningsvärdet från detaljister	1,07

7.2 *Kostnader för varudeklaration av elektriska strykjärn enligt VDN-systemet*

Beräkningarna är baserade på förhållandena vid ett stort företag. Man uppger att siffrorna för 20 000 exemplar är de som närmast stämmer överens med företagets kostnader. Värdena i de båda andra kolumnerna har räknats fram för att visa hur kostnaderna varierar med seriens storlek. För 5 000 och 20 000 exemplar gäller att man saluför fyra strykjärnstyper med samma tekniska specifikation, vilket innebär att endast en av typerna behöver provas vid framtagande av underlag för varudeklarationerna.

Kostnaderna för *provning* är de som företaget åsamkas för att få fram deklarationsunderlagen. Detta företag anlitar ett utomstående laboratorium för dessa initialprovningar.

[1] Angivna kostnader har tagits fram med ledning av uppgifter från företag som utnyttjar VDN-systemet. Efter bearbetningen har företagen granskat och godkänt resultaten.

Normavgift är det belopp som årligen betalas för att nyttja VDN-systemet. För första varutypen erläggs 400 kronor och för de därpå följande 100 per typ. Företaget deklarerar fyra strykjärnstyper.

Märkningskostnad är utgifter för tryckning och applicering av etiketter och för viss administration. De uppges vara 0:60 kronor per strykjärn.

Kontrollkostnad utgörs av de faktiska provningskostnaderna och en avgift till konsumentverket (tidigare till VDN) av 75 kr vid varje kontroll. Genomsnittligt kan för strykjärn göras en kontroll per år och varutyp. I kalkylen har förutsatts att kontrollen är av denna omfattning, vilket inte alltid varit fallet.

Strykjärn med försäljningsvärde från leverantören 30 kr/st.

Kostnader	vid serie om		
	1 000 ex	5 000 ex	20 000 ex
Provning	3 500:—	3 500:—	3 500:—
Normavgift	400:—	700:—	700:—
Märkningskostnad	600:—	3 000:—	12 000:—
Kontrollkostnad	750:—	3 500:—	3 500:—
	5 250:—	10 700:—	19 700:—
Kostnad i i procent av försäljningsvärdet	17,5	7,2	3,3

7.3 *Kostnader för varudeklaration av bandspelare enligt VDN-systemet*

Siffrorna i följande tabeller är baserade på förhållanden inom ett stort företag. Genomsnittligt beräknas en bandspelartyp säljas under ca 3 år. Därför har i tabell A tagits med kostnaderna för en treårsperiod. Dessa värden är helt verklighetsbaserade, dvs. de fyra bandspelartyperna har sålts i de uppgivna serierna och har varit försedda med VDN Fakta.

För att illustrera ett extremfall har tabell B gjorts upp. Den i tabellen angivna bandspelaren har också sålts i uppgiven serie men var inte försedd med VDN Fakta. Om den varudeklarerats skulle kostnaderna ha blivit de som framgår av tabellen.

Initialprovning görs för att man skall få underlag för varudeklarationen. Detta företag utför på eget laboratorium mätningar på ett antal bandspelarexemplar. Därefter sänds ett representativt exemplar till ett utomstående laboratorium för kontrollmätning. Kostnaderna för båda dessa tempon är medräknade i kalkylen.

Normavgift utgår med 400:— per år och varutyp. Två varutyper kan förekomma, nämligen bandspelare för nätdrift respektive för batteridrift. I föreliggande fall är samtliga bandspelare avsedda för enbart nätdrift och avgift utgår alltså för *en* varutyp. Kostnaden för tre år, 1 200 kr, har i

Tabell A (beloppen avser 3 år)

Bandspelartyp	I	II	III	IV
Serie	4 000	9 000	4 000	500
Försäljningsvärde från leverantören	400:—	400:—	675:—	1 000
Kostnader:				
Initialprovning	4 000:—	4 000:—	4 500:—	5 000:—
Normavgift	300:—	300:—	300:—	300:—
Märkningskostnad	3 000:—	6 750:—	3 000:—	375:—
Kontrollkostnad	1 500:—	1 500:—	1 500:—	1 500:—
	8 800:—	12 550:—	9 300:—	7 175:—
Kostnad per exemplar	2:20	1:39	2:32	14:35
Kostnad i procent av försäljningsvärdet	0,55	0,35	0,35	1,44

tabell A fördelats lika mellan de fyra bandspelartyperna. I tabell B har en femtondel av summan tagits med.

Märkningskostnad är företagets utgifter för tryckning och applicering av etiketter och för viss administration. Den uppges vara 0:75 per bandspelarexemplar.

Kontrollkostnad utgörs dels av de faktiska provningskostnaderna som debiteras av provningsinstitutionen och dels av den hanteringsavgift på 75 kr som vid varje kontrolltillfälle erläggs till konsumentverket (tidigare till VDN). Enligt normen kan sex kontroller utföras per treårsperiod och varutyp. I kalkylen har förutsatts att kontrollen är av den omfattningen, vilket dock inte alltid varit fallet. I tabell A har kostnaden fördelats lika mellan de fyra typerna och i tabell B har en femtondel av totala kontrollkostnaden tagits med.

Tabell B (beloppen avser 1 år)

Bandspelartyp	V
Serie	100
Försäljningsvärde från leverantören	2 000:—
Kostnader:	
Initialprovning	5 000:—
Normavgift	80:—
Märkningskostnad	75:—
Kontrollkostnad	400:—
	5 555:—
Kostnad pr exemplar	55:55
Kostnad i procent av försäljningsvärdet	2,75

7.4 *Kostnader för varudeklaration av porslin enligt VDN-systemet*

En av de större tillverkarna i landet uppger att det inte är möjligt att ange varudeklarationskostnaderna. Man anser sig inte kunna sälja andra pjäser än dem som kan åsättas de högsta värdena. Därför har man tvingats ändra varorna så att dessa värden erhålls. Bokföringen medger inte en uppdelning av kostnaderna i dem som gäller produktförändringen och dem som orsakas av märkningen av godset och framtagning av den erforderliga "nyckeln". Eftersom detta företag trycker VDN Fakta på godset tillsammans med annan text bedöms kostnaden härför vara försumbar.

Ett annat företag — en mindre fabrik — klistrar VDN Fakta-etiketter på pjäserna och uppger att detta förfarande inklusive framställning av etiketter kostar mellan 1½ och 2 % av varuvärdet. Läggs alla kostnaderna i samband med varudeklarationsförfarandet tillsammans uppger man att de blir 2½ till 3 % av varuvärdet.

7.5 *Kostnader för varudeklaration av textilier, VDN Fakta och skötselråd, enligt VDN-systemet*

Dessa kalkyler baseras på förhållandena inom ett stort konfektionsföretag. Som underlag har tjänat dels VDN:s debitering av företaget för rätten att använda textil- och skötselrådsnormerna, dels företagets uppgifter om märkningskostnaderna.

Till VDN erlägger företaget årligen kr 7 400:—, vari ingår även kostnaderna för kontrollen. Debiteringssystemet för de textila normerna är sådant att årskostnaden bestäms med hänsyn till såväl antalet normer man utnyttjar som totala antalet etiketter/märken man använder. Normkostnaden har därför fördelats direkt proportionellt mot upplagestorleken för varje artikel.

Företaget uppger att praktiskt taget hela produktionen — 5 milj. plagg per år — förses med såväl VDN Fakta som skötselrådsetiketter. Kalkyler har gjorts upp för två olika plaggtyper, en billig och en dyrare. För varje plaggtyp har kostnaderna beräknats för två upplagestorlekar — 1 000 och 10 000 plagg. För rörliga och fasta kostnader och hanteringskostnaderna inom företaget har gjorts ett påslag av 200 %.

Märkningskostnaderna blir:	vid serie om 1 000 plagg		vid serie om 10 000 plagg	
Pappersetikett:				
blankett	20:—		200:—	
Semperit	20:—		20:—	
applicering	50:—		500:—	
påslag	180:—	270:—	1 440:—	2 160:—
Skötselrådsmärke				
etikett	10:—		100:—	
applicering	50:—		500:—	
påslag	120:—	180:—	1 200:—	1 800:—
Summa		450:—		3 960:—

Plagg med försäljningsvärde 30:—/st.

Kostnader	vid serie om 1 000 plagg	vid serie om 10 000 plagg
Norm- och kontrollavgift	1:50	15:—
Provning	200:—	200:—
Märkningskostnad:		
VDN Fakta	270:—	2 160:—
Skötselråd	180:—	1 800:—
Summa	651:50	4 175:—
Kostnad i procent av försäljningsvärdet	2,17	1,39

Plagg med försäljningsvärde 200:—/st.

Kostnader	vid serie om 1 000 plagg	vid serie om 10 000 plagg
Norm- och kontrollavgift	1:50	15:—
Provning	295:—	295:—
Märkningskostnad:		
VDN Fakta	270:—	2 160:—
Skötselråd	180:—	1 800:—
Summa	746:50	4 270:—
Kostnad i procent av försäljningsvärdet	0,37	0,21

Bilaga 8 Jämförprismärkning[1]

8.1 *Bakgrund och syfte*

I statens pris- och kartellnämnds (SPK) undersökningar 1969 och 1970 av sortiment och priser i livsmedelshandeln studerades prisspridningen mellan varianter (märken och förpackningar) inom olika varugrupper. I samband härmed studerades även förekomsten av prisangivelser. Undersökningen visade att prisskillnaderna mellan varianter av en vara kunde vara betydande om priserna omräknades att gälla samma mängd. För ett veckoköp av varor motsvarande förbrukningen i en normalfamilj på fyra personer var kostnaden enligt undersökningen 1970 för de billigaste varuvarianterna 15—20 procent lägre än för de dyraste[2]. Undersökningen visade vidare att prisangivelser saknades för åtskilliga varugrupper och att samma vara kunde finnas i ett betydande antal förpackningsvarianter med olika innehållsmängder. Då prisskillnaderna mellan olika varuvarianter kom i dagen först efter att priserna på förpackningarna omräknats till kilo- eller literpriser fann SPK att det behövdes en betydligt bättre och klarare prisinformation än den som förekom i detaljhandeln för att konsumenterna skulle kunna ta med prisfaktorn vid sin bedömning i samband med köp. Styckepriset ansågs inte tillräckligt utan det krävdes dessutom prisangivelse per enhet (kilo, liter etc.) av varan. I februari 1971 startade SPK därför en kampanj för bättre prismärkning inom detaljhandeln kallad *Klart pris-kampanjen*. Bland kampanjmålen ingick att försöka åstadkomma ökad frekvens av prisangivelser per enhet. I kampanjen lanserades sådana prisangivelser under beteckningen "jämförpriser". I april 1971 gjordes en uppföljning av kampanjen som bl. a. syftade till att fastställa andelen butiker som hade olika varugrupper pris- och jämförprismärkta.

I början av juni 1971 bildades efter ett initiativ av SPK:s styrelse en *arbetsgrupp för jämförpriser* i vilken förutom företrädare för SPK ingick representanter för konsumentinstitutet och VDN. Avsikten med gruppens tillkomst var att säkerställa långsiktiga effekter av Klart pris-kampanjen i den del som avsåg jämförpriser.

Arbetsgruppens arbete koncentrerades på att vidga användningsområdet för jämförprismärkningen. I november 1971 lade arbetsgruppen efter diskussioner med representanter för handeln fram en lista om 14 varugrupper, på vilka livsmedelshandeln rekommenderades att tillämpa jämförpriser. Rekommendationen innehöll förslag till lämpliga måttenheter som underlag för be-

[1] Bilagan sammanställd på grundval av material som ställts till förfogande av statens pris- och kartellnämnd.

[2] Samma procenttal återkommer i en i september år 1972 publicerad SPK-undersökning angående priser och prisinformation i livsmedelshandeln i Örebro.

räkning av jämförpriset, t. ex. nettovolym, nettovikt eller avrunnen vikt.

Under 1972 hade arbetsgruppen överläggningar med leverantörer och fabrikanter bl. a. i syfte att finna lämpliga beräkningsunderlag för jämförprismärkning på flera varugrupper, huvudsakligen varugrupper inom det kem-tekniska sortimentet. Det förekom enligt uppgift från SPK i det kem-tekniska sortimentet att olika märken av samma vara hade mängdangivelserna uttryckta i olika enheter, t. ex. för schampo gram och centiliter, vilket gjorde att prisjämförelser försvårades eller omöjliggjordes. Därtill kom att koncentrationsgraden kunde variera betydligt. Arbetsgruppen hade i en rekommendation till leverantörer av bl. a. kem tekniska artiklar och mjukpappersvaror betonat kravet på att inom varje varugrupp enhetliga mängduppgifter användes. På förpackningarna borde enligt arbetsgruppen finnas uppgift om nettoinnehållet eller, om meningsfulla prisjämförelser inte kunde baseras på mängden av nettoinnehållet, andra innehållsuppgifter som tillät sådana prisjämförelser. Arbetsgruppen föreslog i det sammanhanget dessutom att aerosolförpackningar skulle förses såväl med uppgift om bruttovikt (för kundens möjlighet att kontrollera) som med uppgift om mängden av innehållet exklusive drivgas.

I april 1972 gjordes ytterligare en undersökning för att registrera förändringarna i pris- och jämförprismärkningen sedan undersökningen ett år tidigare. Resultaten visade att jämförprismärkningen på flera viktiga varugrupper minskat sedan april 1971, t. ex. på smör, margarin, mjukt matbröd, öl och läskedrycker, medan en ökning skett beträffande kött, charkuterivaror, hårdost, frukt, grönsaker, kaffe och socker. Samtidigt genomfördes via Institutet för marknadsundersökningar en undersökning av attityderna till jämförprismärkning bland landets husmödrar. Av undersökningen framgick bl. a. att två av tre intervjupersoner som regel tittade på kilo- eller literpris då sådant fanns tillgängligt, att var tredje kunde förklara begreppet jämförpris och att över 90 procent av de tillfrågade önskade en utökad jämförprismärkning. I början av juni redovisades de båda undersökningarna för representanter för handelns organisationer och representanter för de stora livsmedelskedjorna. Vid detta tillfälle träffades en överenskommelse mellan SPK å ena sidan och handeln å den andra sidan enligt vilken handeln utfäste sig att verka för ökad användning av jämförpriser på områden där praktiska förutsättningar för jämförprismärkning finns. Överenskommelsen biträddes av företrädare för såväl enskild som kooperativ handel. I samband härmed bildade handeln en egen arbetskommitté med uppgift att studera problemen på jämförprismärkningens område.

Kommittén redovisade resultatet i en promemoria i början av år 1973. Promemorian utmynnade i en rekommendation till handeln att successivt under en tvåårsperiod öka sin jämförprismärkning, i första hand på vissa livsmedel. Behovet av jämförpriser på kem-tekniska varor ansåg kommittén vara ringa eller i andra fall svårt eller omöjligt att tillfredsställa på grund av stora variationer i koncentrationsgrad och täthet hos varorna. Kommittén angav som en av förutsättningarna för jämförprismärkning att detaljhandeln informerades om respektive varas jämförpris tillsammans med förekommande cirkaprisrekommendation. Kommittén hade därför tagit kontakt med företag och organisationer som rekommenderade cirkapriser och räknade med att förslaget skulle komma att genomföras på aktuella livsmedel. Kommittén bedömde de *totala* kostnaderna för jämförprismärkning av 60 procent av varusortimentet i en 3-miljonersbutik där ingen form av jämförprismärkning tidigare funnits till 4 171 kr eller 0,13 procent av bruttoomsättningen (exkl. moms). I genomsnitt kalkylerades kostnaden per varuenhet uppgå till 0,49 öre. För att säkerställa en systematisk och god uppföljning av sina rekommendationer avsåg kommittén att fortsätta sin verksamhet under år 1973.

8.2 *Arbetsgruppens fortsatta verksamhet*

Under hösten 1972 gjordes ytterligare en undersökning i syfte att kartlägga bl. a. jämförprismärkningens utbredning i livsmedelshandeln. Undersökningen visade att jämförprismärkningen inte nämnvärt förbättrats under år 1972 om man såg till genomsnittet för hela dagligvaruhandeln. Två kedjeföretag hade dock jämförpriser på en stor del av det sortiment arbetsgruppen rekommenderat. Ytterligare en eller flera sådana undersökningar ingår i planerna för arbetsgruppens verksamhet under 1973. De livsmedelsvaror som gruppen rekommenderat för jämförprismärkning utgör omsättningsmässigt en betydande andel av allivshandelns sortiment. Det finns emellertid ett antal livsmedelsvaror för vilka rekommendationer ännu inte lämnats men som ur konsumentsynpunkt torde vara angelägna för jämförprismärkning. Det gäller i synnerhet varor som är homogena till innehållet men som förekommer under många märken och i olika förpackningsstorlekar. Beträffande de kem-tekniska varorna kommer arbetsgruppen att följa upp rekommendationen till leverantörerna om utformningen av innehållsangivelserna. Särskilt aktuella för jämförprismärkning är ett antal kem-tekniska varor och mjukpappersprodukter, bl. a. tvätt- och diskmedel, hushålls- och toalettpapper samt blöjor. Arbetsgruppens fortsatta överläggningar med representanter för leverantörer och handel kommer i viss utsträckning att bli beroende av vilka åtgärder som leverantörerna och handelns egen arbetskommitté för jämförpriser kommer att vidta.

8.3 *Försöksverksamhet*

I femton konsumbutiker har Konsum Dalarna sedan juni år 1972 företagit ett omfattande försök med jämförprismärkning. Butikerna har en årsomsättning av 2—15 milj. kr. Försöket visade att jämförprismärkning av ungefär halva sortimentet i en 3-miljonersbutik innebar en merkostnad på ca 750 kr om året, dvs. 0,025 procent av försäljningssumman. Som förutsättning angavs emellertid att ändamålsenlig utrustning och basservice i form av redan uträknade priser fanns att tillgå.

Under hösten 1972 påbörjade Konsum Stockholm ett likartat försök i en nyöppnad butik i Hallonbergen, Sundbyberg. Butiken har en årsomsättning på 10—15 milj. kr. Där kalkylerades anläggnings- och driftkostnaderna för jämförprismärkning av 53 livsmedelslag och cirka 75 procent av butikens livsmedelsförsäljning till omkring 2 150 kr per år. Som förutsättning för kostnadsberäkningarna angavs att man centralt försåg butiken med uppgifter om jämförpriser på varorna. Att de anställda själva skulle räkna fram jämförpriser ansågs orealistiskt som långsiktig lösning. Exempel på jämförprismärkningens utseende i butiken följer som appendix 1—2.

8.4 *Synpunkter på jämförprismärkning*

Från centralt håll inom handeln har man förklarat sig i princip vara positiv till idén med jämförpriser. Invändningar har emellertid inte saknats. Kostnaderna för en mera utbredd jämförprismärkning skulle bli betydande och vältras över på konsumenterna med stigande priser som följd. Jämförprismärkningen skulle också medföra risk för ökad prisstelhet. Någon reaktion från kunderna som skulle tyda på intresse för jämförpriser säger man sig inte ha fått ute i butikerna.

SPK har gentemot handelns invändningar ansett att kostnaderna för jämförprismärkning är relativt blygsamma i relation till kostnaderna för annan prisinformation till konsumenterna, t. ex. veckoannonseringen. Enligt SPK krävs dock för att jämförprismärkningen inte skall medföra alltför höga kostnader att den inlemmas i den vanliga prismärkningsrutinen. Beträffande den befarade risken för prisstelhet hävdar nämnden att eventuell prisstelhet sammanhänger med det system med cirkaprislistor och centralt utformade rekommendationer

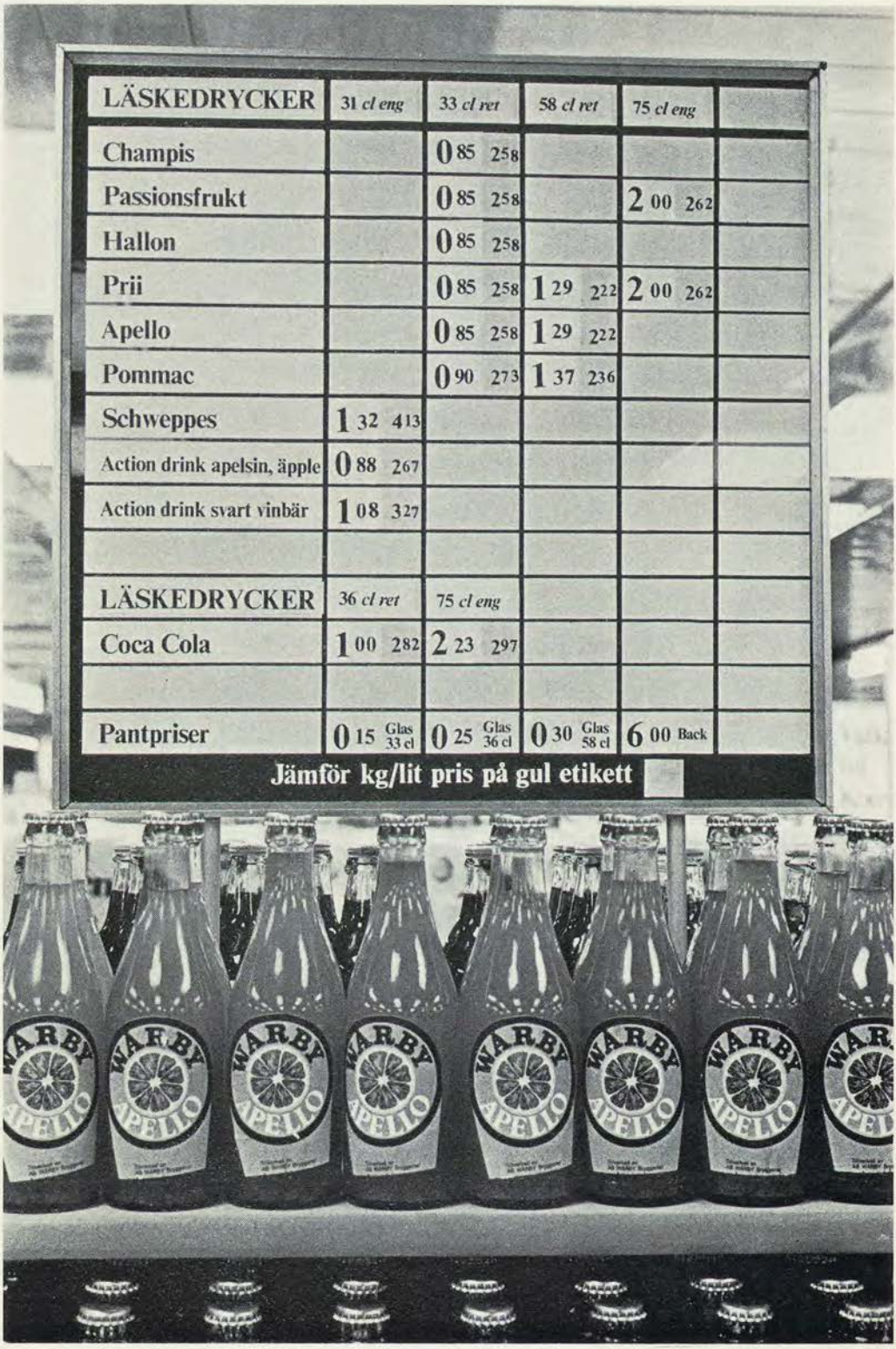
som tillämpas av handelns organisationer respektive kedjeföretag. Eftersom dessa priser följs i mycket stor utsträckning torde den prisstelhet som redan nu finns inte påverkas av att även jämförpriser anges.

Fabrikanter och leverantörer har uttalat kritik mot jämförprismärkningen under anförande att jämförpriserna inte ger uttryck för kvalitetsskillnader mellan produktvarianter och märken. SPK har invänt att jämförpriserna endast är en första etapp för en förbättrad information till konsumenterna om varorna. Nu måste konsumenterna försöka bedöma kvalitativa skillnader och prisskillnader vid valet mellan produktvarianter. När konsumenterna har tillgång till jämförpriser underlättas deras val, vilket måste ske efter egna värderingar av varuegenskaper och i förekommande fall med hjälp av varudeklarationer, testresultat etc.

Tidigare har berörts de omedelbara effekterna av en utvidgad jämförprismärkning. En på längre sikt positiv effekt i form av sortimentspåverkan kan enligt SPK förväntas. Sortimentsexpansionen skapar problem inte enbart för konsumenterna utan även i distributionen, t. ex. genom fördyrad lagerhållning och hantering. Utomlands, bl. a. i Västtyskland, försöker man komma tillrätta med problem förorsakade av sortimentsexpansion genom lagstiftning om standardserier efter förpackningsinnehåll kombinerat med jämförprismärkning. Jämförprismärkning krävs för förpackningar som innehåller annan mängd än som stadgats för respektive vara.

SPK menar att en mera utbredd jämförprismärkning även kan ge andra långtidseffekter, t. ex. skärpt priskonkurrens genom ökat prismedvetande hos konsumenterna, men att det torde vara sortimentspåverkan som i första hand kan ge de samhällsekonomiskt största vinsterna.

JÄMFÖR
Gul etikett — kilo- och literpriser
Vi prövar i denna butik att ange kilo- och literpris på de flesta varor. Det ger möjlighet till bekväma prisjämförelser.
Cirkel kaffe
Mellanrost Brygg
4 00 1600
1/2kg
Vakuumförpackat
6 75 1350

LÄSKEDRYCKER
31 cl eng
33 cl ret
58 cl ret
75 cl eng
Champis
0 85 258
Passionsfrukt
0 85 258
2 00 262
Hallon
0 85 258
Prii
0 85 258
1 29 222
2 00 262
Apello
0 85 258
1 29 222
Pommac
0 90 273
1 37 236
Schweppes
1 32 413
Action drink apelsin, äpple
0 88 267
Action drink svart vinbär
1 08 327
LÄSKEDRYCKER
36 cl ret
75 cl eng
Coca Cola
1 00 282
2 23 297
Pantpriser
0 15 Glas 33 cl
0 25 Glas 36 cl
0 30 Glas 58 cl
6 00 Back
Jämför kg/lit pris på gul etikett
WARBY
APELLO

Bilaga 9 Standardisering och standardbaserad kvalitetsmärkning[1]

Standardisering är en metod att skapa ordning och reda. Standardisering av nomenklatur, symboler och beteckningar är en förutsättning för varukunskap utan missförstånd. Standardisering av dimensioner skapar utbytes- och kombinationsmöjligheter och möjliggör en förbilligande variantbegränsning. Standardisering av provningsmetoder underlättar jämförelse i fråga om kvalitet, funktions-, säkerhets- och miljöegenskaper hos varor och tjänster. Standardisering är ofta en förutsättning för kvalitetsmärkning eller annan vederhäftig upplysning om varan. Standardiseringsarbete äger rum på flera olika nivåer. Man talar om bransch- och företagsstandardisering med relativt lokal räckvidd, om nationell standardisering, om regional, dvs. nordisk och annan geografiskt begränsad internationell standardisering, och slutligen om global standardisering som utarbetas och antas av världsomspännande internationella standardiseringsorgan.

I Sverige bedrivs standardiseringsarbetet i vidsträckt bemärkelse av flera olika organ. Sveriges standardiseringskommission, SIS, är centralorgan för standardiseringsverksamheten i landet. Kommissionen bildades år 1922 och dess verksamhet regleras av stadgar, fastställda av Kungl. Maj:t, som också utser ordförande. Såväl statliga myndigheter och institutioner som det enskilda näringslivet är representerade i kommissionens styrelse och andra beslutande organ.

En svensk standard är resultatet av överenskommelser mellan tillverkare, användare, provningsanstalter, myndigheter och organisationer. Var och en som har intresse av frågan har möjlighet att ta del av ett standardförslag och delge SIS sina synpunkter på det innan det fastställs. SIS kan således betraktas som ett neutralt forum där experter som företräder marknadens olika parter har möjlighet att gemensamt bearbeta de frågor som blir föremål för standardisering.

Det nationella standardiseringsarbetet inom SIS och dess anslutna organ består i att utarbeta förslag till standard, som sedan efter prövning fastställs av SIS såsom *svensk standard*. Denna beteckning får användas endast för av SIS fastställd standard.

Det tekniska arbetet sker inom flera organisatoriskt självständiga fackorgan — Byggstandardiseringen (BST), Metallnormcentralen (MNC), Svenska elektriska kommissionen (SEK) och Sveriges mekanförbunds standardcentral (SMS) — samt inom ett 20-tal standardkommittéer direkt under SIS för arbetsuppgifter som ligger utanför fackorganens områden. Arbetet är uppdelat på omkring 500 tekniska kommittéer med närmare 4 000 ledamöter. För varje kom-

[1] Bilagan sammanställd av Sveriges standardiseringskommission (SIS).

mitté eftersträvas en så allsidig sammansättning som möjligt.

Utgångsmaterial för det nationella standardiseringsarbetet kan dels vara resultat av forsknings- och utvecklingsarbete samt provningsverksamhet, dels standard av annan nivå, t. ex. befintlig bransch- eller företagsstandard och i växande grad även existerande internationell standard.

De fyra fackorganen bär det direkta ansvaret för var sitt ämnesområde och svarar tillsammans för cirka 75 % av det totala utredningsarbetet.

Förslag till svensk standard skall prövas av standardiseringskommissionens tekniska nämnd och innan dess ha varit föremål för en remissbehandling efter beslut härom av det fackorgan eller den standardkommitté som utarbetar förslaget. Tidsfristen för sådan allmän remiss får ej vara kortare än fyra veckor och är i praktiken oftast några veckor längre. Remissinstanser är ett antal inom verksamhetsområdet representativa mottagare, omfattande såväl tillverkare som användare. Om förslaget behöver ändras avsevärt efter remissbehandlingen görs en ny remiss, antingen allmän som tidigare eller "riktad", t. ex. till dem som svarat på den första remissen. Remissförfarandet är en hörnsten i standardiseringsarbetet då man därigenom får ytterligare garantier för att förslaget blir allsidigt behandlat. Efter avslutad remissbehandling går slutförslaget till SIS tekniska nämnd, som prövar det och avgör om förslaget skall fastställas som svensk standard. Först därefter är det klart för utgivning och försäljning.

Standardiseringskommissionens och fackorganens verksamhet finansieras genom statsanslag och bidrag från näringslivet. Årsomslutningen är cirka 15 mkr. Statsanslaget utgår med 60 % av de kontanta bidrag som näringslivet lämnat "näst-näst föregående" budgetår (för 1972/73 är statsanslaget 2,6 mkr). Därtill kommer riktade bidrag för speciella, definierade arbetsuppgifter från såväl statliga som privata organisationer och företag. Vid sidan av kontantbidragen bidrar näringslivet genom sin medverkan i standardkommittéer och liknande organ samt med utredningar och undersökningar som utförs inom företagen men utnyttjas i standardiseringsarbetet. Dessa indirekta bidrag, som inte syns i kommissionens och fackorganens vinst- och förlusträkningar, uppgår i verkligheten till betydligt större belopp än kontantbidraget. Näringslivet bidrar dessutom genom avgifter för tillstånd till SIS-märkning och genom köp av standardpublikationer, vilka lämnar ett överskott till standardiseringsorganen.

Det finns ett självklart samspel mellan nationell och internationell standard. Mer än 90 % av den svenska standardiseringsverksamheten är direkt eller indirekt beroende av motsvarande arbete på det internationella fältet och detta samarbete ökar med det växande handelsutbytet länderna emellan, som gör en samordning av de tekniska bestämmelserna alltmer nödvändig. Vid sidan av utarbetandet av nya svenska standard pågår därför en kontinuerlig revidering av äldre standard för anpassning inte bara till teknikens utveckling utan även till successivt fastställda internationella standard. Allt fler internationella standard kan också direkt eller i vissa fall med någon modifiering antas som svensk standard.

International Organization for Standardization, ISO, är det centrala organet för internationell standardisering utom för det elektrotekniska området. I ISO-arbetet deltar ett 70-tal länder. Svensk medlem är Sveriges standardiseringskommission, som åtagit sig de internationella sekretariaten för 50 av de cirka 1 200 kommittéer och arbetsgrupper på vilka ISO-arbetet är uppdelat.

Det internationella standardiseringsarbetet på det elektrotekniska området försiggår inom *International Electrotechnical Commission, IEC*, i vilken 41 länder medverkar. Svensk nationalkommitté i denna organisation är Svenska elektriska kommissionen. Sverige svarar genom SEK för sekretariaten för 30 av IEC:s 650 kommittéer och arbetsgrupper.

ISO bildade år 1968 tillsammans med IEC och ett antal internationella konsument-

organisationer en särskild kommitté, *International Standards Steering Committee for Consumer Affairs, ISCA*, med sekretariat förlagt till ISO:s generalsekretariat. ISCA:s uppgift är främst att samordna standardiseringsarbetet på konsumtionsvaruområdet — ej att syssla med tekniskt utredningsarbete.

Inom Västeuropa har de båda handelsblocken EEC och EFTA bildat samarbetsorgan för bl. a. likartad tillämpning av standard från ISO och IEC. Ett av dessa är *Comité Européen de Normalisation, CEN*, som svarar för icke-elektrotekniska områden, medan ett annat, *Comité Européen de Normalisation Electrotechnique, CENELEC*, svarar för det elektrotekniska området. Samtliga till EEC och EFTA anslutna länder deltar i arbetet som syftar till en harmonisering, dvs. koordinering och likformig tillämpning av främst ISO:s och IEC:s internationella rekommendationer inom de båda handelsblocken för att undanröja handelshinder.

På liknande sätt pågår samarbete mellan standardiseringsorganen i Danmark, Finland, Norge och Sverige inom ramen för det s. k. *INSTA-samarbetet*. Syftemålet med detta arbete är bl. a. att undvika dubbelarbete samt att koordinera ländernas synpunkter på de internationella förslagen och rationalisera deltagandet i det internationella arbetet.

Standard och standardisering är inga entydiga begrepp. De måste ses i sammanhang med vad som är föremålet för standardiseringen och standarden får därför olika innehåll och utformning alltefter föremålets art och användning.

Man skiljer först mellan *grundstandard* och *produktstandard*.

Med grundstandard avses grundläggande standard av generellt intresse och ofta nödvändig för standardiseringsverksamhet inom alla områden. Hit räknas standard för måttenheter, för matematiska och fysikaliska formler, talserier, avrundningstal, omräkningstal m. m. Även bokstäver och nottecken är ett slags grundstandard.

Produktstandard avser standard för industriella produkter och konsumentvaror, i vissa fall även tjänster.

En fullständig produktstandard omfattar följande fem moment.

Terminologi. Standardiserade begrepp, termer, beteckningar och symboler är nödvändiga ingredienser i normernas språk för att det skall bli begripligt, utesluta varje missförstånd och möjliggöra korrekta jämförelser mellan produkterna. Ofta inleds därför en standard eller grupp av standard med definitioner av använda begrepp, termer och symboler.

Exempel: Standard för mattor, där standarden enbart avser typindelning och terminologi, och standard för korrigering av text (korrekturtecken).

Dimensioner. Måttstandardisering är rent allmänt ett viktigt led i en rationaliseringsprocess, t. ex. för optimalt utnyttjande av tillgängligt utrymme. Den är även en förutsättning för utbytbarhet och kombinationsmöjlighet. Standardiserade moduler förenklar och förbilligar byggandet.

Exempel: Måttstandard på volymförpackningar, på tegelstenar, på glödlampssocklar och lamphållare, på cykeldelar, på köksinredningar och köksapparater.

Variantbegränsning. Måttstandardisering öppnar möjligheter till begränsning av antalet varianter genom att vissa mått rekommenderas framför andra i syfte att förbilliga tillverkning, lagerhållning och försäljning. Variantbegränsning kan också företas utan direkt sammanhang med måttstandardisering.

Exempel: Rekommenderad begränsning av antalet typer av spik och skruv, format på papper och tidskrifter, flaskor och medicinburkar, glödlampseffekter (watt).

Egenskaper. Kvalitetskrav på material och funktion för säkerhet, härdighet och rimlig livslängd.

Exempel: I standard för säkerhetsbälten, skyddshjälmar, handbrandsläckare, säkringar, flytredskap, värdeskåp m. m. ställs sådana krav.

Provningsmetoder. För att kunna prova en varas egenskaper och funktionsduglighet

fordras tillgång till utarbetade, noggrant definierade provningsmetoder, som bör vara standardiserade för att kunna reproduceras och användas för kontrolländamål. En komplett produktstandard omfattar även provningsmetoder. Sålunda standardiserade provningsmetoder ligger även till grund för SIS-märkning och VDN-Fakta.

Exempel: Provning av flytvästar, termosflaskors värmeisoleringsförmåga, vissa möblers egenskaper, funktionsprovning av elektriska kokplattor, ugnar, vattenvärmare, strykjärn och dammsugare.

Alla produktstandard är inte kompletta; i många standard har man avsiktligt avstått från att standardisera ett eller flera av de förutnämnda momenten. Anledningen kan t. ex. vara att produktens kvalitet tillräckligt bestäms av stipulerade krav antingen på material eller på funktion. I andra fall kanske måttstandarden är väsentligast eller den enda standardiseringsbara storheten.

Svensk standard är en rekommendation för frivillig nationell tillämpning. I princip är den icke tvingande som fallet är med lagar och av myndighet utfärdade föreskrifter, men den kan få en tvingande karaktär om den officiellt åberopas som villkor i en lag, förordning eller annan bestämmelse. Detta brukar kallas "reference to standards".

En svensk standard gäller från den dag SIS tekniska nämnd bestämt tills den återkallas genom nytt beslut i nämnden. Antalet gällande standard var 4 184 den 1 januari 1973. Som redan nämnts görs stora ansträngningar att hålla gällande standard aktuell. Normalt revideras eller ersätts cirka 150 standard per år samtidigt som cirka 300 helt nya standard tillkommer. All svensk standard utges av standardiseringskommissionen. Då svensk standard är frivillig är dess genomslagskraft helt beroende av dess inneboende förtjänster och förmåga att fylla ett behov. Är standardens innehåll tekniskt och ekonomiskt sunt och hållbart är en allmän tillämpning säkerställd. Motsvarar den däremot inte marknadens krav så kommer den inte heller att bli tillämpad eller åberopad.

Internationell standard från ISO eller IEC har formen av rekommendation och används som sådan i de till organisationerna anslutna länderna i den mån den inte åberopas som tvingande föreskrift i lagar och förordningar. De nationella organen — i regel vederbörande länders officiella standardiseringsorgan — har alltså full frihet att acceptera, förkasta eller modifiera de internationella rekommendationerna vid utarbetande av motsvarande nationell standard. Avvikelser kan motiveras av skillnader mellan olika länder i fråga om teknisk utveckling och levnadsstandard och av klimatiska olikheter. Dessa skillnader kan vara så stora att man allvarligt övervägt att i vissa fall införa olika nivåer i internationella rekommendationer, t. ex. när det gäller funktions- och säkerhetsbestämmelser. Det är emellertid en stark strävan att utforma de internationella rekommendationerna så att de på alla väsentliga punkter kan antas i oförändrat skick av medlemsländerna. Särskilt viktigt är detta när det gäller rekommenderade provningsmetoder för material och funktion.

En vara som uppfyller kraven i svensk standard kan, efter tillstånd av SIS, av tillverkaren eller säljaren förses med standardiseringskommissionens inregistrerade varumärke (SIS-märket). Märket får även användas i reklam för sådan vara. Tillstånd lämnas dock endast för varor eller varugrupper där enligt SIS lämplig svensk standard föreligger. Tillståndet gäller för kalenderår med tre månaders uppsägning från endera parten. För SIS-märkningen uttages ansöknings- och årsavgifter. Tillståndsinnehavaren får även betala kontroll- och provningskostnader.

Tillståndsinnehavaren är ansvarig för att hans SIS-märkta varor i alla avseenden uppfyller fordringarna i den svenska standard som åberopas i märkningstillståndet och att varorna även i övrigt är av god kvalitet. SIS äger kontrollera att varan överensstämmer med angiven standard och tillstån-

det kan omedelbart indras om detta konstateras icke skulle vara fallet eller om tillståndsinnehavaren på annat sätt bryter mot de bestämmelser som gäller för tillståndet. Vid en revidering av standarden är tillståndsinnehavaren skyldig att uppfylla kraven i den nya reviderade standarden efter en rimlig övergångstid för att märkningstillståndet skall fortsätta att gälla.

SIS-märkning är en kvalitetsmärkning, baserad på de egenskaper för varan som fastställts som standard, och på de standardiserade provningsmetoder med vilka de fastställda egenskaperna kan mätas. Den innebär också en fortlöpande kontroll av varan samt regler för indragning av märkningstillståndet.

För närvarande krävs för SIS-märkning att en fullständig produktstandard finns för den vara man vill märka. Det innebär att det måste finnas standard för varans alla väsentliga egenskaper, med motsvarande standardiserade provningsmetoder. SIS-märket på en vara garanterar således varans kvalitet som helhet och inte bara i vissa avseenden. För ett stort antal varor — bl. a. inom konsumentvaruområdet — är det emellertid svårt att få fram en fullständig produktstandard, framför allt därför att vissa av de egenskaper som är relevanta för varan inte låter sig definieras och mätas med den grad av objektivitet och teknisk stringens som måste krävas i en standard. SIS-märkningen, som ju är knuten till varan som helhet, kan därför inte användas i sådana fall.

Även för varor för vilka det är svårt att få fram en fullständig produktstandard kan man dock standardisera vissa viktiga egenskaper — både sådana som gäller varans egentliga funktion och andra, t. ex. säkerhetsegenskaper. I många fall finns svensk standard för sådana egenskaper — och motsvarande provningsmetoder — och det står då en tillverkare fritt att ange på varan, eller i reklamen för den, att den är i överensstämmelse med svensk standard. Ett sådant förfarande — som förekommer i viss utsträckning, särskilt när det gäller annan standard än egentlig kvalitetsstandard, t. ex. måttstandard — får inte förväxlas med SIS-märkning, eftersom det inte innebär någon bedömning eller kontroll från SIS:s sida.

Förfarandet är knappast aktuellt för konsumentvaror, dels därför att hänvisning till svensk standard inte är så gripbar för konsumenten att den ger någon verklig ledning vid köp, dels därför att den innebär en försäkran enbart från tillverkarens sida, inte en opartisk bedömning av varan.

Det är dock möjligt att, med komplettering av nu gällande bestämmelser, anknyta SIS-märkningen till en eller flera väsentliga egenskaper hos en vara i stället för varan som helhet ("selektiv SIS-märkning"). En sådan SIS-märkning skulle göra det möjligt att på objektivt och tekniskt tillfredsställande sätt införa märkning av nya varugrupper. Förutsättningarna är följande.

1 Förekomsten av svensk standard för den eller de egenskaper hos en vara man vill SIS-märka, omfattande dels mot egenskaperna svarande specifikationer, dels erforderliga provningsmetoder.
2 Rätt för SIS att i varje särskilt fall bedöma om gällande svensk standard kan läggas till grund för en SIS-märkning och även i övrigt avgöra lämpligheten av en SIS-märkning med hänsyn till dennas betydelse ur användarsynpunkt.
3 Ett kontrollförfarande och ett system för indragning av tillstånd att SIS-märka varan, om denna inte längre svarar mot egenskaperna enligt standard eller om SIS-märkningen av annat skäl kan komma att missleda användaren.
4 Lättfattliga beteckningar i anslutning till SIS-märket som klart visar för vilken eller vilka egenskaper SIS-märkningen gäller.

Ett sådant system för SIS-märkning är möjligt att kombinera med varudeklaration, omfattande sådana egenskaper, för vilka inga standardiserade minimikrav föreligger men väl standardiserade provningsmetoder.

Bilaga 10 Bofakta

Inom bostadsstyrelsen bedrivs sedan ett par år ett arbete som tar sikte på att på olika sätt öka konsumentupplysningen om bostäder. Frågan togs upp i styrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1970/71. Därvid erinrades bl. a. om att 1967 års riksdag hade framhållit att det var av vital betydelse för bostadsförsörjningen att den bostadssökande allmänheten kunde få allsidig och saklig upplysning om bostadstillgången. I lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande intogs en bestämmelse som ålade kommuner att sammanställa uppgifter om bostadsförsörjningen inom densamma. Kommunerna skulle kunna ge de bostadssökande upplysningar om möjligheterna att få bostad i kommunen, bostädernas belägenhet, storlek, utrustning och kostnad. Denna nya kommunala uppgift ansågs naturligen kunna knytas till de kommunala bostadsförmedlingarnas verksamhet. Som skäl för en vidgad konsumentupplysning anförde bostadsstyrelsen bl. a. följande:

"En sannolik effekt av den långvariga bristen på bostäder är att en del av konsumenternas efterfrågan som annars skulle ha inriktats på bostäder i stället flyttats över på andra konsumtionsområden. Självfallet gäller detta inte för de sämst ställda hushållen, där en bristande betalningsförmåga utgör det direkta hindret för såväl en bättre bostadsstandard som ökad konsumtion i övrigt. För stora mellangrupper har utan tvivel den personliga värderingen av bostaden trängts tillbaka till förmån för värderingen av en rad andra konsumtionsobjekt. Härtill har självfallet en intensiv marknadsföring av dessa starkt bidragit.

Det finns sålunda skäl för en konsumentupplysning om bostaden som syftar till en höjning av konsumenternas värdering av bostaden. Sådana åtgärder förutsätter självfallet dels en höjning av de sämst ställda hushållens konsumtionsförmåga, dels ett sådant utbud av goda bostäder, att den ökade efterfrågan kan tillgodoses.

Som ovan nämnts ökar byggherrarnas och bostadsproducenternas intresse av aktiv marknadsföring allteftersom tillgången på bostäder förbättras i relation till efterfrågan. — — —

Parallellt med en sådan intensifierad marknadsföring av bostäder ökar behovet av en konsumentupplysning genom samhällets försorg. Det primära syftet med denna är att ge konsumenterna möjligheter att, genom ökat pris- och kvalitetsmedvetande, påverka produktionens inriktning och utformning. — — —

En förutsättning för en rätt värdering av olika bostadsalternativ är att bostäderna egenskapsredovisas eller varudeklareras. Sakinformation bör kunna tillhandahållas hushållen enligt enhetliga och jämförbara grunder."

Avslutningsvis uttalade bostadsstyrelsen att den avsåg att ta initiativ till en utredningsgrupp med representanter för berörda myndigheter, institutioner och organisationer, i vilken diskussionen om samhällelig konsumentupplysning kunde föras vidare. Med anledning av bostadsstyrelsens uttalanden anförde departementschefen följande i 1970 års statsverksproposition (bilaga 13, inrikesdepartementet).

"Under senare år har behovet av konsumentupplysning om bostäder fått ökad aktualitet.

Till en del sammanhänger detta med de svårigheter som byggherrarna i vissa fall har haft att få avsättning för nyproducerade lägenheter. De har därför sökt öka intresset för dessa lägenheter. Byggföretagen å sin sida har utvecklat egna byggsystem som de vill underlätta introduktionen av genom aktiva försäljningsåtgärder riktade mot kommuner och byggherrar. I viss utsträckning har företagen också vänt sig direkt till konsumenterna.

Producentsidans försäljningsansträngningar kan vara av värde också för bostadskonsumenterna. Det finns emellertid enligt min mening behov av en informations- och upplysningsverksamhet som tillgodoser vidare syften än dem som företräds av den producentdominerade marknadsföringen. Från bostadskonsumenternas synpunkt behövs bättre underlag för bedömning av kostnader och kvaliteter hos bostaden och olika bostadsalternativ. En sådan information kan öka bostadskonsumenternas möjligheter att påverka bostadsproduktionens inriktning och utformning. Det finns också skäl att inrikta konsumentupplysningen på värdet av en god bostad och en god boendemiljö, bl. a. som motvikt till den intensiva marknadsföringen av annan konsumtion. — —

För egen del vill jag understryka att det med hänsyn till samhällets ansvar för bostadsförsörjningen och dess åtgärder för att minska skillnader i boendestandard behövs en annan inriktning av upplysnings- och informationsverksamheten är den som förekommer på andra konsumtionsområden."

Statsutskottet (SU 1970: 50, sid. 17) uttalade i denna fråga följande:

"Departementschefen anför att från bostadskonsumentens synpunkt behövs upplysning och information som kan ge bättre underlag för bedömning av kostnader och kvaliteter hos bostaden och olika bostadsalternativ, en information som kan öka konsumenternas inflytande och rikta in sig på värdet av god bostad och god boendemiljö. Bostadsstyrelsen har tagit initiativ till en utredningsgrupp för att behandla frågan om konsumentupplysning inom bostadssektorn. Riksdagen föreslås i motionerna I: 467 och II: 533 uttala att i samband med en sådan ökad upplysning, varudeklarationsnormer för bostäder bör utarbetas. Vad i motionerna anförts står inte i strid med de vidare riktlinjer efter vilka den tillsatta utredningsgruppen avses arbeta. Motionärernas syfte kan anses helt tillgodosett."

Under våren 1970 knöts till bostadsstyrelsen en samrådsgrupp med representanter för Hyresgästernas riksförbund, Svensk Byggtjänst, statens konsumentråd, HSB, Riksbyggen, SABO och Byggnadsentreprenörföreningen. Gruppens arbete påbörjades med en diskussion om målet för en konsumentupplysning om bostäder. Härom anfördes följande i bostadsstyrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1972/73:

"För denna konsumentupplysning kan som ett allmänt mål uppställas att alla boende skall ges bättre förutsättningar att överblicka, bedöma och påverka sin bostadssituation. Detta mål kan leda till följande deluppgifter:

1 Att åstadkomma en höjning av den allmänna kunskapsnivån i bostadsfrågor. Detta kan ske genom bevakning och produktion av undervisningsmaterial för skolor och kursverksamhet samt genom initiering och framtagande av underlagsmaterial till information om boendefrågor i press, radio och television.
2 Att stimulera kommunerna till ökad information till de boende om planeringen av samhälls- och bostadsbyggandet och om andra åtgärder på bostadsförsörjningens område.
3 Att utarbeta modeller för enhetlig redovisning av bostadsområden och bostäder för att underlätta ett riktigt bostadsval."

Inom samrådsgruppen ansågs deluppgiften 3 vara den omedelbart mest angelägna. Arbetet med denna uppgift, som påbörjades under hösten 1970, har skett i flera steg som här kortfattat ska beskrivas.

Vid utbyggnaden år 1970 av stadsdelen Norrliden i Kalmar hade kommunen ambitioner att pröva nya former för konsumentupplysning och boendemedverkan. Statens institut för byggnadsforskning medverkade vid en planering av gemensamma ytor och lokaler, där de boende bereddes vissa valmöjligheter. Bostadsstyrelsen medverkade genom att utarbeta en detaljerad information om de förekommande lägenhetstyperna, om bostadsgrupperna, stadsdelen och stadsdelens läge i kommunen. Broschyren utgjorde tillsammans med en utställning med liknande innehåll en förutsättning för de framtida brukarnas möjligheter att påverka utformningen av lägenheterna och de gemensamma ytorna och lokalerna. Broschyren var mycket omfattande. Efter den första inflyttningen gjordes en enkät bland 35 hushåll om informationen. Hushållen ombads ange vilka uppgifter i broschyren de

ansåg viktiga för sitt bostadsval. Svaren visade att uppgifterna om själva lägenheterna bedömts som särskilt betydelsefulla, troligen beroende på att de flesta inte haft några möjligheter att välja att flytta till andra stadsdelar. På frågor om informationens mängd och läsbarhet ansåg ingen att informationen var för riklig, och de flesta tyckte att texter och bilder varit lätta att begripa. Däremot tyckte många att det var svårt att bedöma värdet av de redovisade egenskaperna.

För att få en bild av bostadsförmedlingarnas information gjordes hösten 1970 en enkät bland 15 större kommuner som kunde antas ha vissa erfarenheter av information. Enkäten gällde bostadsförmedlingarnas sätt att informera genom utställningar, möten eller trycksaker, samt omfattningen av lämnade uppgifter. Den visade att det finns stora skillnader i ambitionsnivå och att de uppgifter som lämnas är ofullständiga även i kommuner med hög ambition.

Med bl. a. undersökningen i Norrliden och erfarenheter från bostadsförmedlingarna som underlag gjordes våren 1971 en förteckning över egenskaper som borde redovisas i en enhetlig information om bostäder. För varje egenskap angavs 1) motiv för redovisning eller egenskapens relevans för bedömning av bostadsområdet, 2) alternativa redovisningssätt: bild, beskrivande text, mått eller värdering, 3) eventuella värderingskriterier, 4) definitioner eller mätmetoder samt 5) kommentarer, hänvisningar till normer, rekommendationer, praxis m. m., som egenskapen kan relateras till.

Urvalet av egenskaper och sättet att redovisa dem diskuterades i samrådsgruppen och med bl. a. statens planverk, statens institut för byggnadsforskning och Samarbetsgruppen för typhusredovisning. I detta skede diskuterades också lämpligheten av att redovisa egenskaperna i tre nivåer för bostaden, bostadsgruppen respektive grannskapet. Nivåindelningen togs tills vidare som utgångspunkt för utformningen av en modell för den enhetliga redovisningen. Tyngdpunkten i informationen föreslogs ligga på bildframställningen. Enkla parallellperspektiv över lägenhetstyperna, bostadsgruppen och grannskapet skulle ge en helhetsuppfattning av boendemiljön. De egenskaper som inte framgick av bilderna skulle redovisas i enkla beskrivande texter under fasta rubriker. Efter dessa principer utarbetades ett förslag till modell för enhetlig redovisning av nyproducerade bostäder. Det gjordes som en tillämpning på ett inflyttningsklart område i Stor-Stockholm.

Parallellt med utformningen av modellen diskuterades frågor om informationens genomförande i kommunerna. Förslaget till modell samt synpunkter på genomförandet utsändes hösten 1971 på en begränsad remiss. I remisskrivelsen påpekades bl. a. att diskussionerna inom samrådsgruppen inte lett till någon enhetlig uppfattning. Den reservationen hade t. ex. framförts att bladen var för omfattande med hänsyn till såväl bostadsföretagens som kommunernas resurser. Likaså fanns en viss tvekan om redovisningens uppdelning i de tre nivåerna: bostaden, bostadsgruppen och grannskapet. I en till skrivelsen fogad promemoria "Synpunkter på tillämpningen av enhetlig redovisning av nyproducerade bostäder" anfördes följande beträffande modellen och genomförandet.

"Allmän utformning

Informationsbladen redovisar boendet i olika 'nivåer': bostaden, bostadsgruppen och grannskapet. I vissa fall kan en redovisning av ytterligare en eller två nivåer — orten och regionen — vara motiverad.

Bostaden är det utrymme som ett hushåll självt förfogar över. I flerfamiljshus är det lägenheten med eventuell uteplats, särskilt förrådsutrymme, garage m. m., som ingår i den obligatoriska hyran.

Bostadsgruppen omfattar en förvaltningsmässig enhet av bostäder, som tillsammans utnyttjar vissa gemensamma ytor och utrymmen som belastar hyran: tvättstuga, kvarterslokal, småbarnslekplats, biluppställning m. m. Ofta kan den avgränsas som en utbyggnadsetapp.

Grannskapet är det område inom vilket de boende känner hemmahörighet och som i huvudsak har gemensam offentlig och kommersiell service, såsom hållplatser, skolor, post, butiker, bibliotek m. m.

Nivåerna kan definieras något olika från fall till fall beroende på den fysiska utformningen, förvaltningsformen m. m. I vissa fall kanske

det inte finns motiv för uppdelning på nivåerna bostadsgruppen och grannskapet.

Framställning av bladen

Arbetet med framställandet av informationsmaterialet fördelas på kommunen och bostadsföretagen. På kommunens bostadsförmedling eller, där sådan saknas, dess förmedlingsorgan bör vila att samla in uppgifter, redigera, trycka och tillhandahålla informationen.

Företagens intresse för information kan förmodas vara större i ett bostadsmarknadsläge med vissa avsättningssvårigheter. Å andra sidan kan de tveka inför enhetligheten som utesluter möjligheten att bl. a. framhålla vissa särdrag i sin produkt. Tills vidare förutsätts att bostadsföretagen i eget intresse påtar sig sin del av arbetet och kostnaderna för informationen. Något krav på medverkan, t. ex. i form av villkor för statliga bostadslån, förutsättes sålunda inte vara behövligt.

Tillhandahållandet av bladen

Kommunerna bör av bostadsstyrelsen rekommenderas att arbeta med en information om nyproducerade bostäder i enlighet med den modell som slutligt kan komma att fastställas. Härigenom kan de delvis klara den informationsskyldighet om bostadstillgången de har enligt 1947 års bostadsförsörjningslag. Genom lagändring den 9 juni 1967 skall enligt 2 § 'kommun genom lämpligt organ fortlöpande samla uppgifter om bostadsförsörjningen i kommunen och på begäran underrätta bostadssökande om möjligheterna att få bostad i kommunen, bostädernas belägenhet, storlek och utrustning, bostadskostnaderna samt andra förhållanden som den bostadssökande behöver kännedom om'. Det har förutsatts att denna kommunala uppgift lämpligen bör kunna knytas till bostadsförmedlingarnas verksamhet.

Ansvaret för informationens innehåll

Den information som bladen ger i bild och text bygger på uppgifter som i regel lämnas inemot ett halvår före inflyttningen. Vissa uppgifter måste av denna anledning vara preliminära. Andra åter är att betrakta som definitiva.

En begränsning av informationen till uppgifter om definitiva fakta skulle begränsa dess värde som beskrivning av en planerad miljö. Det finns därför anledning att redovisa företeelser som inte är absolut säkra. Uppgiftens preliminära art måste då tydligt anges.

Redovisningen måste helt uppfylla intentionerna i marknadsföringslagen. Lämnade uppgifter måste sålunda överensstämma med verkligheten, och viktiga fakta får inte utelämnas. Ansvaret för informationens riktighet ligger hos uppgiftslämnaren men också hos den som distribuerar informationen. Om informationen strider mot marknadsföringslagen kan vidare distribution förbjudas."

Remissen omfattade ett sextiotal instanser. Av dessa var en tredjedel kommuner, en tredjedel allmännyttiga, kooperativa och enskilda bostadsföretag, en knapp tredjedel hyresgästorganisationer och resten bestod av övriga intresserade eller sakkunniga. I vardera av de tre stora grupperna — kommuner, företag och hyresgästorganisationer — har drygt hälften av de tillfrågade lämnat svar. Remissinstansernas synpunkter, som bearbetades våren 1972, behandlade dels allmänna frågor som redovisningens syfte, innehåll och genomförande, dels detaljsynpunkter på text- och bildutformningen. De allmänna synpunkterna var sammanfattningsvis följande:

Ingen av dem som svarat ställde sig tvekande till värdet av *en enhetlig redovisning* efter en modell. Många poängterade särskilt sin positiva inställning till att ett steg mot en sådan redovisning tagits. Svenska kommunförbundet angav t. ex. att förbundet i skrivelser till kommunerna rekommenderat dem att göra utställningar och ge ut broschyrer och informationsblad. Men trots sin i princip positiva inställning framförde förbundet avslutningsvis sin tveksamhet mot att bostadsstyrelsen skulle gå ut med en rekommendation till kommunerna som kunde leda till kostnadsökningar. Man hänvisade till kungörelsen nr 641/1970 om begränsning i myndighets rätt att meddela föreskrifter, anvisningar eller råd.

Frågan om *redovisningens omfattning* berördes av de flesta. Kommunerna ville inte ha för mycket uppgifter, dels därför att allmänheten inte väntades kunna tillgodogöra sig dem, dels på grund av begränsade resurser. Ett par bostadsföretag framförde liknande synpunkter, men flertalet företag var mer positiva till uppgifternas mängd.

Redovisningens disposition i tre nivåer, — bostaden, bostadsgruppen och grannskapet — togs upp i ca hälften av svaren. Lika många tyckte att nivåindelningen var överskådlig och bra som tvärtom. Någon olikartad tendens för de olika remisskategorierna kunde inte urskiljas. Argumenten mot

nivåindelningen var att den medförde onödiga upprepningar, att den gjorde redovisningen svårare att förstå och att redovisningen inte behövde omfatta mer än bostaden eller möjligen också grannskapet. Argumentet för nivåindelningen var att den bidrog till överskådligheten.

Själva lösbladssystemet, som inte var en nödvändig följd av nivåindelningen, berördes i ett par svar. Hanterbarheten vid distribution och läsning ansågs sämre om informationen delades upp på lösa blad. Någon såg en fördel i att blad vid eventuella ändringar kunde bytas ut. Bladens *allmänna utformning* möttes av såväl positiva som negativa synpunkter. Vad gäller den språkliga behandlingen ansåg flera — både kommuner, företag och hyresgäster — att den måste vara tillgängligare för gemene man och befriad från vissa tekniska termer. Ordnade rubriker efterlystes. Men andra tyckte att texten var lättfattlig. Man tyckte också att redovisningen skulle lägga huvudvikten på bildframställningar. Perspektiven ansågs i allmänhet underlätta läsbarheten. En viktig fråga som diskuterades i samband med den allmänna utformningen var huruvida de bostadssökande kunde *relatera* de lämnade uppgifterna till sina egna behov och erfarenheter. Detta hade alltså inte direkt med textens eller bildernas begriplighet att göra. Ett jämförelsematerial ansågs böra ges parallellt med de för ett visst område aktuella uppgifterna.

Frågan om *arbets- och kostnadsfördelningen* vid bladens framställning behandlades av naturliga skäl framför allt i svaren från kommuner och företag. Kommunerna hade delvis inget att invända mot den fördelning som antytts i promemorian. Men ett par kommuner, som behandlade frågan utförligare, ansåg att företagen borde ta på sig en större del av arbetet och särskilt av kostnaderna. Företagen å sin sida accepterade i ett par fall den förutsatta arbetsfördelningen. Ett par företag ansåg att arbete och kostnad skulle fördelas så att företagen ansvarade för bostaden och bostadsgruppen, medan kommunerna svarade för grannskapet. Ett företag ansåg att kostnaderna helt skulle bestridas av kommunerna och ett annat att företagen skulle kompenseras för kostnaderna genom tillägg till låneunderlaget.

Ett företag antydde i sitt svar att företagen genom att ta på sig en större del av ansvaret också skulle kunna behålla ett visst inflytande över bladens utformning. I detta sammanhang kan nämnas att ett par svar berörde frågan om svårigheten att verkligen upprätthålla en *enhetlighet* mellan olika kommuners och företags informationsblad.

Beträffande *tillhandahållandet* ansåg flera remissinstanser att bladen skulle spridas även på andra ställen än bostadsförmedlingarna. Sambandet mellan bladen och annan information från företagen ville man ha klarlagt.

I ett svar uttalades att man för att få fram uppgifter från bostadsföretagen måste göra redovisningen till ett villkor för statliga lån. Det enda bostadsföretag som berört saken ansåg däremot att tvångsåtgärder inte skulle förekomma.

Svårigheten att i *tillräckligt god tid* få fram uppgifter togs upp av en del kommuner och företag. Utan uppgifter om kostnader och exempelvis tillgång till service skulle informationen förlora sitt värde. Därför borde bladen inte framställas för tidigt. Eller också skulle formuleringarna vara mer allmänt hållna. Denna fråga hänger delvis samman med frågan om vilket *ansvar* som är förknippat med uppgiftslämnandet. Svårigheten med att redovisa preliminära uppgifter och samtidigt uppfylla intentionerna i marknadsföringslagen påpekades.

Remissförslaget var, som ovan nämnts, en tillämpning av modellen på ett bostadsområde i Stor-Stockholm. Några månader före inflyttningen i detta område våren 1972 lät det allmännyttiga bostadsföretaget, efter en översyn där bostadsstyrelsen medverkade, trycka dessa informationsblad. De distribuerades till bostadssökande dels genom det allmännyttiga bostadsföretaget, dels genom Stor-Stockholms bostadsförmedling. Sedan dess har företaget genomfört liknande information för ytterligare områden.

Med ledning av synpunkter från remissvaren, diskussioner inom samrådsgruppen samt från den nämnda praktiska tillämpningen har modellen för enhetlig redovisning av nyproducerade bostäder vidareutvecklats.

Ett reviderat förslag till modell har utformats som monteringsark för framställning av original till informationsblad. På arken har rubriker, ramar, figurtexter m. m. tryckts upp i svart. Vidare anges i blått tryck, som försvinner vid en klichéring, vilka uppgifter som ska lämnas och i vilka termer egenskaperna ska beskrivas. På monteringsarken klistras bilder och vanlig maskinskriven text. Layout- och monteringsarbetet förenklas väsentligt med detta förfarande och därmed kostnaderna för framställningen av informationsbladen. I sin färdiga form kommer informationsbladen att bestå av en folder med sex sidor i A4-format. I dessa ligger lösblad, ett för varje lägenhetstyp. Folderns utsida ska innehålla namn på bostadsgruppen, grannskapet och kommunen. Uppgift ska också finnas om vem som svarar för informationen samt datum. På folderns utsida redovisas vidare den på lämpligt sätt avgränsade bostadsgruppen. Den kan vara ett litet bostadsområde med upp till 150 eller 200 lägenheter. Den kan också vara en utbyggnadsetapp av ett större område. I vissa fall kanske den bara består av 10—15 lägenheter i en markbostadsgrupp. Avgränsningen får bedömas från fall till fall.

Bostadsgruppen redovisas först och främst med parallellperspektiv i skala 1: 1 000. Perspektivet kan naturligtvis av kostnadsskäl utbytas mot en detaljerad situationsplan i samma skala, men informationsvärdet blir då mindre. Intill bilden presenteras bostadsgruppen med beskrivande text under följande fasta rubriker: bostadsgruppen, gemensamma lokaler, trafik, lek och rekreation, buller, luftkvalitet och klimat, inflyttningsplan och förvaltning.

På insidan av foldern redovisas grannskapet. Det kan utgöras av ett helt stort bostadsområde eller en äldre kommundel kring en mindre utbyggnad. Grannskapet visas med en karta i skala 1: 10 000 och en i skala 1: 50 000 enligt de anvisningar som finns på monteringsarken, samt med beskrivande text under följande rubriker: grannskapet, skolor, barnstugor, social service, kyrkliga lokaler, fritidslokaler och friluftsanläggningar, butiker och kollektiva kommunikationer. På lösbladens framsida redovisas lägenhetstyperna i plan och parallellperspektiv i skala 1: 100. På baksidan beskrivs de med text under följande rubriker: lägenhetstyper, kostnader, utförande, utrustning, klimat, övriga hänsyn och avvikelser från typlägenheterna.

I det arbete som hittills bedrivits har från bostadsstyrelsens sida hävdats värdet av en enhetlig redovisning av de nyproducerade lägenheter som utbjuds på marknaden. Härigenom kan de bostadssökandes val av bostad underlättas. Bostadsföretagens organisationer har genom sina representanter i samrådsgruppen framfört tvekan inför en enhetlig utformning av informationen. Som ett led i det fortsatta arbetet avser organisationerna att pröva en information i huvudsak baserad på det föreslagna innehållet men med en för varje organisation särskild utformning.

Bostadsstyrelsen har emellertid fullföljt arbetet på modellen för enhetlig redovisning, då den för enskilda kommuner eller företag skulle kunna underlätta informationsarbetet. I december 1972 utsände sålunda bostadsstyrelsen en skrivelse till samtliga kommuner för att informera om det arbete som bedrivits och om modellen, benämnd BOFAKTA. De nämnda monteringsarken jämte anvisningar bifogades. I en artikel i Kommunal Tidskrift januari 1971 har modellen utförligt beskrivits.

I samrådsgruppen har förutsatts att beteckningen BOFAKTA skall vara förbehållen redovisningar helt i enlighet med modellen. Bostadsstyrelsen avser att följa den information enligt BOFAKTA-modellen som kommuner och företag kan komma att genomföra. Vunna erfarenheter skall läggas till grund för en revidering så att modellen så väl som möjligt skall komma att motsvara de bostadssökandes behov.

Statens offentliga utredningar 1973

Kronologisk förteckning

1. Litteraturen i skolan. U.
2. Högskolan. U.
3. Högskolan. Sammanfattning. U.
4. Fastighetstaxering. Fi.
5. Museerna. U.
6. Data och näringspolitik. I.
7. Trygghet i anställningen. In.
8. Radio i utveckling. U.
9. Fortsatt uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. U.
10. Reklam III. Ställningstaganden och förslag. U. (Utkommer senare)
11. Reklam IV. Reklamens kostnader och bestämningsfaktorer. U.
12. Försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning. U. (Utkommer senare)
13. Snyltningsbrott och sjukförsäkringsmissbruk. Ju.
14. Mål och medel i skogspolitiken. Jo.
15. Kommunal planering och detaljhandel. H.
16. Samhället och filmen. Del 3. U.
17. Teknisk översyn av studiemedelssystemet. U.
18. Styrelserepresentation för bankanställda. Lagteknisk översyn. Fi.
19. TRU:s försöksverksamhet 1967—1972. U.
20. Varudeklaration — ett medel i konsumentpolitiken. H.

KUNGL. BIBL.
- 2 MAJ 1973
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1973

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Snyltningsbrott och sjukförsäkringsmissbruk. [13]

Finansdepartementet

Fastighetstaxering. [4]
Styrelserepresentation för bankanställda. Lagteknisk översyn. [18]

Utbildningsdepartementet

Litteraturen i skolan. Separat bilagedel 4 till litteraturutredningens huvudbetänkande. [1]
1968 års utbildningsutredning. 1. Högskolan [2] 2. Högskolan. Sammanfattning. [3] 3. Försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning [12] (Utkommer senare)
Museerna. [5]
Radio i utveckling. [8]
Fortsatt uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. [9]
Reklamutredningen. Reklam III. Ställningstaganden och förslag. [10] (Utkommer senare) Reklam IV. Reklamens kostnader och bestämningsfaktorer. [11]
Samhället och filmen. Del 3. [16]
Teknisk översyn av studiemedelssystemet. [17]
TRU:s försöksverksamhet 1967—1972. [19]

Jordbruksdepartementet

Mål och medel i skogspolitiken. [14]

Handelsdepartementet

Kommunal planering och detaljhandel. [15]
Varudeklaration — ett medel i konsumentpolitiken. [20]

Inrikesdepartementet

Trygghet i anställningen. [7]

Industridepartementet

Data och näringspolitik. [6]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.

Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-01484-x